CONSPECTVS

MEDICINAE

THEORETICO-PRACTICAE,

TABVLIS CXXXVII

OMNES PRIMARIOS MORBOS

METHODO STAHLIANA

TRACTANDOS,

EXHIBENS:

SECVNDA VICE EDITVS ET AVCTVS,

CVM

INDICE SATIS LOCVPLETE

ET

PRAEFATIONE

EXCELL. STAHLII,

CONSILIARII ET ARCHIATRI REGII,

AVCTORE

D. IOANNE IVNCKERO,

MED. PRACTICO ORPHANOTROPHEI HALENSIS.

CVM PRIVILEGIO.

HALAE, IMPENSIS ORPHANOTROPHEI. MDCCXXIV.

LECTORI BENEVOLO,

GEORGIVS ERNESTVS STAHL,

FELICITATEM.

SApientiam Diuinam ex operibus eius luſtrare geſtientibus, illud cynoſuræ loco inſeruire poſſe arbitror, vt procul ab omni diſtractione, & in varios calles exerrante ſpeculatione, quantum fieri poteſt, ſimplicem & rectam viam perueſtigent; in quam omnes alii tramites deſinentes, non aliunde ſecurius ſpectari, imo perſpici poſſunt, quam ab illa regia via, ad quam ſemper reſpectando, ſecurius receptus pateat, ab omni erroris periculo. Cui, ex aduerſo, neceſſe eſt expoſitum iri, quando non ſolum diuiſos & diuerſos tramites percurſare libido inceſſit, & magis magisque deuia ſectari; ſed prorſus auia quærere, perreptare, & tandem limites migrando, alienas re-

regiones ingredi, & in vniuerſa propoſiti curſus meta neceſſario confundi. Facile vero fuerit intelligere, quod viam, qualem laudamus, ingreſſuro, & in illa feliciter progreſſuro, apprime neceſſaria ſit vigil atque perſpicax animi aduerſio; tranquillus, inquam, & bene compoſitus animus, auidus non ſolum cognoſcendi, ſed & ordinatum, & nihil interruptum proceſſum, patienter atque circumſpecte proſequendi. Alieniſſimus imprimis a polypragmoſyne, ſeu multarum diverſarum rerum fugitiua perluſtratione; quarum vel nullam penitus perſpicere obtingat: vel inter plures implicari atque ita confundi neceſſe ſit, vt inde non modo ſingularum, ſed & omnium, vſus amittatur. Nihil autem magis atque certius in hos labyrinthos ſeducit, quam temere de ſua ſapientia ſibi blandiens opinio, & immatura fiducia funditus atque penitus perſpecta, non magis habendi, quam dandi, eiusmodi Diuinæ ſapientiæ ſpecimina, & velut in ſyſtemate in conſpectum producendi, prius, quam pleraque, nedum omnia, eo pertinentia documenta, cognita ſint, & in debitum ordinem, redigi potuerint. Ex aduerſo, ſi cum debita animi applicatione, quotquot poſſunt, phænomena conquiruntur, animo bene compoſito, & iudicio, vti certe abſolute neceſſario, ita etiam horum auſuum recte compote, perpenduntur, & iuxta illum ordinem, quem in rei veritate inter ſe obſeruant, circumſpecte colliguntur; fieri aliter non poteſt, quin multo euidentior agnitio & cognitio inde reſultet. Sicut autem huius generis contemplationes de integro ſuſcipere, inſtruere, & proprio marte abſoluere, profecto non omnium eſt ingeniorum; ita neque, in plerisque talibus negotiis vlla neceſſitas hoc poſtulat: cum vtique Diuina benignitas, iam inde ab omni æuo non dedignata ſit, hinc inde induſtriorum hominum ſolertiæ radium aliquem fulgidiſſimi illius iubaris ſuæ ſapientiæ obiicere, cuius animad-

versione non solum oblectati fuerunt, sed etiam posteris suis obseruandum, & magis magisque ad suos vsus applicandum, commendarunt. Cum autem nihil in sui initio perfectum esse possit, facile vtique est intelligere, quod monumenta, ab antecessoribus ad posteritatem transmissa, non possint aut debeant pro tali perfecto systemate æstimari, cui absolute acquiescere sufficiat. Qui certe error, a multis iam seculis, vt varias alias, ita medicam quoque scientiam, impediuit, ne amplius, quam antiquissimis temporibus factum erat, excoleretur & locupletaretur: imo ipsæ præconceptæ opiniones interceperunt passim etiam vtilissima vetustiorum annotata, monita, atque documenta, vt vsibus, quibus inseruire poterant, nusquam admouerentur. Substitit itaque medica scientia seu theoria, vsque ad præteriti seculi confinia, vbi nouæ aliquæ contemplationes, partim ex antiquiorum placitis, partim e propriis æstimationibus variorum phænoménων (Fernelio, Argenterio, &c.) in mentem venerunt; a medio vero eius seculi, cum anatomia caput efferret, & fermentationis nomen putredinem priscorum antiquaret, rude donatis propemodum plerisque vetustatis sententiis, nihil nisi nouæ opiniones, magno agmine eruperunt; quæ ad hunc vsque diem, quid emolumenti aut detrimenti arti attulerint, peritorum & æquorum arbitrorum æstimationi lubens relinquo. Postquam autem ab Helmontio decantata, & a Willisio latius ebuccinata, fermentatio, a Tachenio, per breuem manum Acidi & Alcali, ad varias commodiores explicationes & applicationes quadrare visa est; & tale systema Syluio imprimis in mentem venit, & a fidelibus aliquot eius Discipulis, non solum per Belgium, sed & Germaniam superiorem, propagabatur: quod quidem tempus in meorum studiorum Academicorum initia excurrens, sollicitum de solido fundamento medicæ Doctrinæ capessendo, animum

non potuit non percellere, & in trutinandis, pro viribus, discrepantium dogmatum ponderibus, vigilem & attentum exigere. Cum autem iam ab ipsa teneriore iuuenta mea, chymicarum rerum, & imprimis fermentationis experimentalis, illa ad minimum notitia mihi suppeteret, quæ tam late per ipsum latifundium sanguinis protensam fermentationem, adhuc magis autem tales eius effectus, simpliciter exundatorios & eruptorios, quales, pro statis etiam, imo in exquisitas periodos distributis, commotionibus & excretionibus, allegabantur, pro veris atque ratis agnoscere, nequaquam permitteret: imo magis magisque pensitati omnes actus stricte & proprie Vitales, longe simpliciore methodia, nempe sola, tempore & loco conueniente, administrata gubernatione motuum secretoriorum & excretoriorum, fieri & absolui solere comparerent: institi proinde potius illi viæ, vt fermentationem quidem, seu in animali corpore, omnino veriorem Putredinem, (non tamen tam factam, quam fientem, imo, vt scholæ loquuntur, in fieri,) in febribus præsertim, pro subiecto seu vera materia morbida; tempestiuam & maturam eius amotionem, pro obiecto; secretiones & excretiones, pro medio formali; viarum & meatuum idoneam constitutionem, imo & humorum iustam crasin in reliqua sui massa, pro instrumento materiali; directionem autem motuum illorum, pro causa efficiente, agnoscere, necessarium ducerem. Hoc ipso vero non poteram non simul deprehendere, quod Vita stricte sumta, corporis inquam vita, qua corpus viuere, & secundum illam viuum dicitur, nihil aliud sit, quam conseruatio eius ab omni corruptione, in quam tamen ex vniuersa sua crasi totum præceps est, & propendet. His certe contemplationibus nihil noui, neque vero etiam quicquam difficilis, vel afferre mihi videbar, vel inferre: quandoquidem simplicissimum hoc systema, vt

ipſi corporis animalis manifeſto conſpicuæ conſtitutioni, ita quoque antiquiſſimorum medicinæ deſcriptorum vero ſenſui conſentaneum eſt. Conueniebat etiam apprime, imo inædificatum videri poterat, recentiſſimæ ſententiæ: Quod omnia in corpore animali fiant mechanice: dum exquiſite commonſtrabat, quod vtique tota Conſeruatio vitalis abſolvatur, & ad vltimum ſuum finem perducatur, nullo, (præter inſtrumenta) materiali, ſed ſimpliciter formali, *Mechanico Actu*, nempe *Motu*, exquiſite ad materiarum ſuſpectarum proportionem, gubernato, vt materiæ illæ alienæ, partim ſemoueantur, (ſecernantur) partim tandem ex vniuerſo corpore emoueantur (excernantur.) Confidebam autem, totum hoc negotium, ad medicum vſum atque ſcopum, tanto luculentius inſeruiturum, dum ex eo diluceſcit, quod vniuerſa ita conſiderata vitalis conſeruatio ſit vera & indeſinens Therapia interna ſeu ſpontanea; cuius rationi plane conformem energiam, pro certiſſima cynoſura: & ſynergian, pro fideliſſimo adiumento, medicus obſeruare & aſſervare debeat. Vbi ſimul, aut certe magis magisque, ſuæ luci vindicare atque ſtabilire laborabam, impeditiſſimam illam, & nuſquam pro merito & pondere ſuo, tactam, nedum deductam diſcretionem, quinam actus & motus, in morbis, reuera ſymptomatici, œconomiæ corporis obiiciantur, & illi damna minentur: quinam autem contra, actus atque motus vere Energici, contra morbum incumbentem, plane ſalutariter, pro eius depulſione, inſtruantur & exerceantur. Id quod omnis æui Medici per pugnam Naturæ cum morbo, vix leuiter adumbrare, ſatis habuerunt; quibus vero conſiliis, auxiliis, atque machinis, illa geratur, deſignare, nedum demonſtrare, nuſquam condigne curæ cordique habuerunt. Id quod, ex aduerſo, mihi quidem apparuit, ſatis ex eo elucere poſſe, quod dicti hi actus Energici, aduerſus mor-

morbos iam præſentes atque incumbentes, ſalutariter militantes, nullius alterius generis ſint, quam illi, qui etiam cetera tranquillis corporis rebus, perpetuo præſidio præſto ſunt. Adeoque in morbis, ſolo, (præſenti neceſſitati maiori, conveniente,) gradu, tempore, atque ordine, & tandem loco, ita inſtruuntur, vt expugnationi morbidæ materiæ, & plenariæ exturbationi, adeoque ſyſtematis corporei, eliminatis alienis reſtitutioni in ſui homogeneitatem, (amotis heterogeneis,) ſatisfaciant. Dum autem hanc conſiderationem, Medico imprimis vſui commendaturus, illud vbique indicare atque ſtabilire laboro, quod hæc vitalis conſeruatio, atque vindicatio, omnino ſanæ rationi exquiſite conſentanea ſit; vtique ab ipſo corporis animalis primo ſupremo Architecto ſapientiſſime inſtituta, & ita conſtituta, vt ſana ratio, ſcitiſſimum hunc ordinem, vtique percipere & agnoſcere posſit: Tanto magis autem debeat, quo medicæ methodi iuſtam & vere legitimam cynoſuram hinc formare liceat: Totam rem altius, & ab ouo, quod aiunt, exorſurus, antiquisſimam illam, & ipſa veritate ſimpliciſſimam, ſententiam, pro fundamento ſubſterno, quod vera cauſa efficiens, (directionum illarum, quas pro pure medico ſcopo, pro efficiente cauſſa agnoſcere, ſufficere poterat,) ſit in homine ipſa Anima. Agnoſco, quod hac propoſitione, vtpote non tam ad medicam, quam phyſicam anthropologiam, plane ſuperſedere potuiſſem. Intempeſtiuo vero metu, ne tam motus in abstracto, quam inſuper directio in abſtracto (ſicut hoc ſenſu reuera ſunt,) pro metaphyſicis gryphis, & nudis mentalibus ideis, tanquam Actus ſine Agente, mihi imputarentur, conſultum duxi, Agens ipſum diſerte nominare, & Animæ has partes deferre, imo aſſerere, atque vindicare. Tædet autem merito, atque piget, imo profecto pudet, altercationum, quæ ſuper hoc negotio, intentatæ, & per aliquod iam

ſu-

ſupra viginti annos, vix non ſingulis diebus, recoctæ appoſitæ, laſſata tandem patientia, ad logicorum atque metaphyſicorum in ipſis triuialibus ſcholis ſcabella litem hanc reiicere extuderunt. Vbi facile decernetur, quid abſtracte metaphyhci, vel in hac antiquæ veritatis ſententia inſit; vel in opinionibus illis, de motu (vt actu, ſine agente) materiæ inſito; de ſpiritibus animalibus, motus hos non ſolum dirigentibus, ſed & ad finem, proportionate, gubernantibus: de motuum horum, ſiue abſolutorum, ſiue inſuper directorum, momentaneo obſequio, ſine reliquo nexu, ad animæ voluntates; & nude fictitias, & per errorem patheticas, animæ ideas, (non ſolum in animi pathematibus, corporis motus in inſtanti, & profunde, turbantibus; ſed & in impreſſionibus pure patheticis & fictitiis, in monſtroſos næuos fœtuum, exeuntibus &c.) & quæ ſunt plura huius commatis poſtulata. Inſuper habitis inanibus huiusmodi oblocutionibus, non deſtiti nexum veritatis, vtiliſſimarum depletionum & ventilationum, prudenti & peritæ conſiderationi commendare; præſertim in negotio ſpontanearum hæmorrhagiarum, ſeu ſanguinis exonerationum. Vſus ſum pro hoc ſcopo Hippocratis monumentis, quæ de morbis diuerſarum ætatum ſucceſſui magis peculiaribus, & quaſi propriis, conſignata reliquit ſub finem tertiæ ſectionis Aphoriſmorum. Quam rem complexus ſum Diſſertatione de fundamentis morborum ætatum: oſtendente, quo modo omnibus ætatibus quidem communes ſint abundantis ſanguinis depletiones in genere; varient autem Loco, per quem emittantur. Et pariter communes omnibus ætatibus, apparatus, congeſtiones, & contentiones, ad eiusmodi eruptionem reſpicientes & tendentes: dum autem, pro diuerſitate ætatum, verſus & circa peculiaria illa loca eruptionis inſtruuntur, hoc ipſo etiam illos Hippocrati notatos, peculiares, & ſingulis ætatibus magis

proprios, (secundum & per regiones peculiares corporis) morbos introducant: si nempe sincera perruptio in impedito hæreat, & ad effectum difficulter, aut plane non, pertingat. Moui vero omnem lapidem, vt hæc iam ab ipso Hippocrate prudentissime notata veritas, quemadmodum non aliunde, quam e constanti experientia, desumpta est, ita perennis experientiæ euidentissimis testimoniis illustraretur & confirmaretur: vnde etiam apud practicos peritos, nempe experientiæ quotidie obseruandæ compotes, sine vlla difficultate, passim, imo, quod sine vanitate dictum velim, longe lateque liberalem assensum obtinuerunt huius generis commentationes. Ego vero nullam occasionem prætermisi, qua hanc eandem experientiam, in varii generis morborum schematibus, ostendere, ad vera illa sua fundamenta reuocare, adeoque aliis aliisque exemplis rem totam demonstratam dare, opportunum videbatur. Tandem autem, quod eo vsque sparsim & per ambages egeram, iustiore ordine, & magis concinno systemate, ob oculos ponere suscepi, tractatu, quem medicam Theoriam veram nuncupare iustum & æquum duxi. Sicut autem medicina scientia sola non absoluitur, sed ad experientiæ certam notitiam, & consultam administrationem, tendit; ad quam vera medica pathologia Artificem futurum instruere debet; propterea omnino animo semper sedit, Physiologiæ medicæ, & Pathologiæ, consentaneam Therapiam subiungere: quæ nempe solidis deductionibus monstret, quæ consilia & auxilia talibus læsionibus corporis salutariter adhiberi possint atque debeant. Postquam autem Diuinæ directioni humanarum rerum placuit, ab huiusmodi proposito, qualemcunque quietem & assiduitatem postulante, ad longe diuersos labores me auocare, nihil antiquius mihi omnino esse debet, quam huic humiliter acquiescere, & eo vsque promoti cursus, vix medio in stadio,

pe-

pedem ſiſtere. Sufficit non in vanum laborauiſſe, dum, ſimplex & ſincerum teſtimonium veritati perhibendo, non in vna ſola regione, aut gente, excitata ſunt, ſcientiæ atque conſcientiæ ſatagentia ingenia, ad eandem viam gnauiter ineundam, & magis magisque complanandam. Quod mihi, Diuina benignitate adſpirante, & cum alacritate atque oblectatione, ſucceſſit, laborioſum multis aliis viſum eſt; & quæ ego prolixe deducere oblectamenti loco habui, vel audire, nedum legere, perpendere, & prudenter examinare, operoſum apparuit. Interim plenus ſum bonæ ſpei, & habeo eius rei non contemnenda indicia, viuere & vigere paſſim honeſtos & ſolertes viros, qui vel de integro hoc ſtadium decurrere & infinitis Mæandris inuolutum Labyrinthum doctrinæ & artis medicæ, Ariadneo veritatis filo expedire, non faſtidiuerint. Si qui vero etiam illis veſtigiis inſiſtere non dedignentur, quæ, inter aſpreta, ſentes, atque ſalebras, adnitens, hinc inde impreſſi, ſpero fore, vt nec ipſos pœniteat, indicem ſecutos eſſe. Laborioſius, quam propemodum credere potuiſſem, hoc iter ingreſſus eſt nobiliſſimus ſcriptor præſentium Tabularum; quas maximam propemodum partem, e qualibuscunque meis ſcriptis adornare, non graue duxit. Laudare hanc eius induſtriam, qui ſunt mores hominum, vitio mihi verti poſſet, & iam propemodum antiquato ſcommate mihi tribui, quod hoc ipſo per obliquum, mearum animaduerſionum laudem celebrare, cordi habeam. Sed fruſtra, profecto iam dudum, ſunt tales ineptiæ; poſteaquam pridem ſincere teſtatus ſum, me nihil horum, quatenus meum ſit, ſed vnice quatenus verum, vlli mortalium ratum aut commendatum eſſe velle. Conquiſiuiſſe, quæ vera eſſe agnoui, in laudis materiam non arripio; officii certe mei duxi, cum Theoriæ medicæ docendæ ſparta mihi demandata eſſet, cum fide & bona conſcientia, hoc agere:

neque, nisi quæ pro veris comperta haberem, aliis commendare. Quicquid autem horum sit, de quo honestorum & prudentium virorum arbitrio semper liber erit locus, imo ius fasque; illud certe, de præsente Tractatu ante ipsos oculos positum est, quod labori atque studio nihil pepercerit Dn. Autor, tam in reuoluendis meis, etiam extra puræ connexionis ordinem, Dissertationum forma, in medium propositis, quam aliorum, eodem tendentibus, scriptis. Eadem euidentia liquet, quod ordinem euoluendi atque deducendi perspicua cum peritia seruauerit; quo quidem cœpto non poterit non mereri laudem, & gratiam inire, apud omnes, qui euolutiones thematum, per causas ipso nomine expressas, intelligunt & amant. Quamobrem ego illam methodum, causas inquam nominibus suis exprimendi, non amplexus sim, sequentes fuerunt rationes. Quo tempore ad docendi officium admouebar, & in hac nostra inprimis Academia, non bene audiebant scholasticæ λεπτολογίαι; quod etiam, quando (vt fere fit) creperæ sunt, nulla iniuria ipsis euenit: imo vero derisui erant ipsæ voces, apud peritiores quidem, inanes scholarum tricas, apud imperitos autem, metaphysicam in genere, aut logicam redolentes. Imo vero, vt nihil dissimulem, in plerisque, ad medicum studium nomina sua dantibus, minorem, triuialibus scholis allatam, peritiam deprehendebam, cognitionis, nedum veri vsus, primæ & instrumentalis philosophiæ, quam vt expeditum conceptum ipsius ordinis causalis, nedum per ipsa nomina, formare valerent. Quid? quod etiam tot annorum decursus, non sine iusto fastidio, docuit, quam molestas lites hic defectus inspirauerit, etiam illis in locis, a quibus minime omnium exspectari debuissent; & quam tardis, (licet etiam aliæ causæ ad repugnandum instigarent animum,) successibus, tangem pleraque dogmata, a me inde ab initio, demonstrata,

in priſtinarum opinionum locum ſubſtituerentur: elucente tamen perpetuo adhuc, ex inſanabili hoc defectu, veri atque firmi nexus vario hiatu. Interim certe nunquam neglexi, quin ſecundum verum & realem ductum cauſandi ordinis, res ipſas, quas producere animo ſederat, euoluerem. Subiit autem reuera mirari, quomodo fieri poſſit, vt paſſim adhuc, circa ordinem contemplandi, eluceant offenſiones, verum de talibus rebus conceptum hinc inde turbantes. Id quod imprimis in ita dictis febribus acutis eueniſſe video. Putaueram, Diſſertatione de *Morbis* acutis veterum, ſublatam eſſe omnis implicationis occaſionem: tanto magis, cum etiam alio ſchemate, Diſſert. de Febre per ſe nunquam mortifera, veram mentem meam; quin potius ipſius rei conſtitutionem, liquido monſtraſſe conſiderem. Imo aberrationem ipſius Hippocratis detexiſſe, vbi, dum recenſet, quos *Morbos* Veteres Acutorum nomine notauerint, inauſpicato ſubiicit: quorum *Morborum* Febres hominem plerumque occidunt. Cum tamen luce meridiana clarius ſit, quod ipſi illi morbi, nempe veræ inflammatoriæ ſtaſes ſanguinis in viſceribus, per ſe, & ſibi relicti, ſine vllo interventu Febris, hominem neceſſario occidant. Ab hoc effectu vero, ſolius Naturæ viribus, (largiatur autem Diuina clementia, vt Ars in ſolidum multo plus auxilii afferre poſſit!) nulla alia ratione impediri poſſint, quam tempeſtiua adhuc ſtaſeos diſcuſſione; quæ fieri non poſſit, niſi inſigniter aucto & continuato motu locali, ſeu circuitu, ſanguinis: qui tamen iterum aliter fieri nequeat, niſi per pulſum auctum: quem vero inſeparabilis comes, calor auctior totius, ſtipat: qui (eo gradu & duratione,) Febris appellatur: & ſumma iniuria, non ſolum pro morbo, ſed ipſo ſolo morbo, & mortis autore; proclamatur, cum ſit vnicum ſalutaris ſpei & euentus ſubſidium & inſtrumentum. Ita enim peſtis, & iterum

rum febris miliaris, formalis caufa indicatur ipfum principium vitale. Certe non e mea porticu; imo veræ conftitutionis rei ipfius, fuffragio deftituente. Cum Peftis coryphæus morborum acutorum quidem fit; nequaquam vero, proprie, & fua effentia, fit Febris. Ingens vtique paradoxon, fed tamen genuinum; nempe rem ipfam aliter fe habere, quam minus exquifito afpectu, & externa fpecie, videatur, demonftrans. Sane vero audeo fperare, quod genuinus conceptus de Variolis, experientiæ & rei veritati conformis, prudentes contemplatores, fi quid vfquam aliud, de veritate harum rerum luculentiffime inftituturus fit. Recte itaque Peftis caufa materialis arguitur miafma efficaciffime putrefaciens: formalis vero caufa nulla alia nominari poteft, quam ipfe actus huiusmodi corruptionis, iam incipiens: & nifi miafma illud tempeftiue, ipfa halituofa forma, iterum eiiciatur, aut alicubi arctius, in ignobiliores partes externas, iterum dico, tempeftiue (minime vero præcipitibus turbidis motibus,) e latifundio maffæ fanguineæ, condenfatum feponatur, (caufa, inquam illa, materialis,) incoërcibili impetu longe lateque fanguinem deftruens. Vnde Febris, huic morbo, falutari fpe, (imo, per Dei gratiam, non parui numeri effectu,) opponenda, non, vti vulgo creditur, vehemens & magna, fed lenis, æqualis, affidua, effe debet: quando vero, inter anxiam trepidationem Naturæ, alia methodo, aut inconditis confiliis & artificiis, turbulentius commouetur, aut excuffionibus, materiæ expellendæ indoli non quadrantibus, inftruitur, non poteft non illa in genere falutari intentione excidere. Vnde recte quidem Hippocrates iam ipfe obferuauit, quod morborum acutorum, (feu morbis acutis occurfantes,) febres, συνεχέες fint: quod vulgo interpretantur, continuæ: rei vero veritas magis probat, continentes intelligendas effe: nempe æquali tenore, fine exacerbationibus

aut

aut remiſſionibus, aſſiduas; eo magis, quanto magis ſalutari ſpei locum relinquunt: dum omnis impetus, tanto magis vagus & inordinatus, trepidæ & fluctuantis adminiſtrationis ſoboles, ab optato ſcopo non poteſt non aberrare. Commendo iterum variolarum, veræ experientiæ conformem, obſeruationem & contemplationem. Sicut autem adhuc prolixius hæc diducere neque locus fert, nec certe animus; ita propterea tamen attingere libuit, ne vel ipſa huius ſcopi contemplatio ſiniſtris iudiciis occaſionem præberet, vel illi ſuperſtruenda inuentio iuſtæ methodi, vel in exæquanda proportione cauſali, vel in ipſo omnino effectu practico, aliqua deficiat. Quemadmodum autem Dn. Autor, in hoc opere, non tam ſimpliciter meas contemplationes & animaduerſiones, ſed aliorum etiam, quibus fidendi rationes ſuas ſine dubio habuit, placita, præſertim in remediorum penu, ſecutus eſt, ita tanto minus Lectorum quisquam ſimplicis præiudicii ſuſpicionem concipiet: ſed potius e ſedula lectione, & prudente penſitatione, totum opus æſtimabit. Illud certum eſt, quod in longe maxima parte operis omnino mecum ſentiat; neque vero etiam vſquam propemodum diſſentiat: hic illic autem, ſupplendo, quæ a me non prolixius tractata ſunt, alia quædam, quam mea, adferat: præſertim autem in numero remediorum, qui mihi ſummopere placet, quantum vnquam fieri poteſt, ſuccinctus: & effectus ratione, niſi plane peculiares circumſtantiæ ſuadent, per indiuidua, ab omni commotione, aut præmatura expulſione abſtinens. Vbi breuiſſimis, quod febrem miliarem attinet, (ſimpliciorem, non peſſimam illam, petechiis aut morbillis accedentem,) illud moneo, quod alias benignior in deteriorem ſtatum adducatur, per præcipitem expulſionem; communiſſime ægrorum propriis inconſultis auſibus: ſed & per totum decurſum, medicamentis & regiminibus ſanguinem calefacientibus. Vbi imprimis voluntariæ ſudationes in lecto malæ ſunt: ſpontaneæ modeſtiſſime tolerandæ, &

non

non nisi pari modestia, moderandæ potius, quam augendæ: alexipharmacis calidis nullum hic agnosco aut reperio locum; imo ne fixis quidem diaphoreticis, quorum in talibus affectibus maior, quam vulgo credatur, est sensus. Nitri, parcis, sed repetitis dosibus, quatuor ad sex horarum interualla, præcipuum hic cognoui vsum, præsertim in ipsis etiam puerperis: diarrhœam non inducent; cui tamen vndecunque incidenti, Cascarillæ puluis, a 10. ad 12. grana, sine regimine affectato, commodius, quam quidquam aliud, consulet: in quauis ætate, præcipue tenera, vitentur de gemmis participantia, pretiosa, hic nullius pretii, & in omnibus exanthematibus noxia. Quamuis aliis forte parum ad rem pertinere videri possit, certe tamen non contemnenda est pectoris priuatim, imo ad vmbilicum vsque, defensio ab omni sensu frigoris; etiam in orthostadia sub talibus efflorescentiis. In quali præterea omnibus modis præstat, a desidia abstinere, quam illi indulgere: imo motus corporis, citra lassitudinem aut æstum, ad lenes sudores vsque, minime formidare: a medicamentis autem, quantum licet, sibi temperare &c. Hæc sunt, quæ per occasionem tangere, non abs re visum est. In reliquis autem plerisque omnibus, nullum est dubium, quin Dni Autoris diligentia, illis, qui cum studio medicam scientiam & artem syntagmatico ordine comprehendere voluerint, certissimo emolumento inservire possit. Quo nomine, talibus hoc opus commendare, nullus dubito. Deus autem, fons & autor veritatis, largiatur omnibus, medicam scientiam & artem, quod profecto decet, vt Diuinorum institutorum, contemplationem, obseruationem, & subsidiariam administrationem intueri cordi habentibus, vt veræ, cognitionis compotes facti, sapientiam Eius venerabundi agnoscant, intellectus sui manuductionem ad prudentia consilia, & pro cœptis suis auxiliaribus omnipotentem Eius benedictionem exorent, & feliciter assequantur. Dabam Berolini VII. Cal. Oct. MDCCXVII.

PRAE-

PRAEFATIO AVCTORIS.

SEptennium iam eſt, BENEVOLE LECTOR, cum primum deliberarem, qua fieri poſſet ratione, vt egregiæ illæ obſeruationes practicæ, quæ e collegiis STAHLIANIS ab Excellentiſſimi huius Viri auditoribus præteritis annis paſſim collectæ ſunt, in commodiorem ordinem ac vſum redigerentur. Manu enim ſcripta, quorum non pauca proſtant, per tot deſcriptiones, a rei medicæ imperitis plerumque peractas, tempore progrediente ita deprauata ſunt, vt in quam plurimis illorum locis vix ſenſum aliquem peruestigare poſſent tirones. Poſt multas deliberationes laborem hunc, ſatis diffuſum, bona fiducia adgrediebar, & iam diuinam veneror benignitatem, quæ, illius finem attigiſſe, clementer conceſſit. Vrgent autem prægnantes quædam rationes, vt, quæ circumſtantiæ ſpeciales opuſculum hocce ambiant, paucis ſignificentur. Cum enim humeros meos oneri huic ferendo ſolos ſufficere dubitarem, quia praxi medica plurimum temporis inſumere tenebar, aliorum auxilia quærere in animo habebam.

Elaboratam itaque tabulam de variolis & morbillis ſpeciminis loco transmittebam præclaro cuidam Practico, Domorum aliquot Illuſtriſſimarum Archiatro: cui quidem maximam oneris partem imponi poſſe putabam, quia certum quemdam ſtudioſorum numerum eo tempore in res medicas manu ducebat, qui ſub ipſius cura atque moderamine negotium hoc facile perficere poſſe a me iudicabantur. Sed hic Vir, quem cum iucunditate animi ſincerum amicum nominare licet, difficilis erat ad laborem hunc ſuſcipiendum, & maxime contra germanicum idioma, quo prædictam de variolis tabulam conſcripſeram, ob abuſum inde metuendum, dubia ſua mouebat. Non diffiteor, quod, audito tali repudio, id, quod cœptum erat, frigide poſthac perſecutus ſim. Quum vero breui poſt tempore audirem, laborem hunc, mutata ſententia, vni e numero memoratorum medicinæ ſtudioſorum, & quidem tali, qui aliquamdiu amice mecum vixerat, & iam munere Archiatri Illuſtriſſimæ cuiusdam Domus dexterrime fungitur, eſſe commendatum, nouam ſpem de votis obtinendis concipiebam. Iuuenis hic eruditiſſimus, poſt annuum circiter decurſum triginta, & quot excedunt, tabulas, iudicio non infimo elaboratas, & ab Archiatro reuiſas, mihi exhibebat. Transportans domicilium meum in hanc ciuitatem, has, vt & reliquas meas intentiones, cum amicis quibusdam communicabam, qui definitiones, cauſſas, & plures obſeruationes practicas in hiſce tabulis deſiderabant. Otium mihi datum erat ob loci, vti dictum, mutationem: hinc labori huic omne meum tempus deſtinare decernebam. Diſſertationes STAHLIANAS omnes, theoriam eiusdem medicam, & manu ſcripta, tantum non omnia, perlegebam, tabulas octoginta, & quæ excedunt, non ſolum conſcribebam, ſed & omnes fere illas, quæ ab amico, ſuperius laudato, exhibitæ mihi erant, de nouo prorſus elaborabam,

reli-

reliquas pauciſſimas ſupplebam, donec tandem hoc, quod vides, BENEVOLE LECTOR, opuſculum prodiret. Non diſſimulo, ſub ipſo labore animum me ſæpius abieciſſe: tantas enim difficultates paſſim inueniebam, vt vel tres aut quatuor hebdomadas in tabulis quibusdam conſcribendis inſumere cogerer, neque tamen mihi ipſi vbique ſatis facerem. Sed Deo humillimæ ſint laudes, cuius auſpicio id, quod factum eſt, quantulumcumque ſit, fieri potuit. Ceterum ſilentio præterire heic nolo, quod ab illo vsque tempore, quo laborem huncce ſuſcipiendum decreueram, aliquot eiusdem fere conaminis ſpecimina in lucem prodierint: videlicet compendia quædam medica, quorum alia plures, alia pauciores morbos, methodo STAHLIANA tractandos, exhibent. Atque in his non ſolum multæ res, ſed & ipſæ ſubinde phraſeologiæ, quæ in præſentibus hisce tabulis leguntur, occurrunt; cuius rei tamen, BENEVOLE LECTOR, nulla Te miratio capiet, ſi conſideraueris, ex vno fonte eadem vtrimque eſſe deriuata. Opus ſane non fuit, ab aliis deſumere, quod & dulcius, & omnino perfectius ex primis fontibus petere licebat: & certe hoſpes eſſet in ſcriptis STAHLIANIS, qui cuiquam alii has res tribuendas eſſe cogitaret. Itaque ſi quis me plagii vellet accuſare, ſolus Excellentiſſimus STAHLIVS facere hoc poſſet. Hic autem hanc mihi culpam non tantum liberaliter remiſit, ſed & publica, vt vides, præfatione teſtatus eſt, quam minime inuideat illis, qui e ſcriptis ſuis vſum capere, & cum aliis communicare intendunt: quem paternum adfectum vt pia mente recondam, mearum omnino erit partium. Denique de paucis illis, quæ, præter res STAHLIANAS, in quibusdam locis inuenies, notare conuenit, quod illa non adieciſſem, niſi peculiaribus plane effectibus probata mihi fuiſſent. De quibus notabilia exempla ſubiungere in animo habebam;

ſed temporis anguſtia intentionis meæ effectum excludit. De noua autem hac editione dicendum adhuc eſt, quod incrementa ſatis notabilia, &, meo quidem iudicio, vtilia, immo certo reſpectu neceſſaria acceperit. Priores enim CXVI tabulæ non tantum paſſim auctæ, ſed & XXI nouæ additæ ſunt; vti ipſe adſpectus docet. Optarunt quidem amicorum nonnulli, vt hoc additamentum *adpendicis* loco ſubiungeretur, ne illi, qui primam editionem iam poſſident, geminis ſumtibus onerati indignarentur. Quum vero ſcopus ille, quem tabulis ſynopticis reſpicimus, eius modi diſtractionem materiarum non permittat, iuſta hæc vota expleri non potuerunt. Confido autem quam certiſſime, quod nouum hoc huius opuſculi augmentum exiguos illos ſumtus ſufficiente vtilitate ſit compenſaturum. Ceterum cautelas illas, quas Excell. STAHLII *præfatio* ratione *purpuræ* tractandæ continet, alteri huic editioni adiecimus. Vale & faue

AVCTORI.

TAB. I.

TABVLA I.

DE

MORBIS IN GENERE.

I. DEFINITIO.

Morbus eſt ſtatus præternaturalis corporis viui, in partibus tam fluidis, quam ſolidis, vtrarumque craſin & mobilitatem lædens: concurrentibus variis *ſymptomatibus*, quæ vel a *materiali* noxa, vel a *motibus* principii vitalis conſeruatoriis, materiali noxæ oppoſitis, vltra gradum naturalem vtplurimum auctis, rarius remiſſis, dependent.

II. DIFFERENTIA.

1. *Symptomata* non ſolum ab ipſo *morbo*, verum etiam a *ſe ipſis* ſollicite diſtinguere, vniuerſæ medicinæ, tam theoreticæ, quam practicæ, maximam lucem adfundit.
2. Eſt autem *ſymptoma* præternaturalis *actionum* conſtitutio, quæ vel tamquam vere *morbida* & *paſſiua læſio* actionum, vel tamquam *actiua*, *proportionata* & ſalutari intentione ſuſcepta alteratio motuum ſecretoriorum & excretoriorum, conſiderari debet.
3. Præter ea morborum differentia petitur
   - a) vel a læſione *quantitatis*, vbi humores vel excedunt, vel deficiunt.
   - b) vel a læſione *qualitatis*, quando humores nimis ſpiſſi, vel rarefacti ſunt.

c) vel a vitio *motuum*, quando vel vltra consuetum gradum augentur, vel deficiunt, vel peruerse instituuntur.

d) vel ab *accidentalibus circumstantiis*.

Harum respectu morbi sunt

1) Chronici, acuti, peracuti.
2) Continentes, continui, intermittentes.
3) Epidemici, endemii, sporadici.
4) Contagiosi, non contagiosi.
5) Benigni, maligni.
6) Legitimi, nothi, regulares, irregulares.
7) Habituales, nondum obfirmati.
8) Corrupti, non corrupti.
9) Idiopathici, sympathici.
10) Salutares, lethales.
11) Curabiles, incurabiles.
12) Simplices, compositi.
13) Periodici, vagi.
14) Vernales, æstiui, autumnales, hyemales. conf. *Hippocrat. Sect. III. aphor. I. sequ.*
15) Certam ætatem occupantes, vbi
    a) in iunioribus caput,
    b) in iuuenibus pectus,
    c) in senioribus abdomen magis adficitur.
16) Secundum initium, incrementum, statum & declinationem differentes.
17) Certis diebus & horis mutationes subeuntes, e.g. die indicatorio, critico, circa horas paroxysmorum.

III. *SIGNA.*

1. Motus, siue vltra gradum & ordinem naturæ aucti, siue a vigore, quem principium vitale ordinarie seruat, remittentes.
2. Actionum, non solum vitalium & animalium, sed & ipsarum rationalium perturbatio, exacerbatio, aliqualis neglectio, cessatio.
3. Variarum anxietatum & dolorum symptomata.

IV. *SVBIECTA* morborum

1. *in genere*: homo viuus, qui tamen a morbis raro infestatur

licet

licet secundum mixtionem & structuram suam ad eosdem summam habeat procliuitatem. Nam multi per totam vitam a morbis prorsus immunes viuunt. Vnde *Democriti* assertum, quod *Hippocr.* epist. 2. ad *Damaget.* refert, hominem totum e natiuitate esse morbum, de corpore quidem *mixto* satis verum, de *viuo* autem falsissimum est.

2. *In specie*: morbis præ aliis obnoxii

1) qui a motibus corporis laboriosis immunes sunt, pleno tamen & lautiore victu gaudent; inter quos litterati, lucubrationibus dediti, & molliter educati, principatum tenent.

2) Adfectibus animi grauioribus expositi, e. g. iracundia, admodum sensibiles, meticulosi, suspicaces.

3) Intemperantes, qui cibis non solum variis, sed sæpius etiam aduersis, corpus suum nimium replent.

4) Qui diætam scrupulosam & electitiam ordinarie quidem obseruant, data autem occasione eamdem negligere coguntur.

5) Feminæ præ viris, ob maiorem inprimis animi sensibilitatem, molliorem corporis texturam, præcipue etiam ob negotium mensium, gestationis, partus & lactationis. Quæ considerationes haud dubie *Hippocratis* elogio, quod femina bis patiatur morbum, ansam dederunt.

6) Homines præ brutis; licet enim eamdem corporis habeant constitutionem, bruta tamen tales excessus in cibo, potu & adfectibus non committunt. Quo magis autem bruta cum corruptis hominum moribus commercium habent, eo magis etiam morborum subiecta euadunt e. g. canes delicatuli, die Schoos-Hündchen, so die leckere Speisen essen, und auf weichen Küssen schlafen.

V. CAVSSAE.

1. Caussa morborum *remota* est dispositio illa corporis, ad morbos facile subeundos.

2. Caussæ *proximæ* sunt

a) vel *generales*: nempe plethora & spissitudo humorum.

b) vel *speciales*: vitia scilicet lymphæ, seri, saliuæ, vrinæ, bilis, muci, fæcum aluinarum &c.

3. *Caussæ procatarcticæ*, quæ dispositionem ad morbos in actum perducunt, sunt præcipue vitia ex sex rebus, *non-naturalibus* dictis, prouenientia, nempe aëre, motu vel quiete, somno vel vigiliis, cibo & potu, excretis, retentis, maxime omnium animi pathematibus, quorum efficacia omnes *materiales* caussas longo interuallo post se relinquit.

4. Caussæ etiam certorum morborum obseruantur periodi *ætatis*, diuersitas *sexus* & temperamentorum.

5. Præcipue autem *adsuetudo* ægrotandi & *sensibilitas* subiecti multum valent ad morbos fouendos & reuocandos.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quo delicatius est subiectum, eo difficilius curatur morbus, & contra.

2. Plenariam visceris cuiusdam aut partis organicæ destructionem reparare, nec arti, nec naturæ concessum est.

3. Morbi, a caussis *immaterialibus* dependentes, longe sunt pertinaciores, quam qui a *materialibus* proueniunt.

4. Morbi haereditarii raro perfecte & prorsus auferuntur, cumprimis si per crebrum recursum in habitum & consuetudinem deducti sunt, qui proinde mitigari tantum possunt.

5. Morbi *epidemici*, nisi malignitas complicata sit, facilius tolluntur, quam *endemii*.

6. Item morbi *periodici*, quam vagi.

7. Porro morbi *simplices*, quam *compositi*.

8. Morbi a *motuum defectibus* prouenientes, maius periculum inuoluunt, quam qui a motuum *excessu* oriuntur.

9. Morbi certis *aetatibus*, *temporibus* & *tempestatibus* familiares, si hi ipsis circumstantiis respondeant, minus periculosi sunt, quam qui multum inde deflectunt.

10. *Motus* morborum *extraordinarios* si sensibiles non sequuntur excretiones, melioris notæ non existunt.

11. Morbi *vernales* benigniores vtplurimum sunt, quam reliquorum temporum.

12. *Morbi* sine omni medicatione *sibi relicti*, longe manifestius indolem suam ostendunt, longe certius statas periodos & dies criticos obseruant, longe felicius & constantius conquiescunt, longe etiam tranquillius, si omnino superari neque-

nequeant, ad mortem deflectunt, quam qui variis medicationibus, præcipue manifeste operantibus, tractantur.

13. Morbi sub initium caussam materialem pro fundamento habentes, in consuetudinem autem degenerati, ita plerumque insolescunt, vt, sublatis licet caussis materialibus, pertinaciter tamen durent & recurrant.

14. Multi morbi curantur sine Medico & medicina per *ἀυτοκϱάτειαν* naturæ.

VII. *METHODUS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quoniam natura in plurimis morbis per secretorios & excretorios motus materiam noxiam e corpore eliminare allaborat, Medicus, qui illius minister esse debet, hosce motus secretorios & excretorios quouis modo imitari, & omni prudentia adiuuare studeat. Huic scopo inseruiunt remedia

1) *Pharmaceutica* e. g. emetica, purgantia, diaphoretica, diuretica, emmenagoga, &c.

2) *Chirurgica:* venæsectio, scarificatio, hirudines, vesicatoria, fonticuli, setacea, incisiones, paracenteses.

3) *Diætetica:* prudens regimen circa cibum & potum, calorem moderatum & animi tranquillitatem.

2. Ante autem, quam moueat Medicus, materiam prius mobilem reddere & vias aperire debet, per præparantia, incidentia, resoluentia, digestiua.

3. Pauciores etiam morbi obueniunt, vbi non conuenit, materiam noxiam directe & immediate *euacuare*, sed *corrigere.* Quare & in his, licet rarioribus casibus, prudenter se gerat necesse est. Corrigunt autem remedia alterantia, præcipitantia, temperantia.

4. Et quoniam non raro *motus* siue excessu, siue etiam nonnumquam defectu in morbis peccant, Medicus firmiter sibi persuasum habeat, *medicinam motuum* præcipuam esse partem praxeos felicis, & discat

1) motus *excedentes placide* ad *mediocritatem reuocare.*

2) motus *erroneos corrigere.*

3) motus *deficientes excitare.*

Remedia, quæ motus excedentes & erroneos corri-

gunt atque sedant, sunt: specifica, anodyna, paregorica.

Motus autem exstimulant: pleraque euacuantia superius nominata, item analeptica & confortantia.

VIII. *CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si natura noxiam materiam eliminare intendit, vel actu iam euacuat, caueat sibi Medicus, ne addito stimulo fiat nimium.
2. Euacuationes *particulares* non adhibeat, nisi præmissis vniuersalibus; h. e. instituta prius, vbi opus est, venæ sectione, catharsi, sudatione &c. Non vero his omnibus simul in quouis indiuiduo, sed pro ratione circumstantiarum adhibendis.
3. *Quantitas* humorum pluribus morbis ansam dat, quam *qualitas*; quod eo magis considerandum, quia vulgata praxis circa *correctionem qualitatis* materiæ potissimum occupata est.
4. Moderata autem durant, & omnes *tumultuariæ* euacuationes tantum nocent, quantum *moderatæ* prosunt.
5. *Motuum* magis quam *materiæ* respectum in omnibus morbis habere conuenit: qui proinde, ad euitandum errorem satis communem, non temere sistendi sunt.
6. Ad tempora morborum semper etiam respiciendum est, num cursu anni legitimo inuadant, ætati patientis quadrent, debitasque periodos exhibeant.
7. Denique Medicus dictum sibi putet, quod facilius sit, motus in solidum supprimere, quam moderari. Cauendum igitur est a falso illo elogio, quod *opiata* ad moderamen tantum motuum, non autem ad plenariam suppressionem propinari possint & debeant.

TAB.

TABVLA II.
DE
PLETHORA.

I. DEFINITIO.

Plethora eſt abundantia ſanguinis, ordinariam & debitam proportionem excedens, atque multis morbis anſam præbens. Deriuatur a πλήττω, impleo.

II. *DIFFERENTIA.*

Plethora eſt vel

1. *Simplex*, vbi ſanguis quantitate quidem excedit, ſed nondum deprauatus eſt. Vel
2. *Complicata*, ſeu cum cacochymia coniuncta, id eſt, vbi vel notabilis ſpiſſitudo, vel alia dyſcraſia humorum accedit.
3. Plethora porro diuiditur in eam, quæ eſt
   a) ad *vaſa*, quando ſanguis ſimpliciter abundans vaſa turgida reddit, ſine vlla notabili moleſtia.
   b) ad *vires*, in qua inſignis laſſitudo artuum, ac torpor membrorum accedit:
4. Plethora *ſibi relicta* bene diſtinguenda eſt a *commota*, vbi ebullitio & orgaſmus ſanguinis concurrit.

III. *SIGNA.*

1. Conſtitutio corporis communiter ſana.
2. Vſus rerum, non naturalium dictarum, ſatis tolerabilis.
3. In ſpecie tolerantia optima ciborum & ſomnus bonus, profundus ac quietus.
4. Quando autem plethora commouetur, vel corpus calore extrinſeco moleſtatur, iectigatio inquieta ſomnum turbat.
5. Et tum inſomnia anxia ac præfigurationes effuſionum ſanguinis, pluuiæ, tranſitus per profundas aquas, vulnerationis per bombardas & gladios accedunt.
6. Adſpectus faciei rubicundus in *ſanguineis*, ſpongioſis; in *cholericis* autem & *melancholicis* notabilis vaſorum turgefactio.
7. Artuum grauitas & obdormitio,

8. Vn-

8. Vnde segnities ad laborem, & repentina sub qualicunque motu inconsueto fatigatio, palpitatio cordis, atque respirationis difficultas oritur; præcipue, quando scalas vel alia loca accliuia scandunt. Quando autem post motum ad requiem veniunt, sensum contusionis persentiscunt.
9. Capitis vertiginosa aut temulenta afflictio, quando versus terram incuruatur, & repente iterum tollitur.
10. Sub leui incalescentia, quam cito plethorici incurrunt, obtingit sensus in cute leuissime punctorius, quasi seta compungeretur.
11. Facilis sensatio a frigore & æstu.
12. Oculi continuo humidi.
13. Sensatio illa in feminis hystericis, ac si frustum glaciei capiti impositum esset, de plethora etiam testatur.
14. De reliquo plethorici ordinarie pulsum habent magnum & plenum.

IV. *SVBIECTA.*

Plethoræ familiariter expositi sunt homines.

1. Otiosi, & diæta plena atque lautiore gaudentes
2. Aetas iuuenilis præ senili.
3. Sexus femininus præ virili.
4. Qui euacuationibus sanguinis, siue naturalibus siue artificialibus, largiter antea adsueti fuerunt, iam autem illas, siue suppressas, siue omissas, negligunt.
5. Qui vitæ genus laboriosum in otiosum & sedentarium mutarunt, quoad nutrimentum autem corpori nihil detraxerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *formalis* est ipsa prouida natura, quæ in iunioribus corporis incremento, in viris viribus ad labores perferendos, in feminis autem negotio generationis ptospicere intendit, vbi omnino aliqualis penus adesse debet. Hinc erroris non accusanda est natura, dum abundantem sanguinem generat. Quando autem hi fines non obtinentur, quid miri? si morbosa consectaria introducuntur.
2. Caussa *materialis* in subiectis iam indicata est, nempe
   a) diæta largior cum otio & vita sedentaria coniuncta.
   b) Suppressio hæmorrhagiarum consuetarum.

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Plethora *morbus* quidem adpellari nequit, eſt tamen multorum morborum *mater*. Impedit enim ſanguinis circulum, & energiæ motus multum negotii faceſſit. Hinc debitæ ſecretiones & excretiones impediuntur, & varia craſeos vitia ſucceſſiue introducuntur, donec tandem organa vitalia actualem labem contrahant.

2. Plethora per exagitationem corporis vel animi *commota* v.g. per celerem motum, regimen ſudoriferum, potum ſpirituoſum, partum difficilem, iracundiam &c. ineffabile damnum adferre ſolet.

3. Præcipue facile oriuntur adfectus oppletorii, congeſtorii, infarctus, ſtaſes, inflammationes, febres acutæ, ſpasmi, efferæ hæmorrhagiæ.

4. Leuiores morbi plethoricis obuenientes magis refractarii ſunt, quam in aliis ſubiectis; multo magis autem grauiores & periculoſæ febres.

5. Quoniam plurimi plethoricorum motum corporis laborioſum, ceu remedium efficaciſſimum, renuunt, morbi etiam, præcipue chronici, a plethora dependentes, funditus in illis non poſſunt exſtirpari.

6. Plethora, quæ ab hæmorrhagiis ſiue naturalibus, ſiue artificialibus ſuppreſſis vel neglectis oritur, facilius morbos producit, quam reliqua.

7. Incommoda, quæ a plethora dependent, certius & citius ſolvuntur per hæmorrhagias naturales, quam per artificiales.

8. Plethora cum *ſpiſſitudine* & *cacochymia* coniuncta, non ſolum plures morbos, quam *ſimplex* cauſſatur, ſed & varias morborum anomalias inuoluit.

9. *Nimia obeſitas* ſeu *corpulentia*, quæ præcipue ſanguineis ex plethora interdum prouenit, actiones animales & vitales offendit, atque multis incommodis & periculis ſenſim inferendis par eſt. Facile enim adfectus rheumatico-arthritici, catarrhales, anguſtiæ præcordiorum, palpitationes cordis, aſthmata, ſuffocationes, apoplexiæ ſuccedunt.

10. Ipſe *Hippocrates* paſſim adnotauit, quod in hoc *athletico* corporis habitu, tamquam ſummo ſanitatis gradu, diu ſubſiſte-

re non possimus, & eiusmodi subiecta repente communiter moriantur.

11. *Feminas* ordinarie facit *steriles*, & si omnino conceperint, abortum non raro experiuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Plethoram *simplicem* imminuunt duo remedia satis efficacia, nempe
   1) *cibus* parcior, &
   2) *motus corporis* sufficiens, placidus & continuus.
2. Hæc duo autem remedia efficacissima, imo fere vnica, quia a multis plethoricis repudiantur, Medicus *duo alia*, sed minus efficacia, substituere cogitur, nempe
   a) *laxationes* leniores, singulis fere mensibus, exceptis calidis & frigidis, repetendas. Noti sunt hoc nomine *noduli laxantes* cum *elleboro nigro* combinati. Sed quam parum possint, experientia docet.
   b) *Venæ sectiones* æquinoctiales, luna decrescente, apud iuniores in brachio, prouectiore autem ætate in pede instituendas. De plethora prægnantium, venæ sectione subleuanda, *videatur tabula de adfectibus grauidarum.*
3. Plethora *commota* exposcit
   a) Orgasmum sanguinis temperantia, quo nomine egregie conducunt nitr. depurat. ocul. cancr. acido citri saturat. conch. præparat. &c.
   b) Hæmorrhagiarum naturalium suppressarum, præcipue autem mensium & hæmorrhoidum ratio habeatur. His enim reuocatis, artificiales sæpissime possunt omitti.
4. Plethora cum *spissitudine* sanguinis & *cacochymia* complicata, quomodo tractanda sit, sequentes duæ tabulæ docebunt.
5. De *obesitate nimia* tractanda sub *cautelis* pauca dicemus.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quod plethora detur, atque corpori detrimento veniat, ipse iam *Hippocrates* obseruauit, dicens libr. de sanitate tuenda: *sanguis quum abundat, valetudinem vitiat.* Et sa-

ne tam rationes solidæ a priori, quam experientia practica a posteriori faciunt, vt flaccescant flosculi illi rhetorici, quos *Helmontius* & ipsius asseclæ de *thesauro & balsamo vitæ*, cuius non possit dari excessus, in medium proferunt.

2. *Venæ sectiones* & *scarificationes*, quam salutariter plethoricis eueniunt, si legitimo tempore & iusta ratione instituuntur, tam notabilia damna iisdem succedunt, quando immature & peruerse administrantur. Hinc cauendum
 a) ab insufficiente sanguinis emissione, quia facile adfectus spastico-arthritici, erysipelacei, febres acutæ & inflammatoriæ proueniunt.
 b) ab immatura venæ sectionis institutione. Quando enim eo tempore suscipitur, quo variæ sanguinis commotiones a quibuscunque caussis inductæ sunt, sæpissime morbi, inprimis acuti, siue inducuntur, siue augentur. Præstat igitur ebullitionem sanguinis per nitr. & temperantia prius placare, vel decursum præsentis morbi expectare. Sic etiam minus conducit venæ sectio circa solstitia.

3. *Venæ sectio* omnibus in genere hominibus, vtrique sexui, & cuiuis ætati conuenit, exceptis fere admodum iunioribus. *Plura videantur tabula chirurgica de Venæ sectione.*

4. *Scarificatio* minoris est efficaciæ, & non nisi in subiectis spongiosis, in adfectibus intercutaneis, item per paroxysmos repullulantibus laudatur, sub hac autem cautela, vt frequentius, ad minimum singulis anni quadrantibus, repetatur. *Conferatur tabula chirurgica de scarificatione.*

5. Quando incommoda plethoræ, per euacuationes sanguinis artificiales, sublata sunt, & patiens ad plenariam restitutionem peruenit, caueat sibi, ne temere easdem prætermittat, quia certius inde damnum subsequitur.

6. Plethora *commota* quia grauia damna producere potest, vti sub *prognosi* indicauimus, quam maxime caueat sibi patiens ab omnibus remediis calidis & orgasmum sanguinis inducentibus; cuius census sunt alexipharmaca calida, cumprimis sub regimine coacto propinata, olea destil-

lata, purgationes vehementes, emeses, diæta spirituosa & aromatica, balnea & pediluuia nimium feruida, & motus corporis repentinus ac violentus.

7. Plethoræ euacuatio per interna medicamenta directe & immediate fieri non potest, sed vel agitando & mobilem reddendo sanguinem, vel naturam ad excretionem stimulando, efficaciam suam edunt; vnde *Paracelsi* adsertum de *helleboro* & *chamaedri*, quod scilicet *tantum* sanguinis e corpore expurgent, *quanto pondere* propinata fuerint, cum grano salis accipiendum est.

8. Non imminuta prius sanguinis *quantitate*, nemo in animum inducat, *qualitatem* cacochymicam corrigere.

9. Incommoda plethoræ, quando infimas corporis partes infestant, venæ sectio in brachio instituatur, si vero superiores partes obsident, in pede administranda est. Non vrgentibus autem incommodis, ad ætatem respicitur. *Vid. tabul. chirurgica de venæ sectione.*

10. *Nimia obesitas* vti totam vitam satis molestam reddit, ita & in Medicis multas deliberationes excitauit, qua fieri posset ratione, vt eiusmodi subiecta ab hoc onere liberarentur.

11. Sed si dicendum quod res est & experientia docet, irrita & manca sunt consilia plurimorum. Secundum enim *veteres hepar calidum* temperare vel secundum *recentiores* illud *fermentum* aut *sal* subigere & corrigere, quod lympham pinguem coagulat, id vanis speculationibus superstructum est.

12. Immo, ne illa quidem methodus, quæ sanis rationibus innititur, hic sufficit. Licet enim blandæ laxationes & venæ sectiones æquinoctiales instituantur, excretiones naturales promoueantur, & diæta tenuissima imponatur, hæc tamen omnia obesitati nihil detrahunt.

13. Multo minus operæ faciunt pretium illa remedia, quæ *specifica* passim celebrantur, e. g. piper, sal absinthii, succus citri, acetum squilliticum, decoctum ligni sancti, masticatio foliorum tabaci, & quæ alia auxilia vulgo laudantur.

14. Per *saliuationem*, fortissima *purgantia*; frequentes *sudationes* &

& alia impetuoſa remedia corpulentiam nimiam remouere, temerarium & periculoſum eſt tentamen.

15. Exiguum etiam emolumentum adferunt *chirurgica præſidia*, videlicet veſicatoria, fonticuli, punćturæ cum acubus, vt pinguedo effluere debeat.

16. Moderatus vſus *thermarum* & *acidularum* ſalutaris quidem ſubinde obſeruatur, ita vt corpulentiæ quid detrahat & in ſpecie ſterilitatem in obeſis feminis auferat, breui tamen poſt priſtinum pondus reſarcitur.

17. Sic & *febres acutæ* atque *intermittentes* auferunt quidem ſæpius obeſitatem ad ſummam vsque corporis extenuationem, non raro autem id, quod conſumtum eſt, mox recuperatur.

18. Hinc niſi vita otioſa & ſedentaria in laborioſam eamque *ſufficientem* per prudentes ſucceſſus & gradus mutetur, reliqua omnia erunt manca & inepta. In laborioſis enim, quamquam habitus corporis pinguis nonnumquam reperiatur, ad exceſſiuam tamen corpulentiam non extenditur.

TABVLA III.

DE

SPISSITVDINE SANGVINIS.

I. D*EFINITIO.*

Spiſſitudo ſanguinis eſt *conſiſtentia* humorum iuſto craſſior, a plethora & motuum defećtu originem ducens, variisque morbis occaſionem præbens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Spiſſeſcentia eſt

1) vel *ſimplex*, quæ a dyſcraſia humorum adhuc libera eſt.

2) vel *complicata*, quæ variis ſpecialibus inquinamentis & ſpiſſitudinibus humorum coniunćta, & quaſi qualificata eſt.

eſt. Eiusmodi ſpecificæ ſpiſſitudines occurrunt v. g. in ſcorbuto, lue venerea, item in febribus quibusdam malignis.

2. Hoc loco de *ſimplice* tantum ſpiſſeſcentia, aliis autem in locis de *complicata* dicemus.

3. Ceterum diſtinguunt etiam inter ſpiſſeſcentiam *generalem*, vniuerſam ſanguinis maſſam occupantem, & *ſpecialem*, in certa corporis regione, vel in certis viſceribus obſeruandam.

III. *SIGNA.*

1. Laſſitudo & grauitas totius corporis, præcipue autem artuum.
2. Animus torpidus & anxius. Schweres Blut, schwerer Muth.
3. Frequentes pulſus & motus tonici alterationes,
4. Vnde caloris & coloris viciſſitudines dependent, & habitus corporis modo ſtrictior, modo laxior adparet.
5. Reſpirationis difficultas cum anguſtia præcordiorum, & cordis palpitatione.
6. Excretionum naturalium omnium qualiscunque retardatio.
7. Somnus inquietus & anxius cum inſomniis terrificis.
8. Sanguis per venæ ſectionem, vel alio modo emiſſus, eſt nigricans, & nexu ſuo firmiter cohæret, ita vt ſeroſa portio cito & facile non ſecedat.

IV. *SVBIECTA.*

Spiſſitudini ſanguinis præcipue obnoxii ſunt

1. Melancholici, vel ſanguineo-melancholici.
2. Populi ſeptentrionales præ meridionalibus.
3. Seniores præ iunioribus.
4. Feminæ præ viris.
5. Præcipue ſedentarii, otioſi, litterati.

V. *CAVSSÆ.*

1. Origo ſpiſſitudinis humorum a *motus circulatorii ſegnitie* dependet: ſanguis enim floridus & optimus ſegni quiete ſpiſſeſcit, & longa mora concreſcit.
2. Motus autem circulatorii ſegnities quam maxime & primario dependet

1) a

1) a *plethora*, quæ mole sua proportionem & vim motuum superat, & vasa nimium replet.

2) *a motus voluntarii neglectu*, præcipue quando natura simul per profundas meditationes & speculationes ab actionibus vitalibus auocatur.

3. Hæ caussæ primariæ quando adsunt, reliquæ, quas iam indicabimus, iniuriam facile vlteriorem inferre possunt. Absentibus autem illis, parum iuris habent

1) Refrigerationes immodestæ.

2) Diæta crassa, acida, potus parcior.

3) Animi mœrores.

4. *Venena* & *philtra* repentino & violento quasi modo sanguinem inspissant, eoque ipso periculosos imo lethales adfectus inducunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Spissitudo sanguinis non tantum sonticos morbos producit, sed & alios aliis ex caussis natos, pertinaciter sustentat.

2. Ordinarie morbos chronicos parturit, rarius acutos, rarissime repente funestos, nisi quidem ex veneno, philtris & aliis repentinis caussis inducta sit.

3. *Venam portæ* spissitudo præ aliis adficit, & vniuersum apparatum mali hypochondriaco-hysterici caussatur. Quo maiora itaque incrementa sumsit spissitudo, eo grauiora quoque per eamdem pathemata producuntur.

4. Et quoniam talis inueterata spissitudo tam internas, quam externas corporis regiones occupat, paucis diebus non potest auferri; id quod contra tumultuariam & impetuosam methodum in adfectibus melancholicis & aliis probe obseruandum est.

5. Spissitudo vti a motus segnitie primum dependet, ita liberum circulum reciproce magis magisque impedit. Vnde adfectus oppletorii, inflatorii, distensorii, stagnatorii inducuntur, atque debitæ secretiones & excretiones turbantur, ita vt spissitudo *simplex* in *complicatam*, id est, *cacochymiam* tandem deuoluatur.

6. Et quem ad modum plethora rarius per se, sed per spissitudinem demum in morbidum statum transmigrat, ita econtra spissitudo in serosos humores eminentius & quasi seorsim

orſim ſe extendit, & ſine plethora peculiares morbos generat.

7. Et hæc ſunt communisſima pathemata, quæ a ſpiſſitudine tamquam cauſſa *materiali* producuntur. Præter autem ea eſt ſimul cauſſa *impulſiua propter quam* varii motus vitales *extraordinarii ſpaſtici* a natura ſuſcipiuntur, vt vlteriores noxæ, nempe actuales ſtaſes & corruptiones, præſcindantur.

8. Ab his ſpaſticis reſiſtentiis dependet, quod actuales *obſtructiones*, quæ ex cauſſis phyſicis in vaſis exiliſſimis frequentes eſſe deberent, multo rariores ſint, quam vulgo venditantur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Aluus* per moderatiſſima laxantia, diluentia, ſalina, aperiatur, & aperta ſeruetur.

2. *Plethora* per venæ ſectiones, vel etiam in ſucculentis per ſcarificationes imminuatur. Quantitatis enim remotione non præmiſſa, fruſtranea erunt omnia reſoluentia & attenuantia.

3. *Euacuationes ſanguinis* naturales ſuppreſſæ reuocentur, & in ſpecie hæmorrhoides in viris per iuſtam hirudinum applicationem reſpiciantur.

4. Præmiſſis euacuantibus *corrigentia*, nempe diluentia & reſoluentia temperata ex radicibus & herbis in forma infuſi vel decocti ſubiungantur.

5. *Diæta* humectans, parum edendo & multum bibendo, coniungatur: calida aromata & ſpirituoſa excludantur, vinum, modice ſumtum, in vſum trahatur ab iis, quorum circumſtantiæ ſumtus tales tolerant.

6. Præcipue autem *motus corporis* placidus & ſufficiens eligatur. Hoc enim neglecto, reliqua omnia vel nihil vel parum efficient.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Eſt quidem *motus corporis* præſtantiſſimum & tantum non vnicum ſpiſſitudinis corrigendæ remedium, notandum autem quam maxime, quod ſubiecta, hoc adfectu laborantia, quia labori non adſueta ſunt, plus ſub initium incommodi, quam leua-

leuaminis de hoc remedio obſeruent, atque eam ob cauſſam illud mature omittant. Hinc quouis modo cauendum, ne motus corporis impetuoſe, fortiter & nimis diu primis temporibus ſuſcipiatur, & damna illa, quæ a plethora commota proueniunt, inducantur: Moderate potius & conſtanter omnia ſunt peragenda.

2. Sic & omnia remedia pharmaceutica, quæ *impetuoſe* agunt, plus damni, quam emolumenti adferunt, e. g. emetica, purgantia fortiora; diaphoretica calida cum regimine coacto, volatilia, ſpirituoſa, oleoſa & reliqua, quæ ſanguinem exagitant.

3. Euitetur error ille craſſisſimus & vulgatiſſimus, qui ſpaſmos illos, quibus natura ſtaſes craſſorum humorum impedire adlaborat, per *anodyna opiata* tractare ſolet.

4. Non minus euitentur *martialia*. Vis enim aperiens & reſoluens, quæ vulgo illis tribuitur, cum multa diſcretione accipienda eſt.

5. *Thermarum* & *acidularum* circumſpectus vſus hic non reiicitur, ſi modo reliqua paria ſint, & præcipue ſufficiens corporis motus coniungatur.

6. Minoris efficaciæ ſunt *balnea*, tepide adhibita, quibus humores copioſius ad peripheriam inuitantur, & fluiditatem quamcunque ibidem nanciſcuntur.

7. *Chirurgia infuſoria*, quæ vnquam ſanguini ſpiſſo cacochymico emittendo, & nobiliori infundendo deſtinabatur, hodie exoleuit. Neque etiam facile locum inuenit, quia talia ſubiecta communiter valde ſunt ſenſibilia. *Conf. Tabul. Chirurgica de transfuſione ſanguinis.*

TABVLA IV.
DE
CACOCHYMIA.

I. DEFINITIO.

Cacochymia eſt deprauatio *craſeos* in maſſa ſanguinea, varias humorum inquinationes inuoluens, atque a ſuppreſſione debitarum ſe- & excretionum communiſſimam originem ducens. Deriuatur a κακὸς, malus, & χυμὸς, ſuccus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Cacochymia, ſtrictiore quidem ſignificatione, *mixtionem humorum* inuoluit, videlicet quando impuritates ſalinæ, biliofæ, acidæ, fæculentæ, mucoſæ maiore quantitate cum humoribus mixtæ ſunt.
2. Latiore autem ſenſu prauitatem etiam *conſiſtentiæ* comprehendit, quando ſcilicet humores vel nimis ſpiſſi, vti in ſcorbuto incipiente, vel nimis tenues, vel nimis oleaginoſi exſiſtunt.
3. Et quoniam partes *ſolidæ* ſuccesſiue ſimul infeſtantur, adparet inde arctum vinculum, quod *cacochymiam* & *cachexiam* connectit.
4. Diſtinguunt ordinarie cacochymiam
   1) in *benignam*, quæ iterum diuiditur
      a) In *bilioſam*, quæ e. g. in ictero occurrit.
      b) *Salſam*, quam v. g. in ſcabie obſeruamus.
      c) *Mucoſam*, quæ in plurimis ſic dictis catarrhis apud phlegmaticos obſeruatur.
      d) *Aquoſam*, quam hydropici adfectus ſiſtunt.
   2) In *malignam*, quæ in lepra, lue venerea obſeruatur, & de qua ſuo loco dicemus.
5. Porro etiam diſtinguunt cacochymiam
   1) in *ſimplicem*, quæ nullo alio morbo iuncta eſt, raro autem occurrit.
   2) *Compoſitam*, quæ cum aliis morbis e. g. plethora, ſpaſmis,

mis, adfectibus hypochondriaco-hystericis complicata est.

6. Ceterum *impuritas* sanguinis, quæ in cacochymicis præsto est, differt ab actuali illius *corruptione*, vti *caussa* ab *effectu*. Eiusmodi enim deprauatio humorum sæpe excurrit in effectus vlcerosos; id quod in scorbuto, lue venerea &c. obseruamus; quorum morborum effectus corruptiuus ipsum malum pertinaciter postea sustentat.

III. *SIGNA.*

1. Quando *crasis* & *consistentia* humorum deprauata est, *organa colatoria* sensim læduntur.
2. Hinc impuritates debite neque secernuntur, neque excernuntur.
3. In specie excretiones *alui* & *sudoris* languescunt.
4. *Appetitus* est deprauatus.
5. *Somnus* turbatus.
6. *Habitus corporis* communiter est pallidus & tumidus, subinde etiam flauescens aut liuescens.
7. Quando *sanguis* quocunque modo emittitur, vitiosa illius crasis ipsis adeo oculis exhibetur.
8. *Vrina* est pallida, & interdum turbida.
9. *Animus* etiam est torpidus, & commotionibus facile expositus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hic eadem primum subiecta accusanda sunt, quæ *præcedente tabula* nominauimus.
2. Post hæc in specie cacochymia corripiuntur, quæ cum scabiosis, leprosis, lue venerea correptis &c. intimius commercium habent.

V. *CAVSSAE.*

1. Cacochymiam deriuant vulgo ex intricata illa theoria de *generatione salium* in corpore nostro, & quem ad modum multas salium species supponunt, ita etiam ex quauis specie speciales morbos fingunt.
2. Ne vero in diffusum illud & confusum chaos dilabamur, in quod vulgaris pathologia tantum non omnes morbos, tamquam in suam originem resorbet, & *cacochymiam* suam *scorbuticam* vbique ebuccinat, bene hic repetenda & digne conside-

siderauda sunt, quæ sub *caussis præcedentis tabulæ* diximus.

3. Certissimum enim est, quod plurimi *qualitatum* morbi a *quantitate*, & hæc a *vita otiosa* dependeant. Atque hæc notanda sunt præcipue contra *Helmontium*, qui, negans cacochymiam, dicit: *si datur cacochymia, exoptat purgationem, non venæ sectionem.*

4. Confirmatur hæc res toto die. Notum enim est, quod laboriosi homines, licet diæta vtantur cruda, salina, fæculenta &c. meliorem tamen sanguinem habeant iis, qui sunt otiosi, licet cibos molles, euchylos optime nutrientes sumant, & omnia in diæta & vsu medicamentorum impendant, vt sanguinem purum accipiant.

5. Itaque dicimus, quod *læsa proportio motus ad humores, & humorum vice versa ad motus* palmarium fundamentum sit cacochymiæ. Sic enim impuritates sufficienter non possunt sequestrari & excerni. In specie serum retentum inspissat lympham, atque humores salinos & biliosos in consortium suum trahit, vnde reliquam sanguinis massam, intrando hanc, conspurcat.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Cacochymia tam frequenter quidem non occurrit, quam vulgo accusatur, vbi autem re vera adest, malum satis sonticum deprehenditur. Quem ad modum enim lentis successibus introducitur, ita altas agit radices, humoribus laudabilibus intime inhæret, & ipsas partes organicas solidas successiue lædit.

2. Subitanea hinc & tumultuaria cura plus nocet, quam prodest. Hac enim ratione heterogeneitates salino-mucido-biliosæ ex vinculo massæ sanguineæ non eliminantur, quia massæ laudabili, vti dictum, tenaciter adhærent.

3. *Complicata* deterioris est conditionis, & multo longiorem exposcit curam.

4. Ceterum *Ettmullerus* dicit: *Cacochymiæ proles est cachexia.* Conf. quæ num. I. de partibus solidis dicta sunt.

VII. *ME-*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Quid ars in abſtruſo hoc negotio valeat, ſequentia docent.

1. Impuritates ſunt *corrigendæ*, & quidem
 1) *Mucidæ* per diluentia, attenuantia, incidentia & reſoluentia, vt eo melius per loca excretoria euacuari poſſint. Faciunt hoc
  a) *Radices* temperatæ ſulphureo-reſinoſæ, e. g. ari, vincetox. pimpin. alb. zingib. drac. eſculent. ſquill.
  b) *Herbæ* eiusdem commatis.
  c) *Gummata* temperata: e. g. amm. galb. ſagapen.
  d) *Salia* media: tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum, arcan. duplicatum.
  e) *Tincturæ* alcalinæ: e. g. antimonii, ſalis tartari.
 2) *Salino-acres* & *bilioſæ* per abſorbentia, cum nitro miſcenda, it. mucilaginoſa & gelatinoſa.
2. Facta correctione & præparatione *euacuatio* mox ſubiungenda: hac enim non ſubiuncta, correctio eſt fruſtranea. Nam *nullæ impuritates ita poſſunt corrigi, vt pro humoribus laudabilibus poſſint reputari.* Hinc
 1) Blandæ *laxationes* corrigentibus ſubinde interponantur, vel *laxationes per epicraſin*, quæ vtrique ſcopo ſatisfaciunt, inſtituantur.
 2) *Diaphoreſis* & *diureſis* promoueatur per ſuperius indicatas radices, herbas &c. Efficaciſſime autem per placidum & ſufficientem *corporis motum.*
 3) *Hæmorrhagiæ* naturales ſuppreſſæ reuocentur e. g. menſes, hæmorrhoides.
3. Denique *tonus roboretur*
 1) per neruina temperata e. g. per mixturam tonico-neruinam *Stahlii.*
 2) - Martialia e. g. tincturam martis *Ludouici.*
 3) - Diætam moderate aromaticam & vinoſam.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Communiſſimum & vulgatiſſimum deſiderium eſt ægrotorum, vt Medicus *ſanguinem purum* medicamentis ſuis reddere debeat. Sed hoc opus, hic labor, quoniam cauſſa

principalis, nempe vita otiosa, in quam plurimis patientibus non potest remoueri. *Conf. num. 5. & 6.*

2. *Veteres* per cacochymiam subaudiebant *genericam sanguinis deprauationem*, in varias speciales inquinationes propendentem, atque hæc cacochymia tolerabili effectuum numero ab illis circumscribebatur; *recentiores* autem *cacochymiam* suam *scorbuticam* in *figuras* ac *potentias innumeras* extendunt, & *modos materiæ* ita multiplicant, vt in qualibet speciali parte certam materialem figuram quærant, cuius acumina obtundi debeant.

3. Conceptus *Hippocratis* de *mille saporibus* huic conceptui ansam dedisse dicitur, sed *senex* ille magis, quam rimatores illius excusandi sunt: Monet enim prudentissime, nihil omnium horum saporum alterare corpus, nisi in suo genere plane *excellat* & energia sua *excedat*.

4. Ceterum negari non potest, quod natura satis compos sit, innumeras nouas mixtiones, quas nos ne mente quidem adsequi valemus, formare.

5. Quoniam optimus & floridus sanguis sub motu suo circulatorio in dies & horas ita resoluitur, vt bonus esse desinat, corpori noxius euadat, & hinc impuritatem humorum augeat, necesse quoque est, vt singulis diebus & horis tale remedium ad manus sit, cuius ope hæ inquinationes remoueantur.

6. Quis non videt, decantatas sanguinis mundificationes, quas vulgo circa æquinoctia præscribimus, hic non sufficere. Sic etiam transfusio boni sanguinis, quam olim in hunc finem laudabant, & ex vno corpore in aliud deriuabant, huic rei non satisfacit. Si enim omnino per subiectorum quorundam minorem sensibilitatem fieri posset operatio, sæpissime tamen repetenda esset, ob dictam inquinationem, in massa sanguinea quotidie exorientem.

7. *Euacuatio* impuritatum plus valet, quam *correctio*, cuicunque etiam speculationi superstructa. Hæc enim, nisi evacuationem habeat subiunctam, magis auget, quam tollit cacochymiam, quia per remedia talia, quæ corrigentia audi-

audiunt, multæ terreſtres, ſalinæ, & ſulphureæ partes in corpus ingeruntur.

8. *Thermarum* & *acidularum* vſus, qua circumſpectione indigeat, *præcedente tabula* iam indicauimus.

9. Ceterum valent hic eædem cautelæ, quæ *præcedente tabula* indicatæ ſunt.

TABVLA V.

DE

HAEMORRHAGIIS IN GENERE.

I. D*EFINITIO.*

Hæmorrhagia naturalis eſt vitale negotium naturæ, ſeu principii agentis in corpore humano, mediante quo ſincerus ſanguis, quantitate vtplurimum excedens, euacuatur, ad motum ſanguinis progreſſiuum facilitandum, & incommoda grauia, quæ plethora inducere valet, præcauenda. Deriuatur ab αἷμα, ſanguis, & ῥήγνυμι, rumpo.

II. *DIFFERENTIA.*

Hæmorrhagiæ ſunt vel

1. *Naturales*, quæ ab interna cauſſa, directione, & tacita quaſi commotione, nempe ab ipſa natura, mediante congeſtione per motum tonicum excitantur. Hic excluduntur quidem cauſſæ violentæ, non autem aliæ occaſionales externæ. Species ſunt
   1) Hæmorrhagia narium.
   2) Hæmoptyſis.
   3) Hæmorrhoides.
   4) Fluxus menſium.
   5) Fluxus lochiorum.
   6) Vomitus cruentus.
   7) Mictus cruentus.

2. Præ-

2. *Præternaturales*, quæ a cauſſis externis & violentis originem ſumunt, e. g. a lapſu, adliſione, vulneratione, corroſiuis. Huc etiam pertinent hæmorrhagiæ artificiales, per venæ ſe-ctionem, ſcarificationem, &c. inductæ.

3. Hæmorrhagiæ naturales poſſunt etiam dici *actiuæ*, & præternaturales *paſſiuæ*.

4. Naturales dicuntur, non, quod de natura & eſſentia hominis ſint, nam multi ſexus maſculini per totam vitam ab hæmorrhagiis immunes viuunt, ſed quod *natura* hoc remedio vtatur, quando per corruptos hominum mores plethora inducta eſt.

5. Sunt adhuc aliæ ſanguineæ excretiones, quæ extraordinariam & pertinacem agentis intentionem indicant, nempe

1) Quando e. g. in *brachio* vel *pede* ſanguis ſponte erumpit, de qua re notabile exemplum reperitur in *differt. Stahlii de motu tonico vitali.*

2) Et notæ ſunt abunde *varicum* in cruribus fluxiones.

3) De mirabili quadam hæmorrhagia per *vmbilicum* legi meretur *Hildanus cent.* 3 *obſeruat.* 37.

4) De *ſudore ſanguineo*, modo vniuerſali, modo particuli, multa exempla paſſim leguntur, quæ ſingulæ ad *naturales* fluxus omni iure referendæ ſunt.

6. Hæmorrhagiæ differunt ratione *ætatis* e. g.

a) Hæmorrhagia narium familiariter iunioribus euenit,

b) Hæmoptyſis mediæ ætati,

c) Hæmorrhoides & mictus cruentus ætati prouectiori.

Ab his per ætatem differentibus hæmorrhagiis dependent *morbi ætatum*. Vid. *Stahlii diſſ. de morbis ætatum.*

7. Differunt etiam ratione *indolis*, aliæ enim ſunt *modicæ*, aliæ *nimiæ*, aliæ *boni*, aliæ *mali* moris.

8. Differunt denique ratione *temporis*.

a) Aliæ enim certa tempora obſeruant, & hinc *periodicæ* dicuntur, ad quas etiam referri poteſt hæmorrhagia *critica*, in febribus continentibus contingens.

b) Aliæ ſtatas periodos non obſeruant, & hinc *vagæ* dicuntur.

III. *SIGNA.*

1. Hæmorrhagiæ *ſimplices*, a cauſſis *mere internis* prouenientes, *tacite* quaſi, & ſine vllo notabili ſenſu, impetu & incommodo ordinarie oriuntur.
2. Quando autem omnino ſenſus aliquis præcedit aut concurrit; eſt ille plerumque tantum tenſiuus, grauatiuus & preſſorius.
3. Quo *inſignior* autem plethora adeſt, eo difficilius cedit negotium, & eo facilius dolores pungentes & lancinantes circa illam regionem ſeſe exſerunt, in qua excretio ſanguinis intenditur.
4. Ceſſant autem hi dolores & reliqua incommoda, quam primum hæmorrhagiæ legitime ſuccedunt.
5. Ceterum *moderatæ* hæmorrhagiæ ſponte ſua poſt ſufficientem euacuationem ſubſiſtunt; quæ vero *turbantur*, multas anomalias & eruptione & progreſſione & ceſſatione inuoluunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmorrhagiæ omnibus fere ætatibus ſolemnes ſunt, cuiuis tamen ætati per peculiaria loca, vti ſub *differentia* indicatum eſt. *Conf. Hippocrates III. Sect. 27. & 29. aphor.*
2. Inprimis tamen hæmorrhagiis obnoxii ſunt illi iuniores, qui ſanam & floridam habent conſtitutionem.
3. Plethorici, indolis *agilis* & *ſenſibilis*, id eſt, temperamenti ſanguineo-cholerici, ſanguineo-melancholici, vel cholerico-ſanguinei & melancholico-ſanguinei.
4. Magis illi, qui ſanguinem fluxilem, ſanum & floridum habent, quam alii, qui eiusdem dyſcraſia laborant.
5. Qui de aromatica & vinoſa diæta gaudent.
6. Maxime omnium, qui vehementibus animi commotionibus, præcipue autem iracundiæ expoſiti ſunt. Hinc
7. In brutis hæmorrhagiæ ſatis raro obſeruantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Hæmorrhagiarum cauſſa *materialis* eſt plethora, conſentientibus pleriſque antiquis.
2. *Simplex* autem plethora non exhaurit vniuerſum negotium,

nam multi plethorici ab hæmorrhagiis & aliis *ſymbolicis* adfectibus prorſus immunes viuunt.

3. Sed *commotio* plethoræ plurimum valet ad hæmorrhagias concitandas.

4. Commouent autem plethoram, & ſic ad hæmorrhagias ſuſcipiendas naturam excitant

a) Calida, aromatica, ſpirituoſa, fermentatiua, ſanguinem rarefacientia.

b) Exagitatio *corporis* vehemens, & conniſus fortior ad pondera tollenda.

c) Conſtitutio aëris calida.

d) Repentina refrigeratio, corpore calente.

e) Commotiones *animi* inſignes.

5. Cauſſa *formalis* ſeu *efficiens* omnium hæmorrhagiarum naturalium eſt *principium agens*, quod per tales excretiones plethoram imminuere, & ſic multa incommoda auertere intendit. Adſueſcit etiam facile hisce excretionibus, & easdem, licet plethora abſit, continuat. Huc pertinent hæmorrhagiæ ex vitio *hæreditario* pullulantes.

6. Exulent itaque cauſſæ ſtaſium paſſiuarum, fermentationum, acrimoniæ, vaſa arrodentis, item etiam ſpiſſitudinis, a cuius intercepto tranſitu venæ obſtruantur & diſtendantur, vt dehiſcere neceſſe habeant; quæ omnia ſimplicibus hæmorrhagiarum phænomenis & circumſtantiis repugnant.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmorrhagiæ naturales ſecundum *intentionem agentis* conſideratæ, omnes quidem ſalutarem finem reſpiciunt, ob varias autem circumſtantias, præcipue ob loca periculoſa, per quæ ſanguis excernitur, optatum effectum non ſemper attingunt.

2. Hinc hæmoptyſis, vomitus & mictus cruentus periculoſe ſæpius exeunt. Interea tamen non conſiderandæ ſunt hæmorrhagiæ vt accidens præternaturale, quod theſaurum vitæ perdat. Licet enim non nullæ hæmorrhagiæ excedant, ob hos tamen errores vniuerſum negotium non poſſumus damnare.

3. Re-

3. Reliquæ autem hæmorrhagiæ, legitime & moderate ſuccedentes, eximiam adferunt vtilitatem.
   1) Multos morbos, qui plethoram ſequuntur, præcauent.
   2) Soluunt illos, qui ex eodem fonte originem ſumſerunt.
   3) Inprimis multa mala chronica, eaque pertinacia, auferunt, e. g. hæmorrhoides tollunt pathemata hypochondriaca, & plures alios abdominis adfectus.
   4) Non ſolum non debilitant, ſed trahunt etiam poſt ſeſe ſenſibilem corporis alacritatem.
4. Immo, licet hæmorrhagiæ copioſe & impetuoſe ſuccedant, non facile tamen inſignis debilitatio ſentitur, multo minus tam frequenter phthyſici vel hydropici effectus ſequuntur, vti communiter traditur.
5. Quando autem hæmorrhagiæ, vt vulgo moris eſt, per varia incongrua artificia, præcipue adſtringentia, cohibentur, ſuccedunt ſtagnationes, ſtaſes, inflammationes, febres peſſimi moris, & alia ſontica mala.
6. Hæmorrhagiæ, quo magis ſtatas periodos formant, eo certius etiam moderate ſeſe gerunt.
7. Omnes hæmorrhagiæ, quæ laborioſo *naturæ* conamine & inſigni *niſu* exprimuntur, illæ communiter ad *exceſſum* inclinant, principium enim vitale non facile a tali excretione deſiſtit, quæ multo labore fuit obtinenda.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Hæmorrhagiæ moderate, legitime & per loca conuenientia fluentes, nulla indigent medicatione.
2. Quando autem contrario modo ſe habent, prudenti ratione illis occurrendum eſt.
3. Ante omnia intentioni naturæ, quæ plethoram imminuere intendit, ſatis fiat
   a) Per *venæ ſectiones extra paroxyſmum*, circa æquinoctia, conueniente loco inſtituendas.
   b) Per *ſcarificationes* vel *hirudines*, pro diuerſa circumſtantiarum ratione adminiſtrandas.
   c) Per *motum corporis* laborioſum, modeſtum, perennantem.

 4 *Quan-*

4. *Quantitate* sanguinis imminuta, eiusdem *qualitas corrigatur*, & quidem iterum extra paroxysmum.

a) Ad crasin sanguinis *sulphureo-acrem* corrigendam adhibeantur *nitrosa* & *absorbentia*; item etiam *emulsiua* & lenia *acida* e. g. nitr. depurat. lap. prunellæ, ocul. cancri. conchæ præparat. mater perlar. succus citri, berberum, ribium.

b) Ad crasin sanguinis *spissam* attenuandam conducunt: *resoluentia*, *incidentia*, *attenuantia*, e. g. salia media digestiua, antiscorbutica temperata, & radices alexipharmaco-diureticæ. Ex his & lenioribus laxantibus vinum medicatum parari, & per octo circiter dies vsurpari potest.

c) Commendetur sufficiens, dilutus potus & parcior victus.

d) Iniungantur simul cautelæ de caussis occasionalibus & procatarcticis euitandis, præcipue animi commotionibus.

5. *In paroxysmo* exhibeantur

a) Pulueres *orgasmum* sanguinis contemperantes e nitrosis, absorbentibus & cinnabarinis parati v. g.

Recip. Nitr. depurat.
Ocul. cancr. acido citri saturat. ana drachm. ij.
Cinnabar. opt. præparat. gran. XXX.
M. singulis vel binis horis exhibeatur scrupul. I.

b) His pulueribus interponatur subinde mixtura tonico-neruina *Stahlii*, quæ simul effectum habet diuretico-discutientem.

Recip. Spirit. C. C.
Tinct. antimon. tartaris. ana vnc. semis.
M. dos. gtt. XXX.

c) Si his non cedit hæmorrhagia, tum vel cortex cascarillæ, vel cinnabaris larga dosi cum pulueribus temperantibus propinetur; vel *moderate sistentia*, & *sedatiuo-anodyna* in vsum trahantur, dictisque pulueribus immisceantur e. g.

Recip.

Recip. Pulueris iam descripti drachm. I.
Specier. de hyacinth. gr. XVI.
MP. de Cynogloss. gr. IV.
M. D. in 4. partes, & versus noctem vna vel altera propinetur, non neglectis per diem pulueribus *simpliciter* temperantibus.

d) *Adstringentia* autem *fortiora* non exhibeantur, nisi summa vrgente necessitate, de quibus sub *speciebus* hæmorrhagiarum plura dicentur.

e) Post paroxysmum, si ingens sanguinis quantitas euacuata est, analepticis, emulsiuis & gelatinosis, non autem spirituosis, patiens reficiatur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Facilius est *becticam* per *adstringentia* prouocare, quam hæmorrhagias per eadem sistere: nam in *parua* dosi exhibita, fluxum non sistunt, sed potius augent, quando autem *copiose* ingeruntur, succedunt obstructiones viscerum & his consectaria, nempe stases, suppurationes &c.

2. Vt itaque error, satis communis, euitetur, sequentes regulæ, quæ errare non permittunt, de vsu adstringentium obseruentur.

a) Non exhibeantur, nisi omnia prius adplicata sint, quæ superius commendauimus.

b) Quando autem casus necessitatis eorum vsum efflagitare videtur, tum potissimum *externe*, raro autem, nec affatim *interne* adhibeantur.

3. Nam absurdum & rationi contrarium est per talia remedia hæmorrhagiis occurrere velle, quæ sanguini, vasa & vias prementi, *exitum* saltem, sed non *aditum prohibent*.

4. Adstringentia, vtpote paucis sæpius granis exhibita, non perueniunt ad locum *dissitum* e. g. pulmones, vterum; sed ipsi naturæ, sensu tali adstrictorio in ventriculo inducto, motum similem imprimunt, quæ deinde eumdem non solum in locis periclitantibus, sed facile etiam in aliis visceribus administrat.

5. Ex *amuleticis puluis sympatheticus Dygbæi* satis probatus est, & in *extremis* sacra ancora: Scrupulosa autem vitrioli ad eum-

eumdem parandum electio, nullum habet vsum: sufficit vitriolum bonum, leuiter contritum, diebus *canicularibus* sub solis radiis ad albedinem calcinare. Soluitur huius pulueris drachm. I, vel II. paucioribus aquæ cochlearibus, cui solutioni sanguis deinde instillatur, seu inspuitur, & sub exiguo calore, mediante spatula lignea, agitatur.

6. Radix *pseudo-acori*, seu *irid. vulgaris, palustr.* in taleolos conscissa, & frustulum sub lingua detentum, admodum sensibilem adstrictionem offert, & experientia satis probata est. Modo obseruetur, quod amuletica non *sub impetu* fluxus, sed statim sub *initium*, vel in *declinatione* adhibenda sint.

7. Radix autem *nigellæ*, quam *Simon Pauli* admodum deprædicat, manu vel ore detinendam, est quidem *subadstringens*, sed sine successu ab aliis exhibita.

8. *Bufonis exsiccati* adplicatio, quæ *Helmontii* temporibus admodum inclaruit, bene se commendat; inprimis in hæmorrhagia *vteri*, quadantenus *narium*, non æque adeo in *hæmoptysi*. Inuoluitur linteo, &, ne aperiatur, sigillo munitur, atque sub axillis gestatur. Iuuit aliquando, vbi adstringentia sine effectu adhibita fuerunt.

9. *Borellus* quam maxime commendat vsum *iaspidis rubræ* amuleticum, sub axillis detinendo, de collo suspendendo, seu fronti adplicando.

10. Vulgus in locum *iaspidis* laudat concretum illud minerale, *hæmatitem*, nec irritum semper.

11. *Sanguis* patientis *tostus*, contritus, & instar pulueris sternutatorii adplicatus, bonum etiam effectum edere dicitur.

12. Hæmorrhagia, quæ per adstringentia, specifica, amuletica, sympathethica suppressa est, mox exposcit vsum *diluentium* & *temperantium*, ne stricturæ contumaciter continuent, atque alia damna inducant.

13. Circa *ligaturas* partium sequentia sunt obseruanda

a) Fieri illæ debent in partibus *extremis* pedum & manuum.

b) Pars ligata non penitus opprimatur, sed maneat aliqualis sanguinis concursus.

c) Ne-

c) Neque nimis *cito* ligatura eſt ſoluenda, neque etiam nimis *diu* in illo gradu detinenda eſt, ne ſphacelus inducatur.

14. Ex *euporiſtis topicis*, ſed ingratis, *ſtercus ſuillum* ſeu *equinum* commendatur.

15. Mixturam tonico-neruinam, de ſale volatili participantem, in hæmorrhagiis commendare, in quibus ſanguis iam notabiliter fluxilis & exagitatus eſt, videtur rationi planiſſimæ repugnare; ſed volatilia *ſola* non commendantur, verum cum *alcalicis fixis* combinata, vtpote optimo effectu ſæpiſſime confirmata.

16. *Salia* autem *volatilia*, quando *ſola* & inſuper largis doſibus adhibentur, in hæmorrhagiis æque ac in febribus tumores œdematoſos facile relinquunt.

17. Multo ſegnior eſt efficacia remediorum in *paroxyſmo*, ſi *extra eumdem* venæ ſectio non fuit adminiſtrata, & tamen ſenſibilis plethora concurrit.

18. Hæmorrhagiis nimiis quando vires exhauſtæ ſunt, caueat ſibi patiens a multis *lectionibus*, quia oculi quam maxime per eamdem tum debilitantur.

19. Contingit, rarius tamen, vt hæmorrhagia ex *arteriolæ* cuiusdam extremitate proueniat, ac tum quidem ad exceſſum facilius inclinet. Et quem ad modum talis fluxus ordinarie a cauſſis paululum vehementibus excitatur, ita & celeriorem quodam modo curam expoſcit.

20. *Hæmorrhagiæ hæreditariæ* eadem quidem methodo tractantur, maiorem autem expoſcunt patientiam, & regimen animi temperatiſſimum. Præterea recurſus paroxyſmi per temperantia & ſedatiua mox præſcindendus eſt, vt natura hunc euacuationis actum tandem obliuioni tradat.

21. Falſus eſt conceptus vulgaris, quod ſanguis vel optimus vel peſſimus per hæmorrhagias excernatur. Licet enim conſiſtentia ſpiſſa & color nigricans interdum obſeruetur, hæc tamen a diuturna illius mora in locis excretoriis dependent.

22. Hæmorrhagiæ *paſſiuæ* quo modo tractandæ ſint, *tabula chirurgica* LIX. docet.

TABVLA VI.
DE
HÆMORRHAGIA NARIVM.

I. DEFINITIO.

Hæmorrhagia narium eſt euacuatio ſanguinis ſinceri, modo per hoc, modo per alterum narium foramen, a natura ipſa, mediante motu tonico ſpeciali, & eum quidem in finem ſuſcitata, vt per illam plethora imminuatur & motus ſanguinis progreſſiuus facilitetur. Deriuatur ab αἷμα, ſanguis, & ῥήγνυμι, rumpo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt hæmorrhagia narium ratione *indolis*,

a) Eſt enim vel *boni moris*, quæ *placide*, & proportionate adcedit, ſuccedit, & ſponte ſua ſalutariter iterum ceſſat.

b) Vel eſt *mali moris*, quæ laborioſo molimine, & impetu effero erumpit, quantitatem ſanguinis vere nimiam emittit, & varia incommoda inducit.

2. Hæmorrhagia narium, quando in morbis *acutis* contingit,

1) vel eſt *critica*, quæ poſt commotiones ſanguinis inſignes in febribus *continentibus* exquiſito temporis ambitu circa dies criticos, immo ſtatas horas erumpit, & hoc quaſi proprium habet, vt *copioſe* profluat, vnde antiquum Medicorum dicterium enatum: *nullum criticum eſt paucum.*

2) vel eſt *ſymptomatica*, quæ extra dies criticos morbis adcedit, ſed euentu non æque ſalutari e. g. febribus petechizantibus, variolis &c.

3. Quando autem hæmorrhagia hominibus *extra morbos* conſtitutis euenit, dicitur illa *chronica*, quæ vel ſtatas periodos ſeruat, vel incerto tempore erumpit.

4. *Phlegmatoragia* narium, a *Salmutho* commemorata, ipſo quidem nomine ſub primo auditu ſe diſtinguit ab *hæmorrhagia*

gia narium, quoad caussas tamen, nulla insignis intercedit *differentia*; sicut etiam ipsa *coryza*, quoad modum *fiendi* & *subcedendi* iisdem cum hæmorrhagia narium rationibus innititur, *Conf. tabula de coryza*.

III. *SIGNA.*

1. *Mitior* hæmorrhagia narium *sponte* & quasi *tacite* plerumque erumpit, & sine vllo incommodo subcedit; idque frequentius æstiuo quam hyemali tempore.

2. *Minus* autem *talis* laboriosis vtplurimum moliminibus ante eruptionem conspicua est, nempe

1) adcedunt *congestiones* sanguinis modo versus vnum, modo alterum, modo vtrumque capitis latus, admodum *molestæ*.

2) *rubor* genarum.

3) faciei *inflatio*.

4) *turgescentia* vasorum in collo & temporibus.

5) *tinnitus* & sonitus aurium.

6) *Oculorum dolor* grauatiuus, cum prominentia quasi, siccitate & scintillulis.

7) *Capitis* vertiginosa adflictio, cum pruritu narium & sensu grauatiuo, præcipue circa nasi radicem.

8) *Insomnia* de sanguine, incendiis &c. in nonnullis præcedunt.

In partibus autem *oppositis* & *remotis*, a motu tonico nimis aucto, proueniunt

1) adstrictio *alui*.

2) *vrinæ* non tantum imminutio, sed etiam tenuitas.

3) *tensiones* in hypochondrio, præcipue dextro.

4) *sudoris* suppressio.

5) *frigus* partium inferiorum.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmorrhagia narium competit regulariter *iunioribus*, intra secundum & tertium septinarium adhuc constitutis.

2. Sexui magis *virili*, quam feminino.

3. Ordinarie non nisi manifestis *plethoricis*.

4. Vbi autem *hæreditaria* dispositio adest, vel *adsuetudo*, aut externæ insolentes *commotiones*, ibi etiam extra plethoræ

insignem præsentiam euenire solet.

5. Quibus autem *post annum XXX.* & quidem sæpius contingit, illi etiam simul solent vexari *rheumaticis*, *arthriticis* aut *spasticis* aliis congestionibus.

6. Nonnumquam per *palindromen*, ætate iam adultiori adcidit illis subiectis, quæ iuniore ætate eidem hæmorrhagiæ obnoxia fuerunt, deinde alias vicarias euacuationes experta, ab his autem iam libera sunt.

7. Subiecta hæmorrhagiæ narium *criticæ* per se nota sunt.

8. Quod *scorbutici* hæmorrhagia narium subinde corripiantur, non est mirum, nam scorbutus natales suos plurimum debet plethoræ.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens remota* est *ætas puerilis*, huic sanguinis eruptioni præ aliis fauens.

2. Caussa *proxima* est plethora & quidem commota.

3. Caussæ *occasionales* sunt

1) *corporis* & *animi* commotiones vehementes, præsertim exercitium memoriæ in pueris, it. eiulatus, lacrymæ, & sub hoc plorandi actu copiosa in nares deriuata humiditas, vnde, stricto collo & pectore facies rubore perfunditur & venæ capitis inflantur.

2) *adsuetudo.*

3) *hæreditaria* dispositio.

4) *violentæ* adlisiones, contusiones, ictus narium & corrosiua.

5) *abusus vini* & aliorum spirituosorum ad inebrationem vsque, vel aromaticorum.

6) ingens *feruor solis*, aut conclauium calefactorum.

7) immo subinde leuissimæ caussæ hic sufficiunt e. g. sternutatio, refrigeratio, capitis ad terram inclinatio, agitatio narium inter lauandum earumque leuis pruritus, scalptio & fortior emunctio.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Per vulgus notum est, quod hæmorrhagia narium moderate & proportionate succedens, sensibilem alacritatem adferat, & ab artuum grauitate, ante eruptionem in plethoricis communiter præsente, liberet.

2. Quan-

2. Quando autem hæmorrhagia narium *adsuefacta*, ſub conſtitutione plethorica iterum ceſſat, vel adſtringentibus peruerſe tractatur, ſubcedunt grauitas corporis, congeſtiones circa caput, inflationes vaſorum, oculorum rubores & dolores, ophthalmiæ, capitis tenſorii, pulſorii, æſtuoſi dolores, ſenſibilitas lucis liberioris impatiens. *conf. tabul. de hæmorrhagia narium ſuppreſſa.*

3. Metus ille vulgaris ſubſecuturæ phthiſeos poſt largiorem in puerili ætate hæmorrhagiam narium, ſæpius quidem fruſtraneus, interdum tamen non plane de nihilo cenſendus eſt. Si enim adcedente ætate motus hi congeſtorii a capite in pectus deſultant, nec tempeſtiuis ſanguinis euacuationibus natura ab hoc loco auocatur, molimina hæmoptyica & tandem phthiſis ſuccedere poſſunt.

4. Hæmorrhagia narium *critica*, largiter profluens, febrem ſalutariter ſoluit cum vniuerſali euphoria; *minore* autem quantitate ſuccedens, criſeos nomen non promeretur, & peius cedit totum negotium. Quando autem per adſtringentia ſupprimitur, phrenitidem & vitæ periculum cauſſatur. *conf. tabul. de febre ſynocha.*

5. Hæmorrhagia narium *ſymptomatica*, in febribus petechizantibus, variolis & aliis malignis, optimæ non eſt prognoſeos; in variolis tamen & morbillis præcipue ſub initium non æque ac in reliquis periculoſa.

6. Ita adſueſcunt facile hæmorrhagiæ, vt non ſolum a naribus per ætatum gradus ad quælibet alia ſanguinis emunctoria tendant, ſed etiam tanto promtius iterum ad nares recurrant, quando ſucceſſus illarum in aliis viis impeditur.

7. *Habitualis* autem illa narium hæmorrhagia, quæ ætate minus congrua contingit, labem cuiusdam viſceris abdominalis ſæpe coniunctam habet.

8. Hypochondriacis tandem, cachecticis & hydropicis hæmorrhagia narium nihil boni præſagit, inprimis ſi e latere oppoſito ſtillat ſanguis.

9. In *ſenibus* narium hæmorrhagiæ altioris ſunt conſiderationis, quam quidem in iunioribus, præcipue quando hæ-

morrhoides ſuppreſſas excipiunt. Dum enim congeſtiones ad caput contingunt, fluxus autem ſecundum morem illius ætatis non legitime ſubcedit, vertigini & apoplexiæ porta aperitur.

10. *Nimiæ* hæmorrhagiæ narium vires admodum proſternunt, & cachexiam, hydropem, tabem, rarius autem mortem præſentaneam inferunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quoniam ſpontanea hæc ſanguinis eruptio ſponte plerumque iterum ceſſare ſolet, abſit in paroxyſmo omnis medicatio, ſi fluxus legitime ſuccedit, nempe
   a) Quando *moderate* fluit.
   b) ſanguinem *floridum* ſub ſatis conſpicua plethora exhibet.
   c) ætati *congruæ* reſpondet.
   d) præcipue ſi iam in conſuetudinem abiit, & alacritatem potius, quam virium iacturam inferre ſolet.

2. In *effera* autem narium hæmorrhagia, quæ nimis *copioſe* profluit, ob leuiſſimas, non euitandas occaſionales cauſſas, *ſæpius recurrit*, *ætatem* minus congruam occupat, & *vires* proſternit, ſequente methodo incedendum eſt.

A. *in paroxyſmo.*

1. Ad orgasmum ſanguinis ſulphureo-agilioris contemperandum, exhibeantur
   1) Pulueres nitroſo-abſorbentes cinnaberati e. g. nitrum depurat. lap. prunell. mater perlar. ocul. cancr. conch. præparat.
   2) Item acidula, emulſiua & gelatinoſa v. g. tinct. flor. bellid. mixtura ſimplex, tinct. papau. erratic. decoct. C. C. decoct. raſur. ebur. ſerum lact.

2. Quod ſi vero in caſu quodam *rebelli* temperantia non ſufficerent, lenia anodyna iisdem immiſceantur: vbi M. P. de cynogloſſ. ad gr. j. ij. pro doſi reliquis præfertur, & verſus ſomnum cum puluere temperante propinatur.

3. Aequalis *motus tonici* diſpartitio promoueatur, inprimis ſub declinatione paroxyſmi.
   1) *interne* conducunt: mixtur. tonico-neruina *Stahlii* e ſale volatili & alcali fixo parata. It. infuſa ex herbis millefol.

lefol. fanicul. plantag. pyrol. virg. aur. anguſt. fol. it. lenia laxantia.

2) *externe:* frictiones, ſignaturæ veterum, ſinapismi, ligaturæ extremorum, adplicatio ſpirit. vini camphorati, pediluuia tepida, quæ reuellendi ſcopo bene ſe commendant.

4. *Diæta* conueniens iniungatur, nempe

1) abſtinentia a cibis aromaticis & potu ſpirituoſo.

2) euitatio æſtus nimii ſolaris & hypocauſtorum.

3) moderamen animi pathematum.

5. De *ſpecificis* & *adſtringentibus* in deſperatis caſibus, externe adhibendis, *vid. cautel. ſub hæmorrhag. in genere.* Præ aliis autem in hac fluxus ſpecie laudantur: iaſpis rubra, bufo exſiccatus, puluis ſympathet. dens hyppopot. rad. irid. vulgar. paluſtr. *vid. etiam ſubſequentes obſeruat. practicæ.*

B. *Extra paroxyſmum.*

Intentioni naturæ ſatisfaciendum

1. in *adultioribus*, per vicarias *venæ ſectiones* in pede, verno & autumnali tempore inſtituendas, vel pro re nata, per *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca adplicandas.

2. in *iunioribus* vero loco venæ ſectionis, ad ſanguinem a capite deriuandum, ſingulis menſibus exhibeantur *laxantia* blandiora ex rhabarb. ſenna, manna, tamarind. parata; circa æquinoctia vero poteſt etiam infuſum laxans per aliquot dies præſcribi, vbi antiſcorbutica temperatiora præcipue addenda ſunt, quia plerumque dyscraſia ſanguinis concurrit.

3. Conducunt etiam *pediluuia* alternis ſeptimanis adhibenda.

4. Ad *æqualem diſtributionem* ſanguinis conſeruandam, mixtura tonica & eſſent. alexipharmaca *Stahlii* ſubinde in vſum trahantur, & motus corporis placidus, ceu *optimum tonicum*, non negligatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ ſub cautelis hæmorrhagiarum *in genere*, ratione adſtringentium, ſpecificorum, amuletorum, ligaturæ par-

tium,

tium, monuimus, illa quam maxime hic in animum reuocanda & adplicanda ſunt. Hinc

2. *Adſtringentium internus vſus*, tanto magis abſit, quia in nulla hæmorrhagiarum ſpecie minoris, quam in hac, eſt efficaciæ.

3. *Externus* etiam vſus prius locum non habeat, quam poſt fruſtraneam præſcriptæ methodi adplicationem. In tali deſperato caſu turunda ex alumine, vel ſolutio illius commendatur, ſubiunctis tamen diſcutientibus ſeu diaphoreticis temperatis. *Vitriolica* autem & *æruginoſa* nimis acria ſunt, & ozænam cauſſari ſolent.

4. Ligatura partium extremarum in caſu tali neceſſitatis eadem circumſpectione ſuſcipiatur, quæ dicto loco commendata eſt.

5. *Specialis* in hac hæmorrhagiarum ſpecie commendatur *ſuccus millefol.* inprimis a *Borello* ſuccus *vrticæ minor.* fronti adplicandus; quem tamen alii in hæmoptyſi magis laudant.

6. *Lapis carpionum* triangularis, ſub lingua detentus, num efficaciam aliquam exhibeat, vlterius obſeruandum eſt.

7. *Lintea madida* regioni *hepatis* ſuaſu veterum imponenda, magis obſunt, quam proſunt.

8. Idem etiam ſentiendum eſt de *ventoſis* cum magna flamma eidem regioni adplicandis.

9. Ab *opiatis* vbique abſtinendum, præcipue, vbi vires iam multum exhauſtæ ſunt, quo in caſu potius analepticis temperatis ſuccurrendum eſt.

10. Poſt *enormes* narium hæmorrhagias caput ab *æſtu* & *frigore* nimio defendere, oculisque parcere, quam maxime commendatur.

11. De hæmorrhagiis narium *criticis tabula de febre ſynocha* plura dicemus.

12. Quando *arteriola* in ſummitate narium rupta & magna ſanguinis quantitas iam effuſa eſt, efficacia remedia, ob periculum, quod in mora eſt, mox ſunt adhibenda.

TAB.

TABVLA VII.
DE
SVPPRESSIONE HAEMORRHAGIAE NARIVM.

I. DIFFERENTIA.

1. Suppreſſio hæmorrhagiæ narium eſt vel *critica*, vel *non-critica*.
2. *Non-critica* ſuppreſſio triplici modo conſideranda eſt
   1) vel enim actualis narium hæmorrhagia numquam adfuit, & tamen *motus* adſunt moleſti, qui eamdem reſpiciunt, & exprimere conantur;
   2) vel hæc excretio antea familiaris fuit, per datas autem occaſionales cauſſas ſuppreſſa eſt, & varia pathemata, infra adleganda, induxit;
   3) vel ceſſauit hic fluxus per *ætatis* rationem.
3. Hæ diſtinctiones vſum ſuum practicum in tractatione therapeutica exhihebunt.

II. *SIGNA.*

Hæc deſumuntur a ſymptomatibus, quæ hanc ſuppreſſam hæmorrhagiam excipiunt. Sunt hæc

1. congeſtiones & reſtrictiones ſanguinis verſus *caput*, vnde proueniunt
   1) Varii adfectus cephalalgici.
   2) Ophthalmia, immo cataracta.
   3) Otalgia & tinnitus aurium.
   4) Odontalgia.
   5) Eryſipelas faciei.
   6) Tumores parotidum.
   7) Adfectus faucium inflammatorii.
   8) Tumores vuulæ & tonſillarum.
2. Translationes huius ſanguinis ad *pectus*: hinc ſequuntur
   1) Palpitatio cordis.

2) Aſthma-

2) Asthmata, præcipue sicca.
3) Catarrhi suffocatiui.
4) Hæmoptysis.
5) Phthisis.
6) Pleuritis & peripneumonia.
7) vel aliæ febres acutæ aut hecticæ.
8) Diffunduntur etiam nonnumquam congestiones in *artus*, vnde adfectus rheumatico - arthritici exoriuntur, præcipue in illis, in quibus hæreditaria dispositio subest.

III. *SVBIECTA.*

1. Hanc suppressionem facile incurrunt, quorum temperamentum antea sanguineum vel cholericum, iam in phlegmaticum aut melancholicum degenerauit.
2. Personæ, quæ diætam *vinosam* in cereuisiariam vel plane aquosam mutarunt. Dantur enim exempla, vbi hæmorrhagia narium, per aliquot annos suppressa, reuersa est, quam primum pristina diæta vinosa iterum reassumta fuit.
3. Item quæ vitæ genus laboriosum in sedentarium permutarunt.
4. Quæ ad ætatem consistentem adcedunt, vbi partes, antea huic excretioni dicatæ, magis iam densatæ sunt, vnde natura motus hosce aliorsum dirigit.
5. In specie, quæ sequentibus caussis obnoxiæ fiunt.

IV. *CAVSSÆ.*

1. Causia *interna* est
   1) vel *spissitudo* & *mucositas* sanguinis.
   2) vel non raro *orgasmus* seu expansio illius.
2. Causæ *occasionales*, quæ sanguinem reddunt *spissum* & mucosum, sunt
   1) *Tristitia* continua, quæ etiam simul naturam facit abiectam.
   2) *Adstringentia* & *styptica*, præmature sub ipso fluxu adhibita.
   3) item etiam *refrigerantia* externa, *opiata* &c.
   4) domicilia humida.

3. Caus-

3. Caussæ autem, quæ *orgasmum* sanguinis inducere, & hinc hæmorrhagiam impedire solent, sunt
   1) Excandescentia animi.
   2) vehementes corporis motiones. Huc etiam pertinet
   3) motus sanguinis progressiuus *auctior* in febribus.
   4) abusus spirituosorum.

V. *PROGNOSIS.*

1. Suppressio hæmorrhagiæ narium *criticæ* facile caussatur delirium, & funestos plerumque euentus, *conf. tab. de febr. synocha.*

2. Suppressio autem hæmorrhagiæ narium *non criticæ* nisi alius salutaris fluxus substituatur, *turmam* pathematum, sub *signis* iam adlegatam, in conspectum producit.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quæcunque subiecta hæmorrhagias narium numquam habuerunt, motus autem congestorios & dolorificos circa caput experiuntur, in illis *crasis* sanguinis respicienda est:
   1) Quando sanguis nimis *serosus* est, tum blandæ *laxationes* vsui esse possunt, e.g. pilulæ *Beccheri*, per 6. circiter dies continuatæ, quibus coniungi potest essent. alexiph. *Stahlii* bis per diem ad gtt. XX. XXX. propinanda.
   2) Vbi autem sanguis iusto *spissior* est, ibi conducunt attenuantia, incidentia & resoluentia, cum laxantibus combinata e.g. infusum laxatiuum sequens

Recip. rad. ari.
vincetox.
pimpinell. alb. ana vnc. semis.
Herb. cent. minor.
card. benedict.
verben. ana manip. semis.
Fol. senn. elect. vnc. semis.
Rhabarb. drachm. III.
Rad. helleb. nigr. drachm. II.
Tart. vitriolat. vnc. semis.

Incis. contus. f. species; adfundatur vinum & aqua, sumatur mane, quantum sufficit ad lenem laxationem.

3) Si vero *orgasmus* sanguinis peccat, post lenes laxationes subiungi possunt pulueres nitroso-præcipitantes, & denique mixtura tonico-neruina *Stahlii*.

2. Quibus autem subiectis hæmorrhagiæ narium antea familiares fuerunt; in illis

1) non tantum crasis sanguinis respicienda, & methodo iam indicata corrigenda est,

2) sed conuenit etiam vitæ genus antecedens cum præsente conferre, & commissos forsan in mutatione quadam errores emendare.

3) Si vero fluxus hac medicatione reuocari nequit, conducit venæ sectionem substituere.

3. Vbi demum hæmorrhagia narium per *ætatis* rationes cessat, ibi venæ sectio tanto magis necessaria est, ne sanguinis restrictio versus *pectus* contingat, & periculosas ibi eruptiones moliatur.

4. *Alui obstructio*, ad quam talia subiecta inclinant, numquam toleretur, minime omnium, quando symptomata vrgent. Huic scopo dicta laxantia, & dilutiones sufficientes inseruiunt.

VII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Altum apud plerosque pathologos est silentium de *incommodis*, e suppressione hæmorrhagiæ narium pullulantibus: hinc tanto magis in hoc negotium inquirendum est, vbi symptomata sub *signis* enarrata, *in iuniore* ætate occurrunt.

2. *Medicamenta*, quæ sanguinem euacuare in materia medica vulgo commendantur, agunt vel eumdem exagitando, & mobilem reddendo, vel naturam ad excretionem stimulando; quæ vero in hæmorrhagia narium suppressa minime locum habent.

3. Annus vicesimus circiter quartus quando decessit, sollicite vigilandum est, quorsum natura motus, quos antea versus caput instituit, iam dirigere intendat, vt per tempestiuam venæ sectionem in pede periculosa congestio ad pectus possit præcaueri.

TABVLA VIII.
DE
HAEMOPTYSI.

I. DEFINITIO.

Hæmoptyſis eſt euacuatio ſeu excretio ſinceri ſanguinis per vaſa pulmonaria profundiora, a natura ipſa ope motus tonici ad plethoram imminuendam, & reliquorum humorum liberiorem circulationem promouendam, ſuſcitata. Deriuatur ab αἷμα, ſanguis, & πτύω, ſpuo.

II. DIFFERENTIA.

Hæmoptyſis differt

1. a *ſputo cruento*, nam in hæmoptyſi *ſanguis floridus* & purus e pulmonibus eiicitur, placido magis, quam violento conamine; in ſputo autem cruento reiicitur *ſaliua* cruore tincta, aut *mucus ſanguineis* ſtriis commixtus, cum multo laborioſo ſcreatu. Sputum inſuper cruentum etiam aliunde ortum ſuum ducere poteſt, nempe ex infundibulo, e receſſu narium ad vuulam terminante, e gingiuis, aut ad ſummum, e ſummis faucibus, absque omni tamen vitio pectoris complicato. Eſt enim ſputum cruentum communiter conſectarium imperfecti moliminis, hæmorrhagiam narium reſpicientis.
2. a *ſputo cruento peripneumonicorum* & phthiſicorum, vbi ſucceſſiue ſanguis craſſus, vel pus ſanguine tinctum cum tuſſi eiicitur.
3. a *vomitu cruento*. Per hæmoptyſin enim eiicitur ſanguis *arterioſus*, rubicundus, & quidem, vti modo dictum eſt, conamine magis placido, quam laborioſo; per vomitum vero cruentum excernitur ſanguis *venoſus*, plerumque craſſus, nigricans, coagulatus, ſub anxio vomendi conamine, & ſine vlla tuſſi.
4. Diuidi de reliquo hæmoptyſis poteſt
   1) in *periodicam* & *vagam*.
   2) in *ſpontaneam* & *violentam*.

III. *SIGNA.*

Hæmoptyſis vti eſt motus naturæ *actiuus*, ita generalia duo ſigna, quæ hic attendi poſſunt, ſunt *motus* & ipſe *actus*.

1. Præcedunt ordinarie tonicæ extremitatum corporis ſtricturæ & occluſiones, quibus ſanguis ad interiora copioſius reſtringitur. Hinc

2. Notabilis congeſtio & oppletio pectoris cum anguſtia exoritur, coniuncto ſenſu ſpaſtico in thorace, ſcapulis, immo & hypochondriis.

3. Præcurrit quoque interdum temulenta & grauatiua capitis oppletio, primarum viarum diſtenſio, & horripilationes in extremitatibus & pectoris confiniis.

4. *Tuſſis* in aliis antecedit non aſpera, ſed *clangoſa* & ſonora, *parua* magis, quam impetuoſa, maxime omnium *ſicca*. In aliis autem *citra* vllam *tuſſim* ſanguis erumpit.

5. Sanguis dum erumpere minatur, ſenſus profundioris reniſus in *pectore* plerumque ſentitur.

6. In aliis vero, maxime qui hæmorrhagiis narium antea addicti fuerunt, *tacite* magis & tranquille cum ſenſu tantum alicuius titillationis pruriginoſæ per longitudinem arteriæ aſperæ erumpit, quaſi calidum quid e pectore in fauces ſcaturiret.

7. Sanguis, qui excernitur, *floridus* eſt & *ſpumoſus*, cum *copia* aliqua *notabili* conſpicuus.

8. Ipſa autem *excretio* tam placide plerumque procedit, vt illi, qui ante eruptionem vehementi tuſſi corripiuntur, ſub ipſa ſanguinis excuſſione ne exiguam quidem moleſtiam ab illa perſentiſcant.

9. In *ſputo cruento* exſerit ſeſe in *capite* ſenſus tenſorius, oppreſſorius, grauatiuus, æſtuans cum inſolita ſiccitate, aut moleſta preſſio in *fronte* & narium radice, idque præcipue horis matutinis, quo tempore cum ſcreatu aliquoties ſanguinem ſincerum, plerumque in grumis, eiiciunt, quod tamen breui iterum ceſſat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmoptyſis ſatis raro contingit, & quæ ſubiecta occupat, ſunt

sunt ordinarie *iuuenilis ætatis*, ab anno XVIII. ad XXV. rarius ad annum XXX, rarissime vsque ad annum XXXV. *confer. Hippocrat. aphorism. XXIX. sect. III.*

2. Obtingit maxime plethoricis, pleno victu, vino & liquoribus spirituosis vtentibus.

3. Qui sunt *temperamenti* cholerico-sanguinei, magis adhuc cholerico-melancholici, aut sanguineo-melancholici, habitus corporis gracilioris, & qui plus sanguinis in *venis* habent; quam in *poris*.

4. Sexus *femininus* num hæmoptysi magis quam virilis obnoxius sit, ambiguum est. Plura de hac re videantur *tabula de phthisi.*

5. Illi quoque, qui sub aëre denso ac crasso nati sunt & educati, postea autem in aëre subtili degunt, ac plethoram motu insolito commouent, hæmoptysi exponuntur.

6. Quam sæpe etiam iis euenit, qui clamando aut cantando pectus percellunt, vel perpetuo arctius compresso abdomine sedent, quo ipso restagnatio sanguinis ad pectus contingit.

7. Porro, qui ex agili vitæ genere in sedentarium & otiosum transierunt, hæmoptysi corripiuntur.

8. Maxime omnium, quibus aliæ adsuetæ hæmorrhagiæ cessarunt, inprimis narium, tum mensium, rarius hæmorrhoidum: quo etiam pertinet venæ sectionis & scarificationis consuetæ neglectus, & ipsa denique dispositio hæreditaria.

9. Ad *sputum cruentum* quod attinet, occurrit illud tam iunioribus, quam paulo adultioribus subiectis, præsertim, quæ moliminibus & adfectibus narium hæmorrhagicis obnoxia fuerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens remota* est ætas iuuenilis & temperamentum, sanguinis excretionibus præ reliquis expositum. *vid. subiecta.*

2. Caussa *propior* est plethora; nam nemo alius (exceptis caussis violentis) hæmoptysi corripitur, quam qui sanguine, inprimis non sufficienter diluto, ad sensum abundat.

3. Cauſſa *proxima* eſt vaſculi alicuius ſanguiferi disruptio, modo in aſpera arteria, & præcipue ſuperiore eius parte, modo profundius intra bronchia contingens.

4. Cauſſa *efficiens* eſt principium vitale, ſanguinem mediante motu tonico copioſius ad pulmones colligens, & moliminibus qualibuscunque ſpaſticis ibidem exprimens.

5. Ad cauſſam *formalem* etiam *conſuetudo* referri poteſt; nam natura huic eruptioni ſemel adſueta, hoſce motus congeſtorios & expreſſorios repetere ſolet, licet cauſſa materialis ſubtracta ſit.

6. Cauſſæ *externæ*, *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt

a) *Niſus enormis* in tollendis & geſtandis oneribus, præcipue in iis, qui talibus non adſueti ſunt, it. plagæ, caſus ab alto &c.

b) Reſpirationes vehementes in tubis, cornubus, item clamores, cantationes, cachinnus.

c) *Spiritus* nimis contentus, & repentino ſimul *impetu* eliſus.

d) Commotiones *animi* vehementes, inprimis iracundæ.

e) *Corporis* exagitationes æſtuoſæ, currendo, ſaltando &c. contingentes, compotationes quoque, inebriationes & vomitiones, præcipue in minus adſuetis.

f) Admiſſio quoque *auræ* inquinatæ & corroſiuis fumis deprauatæ.

g) Vehemens *tuſſis* hæmoptyſin quidem etiam cauſſari poteſt, ſed non tam frequenter, vti vulgo creditur, & vbi omnino coniuncta adparet, eſt potiſſimum hæmoptyſeos effectus.

h) Quibus tandem nonnulli adnumerant piſcem illum venenatum, *leporem marinum*.

7. *Cauſſæ ſputi cruenti* ſunt

a) vel ſanguinis *ſpiſſitudo*, vel *motuum deſuetudo*, vel *erronea motuum exercitatio* & *adplicatio*. Huc etiam faciunt

b) Variæ *animi* perturbationes, & errores, prægreſſas narium hæmorrhagias excipientes. Maxime vero

c) *Sanguinis commotiones* qualescunque, præſertim ex cereviſia ſaturata, vel potu ſpirituoſo aut vinoſo.

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmoptyſis eſt adfectus maximæ conſiderationis, & ratione periculi, ob teneram pulmonum texturam, quæ ſanguini copioſum adfluxum concedit, inter reliquas hæmorrhagias principatum tenet.

2. Hæmoptyſis repente ſubſiſtens, adfectus pectoris ſuffocatiuos aut inflammatorios & febriles poſt ſe trahit, *impetuoſius* vero & e profundo pectoris erumpens, aut ſæpius recurrens, phthiſin producit funeſtam. Et

3. Licet ſanguis non ſemper tanta quantitate profundatur, vt *præſentanea mors* ſuccedat, a remanente tamen cruore extrauaſato facile *putrefactio*, pulmonum exulceratio, & phthiſis oritur. Præcipue

4. Quando fortiora *adſtringentia* aut *præmature repellentia* in paroxyſmo adhibentur, tam *phthiſis*, quam *hectica* abdominalis inducitur; phthiſis quidem, a portione ſanguinis per talem adſtrictionem concluſa corrupta, & in vlcerationem deducta, hectica autem abdominalis ob effectum, quem adſtringentia prius in *venam portæ*, quam in pulmones exſerunt. Vel

5. Hæmoptyſis iterum repullulat, eo ipſo autem periculum non minuit.

6. Hæmoptyſis *periodica*, quando tuſſim aut dyſpnœam ſuſpectam non relinquit, eſt quidem periculi minoris, eiusdem tamen, quod curam attinet, difficultatis.

7. A cauſſis tandem *externis*, aut *vaporibus* corroſiuis orta hæmoptyſis, omnium perículoſiſſima. Item

8. Morbis *chronicis* ſuperueniens, plerumque funeſta.

9. *Sputum cruentum* actuali hac pectoris hæmorrhagia longe benignius eſt, & tantum periculum non inuoluit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus curatoria.*

1. Quando eruptio ſanguinis non ita magno impetu & quantitate, verum magis moderata ſuccedit, ſufficiunt plerumque medicamina *orgaſmum* ſanguinis temperantia; ex quibus *nitrum* cum *abſorbente ſimplici*, interdum etiam *citrato* & *cinnabari* combinatum, omnibus palmam præripit.

2. Cauſ-

2. Cauſſa paulo magis vrgente, lene *anodynum* hiſce temperantibus addatur; vbi *M. P. de cynogloſſ.* reliquis præfertur, doſ. gr. j. vel ij. electuarium ſemin. hyoſc. alb. corall. rubr. & caſcarilla etiam bono cum effectu dictis temperantibus miſcentur.

3. In *effera* autem ſanguinis *profuſione*, & vbi temperantia non ſufficiunt, *adſtringentia*, vrgente ita ſumma neceſſitate, in auxilium vocanda ſunt, quibus tamen ſemper lene anodynum commixtum eſſe debet. Hic *crocus* ex minera martis ſolari paratus, tinctura corall. & de catechu, liquor mineræ martis, tinctura vitriol. martis, it. *crocus martis antimoniatus adſtringens*, qui e craſſioribus ſcoriarum partibus paratur, adhiberi poſſunt e. g.

Recip. Croc. martis antimoniat. adſtringent ſcrup. j. M. P. de cynogloſſ. gr. V. M. diuid. in 5. part.

Item *puluis ſympatheticus Dygbæi* præ aliis hæmorrhagiis, in hæmoptyſi momentaneam efficaciam habet. *Confer. caut. tabul. de hæmorrhagiis in genere.*

Item *ſpecies* de *hyacintho* a gr. VI. ad VIII. cum anodyno conueniente & cinnabar. iunctæ placidiſſimam ſæpe ſedationem inducunt.

Tandem e numero *ſpecificorum* paſſim laudatur ol. lini, vrtica, centinodium, & bufo exſiccatus.

4. *Reuulſio* & æqualis diſtributio ſanguinis per totum corporis habitum reſpiciatur:

a) Efficiunt hoc *diapnoica* temperata e. g. *potiunculæ diapnoicæ*, vel, ſi nihil febrilis concurrit, doſis *eſſent. alexipharmac.*

b) *Mixtura tonica neruina* e ſalibus volat. & tinctur. alcalin. parata, effectum nonnumquam præſentaneum, cumprimis paroxyſmo repullulante, exhibet. quæ proinde in caſu non adeo vrgente cum temperantibus pulueribus combinata, ſufficere ſolet.

c) *Reuellentia* etiam *externa* hic locum & vſum habent e. g. *ligaturæ*, *frictiones*, *ſinapiſmi* extremorum, *fotus calidi* manibus & inprimis plantis pedum adplicandi.

d) *Venæ ſectio* in brachio aut pede optimum quidem reuellendi

S R

lendi effectum haberet, si consectaria abessent, quæ sub *cautelis* indicabuntur.

5. *Aluus* semper succedat, quod per præparata e tamarind. passul. minor. senna, rhabarb. cum cremore tartar. vel per clysteres lenientes obtinetur.

6. In *declinatione* adfectus, præcipue quando tussis vel dyspnœa remanet; propinentur *pectoralia abstergentia*, ad restitantes forte grumosas in parte adfecta portiones resoluendas, & motum tonicum restaurandum.

a) Laudantur in hunc finem *flor. bellid. pratens. heder. terrestr. veronic. vrtica min. scordium, saluia, chærefol. sanicul. menth.* saracen. &c. in forma decocti vsurpanda.

b) Item *sanguis hirci* exsiccatus, temperantibus pulueribus admiscendus.

c) Item *lixiuium* ex vnc. I. ocul. cancr. & libra vna vini paratum.

d) Pro scopo balsamico & consolidante vsum *myrrhæ, succini & turis* in forma electuar. non quidem reiicimus, differentiam autem subiectorum & moderationem summam commendamus. *vid. cautel.* 10.

7. Ad *vires* tandem refocillandas conducunt emulsiones, aut potiones ex aquis analepticis paratæ, maritatæ cum speciebus aut confectione de hyacintho, præsertim ex cinnamomo; coniuncto corporis & animi regimine tranquillo.

8. In *sputo cruento* eadem cura locum habet, quæ *tabula de suppressione hæmorrhagiæ* narium indicata est.

B. *Methodus præseruatoria.*

1. Suppressio *fluxus menstrui* vel hæmorrhoidalis, si ansam huic malo dedit, reuocetur per prudentem methodum, suo loco commendatam.

2. In specie adplicatio *hirudinum* ad *hæmorrhoidalia* loca quam maxime commendatur iis, qui huius fluxus *molimina* vel *ipsas excretiones* vmquam habuerunt: hæmorrhoides enim legitime fluentes, hæmoptysin optime præoccupant.

3. Sub his omnibus *venæ sectio in pede* circa æquinoctia non prætermittatur, nec in adsuetis *scarificatio.*

4. Ad æqualem distributionem sanguinis conseruandam *efficax* est *mixtura tonica polychresta Stahlii*, subinde propinata; efficacior autem *motus corporis* placidus & perennans.

5. *Laxationes* quoque moderatæ, & repetitæ nonnumquam instituantur, præcipue quamprimum congestorii motus *versus pectus* obseruantur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quoniam natura in *hæmoptysi* ita pertinaciter plerumque se gerit, vt e leuissimis caussis occasionalibus hasce sanguinis excretiones repetat, tanto magis methodum præseruatoriam Medicus sibi habeat commendatam.

2. *In tempore venire*, & fluxum repente supprimere, primarium esse in hæmoptysi, testantur quidem omnes autores, *remedia* autem, quæ e penu sua in hunc finem proferunt, maiorem communiter noxam, quam hæmoptysis ipsa, inferunt.

3. Alii enim repentinam fluxus suppressionem per *adstringentia* commendant, sed quam grauia damna per illa inducant, sub *prognosi* iam indicauimus.

4. Alii *opiata* & vulgata *narcotica* promiscue adhibent, quo infelici autem effectu, experientia testatur.

5. Alii *venæ sectionem* in ipso paroxysmo, nec sine ratione, commendant, inuoluit autem hoc consilium aliquas non minimi ponderis considerationes:

a) In *vigore* paroxysmi, præsertim in iunioribus succulentis, sine effectu instituitur, nisi sanguis copiose educatur; quod tamen, ob multam illius iam perpessam iacturam, difficultate minime caret.

b) Adfectus facile repullulat; nam natura venæ sectionem, ceu remedium ipsi exoptatum, denuo efflagitat, & *antecedentem* actum hæmoptyseos cum *subsequente* venæ sectionis sæpius connectit, id est, hæmoptysin suscitat, sub spe secuturæ venæ sectionis.

6. Docent hæc manifestissime, quod magis sit necessarium *motus*

tus naturæ præoccupare, quam ad *pondus* & *menſuram materiæ* corroſiuæ, quæ vulgo ſupponitur, animum adplicare.

7. *Nitrum* in temperanda & coërcenda hæmoptyſi incredibilem ſæpiſſime efficaciam præſtat, coniunctis *abſorbentibus* & *cinnabarinis*; quoniam autem effectum non prius edit, quam poſt vnius vel alterius horæ ſpatium, hinc in *effera* hæmoptyſi, vbi periculum eſt in mora, ſatisfacere non poteſt: quare in tali caſu ſtatim *ſubadſtringentia* cum *anodynis* e. g. *ſpecies* de *hyacintho* & *M. P. de cynogloſſ.* vel fortiora *adſtringentia* in ſubſidium ſimul vocanda, & cum pulueribus nitroſo-temperantibus coniungenda ſunt.

8. Quando hæmoptyſis *tuſſim* vel *dyſpnœam* relinquit, tum iuſta ſuſpicio ſubeſt, quod portiones congrumatæ remanſerint. Hinc tanto magis neceſſarium erit, remedia illa *pectoralia abſtergentia* adhibere, quæ ſub *methodo in declinatione mali* commendata ſunt.

9. Admodum notabile eſt, quod antiqui, quando hæmoptyſeos mentionem faciunt, ſimul quoque *prognoſin* phthiſeos ſubſecuturæ adiiciant, quod methodo illorum adſtringenti apprime quadrat.

10. Caueatur, ne ſub prætextu balſamicorum, vulnus conſolidantium, *myrrha* vel alia *calida* & *concentrata*, quæ ſanguinem in maiorem orgasmum concitare poſſent, in hæmoptyſeos paroxyſmo adhibeantur.

11. Immo ne ipſæ quidem *pilulæ Stahlianæ*, licet leniſſimæ, in vſum trahendæ ſunt, niſi plethora per VSnem prius imminuta ſit.

12. Abſint tandem remedia valde *incraſſantia*, communia *refrigerantia*, & tuſſiculoſas commotiones excitantia.

13. In *diæta* abſint cibi aromatici, eligantur autem molliores & analeptici, multa digeſtione non indigentes. Potus quoque ſit dilutus, vitanda ſpirituoſa.

14. Ante omnia *venus* exulet, parum patientes loquantur, & corporis atque animi tranquillitatem conſeruent.

15. Conferantur *cautelæ*, quæ *tabul. de hæmorrhagiis in genere* traditæ ſunt.

TABVLA IX.
DE
VOMITV CRVENTO.

I. **D**EFINITIO.

Vomitus cruentus eſt euacuatio ſanguinis ſtricte dicti, vtplurimum grumoſi, e vaſis breuibus in ventriculum prius effuſi, & deinde mediante vomitu, per motum ventriculi tonicum reiecti; qua via licet incongrua, principium vitale portionem ſanguinis, circa venam portæ moleſti, excernere, & reliquum illius curſum facilitare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Vomitus cruentus* quomodo ab *Hæmoptyſi* diſcernendus ſit, *tabula præcedente* iam indicatum eſt.
2. Differt vomitus cruentus *ratione cauſſarum*
   a) alius enim a cauſſis *internis* ſponte prouenit, & hic *ſtata tempora*, inprimis vero *menſtrua* communiter ſeruat, vnde *periodicus* vocatur.
   b) alius autem a cauſſis *externis* & *violentis* inducitur, e. g. *vomitoriis*, *purgantibus* fortibus, *corroſiuis*.

III. *SIGNA.*

1. Præcedunt *anguſtiæ* & *anxietates* præcordiorum, cum tenſionibus, & valde grauatiuis, ſuſpirioſis preſſionibus.
2. Præcipue ſpaſtica pathemata in *hypochondrio ſiniſtro* per interualla inſultant, quæ interdum cum vertigine, lipothymia & deliriis coniuncta ſunt.
3. Succedit *nauſea* & mox *conatus vomendi*, isque maior, quam qui ſimplicem vomitum reſpicit.
4. Tandem excutitur *verus ſanguis*, vtplurimum copioſus atque congrumatus, quem nonnumquam vomibunda reiectio ciborum antecedit.
5. Tempore intercedentis quietis *ſenſim* in ſtomachum colligi ſentitur ſanguis, qui deinde nouis ſuccedentibus conatibus euacuatur.

6. Quo

6. Quo citius ſanguis ille, in ventriculum collectus, excernitur, eo clarior exiſtit; quo diutius autem ibi moratur, eo ſpiſſior magisque nigricans, & cum fruſtis coagulatis eiicitur: præcipue quando multæ aciditates in ventriculo contentæ ſunt & ſanguinem effuſum per moram coagulant.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Vomitus cruentus* omnium hæmorrhagiarum ſpecies eſt rariſſima.
2. Familiarior eſt *ſexui feminino*, quam *virili*, præcipue feminis plethoricis, quæ ſunt animi actiui, temperamenti *ſanguineo - cholerici.*
3. *Puellis* iunioribus *rarius* euenit, quam illis *adultis*, quæ intra fluxus menſtrui periodum adhuc conſtitutæ ſunt.
4. Vtplurimum illis euenit, quæ fluxus menſium ataxia, aut plenaria ſuppreſſione laborant, aut quibus menſes *mature* ceſſarunt: Præcipue
5. Quando feminæ plethoricæ poſt præmaturam menſium ceſſationem magnas *turbas* & impetus in *abdomine* experiuntur, vomitus cruentus non raro erumpere ſolet.
6. Ceſſantibus autem *iuſto tempore* menſibus, vomitu cruento non facile mulieres corripiuntur.
7. *Viri*, quando vomitu cruento corripiuntur, ſunt communiter *hypochondriaci*, aut illi, quibus *hæmorrhoides* emanſerunt, vel ſuppreſſi fuerunt, & poſtea *congeſtiones* ſpaſticosque adfectus, inprimis autem *dolores* prementes & pungentes in ſiniſtro hypochondrio experti ſunt.
8. Qui *venæ ſectionem* in pede adſuetam intermiſerunt, ſæpe etiam vomitu cruento infeſtantur.
9. Quin & ipſæ *prægnantes* ex menſibus retentis interdum adfliguntur tali vomitu, idque fere ſine periculo. conf. *Ettmüller*.
10. *Scorbutici* etiam vomitum cruentum nonnumquam incurrere obſeruantur, poſt multas catarrhales adfectiones iam ceſſantes.
11. Sic etiam, qui *febre quartana* diu laborarunt, vomitum cruentum ſubinde experiuntur.

12. Quibus *vlcera antiqua consolidata* fuerunt; vid. *Ettmüll.*
13. *Omnibus* denique subiectis & *cuiuis* ætati, vomitus cruentus a caussis violentis *externis* obtingere potest.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis remota* est spissitudo sanguinis circa venam portæ, siue ab impeditis mensibus, siue hæmorrhoidibus, siue aliunde originem sumserit. Hinc vomitus cruentus a nonnullis fluxus menstruus aut hæmorrhoidalis e ventriculo adpellatur.
2. Caussa *propior* est sanguis hypochondriacus venæ portæ, speciali congestione *e ramo mesenterico* in ramum *splenicum* restrictus.
3. Caussa *proxima* est disruptio aliqua in *vasis breuibus.*
4. Caussa *formalis* s. *efficiens* est principium vitale, a quibuscunque caussis turbatum, & in hos erroneos motus concitatum; & hic quidem iracundia, item abusus potuum spirituosorum multum contribuere solet. *conf.* *Forest.* *Libr.* *XVI.* *obser.* 24. 25. vbi notatu digna exempla occurrunt.
5. Quod caussæ simpliciter *mechanicæ* non sufficiant ad hoc negotium explicandum, elucescit præcipue ex illa vomitus cruenti specie, quæ certis periodis recurrit.
6. Caussæ *externæ* violentæ, procatarcticæ, e. g. *vomitus vehemens* arte inductus &c. possunt quidem vomitui cruento ansam dare, præcipue in plethoricis, sed longe minorem in illum habent potentiam, quam *internæ.*
7. Ceterum quando angustiæ præcordiorum, vomitum cruentum comitantes, iam adsunt, facile per *motum, potum,* & *animi pathemata* adfectus exacerbatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Vomitus cruentus* periculo non vacat, licet enim sanguis tam copiose rarius eiiciatur, vt *præsentanea mors* succedat, abit tamen facile in *consuetudinem*, & tunc communiter *tabem* in *viris*, *Cachexiam* autem in *feminis* inducit.
2. Magis præsentaneum autem vitæ periculum minatur, si ἄνω

κάτ

καὶ κάτω simul sanguis, & quidem floridus, reiicitur. *vid. Forest. loc. cit.*

3. Si per vomitum non omnis in ventriculum effusus sanguis eiaculatur, tum ibi stagnans facile abit in *putrefactionem*, vnde talia symptomata proueniunt, quæ vix a *veneno adsumto* exspectanda essent.

4. In iunioribus puellis, via semel trita, facilius repullulat, quam in annosioribus, in quibus minor est intentio *sanguineæ* excretionis.

5. In sexu feminino licet *breuius*, quam in virili duret vomitus cruentus; feminas tamen maiore plerumque impetu, quam viros inuadit.

6. Apud feminas familiariter sponte iterum cessat, non idem apud viros; & in his circa *tempora æquinoctii* facile recrudescit.

7. Feminis, inprimis iunioribus minus periculosus est, quam viris. *Vbique* tamen, quando insolescit, deterioris est consecutionis; præcipue si a caussis violentis primam originem duxerit & per malam medicationem augmenta ceperit.

8. Sic enim vomitus cruentus, *copiosissima eruptione* conspicuus, vel *adstringentium abusu* incongrue tractatus, œdemata, hydropem, hecticam, pathemata hypochondriaco-hysterica, imo spastico-conuulsiua caussatur.

9. Vomitus cruentus in *feminis* facilius *periodis* adsuescit, quam in *viris*.

10. *Periodicus* autem non ita grauiter quidem est periculosus, præcipue *mensium vicarius*, quam qui *vagus* est, vid. *Forest.* l. c. libr. XVI. obs. 25. si tamen opprimitur, non vero simul iterum discutitur, sanguis *in liene* restagnat.

11. Hanc stagnationem sequitur *stasis*, quam excipit *inflammatio lienis*, corruptio denique illius sanguinis & tandem *vomitus niger*, instar *Rob sambuci*.

12. Sic in tali vomitu nigro euentus certissime est funestus, si *initium* fuerit *acutum*, *lentiore progressu*, hydrops: *medio modo* graues spasticorum moliminum exacerbationes subsequun-

sequuntur. *conf. D. D. Stahlii theor. med. de vomitu cruento.*

1. Quantum denique animi *commotio iracunda* ad reuocandum vomitum cruendum valeat, experientia docet.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus in vomitu cruento eadem fere est, quæ in hæmoptysi, nempe

A. *In paroxysmo.*

Sanguis congestus & circa hypochondria stagnans, discutiendus, motusque tonicus ad æqualem tenorem reducendus est.

Faciunt hoc

1. *in malo leuiore*

1) pulueres nitrosi, absorbentes, cinnabarini, singulis circiter horis repetendi. Commendantur in hunc finem nitrum depuratum, conchæ præparatæ, mater perlarum, ocul. cancr. præparat. cinnabaris antimonii, quibus sal digestiuum addi potest, v. g. tart. vitriolat. nitrum antimoniatum.

2) His pulueribus accedat vsus *essent. millefol.* sed prouidus. *vid. cautel.*

3) Vel *essent. adianth. albi*, quæ herba eundem specificum effectum in pathematibus venæ portæ edere dicitur ac millefolium.

4) Adhibeatur etiam, vel cum dictis essentiis misceatur tinct. tonico neruina *Stahl.* e. g.

℞. Spirit. C. C. rectificat.
Tinct. tart. ana drachm I.
Essent. millefol. drachm. II. M. dos. gutt. XXX. bis per diem.

2. Quando autem necessitas vrget, & excretio sanguinis pertinaciter continuat, prædictis medicamentis sociari debent *subadstringentia* & leni *anodyna* e. g. spec. de *hyacinth.* tinct. corall. immo corallia ipsa, & margaritæ præparatæ, tinct. *terræ catechu*, tinct. martis aperit. *Ludouic.* M. P. de *cynogloss.* item puluis cort. cascarill. eiusque tinctura, croc. antimon *Stahlii* lap. manati & dens Hippopotam. puluerisat.

3. *Reuellentia* etiam *externa* hic in vsum trahi possunt, licet mino-

minoris hic ſint efficaciæ, e. g. ligaturæ, frictiones, ſinapismi extremorum, cucurbitularum adplicationes cum multa flamma ad ſuras, fotus calidi, plantis pedum & manibus adplicandi. Item ventoſarum adplicatio, pediluuia.

4. *Alui adſtrictio* impediatur per *clyſteres* lenientes, ſalino ſtimulo imbutos, aut alia leniora laxantia e. g. pilul. *Stahlii*, aut pilul. contr. obſtruction.

5. *Tonus ventriculi* eſt roborandus, e. g. per tinct. vitriol. mart. aperit. *Ludouici*, aut tinct. martis cydoniat. vel pomat. per ſuccum cydoniorum, aliaque acidula.

6. Ceterum in paroxyſmo quieta mentis & corporis continentia maxime prodeſt.

B. *Extra Paroxyſmum.*

1. Ante omnia lene aliquod *laxans rhabarbarinum* ceſſante paroxyſmo ſtatim adhibeatur, quo ſatis mature euacuetur, ſi quid ſanguinis congrumati in ventriculo reſtitet, e. g.

Recip. rhabarb. ſubtiliſſ. pulueriſ. drachm. j.
Ocul. cancri præparat. drachm. ij.
M. doſ. drachm. ſemis, poſt aliquot dies repetatur.

Si mauis, ordinentur vina laxantia ex rhabarbar. rad. helen. gent. rubr. rubiæ tinctor. abſinth. centaur. m. card. ben. flor. bellid. &c. parata.

2. Ad recurſum paroxyſmi præoccupandum, *venæ ſectio in pede* circa æquinoctia inſtituatur, nec non, ad plethoram imminuendam, *ſcarificationes* in ſubiectis iisdem adſuetis, ſpongioſis adminiſtrentur.

3. Menſium ſuppreſſio, ſi in cauſſis fuerit, congrua methodo tollatur, nam mulieri, ſanguinem vomenti menſtruis erumpentibus, mali fit ſolutio, dicit *Hippocrates*.

4. Vel, ſi ab hæmorrhoidum obſtructione malum originem ſumſerit, *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca adplicentur: illæ enim, quando reuocantur, morbum ſoluunt. conf. *Ettmüller*.

5. Maxime autem attendatur, ne in reuocatione menſium aut hæ-

hæmorrhoidum *fortiora pellentia* adhibeantur, quia tum facile cruentus ille vomitus recrudescit.

6. Denique pro *diuersitate* subiectorum & craseos humorum vitiatæ, sanguinem & lympham corrigentia adhibeantur: Prodest hic egregie *tinct. antimon. tartarisat.* item *essent. alexipharmaca Stahl.* præmissis & subiunctis conuenientibus laxantibus e. g. pilul. *Stahlii* aut *Beccheri* correct.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Millefolium* siue in essentia siue in infuso vsurpatum, vti in aliis adfectibus, cum vena portæ connexionem habentibus, sic etiam in vomitu cruento, specificam plane efficaciam exhibet. Est enim lenissimum adstringens. Cautus autem sit illius vsus, præcipue in viris, quia hic & alibi facile fit *nimium.*

2. Neque etiam vsus *millefolii* pariter atque *adianthi albi* locum habet, quando vomitus cruentus, consueta fluxus *menstrui periodo* contingit, aut a suppressione *hæmorrhoidum* dependet.

3. Ad *positiue* adstringentia extra *necessitatis* casum non progrediendum, præsertim quando frusta sanguinis coagulata adhuc notabiliter reiiciuntur, nam sanguis in ventriculum restringitur, vt in putrefactionem abeat, & reliquus adfluens circa lienem abit in stasin, &c. & vtrinque grauissima symptomata producunt. *conf. prognosis.*

4. Sunt quidem, qui e periculis, vsui adstringentium succedentibus, eluctantur, sed vix alii, quam *robusti*; quorum vegeta natura aduersus incongruum medicamen impetum facit; *sensibiles* autem spongiosi hydropem &c. macilenti hecticam incurrunt. *conf. prognosis* num. 7.

5. *Topica* externa, quæ vomitum sistendo grumorum euacuationem impediunt, & sanguinis putredinem, imo vehementes cardialgias, aliaque incommoda inducunt, sunt fugienda.

6. *Martialia*, exceptis leniter tonicis, prorsus abesse debent, item etiam *opiata.*

7. Abstinendum quoque est a remediis sanguinem commoventibus, acribus, vicissim etiam a refrigerantibus & crassius obuiscantibus.

8. An-

[illegible]

MIGVEL ERVENTO

[illegible]

8. Ante omnia caueatur a peruersa illa methodo, quæ hypochondriacis & hystericis, de cardialgiis & aliis spasticis circa ventriculum incommodis conqueritantibus, *emetica* præscribit. Hac enim ratione vomitus cruentus non raro prouocatur.

9. Sic etiam in primo huius adfectus insultu, ad aluum expediendam *laxantia*, licet etiam sint lenissima, interne, & quidem in subiectis tenerioribus non habent locum, ob sensibilitatem enim ventriculi, vel mox reuomuntur, vel sinistras commotiones caussantur, propterea *clysteres* potius vsu veniant.

10. Qui semel vomitu cruento correpti fuerunt, caueant sibi per totam vitam a vomitoriis & purgantibus drasticis, præcipue *aloëticis*, quæ in omnibus sanguinis eruptionibus suspecta sunt.

11. Hæc cautela in specie obseruanda est, quando post paroxysmum menses vel hæmorrhoides reuocari debent, alias vomitus cruentus facile recrudescit: hinc placidissima saltem & lenissima sunt eligenda.

12. Quæ tabula de *hæmoptysi* sub cautelis ratione diætæ dicta sunt, etiam in vomitu cruento notari debent.

13. Sic etiam cautelæ & obseruationes, tabula de *hæmorrhagiis* in genere traditæ, hic sunt adplicanda.

TABVLA X.

DE MICTV CRVENTO.

I. DEFINITIO.

Mictus cruentus est euacuatio sanguinis sinceri per vias vrinarias a congestione illius ad vasa emulgentia in renibus facta, originem sumens, &, ad plethoram imminuendam,

motumque sanguinis progressiuum facilitandum, ab ipsa natura, licet erronee, instituta.

II. *DIFFERENTIA.*

Mictus cruentus est vel

1. *simplex*, seu *spontaneus* ex renum *vasis emulgentibus* proveniens, de quo valet definitio; vel est
2. *calculosus*, seu *violentus*, qui a *calculo renum* asperiore excitatur. Sed longe rarior hic est, quam vulgo creditur, innumeri enim fuerunt *nephritici*, qui calculos grandiores & asperos eliminarunt, sine vllo tamen vestigio mictus cruenti. Et si omnino ille contingit, iusta semper subest suspicio, quod lithontripticorum vsus talem effectum produxerit.
3. Ceterum aliæ adhuc mictus cruenti *species* in *histor. morbor. Vratislauiens. tom. I. pag.* 283. indicantur quidem, e. g. ex *hæmorrhoidibus vesicæ*, ex ipsa *vesica*, ex *varicibus*; sed hæ specialissimæ circumstantiæ specialissimum vsum practicum non suppeditant.

III. *SIGNA.*

1. Mictus cruentus, quo magis spontaneus est, eo certius sine omnibus ferme incommodis, *tacite* quasi erumpere solet. Hinc signa *imminentis* huius hæmorrhagiæ non adeo certa sunt.
2. Quando autem omnino aliqua incommoda præcedunt, sunt illa sensationes *spasticæ* saltem *exiguæ*, quæ partim in lumbis, partim circa ilia & inguina, interdum circa pectinis regionem persentiscuntur.
3. Concurrit *torpor* totius corporis.
4. *Alui* strictura.
5. Quo magis autem a *caussis*, vel a *calculo* aspero, renes lædente, vel a *sanguine coagulato*, in ductu obliquo vreterum iuxta vesicæ introitum distendente, vel ab aliis *violentis* caussis mictus cruentus excitatur, eo certius dolores sensibilissimi illum comitantur.
6. *Præsens* mictus cruentus dignoscitur, quando *sanguis floridus* cum vrina excernitur, & per temporis moram ad

fun-

fundum secedit, ipsa autem vrina breui post clara iterum supernatat.

7. Quando autem sanguis aliquamdiu iam iam versus hæc loca congestus fuit, tum in vreteribus ob eiusmodi temporis moram, ita coagulatus est, vt cum vrina sub forma quasi *vermiculari* excernatur.

8. Vbi autem insignis *vrinæ salsedo* vel plane *exulceratio* siue in renibus, siue in vesica, siue in ipsa vrethra præsto est, ibi loco sinceræ sanguineæ admixtionis, turbulenta, ichorosa, subcruenta materia in vrina conspicitur, atque hic sanguis magis coagulatus sub *lumbricorum* forma, & calami scriptorii crassitie adparet, concurrente anxio & ardente dolore.

9. Sanguis ex *hæmorrhoidibus* nonnumquam prouenieus suspicatur, si

a) *lapilli* antea non fuerunt excreti.

b) nec *vlla* vasorum *læsio* adparet.

c) patiens vero de hæmorrhoidum *suppressione* tempore præsenti conqueritur.

d) insuper mictus cruentus *certas* etiam *periodos* seruat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Mictus cruentus *simplex* seu *spontaneus* est adfectus raro eueniens, & inprimis familiaris est *senibus*, adhuc vegetis & plethoricis, specialissime iis, qui iuuenili ætate multis narium hæmorrhagiis laborare consueti fuerunt.

2. Quod si vero in *iuuenili* aut *virili* ætate adfectus hic obseruatur, in caussis *violentis* fundamentum atque origo quærenda est.

3. Quamquam vtrique sexui sine peculiari prærogatiua communis esse videatur, *virilem* tamen magis, quam femininum sexum occupare, experientia docet.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens* est plethora.

2. Caussa *propior* est sanguinis hæmorrhoidalis translatio, per errorem naturæ ad renes facta. Quamprimum enim hæmorrhoides supprimuntur, sanguis ex *ischiadicis venis* ad *emulgentes* vix duorum pollicum spatio ab illis distantes,

redundat. Sola hæc oppletio congestoria circa renes, vrinæ secretionem intercipiens, sufficiens caussa mictus cruenti euadere potest.

3. Caussa *proxima* est disruptio vasculi sanguinei in *renibus*, raro & non nisi a violentis caussis in *vesica*..

4. Caussa *formalis* est principium vitale, quibuscunque incitamentis & præfigurationibus ad hosce erroneos motus inductum.

5. Caussæ *externæ, violentæ* & *procatarcticæ* sunt

1) Abusus *diureticorum* calidorum e. g. balsam. sulphuris, olei succini, præcipue autem cantharidum.

2) *Motus* corporis *succussatorius* & violentus e. g. equitatio diuturna & vehemens, lapsus vel ictus in regionem lumbarem.

3) Non postremæ efficaciæ est *abusus veneris* apud senes, nam conspiratio renum cum vasibus spermaticis est efficacissima.

4) *Excandescentia* animi &

5) *Diæta* spirituosa, quæ sanguinem nimis agilem reddunt.

6) *Exulceratio* & *calculus* renum.

7) Consuetarum sanguinis *euacuationum* siue naturalium, siue artificialium omissio.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Effectus huius euacuationis nullus est vtilis, quin præponderent incommoda, imo potius *pericula*.

2. Hoc enim malum, nisi maxime tempestiue iterum mitescat, & intentioni naturæ per ventilationem sanguinis satisfiat, admodum contumax est, & ad irregulares excessus inclinat; ad quam contumaciam senilis ætatis indoles, tenaciter actionibus suis insistens, multum contribuit, immo facile in consuetudinem abit.

3. Qui in mictum cruentum deuoluuntur *senes*, vix diu post ea viuunt, nisi admodum commode & libere hic fluxus ipsis succedat. Sin secus, intra paucos annos ad vitæ suæ exitum perueniunt.

4. Interdum etiam hic fluxus ingens vitæ periculum minatur, si *exanthematicis* morbis accedere solet.

5. In primis mictus cruentus iam iam *adſuetus*, *repente* tamen & *incongrue* plane cohibitus, *grauiſſima* inducit ſymptomata: ſequuntur enim varii adfectus *ſpaſtici, tabidi, tumores œdematoſi, hydropici, febres acutæ* inflammatoriæ viſcerum.
6. Immo, ſicut *hæmoptyſis* immediate per adſtringentia ſuppreſſa, vlcerationes in *pulmonibus* relinquit: ita a *mictu cruento*, repente cohibito, facile tales exulcerationes in *renibus* exoriuntur.
7. Et tum loco ſinceri ſanguinis turbulenta, ſubcruenta materia per vrinam excernitur, quæ per temporis moram conſiſtentia admodum tenaci ad fundum ſecedit.
8. Quando autem & hæc excretio *ſupprimitur*, præſto ſunt grauiora, anxia, periculoſa, lethalia pathemata.
9. Mictus cruentus, qui primum *violentus* fuit, tempore progrediente fieri poteſt *ſpontaneus*.
10. *Violentus*, a calculoſa læſione dependens, in iunioribus longe ſecurius, quam in annoſis cohibetur.
11. *Hæmorrhoides veſicæ* tantum non inuoluunt periculi, quantum ab ipſo mictu cruento, ex renibus aut veſica originem trahente, expectandum eſt.
12. Denique in hac hæmorrhagiæ ſpecie maior ſanguinis iactura citra vitæ periculum poteſt perferri, quam in aliis locis, in quibus vaſa magis directe ad circulationem ſanguinis contribuunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxiſmo.*

1. Ad *orgaſmum* ſanguinis & nimiam illius agitationem contemperandam, propinentur: *nitroſa, abſorbentia, cinnabarina.* Huc pertinet nitrum depur. mater perlar. ocul. cancr. conch. præparat. cinnabar. natiua vel antimonii.
2. Hæc ſi non ſufficiunt, *blanda adſtringentia* vel interponantur, vel commiſceantur pulueribus temperantibus, modo indicatis.
   1) Hic omnibus aliis palmam præripit dulce illud adſtringens nempe *vitriolum*, quod ex *minera* martis *Haſſiaca*, mediante extractione cum aqua pluuiali & cryſtalli-

ſtallifatione paratur. Soluitur in aqua, & in hac forma liquida circiter drachm. II. pro doſi propinantur.

2) Huc etiam pertinent alia mitiora adſtringentia e. g. corallia, ſpec. de hyacintho, crocus martis aperitiuus *Zwœlfferi*, croc. martis antimoniatus aperitiuus *Stahlii*.

3) Paullulum fortius ſubadſtringunt tinct. martis aperitiv. *Ludouici*, tinct. martis ſolaris, tinct. terræ catechu, trochiſc. de carabe; vt & tinct. opii *Langelotti*.

4) *Specifice* laudari ſolent: *ſuccus vrticæ*, item decoctum *equiſeti*, inprimis autem *radix aſparagi* in forma thée vſurpanda.

3. *Aluus* ſemper aperta ſeruetur; cui ſcopo clyſteres ſatisfaciunt, vel ſerum tamarindinatum, vel etiam laxans quoddam rhabarbarinum, immo etiam pilulæ *Stahlianæ*.

4. Æſtus cum dolore ardente continuans expoſcit *emulſiones* amygdalatas temperantes, vel oleum amygdalarum dulcium, cum ſpermate ceti remixtum.

5. *Decoctum nephriticum Foreſti*, ſi a calculis malum dependet, locum quidem, ſed effectum non adeo inſignem habebit.

6. Remedia illa, quæ alias *exulcerationi pulmonum* deſtinata ſunt, e. g. herb. heder. terreſtr. alchimill. pentaphyll. ſanicul. vincæperuincæ, hyperici, præ ceteris autem virga aurea *Geſneri*, item gummi maſtich. iunip. & medicamenta mucilaginoſa ex lacte & cremore hordei parata, vſurpari poſſunt, ſi malum a cauſſa quadam *violenta* e. g. a cantharidibus originem ſuam traxit. *Conf. caut. 9.*

7. *Aequalis* tandem ſanguinis diſtributio promoueatur per interpoſitionem mixturæ tonico-neruinæ *Stahlii*.

B. *Extra paroxyſmum.*

1. Poſt paroxyſmum continuentur *pulueres* temperantes, & *mixtura tonica*, ne malum recrudeſcat.

2. Et quam primum opportunum tempus accedit, *venæ ſectio* præſeruatorio-reuulſoria paullo largior in ſuperioribus partibus, manu ſcilicet vel brachio, interdum etiam, quando alia non vrget neceſſitas, in pede inſtituatur, atque hæc in futurum ſub prætextu ſenii non facile prætermittatur.

3. Præ-

3. Præter ea, quando hæmorrhoidum vel mensium obstructio huic malo ansam dedit, horum fluxuum ratio habeatur per methodum, suo loco commendatam; qua occasione adplicatio *hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca in *viris* quam maxime commendatur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si hæmorrhoides, secundum *Hippocratis* obseruationem, *nephriticis* sunt salutares, salutares etiam esse debent iis, qui *mictu cruento* laborant.
2. Tanta est conspiratio mictus cruenti & mali podagrici cum hæmorrhoidibus, præcipue *externis*, vt mictus cruentus hæmorrhoides suppressas in nonnullis mox excipere soleat; quæ obseruatio, ad adfectus hosce legitime tractandos, eximiam habet vtilitatem.
3. *Anodyna* in adfectibus *renum* & *lumborum* incomodum prorsus edunt effectum, nam *effluxum* supprimunt, *adfluxum* autem non intercipiunt, vnde patientes in grauia pathemata abdominis coniiciuntur, quæ prius non cessant, quam mictus cruentus cum nouo impetu erumpit.
4. In casu tamen *effero*, si omnino anodynum aliquod necessarium iudicatur, M. P. de cynoglossa reliquis præferenda, & cum pulueribus temperantibus commiscenda est.
5. In mictu cruento *pertinaci* herba *equiseti* aliquem effectum præstat, in casu autem *mitiore*, quia adstringens est, ab illa abstinendum est.
6. *Hedera* autem *terrestris* in lentiore tantum paroxysmo locum habet, & quidem vsu successiuo.
7. *Chærefolium*, in copia adsumtum, aliquid præstat, alias iners. Pariter tamen vrgente paroxysmo non exhibeatur, sed tantum *leniore*.
8. *Schenckius* commendat *millefolium flore albo*.
9. Porro commendantur quidem specifice *succus vrticæ minor.* recens, *virga aurea Gesneri*, *pentaphyll.* sed hæc omnia ad summam rei nihil faciunt, nisi intentioni naturæ satisfiat per sanguinis ventilationem.
10. Circumspectione opus est, ne hæmorrhagia hæc per *ad-*

 strin-

ſtringentia repente ſupprimatur, alias *phthiſis renalis* cum ſpaſticis pathematibus inducitur, vti ſub *prognoſi* iam diximus.

11. *Ettmüllerus* & alii mictum cruentum *criticum*, eumque ſalutarem, obſeruarunt, quo quidem in caſu ipſa ratio dictitat, quod talis hæmorrhagia minime omnium immediate ſiſtenda ſit.

12. Cauſſæ *occaſionales*, finita cura, admodum ſollicite euitentur, quia *leuiſſimæ* etiam hunc adfectum reuocare poſſunt, præcipue caueatur ab iracundia, abuſu vini & veneris.

13. Præſtat *clyſteribus* aluum expeditam ſeruare, quam naturam leuiſſimis etiam ſtimulis laxantibus turbare. Hinc ipſis adeo pilulis polychreſtis poſſumus ſuperſedere.

14. *Topica*, quæ ordinarie commendantur e. g. *vnguent. Comitiſſæ*, *infrig. Galeni* &c. formam magis, quam effectum exhibent.

15. *Balſama acriora*, e. g. Auguſtanum & alia, quæ vulgo ad conſolidandum vulnus præſcribuntur; plane reiicienda ſunt, quia orgasmum ſanguinis iam præſentem augent, & malum exaſperant.

16. *Diæta* ſit moderata, non aromatica, nec ſpirituoſa; *motus* autem corporis modeſtus.

TABVLA XI.

DE

HAEMORRHOIDIBVS INTERNIS ORDINATIS ET NIMIIS.

I. D*EFINITIO.*

Hæmorrhoides ſunt euacuationes ſanguinis e vaſis hæmorrhoidalibus, ſiue *internis*, circa profunditatem inteſtini recti, ſiue

siue *externis*, versus orificium illius, a natura ipsa, per motum tonico-spasticum, eum in finem institutæ, vt plethora imminuatur, impeditus sanguinis circa totam venam portæ progressus ventiletur, & reliqua grauia incommoda, quæ circa illam ab huiusmodi contentionibus resultatura essent, præoccupentur. Deriuatur ab αἷμα, sanguis, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

Quamquam mutua sit *conspiratio* externarum hæmorrhoidum cum ipsis internis, merito tamen a se inuicem distinguuntur: in ipso enim fluxu euidens veritas huius conspirationis non æque se exserit; hinc hæmorrhoides sunt vel

1. *Internæ*; vbi sanguis e ramis *hæmorrhoidalibus* venæ portæ profundius in intestinum rectum effunditur; & deinde cum fæcibus aluinis eliminatur. Has iterum distinguimus in
   1) *Ordinatas* seu legitime & moderate succedentes, corporis constitutioni & reliquis circumstantiis proportionatis respondentes, & sine insignibus molestiis fluentes, & in
   2) *Nimias*, quæ vel nimis frequenter recurrunt, vel nimis copiose prodeunt, vel per plures hebdomades & menses, immo nonnumquam annos continuant. Vel
2. *Externæ*, quæ e ramis *iliacis* venæ cauæ originem sumunt, & circa orificium intestini recti, cum expressione scybalorum induratorum sese manifestant.
3. De internis, quæ *fluentes* etiam dicuntur, hoc loco, de externis autem *tabula sequente* agetur.
4. Distinguuntur porro hæmorrhoides in
   1) *Periodicas*, quæ stata tempora, siue menstrua, siue æquinoctialia, siue anniuersaria &c. obseruant. Sic notus est vir, qui per plures annos die cuiusuis mensis decimo octauo præcise hæmorrhoides experitur, non obstante, quod menses numero dierum impares sint. Et in
   2) *Vagas*, quæ sine ordine vel rarius vel sæpius recurrunt.
5. Hæmorrhoides etiam distinguendæ sunt a copiosis illis euacuationibus sanguinis, quas Germani Blut-Stürtzun-

gen vocant, & quæ post longos adfectus hypochondriacos sine præuia scybalorum excretione cum impetu erumpunt, atque sine dubio e superioribus intestinis oriuntur.

III. *SIGNA.*

A. *Imminentium.*

1. Antecedunt in plurimis subiectis motus congestorii & dolores tensiui, vibratiui, magis vel minus spastici, circa loca venæ portæ connexa, nempe circa ventriculum, mesenterium, lienem, hepar & intestina, item circa hypochondria, os sacrum & lumbos.

2. Hi motus acerbiores obseruantur, quando hæmorrhoides difficilius erumpunt, & tunc patientes percipiunt sensum aliquem circa exitum intestini recti, ac si nucleus durus, vel pinea aut cornus ibi hæreat; & quo magis *introrsum* hic sensus percipitur, eo difficilius hæmorrhoides perueniunt ad eruptionem.

3. Interdum etiam admodum leniter & tacite procedunt, & cum moderato *tenesmo* exeunt. Sed talia exempla quibus hæmorrhoides sine vllo sensu molesto, aut cum mediocri saltem, perrumpunt, sunt pauciora.

B. *Præsentium & moderate fluentium.*

1. Excretio sanguinis non obtingit spontaneo & perpetuo successu, sed exspectat semper pressionem sub exoneratione alui contingentem; vbi primum *scybala*, communiter *duriora*, eliminantur, quibus deinde *sanguis* ipse, durantibus adhuc vacuis illis conatibus egerendi, sine vllo sensu molesto, succedit.

2. In nonnullis subiectis excrementa *striis sanguineis* mixta deprehenduntur.

3. Sanguis, qui excernitur, est vtplurimum *floridus* & rubicundus, in illis nempe, quibus hæmorrhoides libere & frequenter fluunt.

4. *Spissus* autem & nigricans est sanguis, quando fluxus raro reuertitur, & impedite succedit.

5. Quibus circumstantiis *facies* e flauo viridescens conspicua est, secundum *Foresti* obseruationem. Et

6. Cum

6. Cum *vrina* craſſa, ſedimentum roſei coloris, nonnumquam etiam tartaream concreſcentiam exhibens, excernitur.

C. *Nimiarum.*

1. Quando *tempore* peccant, & ſolito *maturius* in ætate minime conueniente ſe offerunt, intemperantis indolis deprehenduntur.
2. Quando *prompte* reuertuntur, ita vt ſingulis fere octiduis patientes inuadant.
3. Quando *nimis diu* continuant, ita vt per aliquot hebdomades hic fluxus pertinaciter duret.
4. Quando *quantitatem* & *menſuram* tolerabilem egrediuntur, & ſingulis deiectionibus tam largiter prodeunt, vt patientis vires notabiliter exhauriantur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmorrhoides eueniunt quidem *ſexui vtrique*, cum euidente tamen maſculini præ feminino, prærogatiua, quam paucis hic adlegare licet.
   1) Tanta multitudo feminarum, quam virorum non obſeruatur, quibus hæc excretio obtingit.
   2) Neque adeo exquiſitam temporis menſuram & ſtatos atque ordinatos ſucceſſus in feminis ſeruat, vti in viris.
   3) Neque æque ſæpe aut copioſe in iis emicat.
   4) Neque pari leuamine & certa προφυλάξει; dum in feminis promtior indoles eſt ad translationes & vaga molimina.
2. Omnibus fere ſine diſcrimine *temperamentis*, præcipue autem ſanguineo-cholerico, aut ſanguineo-melancholico.
3. *Ætati* communiter *conſiſtenti*, virili nempe & ſenili, immo & ſummæ ſenectuti proximæ.
4. Feminis, quæ præmaturam menſium ceſſationem aut partum difficilem experiuntur.
5. Qui ætate adoleſcentili narium hæmorrhagias, poſtea vero congeſtiones in pectore & adfectus hypochondriacos habuerunt, accedente virili ætate, ſi temperamentum ſimul conſpiret, accipiunt hæmorrhoides fluentes.
6. Quando autem *iunioribus* hæmorrhoides fluunt, ſubeſt potiſſi-

tiſſimum hæreditaria diſpoſitio, quæ plerumque ad excedentem fluxum in his ſubiectis anſam præbet.

7. Hæmorrhoidum fluxum facile etiam experiuntur homines valde *plethorici*, qui per externas violentas cauſſas plethoram ſuam commouerunt, vt ſequentibus temporibus, data ſemel ad exitum porta, non ſolum intentior inclinatio ad hoc genus euacuationis, ſed etiam continuatio & repetitio eiusdem ſequatur.

V. *CAVSSAE.*

A. *Internæ.*

1. Cauſſa *efficiens formalis* eſt naturæ ad exonerandum intentio.
2. Cauſſa *materialis* eſt *plethora*, & quidem inſigniter commota, præcipue in temperamentis modo indicatis.
3. *Hæreditaria* diſpoſitio, quæ non modo *certam*, ſed etiam *auctam*, *præmaturam* & *abundantem* commotionem & excretionem adfert.
4. *Spiſſitudo* ſanguinis ſæpiſſime, rarius autem nimia *tenuitas*, contra communem ſententiam, quæ tenuitatem & acrimoniam ſemper adcuſat.
5. Cauſſæ abſolutæ non ſuppetunt, cur excretio ſanguinis per hæc ſpecialia loca excernatur, niſi forſan e connexione *genitali* aliquid eliciendum ſit.

B. *Externæ, occaſionales* & *procatarcticæ.*

1. Violentæ abdominis concuſſiones, e. g. equitatio diuturna præter conſuetudinem, celerior curſitatio vsque ad ſenſum inflationis illius dolorificæ in ſiniſtro hypochondrio, quæ a ſplene dependet.
2. Niſus fortior in partu, & incubitus vteri prægnantis in inteſtinum rectum.
3. Vita ſedentaria, otioſa, vbi compreſſo ſæpius abdomine motus ſanguinis circa venam portæ impeditur.
4. Euacuationum ſanguinis naturalium & artificialium conſuetarum prætermiſſio.
5. Incondita remedia, per quæ ordinatus hæmorrhoidum fluxus impeditur & offenditur, vt nimius exinde oriatur.

6. Tem-

6. Tempestas calida.

7. Abusus potuum spirituosorum, aromatum, aloëticorum, helleborinorum & aliorum calidorum: vnde hæmorrhoides in Saxonia inferiore admodum familiares, ob vsum elixir. propriet. vti in Hungaria ob allii abusum.

8. Pertinaces alui obstructiones a grauioribus torminibus colicis exortæ.

9. Refrigerationes diuturnæ & frequentes.

10. Animi insignes commotiones, in primis autem suppressa iracundia & terror.

11. Adsuetudo etiam in ætate his excretionibus conueniente, aut a præcedentibus ætatibus continuata, hic maioris est efficaciæ, quam in aliis hæmorrhagiis.

12. Infectio venerea magis ad hæmorrhoidum cœcarum caussas referenda est.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmorrhoides in idoneis, peculiariter ad illas prædispositis, subiectis facile, ordinate & moderate fluentes, sunt beneficium naturæ, in comparatione damnorum, exinde metuendorum, si talis excretio non procedat, & *tamen interim dispositio ad eamdem maneat.*

2. Præcipue autem vniuersam scenam mali hypochondriaci claudunt.

3. *Hippocrates* iam obseruauit, quod hæmorrhoides insanientibus superuenientes, delirium soluant. *Aphor.* 21. *Sect. VI.*

4. Soluunt etiam non raro adfectus pertinaces arthriticos, nempe malum ischiadicum, gonagram, podagram.

5. *Excedentes* autem omnem illam salubritatem destruunt, quæ e iusto successu speranda esset.

6. Non facile enim illam excedendi in quantitate, promta reuersione, & pertinaci continuatione ἀταξίαν amittunt, hinc interdum tam refractariæ sunt, vt omnem fere medicationem eludant.

7. Inter ea fluxus hæmorrhoidalis non facile tanta copia erumpit

pit, vt præsentanea vitæ iactura inde metuenda sit. Conferantur exempla notatu dignissima a *D. D. Stahlio theoria medica pag. 754. seqq.* commemorata.

8. Hic ipse fluxus tamen, si nimis diu continuet, nimis frequenter recurrat, vires prosternit, & successu temporis cachexiam inducere valet.

9. Quando autem hæmorrhoides, siue legitime siue ad excessum fluentes, supprimuntur, longe grauiora pathemata immo vitæ pericula succedunt.

10. Nempe: viscerum infarctus, scirrhi, inflammationes, colica, melancholia, mania, vomitus cruentus, catarrhi suffocatiui, apoplexia, hydrops, icterus flauus & niger, vniuersus mali hypochondriaci adparatus, asthmatica pectoris adflictio, tussis humida, & plura alia mala.

11. Transeunt etiam facile hæmorrhoides *internæ*, ita suppressæ, in motus hæmorrhoidum *externarum*.

12. Et quando etiam tales turbantur, succedit malum ischiadicum, gonagra, podagra, mictus cruentus, calculus, dysuria, tumor scroti. *Vid. tab. sequens.*

13. Motus hæmorrhoidales *transfugi* & *titubantes* non solum incommodi sunt, sed etiam successu temporis periculum minantur, nam nihil *constantis* per illos agitur, sed ab vno tentamine ad alterum fit transitus, inter ea vires consumuntur, & motus hosce colicos tandem *paralyses* excipiunt.

14. Quibus valde iunioribus hæmorrhoides eueniunt, iugiter etiam continuant, & vt communiter fit, minus moderate succedunt, illi raro insigne senium attingere solent. Apud tales enim communiter constantiam non seruant, sed cessant iterum, & tum trahunt post se coniuncta pathemata grauiora.

15. Contra vero, quibus iam annosioribus hæmorrhoides superueniunt, moderatis etiam & ordinatis successibus progrediuntur, his familiariter longam vitam pollicentur.

16. Hæmorrhoides quando *re vera nimiæ* sunt, & continuo fere

fere fluunt, labes visceris alicuius in abdomine, siue scirrhosa, siue vlcerosa sit, est metuenda.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In motibus tantum hæmorrhoidalibus.*

1. Quando hæmorrhoides numquam fluxerunt, & tamen molimina ad easdem vrgent, promotio illarum promiscue non commendatur, nam dubius semper est successus, & quando omnino fluxus obtinetur, in paucioribus tamen ad votum succedit, & tum vniuersa sontica consectaria inuuoluit.

2. Vbi itaque ratione habitus corporis & temperamenti de felici hæmorrhoidum successu dubitandum est, ibi adfluxus reuellatur per venæ sectionem in brachio, & pressio circa has partes relaxetur per *tonico-discutientia*, & per infusum *millefolii* vel *adianthi albi.*

3. Vt autem intentioni naturæ omnino satis fiat, venæ sectio circa æquinoctia repetatur, vel assiduus & continuus labor patienti imponatur.

4. Si vero hæmorrhoides aliquoties iam fluxerunt, molimina earum conueniente ratione promouenda sunt. Fit hoc commodissime

1) *Interne*: per pilulas *Beccheri* polychrest per pilulas balsamicas *Stahlii*, per modestum vsum elixir. propriet. per essent. hellebor. nigr. e resinoso extracto cum spiritu vini paratam.

2) *Externe*: per *hirudinum* adplicationem, per tempestivam sectionem venæ *poplitis* aut *malleorum*, qua sane rebellibus & dolorificis istis pathematibus feliciter sæpe occurritur.

B. *In ipso hæmorrhoidum fluxu.*

1. Hæmorrhoides *legitime* fluentes non indigent medicatione, sed conueniente saltem regimine & diæta, abstrahendo a cibis flatulentis & obstruentibus, item a potu spirituoso. Aluus bene succedat, exulent animi commotiones.

2. Si vero *impedite* fluunt, promoueantur eadem methodo, quæ *tab. de suppressione hæmorrhoidum* indicata est.

3. Vbi autem hæmorrhoides *re vera nimiæ* adſunt, & patientis vires per illas notabiliter exhauriuntur, ſequente methodo illis commodiſſime ſuccurritur:

a) *Sub ipſo fluxu.*

1) Temperantia nitroſa & cinnabarina exhibeantur.

2) Quæ ſi non ſufficere videntur, coniungatur mixtura tonico neruina *Stahlii* ad gutt. XXX. ter per diem propinanda.

3) Vrgente autem neceſſitate lenia *anodyna* pulueribus temperantibus immiſceantur, e. g. gr. I. M. P. de cynogloſſa.

4) Clyſteres ſalutariter adhibentur.

5) Pilulæ *Stahlianæ* & *Beccheri* genuinæ fluxum nimium, nondum adeo inueteratum, egregie moderantur.

6) Denique etiam hoc præſtant *ſpecifica*, circumſpecto vſu propinata, quorum facile princeps eſt *millefolium*, vel *adianthum album*, in decocti vel eſſentiæ forma adhibendum. *Vid. cautel.*

b) *Extra paroxyſmum.*

1) Tempeſtiuæ venæ ſectiones circa æquinoctia quam maxime commendantur, nam ab onere ſi natura leuata eſt, minore poſtea labore opus habet ad fluxum reuocandum, hinc etiam eo citius ab hac excretione deſiſtit.

2) Exhibeantur nonnumquam *leniſſima laxantia*, inprimis rhabarbarina, quæölioſam acrimoniam abſtergunt, quæque etiam, modeſte adhibita, in ipſo paroxyſmo vſum habere poſſunt, teneſmum enim & niſum expreſſorium mitigant.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Frequens eſt *fluxus* hæmorrhoidalis, frequentior *niſus* ſine plenario ſucceſſu, frequentiſſimus autem *motus longinquus*, ſeu molimina in partibus remotis, nempe ſplenico-colico-hypochondriaca pathemata.

2. Hinc ſummæ conſiderationis negotium eſt, *motus* hæmorrhoidales in iis promouere, qui ad fluxum talem quoad habitum corporis minus diſpoſiti ſunt.

3. San-

3. Sanguis hæmorrhoidalis æque bonus, ac reliquus venarum, nisi quod mora quadam in vena portæ spissescat. Leges etiam circulationis talem sanguinis boni a malo selectum non concedunt, vt communiter speculationibus hoc negotium figuratur.

4. *Specifica* quando in nimio hæmorrhoidum fluxu adhibentur, cauendum est, ne quid fiat *nimis*.

5. Traditiones enim illæ, quasi temperare saltem, non vero penitus supprimere fluxum liceret, cum grano salis accipiendæ sunt, nam longe facilius plenaria & pertinax suppressio, quam moderamen eiusdem obtinetur.

6. Notum enim satis est, quid *millefolium* in sistendis hæmorrhoidibus possit; sic etiam reliqua *specifica*, e. g. dens hippopot. lap. manat. priapus ceti, citius sæpe fluxum cohibent, quam expedit.

7. Huc etiam pertinet *mus marinus*, & *Helmontii amuleticum* remedium, nempe *bufo* exsiccatus, eadem cautela adhibendus.

8. *Adstringentia* hic multo magis excludenda sunt, nam pauca quantitate proprinata, fluxum potius augent, si vero tanta copia ingeruntur, vt cohibitionem inducant, sequuntur omnia illa pathemata, quæ sub *prognosi* indicata sunt. Conf. etiam *tabula de suppressione hæmorrhoidum*.

9. *Martialium* decantatus vsus solidam vtilitatem non præstat, pleraque enim agunt *adstringendo*. Præmissis autem præmittendis, *tinct. martis Ludouici*, placide continuata, vsui esse potest.

10. Optandum sane, vt hæmorrhoides *suppressæ*, præsertim si iam *asciticum* aut *hecticum* quid successit, tam certo & cito reuocari, quam *fluentes* per talia specifica & adstringentia supprimi, possent.

11. *Acidularum* vsus numquam suadendus est, nisi spongiosis sanguineis. Insuper hoc habet incommodi, vt leuamen, si aliquod forte adferat, vix ad annum perduret, & si non repetatur, grauiora adhuc symptomata inducat.

12. *Mixtura tonico-neruina*, e sale volatili & tinctura alcalina parata, fluxum *nimium* intra paucissimum profecto tem-

poris ſpatium *imminuere*, immo *ſedare* ſolet, ſi ter vel quater de die ad gutt. XXX - XL. exhibetur.

13. In hæmorrhoidibus longo interuallo reuertentibus, inprimis ſi exitus ſit impeditior, apud robuſtos & ſanos *vrina* craſſum ſedimentum roſei coloris exhibet, apud ſenſibiles autem, qui dolores grauatiuos & tenſiuos circa lumbos & os ſacrum habent, in vrinæ emiſſione craſſa in fundo deponuntur granula, ſabuli inſtar, ſaturato tamen ruſo colore conſpicua, & quoniam in arthriticis adfectibus eadem granula in vrina excernuntur, hæc obſeruatio ad diſtinctionem non ſolum horum adfectuum inſeruire, verum etiam illorum cognationem indicare poteſt.

14. Quoniam inteſtinum *rectum* ſub motibus hæmorrhoidalibus notabiliter adficitur, & inteſtinum *colon* de hiſce motibus per conſenſum participat, oritur inde *colica hæmorrhoidalis*, Hippocrati *ileon hæmatides* dicta; quod adeo verum eſt, vt vix vnquam tormina durabilia colica (præter causſas externas) vlli homini eueniant, niſi quæ ad motus hæmorrhoidales tendant.

15. Idem ſentiendum eſt de connexione *rami ſplenici*, vnde in motibus hæmorrhoidalibus non ſolum *ſplen* adnexum, verum etiam mediantibus vaſis breuibus, ipſe ventriculus ſimul adficitur.

16. Motibus hæmorrhoidalibus iungunt ſe communiter etiam *nephritici adfectus*, vnde multi hæmorrhoidarii obſeruantur ſimul calculoſi. Et vice verſa, qui nephriticis adfectibus, immo ipſo calculo *renum* torquentur, ad hæmorrhoides procliues ſunt.

17. Quibus hæmorrhoides *raro*, præcipue *extra* vernum & autumnale tempus accidunt, illis plerumque tumultuarie & minus ordinate ſuccedunt.

18. *Motus* hæmorrhoidales, quo magis ſe exſerunt in regione *hepatis*, *ſplenis*, *ventriculi* & ſuperiorum inteſtinorum, eo pertinacius durant, finem autem excretionis ſanguinis difficilius attingunt.

19. Si

19. Si autem circa *mesenterium* & inferiora inteſtina motus obtingunt, doloribus nempe grauatiuis per longitudinem oſſis ſacri &c. tum maior ſpes eſt ad ſanguinis eruptionem.

20. Motus hæmorrhoidales *interni* per calida diaphoretica & regimina facile in motus externos tranſeunt: Vnde facile adfectus *podagrici*, & in feminis *epileptici*, ſuccedunt.

21. Pari ratione motus *externi* in *internos* tranſeunt: vnde palindromæ deducendæ ſunt, quæ podagricis obtingunt, vt, ſtupefactis ſcilicet externis doloribus, præſentiſſime internas anguſtias, cardialgias, vomitus, phlogoſes & inflammationes ventriculi incurrant.

TABVLA XII.

DE HAEMORRHOIDIBVS EXTERNIS ET CAECIS.

I. D*EFINITIO.*

Hæmorrhoides externæ ſunt motus ad fluxum hæmorrhoidalem quidem tendentes, & ſanguinis abundantis depletionem reſpicientes, loco autem legitimæ eruptionis, quæ rarior eſt, cæcis ſolum conaminibus infarctus vaſorum hæmorrhoidalium externorum circa orificium inteſtini recti cauſſantes, & modo turgeſcentiam, modo tumorem inflammatorium inuoluentes. Deriuatur ab αἷμα, ſanguis, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hæmorrhoides externæ non tam pro *noua*, quam potius *anomala* ſpecie hæmorrhoidum agnoſcendæ ſunt, eoque ipſo ab *internis* differunt

1) Ratione *vaſorum*, ex quibus originem ſumunt, nam in-

ternæ e vena *portæ*, externæ autem e vena *caua* proveniunt. *vid. tab. de hæmorrhoid. internis.*

2) Ratione *mensuræ* & *modi* excretionis: *internæ* enim, præcipue statæ, communiter moderata sanguinis quantitate fluunt, & si turbantur, ad multam quoque profusionem excedunt; *externæ* vero, ob vasa minutiora, quantitate vix æstimanda, conspicuæ sunt, & sæpissime per vesicalem tantum protuberantiam, vel tumorem inflammatorium, rarissime autem per genuinum sanguinis stillicidium sese manifestant.

3) Ratione *temporis* & *periodorum*: *internæ* statas magis periodos, & non raro menstruum cursum obseruant; *externæ* rariores habent periodos, & circa vernum vel autumnale tempus potissimum proueniunt, repullulant, tamen promtius & plus sanguinis emittunt, quando vesicula aliquoties enata est.

2. Quamquam autem minime negari possit, hæmorrhoides cæcas interdum a motibus *internarum impeditarum* oriri, sæpissime tamen *externæ*, ob difficilem eruptionem in cæcas transeunt.

3. Sunt autem hæmorrhoides *cæcæ* aliæ *turgentes*, aliæ *tumentes*, hæ *dolentes*, illæ autem *indolentes* vocantur.

1) *Turgentes* referunt circa extremum ambitum orificii ani vesiculam mollem, transparentem, atro-rubente sanguine plenam, sine notabili dolore aut vllo insigni sensu stipatam; nisi quod sub alui excretione sensus quidam pressorius, quasi faba, aut pruni nucleus ibi hæreat, percipiatur, & ardor quidam per vices occurrat.

2) *Tumentes* paullo *profundius* intra limbum delitescunt. Hinc quando sermo est de hæmorrhoidibus *cæcis*, hæ *tumentes* communiter putantur, & κατ᾽ ἐξοχὴν *cæcæ* vel *clausæ*, *occlusæ* vocantur. Exhibent tumorem durum inflammatorium, atque hinc nihil aliud sunt, quam verus *furunculus* & propter sensibilitatem tunicæ nerueæ & musculosæ intestini recti exquisitissimos dolo-

dolores ardentes, lancinantes, vellicantes & pulsatiles inferunt.

4. Huc etiam a nonnullis referuntur reliquæ fungosæ protuberantiæ, & vlcerascentes excrescentiæ, quæ circa anum contingere solent. Vulgo dicuntur hæmorrhoides *nothæ* seu *spuriæ*, quæ plerumque quidem a contagio venereo oriuntur, interdum autem sine hoc, in corporibus vlcerosa serositate adfectis, vel a *turgentibus* diutius & pertinaciter continuantibus, atque in verrucosam consistentiam siccescentibus, proueniunt. Varie nominantur, nempe thymus, ficus ani, marisci, rhagades, condylomata, formicæ, verrucæ, claui ani, sycosis, germ. Feig-Wartzen, Mastkörner, Zacken, Belg. Tacken.

5. Possunt tamen *venereæ* exulcerationes in hoc loco facile distingui ab vlcerationibus *hæmorrhoidalibus*: illæ enim exhibent *crustam*, hæ autem *foramina*.

6. Referri etiam huc potest *serpigo hæmorrhoidalis*, quæ in genere *pruritus ani* dicitur. Ex hac serpiginosa efflorescentia exprimitur per interualla humiditas tenuis, limpida, mucilaginosa & flauescens, quæ sudor hæmorrhoidalis solet adpellari. *Vid. prognosis* & tabula chirurgica de *vlceribus serpiginosis*.

7. Variant excrescentiæ hæmorrhoidales secundum *magnitudinem*: quædam enim ad nucis auellanæ, quædam ad iuglandis, quædam ad minoris oui molem accedunt.

8. Distinguuntur etiam ratione *figuræ*, quam sub varia protuberantia exhibent,

1) In *morales*, quando fructus mori similitudinem *repræsentant*.

2) *Vuales*, si velut acini vuæ liuidæ *supereminent*.

3) *Vesicales*, quando venulæ, ambitum orificii ani coronantes, inflatæ & insigniter *dilatatæ sunt*.

4) *Verrucosas*, quando tubercula vesiculosa exsiccant, & in duriora rugosa schemata transeunt.

III. *SIGNA*.

Hæc ex illis, quæ sub *differentia* dicta sunt, desumuntur, nempe

1. *Ex-*

1. *Externæ ſimplices* quando omnino proueniunt, *ſtillicidio* magis, quam *fluxu* ſeſe manifeſtant, & quidem continuo fere, extra tempus aluinæ excretionis, quam hæmorrhoides *internæ* ſemper exſpectant.

2. *Cæcæ turgentes* circa orificium ani *veſiculam* exhibent mollem, quæ per cuticulam tenuem colore ſanguinis nigropurpureo translucet & dolorem vix ſenſibilem infert.

3. Hæc veſicula vel ſponte rumpit, vel ſcalpendo, propter pruritum familiarem, ſoluitur, vel ſectione aperitur, & tum non ſolum ſanguinem, quem continet, fundit, ſed etiam plus eius ſuppeditare continuat, & hoc ſub alui depoſitione, dum voluntaria preſſio & conniſus hanc manationem promouet.

4. *Teneſmodes* enim irritatio ſæpiſſime cum hæmorrhoidibus externis concurrit.

5. *Cæcæ tumentes*, quæ etiam *clauſæ* ſeu *occluſæ* vocantur, altius introrſum hærent, nec facile exitū obtinent, ſed referunt tumorem *inflammatorium*, doloribus acutiſſimis, ſtrictoriis, tenſoriis, lancinatoriis, ardentibus, gangrænodeis conſtipatum, ita vt patientes non facile decumbere, ſedere aut incedere queant, ſed ſub quolibet ſtatu maximos cruciatus experiantur.

6. Molimina harum hæmorrhoidum *longinqua* obſident dorſum, coxendices, femora, crura, pedes, immo ſuas palindromas & recurſus facile ſumunt in organa cum vena portæ cohærentia, atque hic adparatūm motuum hypochondriaco hæmorrhoidalium multis doloribus torminoſis, ſpleneticis, hepaticis per meſenterium, & interdum per totum abdomen ſæuientibus, oſtendunt.

7. *Aluus* ſub his doloribus communiter eſt *clauſa*, quæ ſi liberatur & exprimitur, præſentes dolores eo magis excitat & exaſperat, vt interdum patientes in lipothymiam incidant.

8. Neque *vrinæ* excretio tam libera & promta eſt, ſed vel paullulum imminuitur, vel impedite ad modum fluit.

9. Animus ſub his acutis doloribus valde angitur, vires imminun-

minuuntur, adpetitus & ſomnus deficiunt, & nonnumquam commotio febrilis vaga accedit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmorrhoides *cæcæ* vix aliud temperamentum, quam phlegmaticum, pituitoſum, mucidum, aut de hoc multum participans infeſtant.
2. In genere quidem magis virili ſexui familiares exſiſtunt, feminæ tamen ab iis non prorſus immunes ſunt; *turgentes* enim non raro iis eueniunt ſub vltimo geſtationis tempore, præcipue ſi multum ſedent. Item ſub partus doloribus, vbi fœtus in peluim grauius recumbit, aut paullo grandior eſt, & inteſtinum rectum comprimit. Vnde in puerperiis ſenſum ardoris circa orificium ani perſentiſcunt.
3. Obtingunt inprimis perſonis ætatis conſiſtentis, niſi diſpoſitio hæreditaria in cauſſa ſit, vt iuniores eisdem corripiantur.
4. Sæpius quoque hæmorrhoidalem fluxum parturientibus, quam iam diu eidem adſuetis.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens remota* eſt plethora cum ſpiſſitudine ſanguinis mucoſo-pituitoſi coniuncta.
2. Cauſſa *propior* eſt reſtrictio ſanguinis verſus hæc loca, plethoræ imminutionem reſpiciens.
3. Cauſſa *proxima* eſt infarctus & ſtaſis ſanguinis in vaſe aliquo hæmorrhoidali, vnde vel veſicula illa ſanguine repleta, vel tumor inflammatorius inducitur.
4. Cauſſæ *occaſionales, procatarcticæ* & *aduentitiæ* ſunt
   1) Immodicæ harum partium attritiones, ſiue ab equitatione inſueta, & diu continuata, ſiue a pruritu, ſiue a niſu expreſſorio ſub fæcum aluinarum eliminatione, ſiue a partu difficili proueniant.
   2) Infectio ab inſeſſione in loco adhuc calido, cui inſedit, qui hæmorrhoides habuit vlceroſas.
   3) Quod illi, qui venereis impuritatibus adfecti ſunt, peculiares interdum vlcerationes circa orificium inteſtini recti experiantur, id præcipue dependet a *venarum conne-*

xione. Ex vena enim *iliaco-hypogastrica* ramos accipiunt & partes genitales & intestinum rectum.

4) Abusus spirituosorum, aromatum, aloëticorum, helleborinorum & aliorum calidorum.

5) Neglectio consuetæ venæ sectionis & scarificationis in partibus corporis inferioribus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmorrhoides *externæ* æque ac *cæcæ* ad finem quidem salutarem, nempe plethoræ imminutionem, respiciunt, sed ob vias minus commodas, & vasa exilia, vix vmquam eumdem impetrare valent.

2. Hinc quia nulla ex iis emergit vtilitas, licet eas longe maiores molestiæ comitentur quam fluentes, aurea illa qualitas (die güldene Ader) de illis non potest prædicari.

3. Præsertim *cæcæ*, quia in nudo furore, impetu & strepitu consistunt, & eam ob caussam *furentes* dicuntur, multas periculosas consecutiones inuoluunt.

4. Siquidem eis superueniunt pathemata hypochondriaca, nephritis simplex & calculosa, dolores coxendicum & podagra, nonnumquam molimina ad mictum cruentum & pathemata iliaca, præsertim si inconuenienter tractantur.

5. *Turgentium* vesicula vel sponte vel manu chirurgica aperta, copioso humorum versus hæc loca adfluxui, & non raro ipsis hæmorrhoidibus *internis*, legitime fluentibus ansam præbet.

6. Quando *vesicales* tales congestiones cum insigni cuticulæ dilatatione factæ sunt, immo actu denique etiam perrumpunt, facile vlcerantur, quamquam sine insigni dolore.

7. Vesicula quando aperta est, flaccida atque rugosa restat, & papulas quasi format, quæ, neglecta consolidatione, interdum sub fæcum aluinarum fortiore expressione sanguinem de nouo fundunt, ita vt exempla prostent, vbi sanguis per plures annos sensim & perpetuo effluxerit.

8. Vel hæ papulæ in vlcuscula pruriginosa degenerant, quæ *serpigo hæmorrhoidalis*, seu *pruritus ani serpiginosus* dici meretur.

9. Ser-

9. Serpigo hæc hæmorrhoidalis non raro occurrit, licet rara ſit illius apud auctores mentio. Late non ſerpit, ſed ſæpe per plures menſes in vno loco ſubſiſtit, & ſi ex illo loco propellitur in vicinia iterum erumpit, & neglecta, adfectus arthritico-dolorificos & decubitus acres inducit.

10. *Tumentes* æque ac *turgentes*, licet ſatis moleſtæ ſint, vitæ tamen periculum non inferunt, niſi, *diu adſuetæ*, incongrue ſupprimantur.

11. *Tumentes*, niſi mature reſoluantur & diſcutiantur, ad *ſuppurationem* perueniunt, quæ ſatis familiariter in vlcerationem *fiſtuloſam*, a *turgentibus* non timendam, tranſit, præcipue ſi ante maturationis tempus profundius inciduntur, aut iam ſuppuratæ nimis diu ſine apertione hærent, vel mundificatio negligitur aut protrahitur.

12. Hæc corruptio quando in tubulo vaſculoſo-fiſtuloſo inualeſcit, & in texturam inteſtini recti & adiacentium partium muſculoſarum ſerpit, *hectica* tandem patientes ſuccumbunt.

13. *Vlceroſi* adfectus hæmorrhoidales, maxime ſunt contagioſi.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus curatiua*

1. *Turgentium*

1) Hæ multum difficultatis in cura non inuoluunt, rupta enim veſicula maturam tantum expoſcit mundificationem & conſolidationem per externa balſamica, quæ ſub *tumentium* tractatione indicantur.

2) Quando autem *ſiccesſunt*, & verrucoſam conſiſtentiam exhibent, vel madent & ardent, atque ſalſa acrimonia his partibus non exiguam moleſtiam inferunt, tum maiore circumſpectione tractandæ ſunt, nempe ſecundum methodum, qua alia vlcuſcula tractantur. Ac tum quidem manus chirurgica in talibus fungoſis, verrucoſis excreſcentiis, & vlceroſis atque pruriginoſis puſtulis requiritur.

3) Ante omnia autem *aluus* tempeſtiue promoueatur, ſiue

per decocta prunorum, *lenientia*, mucilaginosa, pinguia, siue per vsum *rhabarbari*, siue per *clysteres* lenientes.

4) Pro scopo *reuulsorio*, seu vt dicunt, *diuersorio*, conducunt *pediluuia*, pedum *frictiones*, & cucurbitularum cæcarum adplicationes ad suras & femora.

5) Ad dolores spasticos, qui statui vlceroso, de quo loquimur, accedunt, mitigandos exhibeantur pulueres nitroso digestiuo-cinnabarini.

2. *Tumentium.*

1) Discussio per tres vel quatuor priores dies tentetur, licet, ob loci præcipue incommodum situm, difficulter succedat. In hunc finem laudantur

a) Venæ sectio in pede, quando insignis plethora concurrit.

b) Radices & herbæ *resoluentes* & *moderate reprimentes*, e. g. rad. apii, vincetox. caryophyll. ireos. Flor. bryon. sigill. Salom. bistort. lilior. alb. herb. hyssop. verben. chærefol. beton. agrimon. matricar. scord. salu. menth. flor. chamomill. melitot. anth. sambuc. verbasc. sem. fœnugræc. fœnicul. caru. bacc. laur. quæ lacte prius coquuntur, & addita pauca portione camphoræ sacculis includuntur.

c) *Specifice* infusum *millefolii* saturatum, nempe pugill. III. ad dimidiam mensuram aquæ.

d) *Suffimigia* ex ture, mastiche, benzoë, & speciebus superius nominatis parata.

e) *Specifica externa* laudantur

α) Vnguentum de *linaria* flor. lut. vel decoctum illius pro insessu adhibendum.

β) Appensio rad. *scrophulariæ* & *fabariæ* secundum *Wedelium* in A. N. C. Quot tubercula in ano sunt, tot bulbarum radicem eligendam & de dorso adpendendam iubent.

γ) Suffimigium ex *muribus marinis*. Alii ex *cute anguillæ*.

δ) Rad. *plantag. aquat.* manu detenta, donec incalescat, secundum *Præuotium* in medicina pau-

pe-

perum. Eodem modo rad. acori adulterini vſurpandum commendant.

ε) De his & aliis plura ſub *cautelis* dicentur.

2) Quando autem diſcuſſio non magis ſperanda eſt, tum *maturatio* promoueatur; quod faciunt cataplaſmata ſuppurationibus conuenientia, cepæ aſſatæ, oleum lini, medull. crur. vitulini; item decocta, ſiue cum linteolis, ſiue cum ſpongia adhibenda, ex rad. alth. lilior. alb. ireos Flor. ſigill. Salomon. gent. rubr. ariſtol. rot. apii, herb. ſcord. abſinth. card. ben. cent. min. agrimon. ſanic. chærefol flor. chamom. roſar. rubr. ſem. caru. bacc. laur. addendo aliquid mellis & myrrhæ.

3) Et quoniam *dolores* ante ruptionem valde vrgent, *interne* nitroſa, emulſiua, & in caſu neceſſitatis anodyna, propinanda ſunt; *externe* autem oleum verbaſci, oleum calendulæ, præ omnibus etiam oleum ouorum conueniunt.

4) Quam primum maturatio diiudicata eſt, *apertio* ſufficiens ope lanciolæ inſtituatur.

5) Denique *mundificatio* & *conſolidatio* omni ſtudio promoueatur.

a) *interne*, per laxantia & ſanguinem ac lympham depurantia, e. g. mannata, ſennata, item mixturam e tinct. antimon. tartariſat. eſſent. ſuccini, eſſent. alexipharm. *Stahlii*, interpoſitis orgaſmum ſanguinis contemperantibus.

b) *externe*, per balſamica e. g.

R. Eſſent. myrrh.
Succin. ana drahm. II.
Balſam. Peruu. ſcrup. I.
ol. philoſoph. ſcrup. II. M.

item per vnguentum ex melle, vitello oui, liquamine myrrhæ, ture, maſtiche, terebinthina, aut per linimentum ex oleo ouor. liquam. myrrh. & exiguo olei hyperici paratum: non minus conuenit miſcela ex melle deſpumato, vitello oui, ali-

quot guttulis balſami de copaiua & olei hyperici, nec non olei maſtichini & laurini.

6) Quando *fiſtula* ſubnata eſt, opportuna & dextra inciſione fons & radix mali tempeſtiue detegatur, quæ breuiſſima via eſt, præoccupandi vlteriorem fiſtulæ *cunicularem* progreſſionem

B. *Præſeruatoria.*

Præſeruationi fauent

1. Venæ ſectiones æquinoctiales.
2. Scarificationum adſuetarum repetitio.
3. Adplicatio hirudinum ad hæmorrhoidalia loca. *vid. cautel.*
4. Promotio excretionis aluinæ.
5. Mobile vitæ genus, diæta congrua, animus tranquillus.
6. Moderatus vſus inſeſſuum & pediluuiorum.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Hæmorrhoides *externæ*, quamquam raro ita occurrant, vt vena aperta ſanguinem ſimpliciter effundat, notus tamen eſt caſus ſingulariſſimus, quo ſtillicidium per quinque dies fuit continuum, Quum vero die ſexto poſt meridiem hora quarta ſanguis ſubſiſteret, eo momento mirificis phænomenis verſus caput dirigebatur. Videlicet ſentiebatur adſcendere quaſi de puncto ad punctum per vniuerſum truncum ſenſu non ardoris ſed notabilis caloris. Quum ad thoracem perueniret, anguſtabat, in collo ſtringebat, in oculis viſum prorſus impediebat, konte keinen Stich ſehen. Atque hæc omnia intra quartam fere horæ partem obtingebant, donec tandem in vertice ſubſiſteret, & dolores prementes paullulum durantes cauſſaretur.

2. Quoniam hæmorrhoides cæcæ quam plurima incommoda adferunt, & tamen intentio naturæ vix vmquam per illas obtinetur, tanto magis prudentiæ Medici commendantur, quæ tab. de *hæmorrhoidibus internis ſub method. num.* 2. dicta ſunt, nempe quod tales motus prudente ratione ad alias vias reuellere magis conueniat, quam illos tolerare.

3. Quam

3. Quamdiu itaque ſpes eſt, vt intentioni agentis ſatisfieri poſſit per venæ ſectiones repetitas & laborioſum vitæ genus, hæc ſubſidia numquam prætermittenda ſunt; quo vero in caſu ad adfluxum reuellendum, venæ ſectio in brachio inſtituenda eſt.

4. Interea tamen de *cæcis* etiam obſeruandum eſt, quod *tabula de interrnis* hæmorrhoidibus ratione imprudentis cohibitionis per adſtringentia, & alia incongrua remedia, dictum eſt.

5. Abſint itaque poſitiue *purgantia*, *ſtimulantia*, *calefacientia*, *aloëtica*, & *helleborina*, quæ hoſce infarctus hæmorrhoidales magis augent, ſanguinem exagitant, & veras inflammationes prouocant.

6. Abſint quoque adſtringentia *martialia*, tam adſtringentia, quam ſic dicta aperitiua.

7. Externe euitenter *repellentia*, *exſiccantia*, *refrigerantia*, *corroſiua*, *rubefacientia*, *ſeptica*, e. g. terræ bolares, lythargyrium cum aceto &c.

8. Vſus quoque ſulphuris & mercurialium ſedulo euitetur.

9. *Vnguinoſa* rancida malum euentum cauſſantur.

10. *Hirudines* in paroxyſmo ad *turgentes* quidem cum cucurbitula adplicari poſſunt, ad *tumentes* autem illas adhibere, neque ſatis ſecurum eſt, neque officio ſuo ſatis faciunt, non enim ſugunt in adfectibus inflammatis, & vbi aliquid vlceroſæ aut ſuppuraſcentis corruptelæ ſubeſt. Ad recurſum autem *cæcarum* impediendum, quater vel ſexies per annum bono cum effectu poſſunt adhiberi.

11. *Millefolii* vſus in ſedandis doloribus *cæcarum* omnibus aliis ſpecificis palmam præripit, quando in forma theê adhibetur.

12. *Riuerius* & *Villanouanus* illius vſum per integrum menſem continuandum ſuadent, & hæmorrhoides numquam reuerſuras promittunt, ſed quæſtio eſt, num etiam bono cum ſucceſſu in futurum? Cauendum potius a tali periculoſo conamine, niſi venæ ſectiones perite & feliciter ſimul in ſubſidium veniant.

13. Her-

13. Herba & vnguentum *linariæ* ſpecifico quidem effectu hic commendantur, minime autem operæ pretium faciunt, niſi hæmorrhoidibus iam actu exulceratis, vel ad vlcerationem maxime pronis, & tum vnguentum cum oleo ouorum aut vitello oui temperari debet, addendo pauxillum mercurii currentis aut præcipitati albi. In *tumentibus* parum aut nihil efficiunt.

14. *Chelidonium minus*, ob ſignaturam radicis grumoſæ, ad hæmorrhoides cæcas valere dicunt, ſed neque in his, neque in ſcorbuto, licet Scharbocks-Kraut κατ᾽ ἐξοχὴν vocetur, efficax eſt.

15. Radices *ſcrophulariæ*, *fabariæ* & *chondrillæ* in doloribus cæcarum ſedandis faciunt, quod poſſunt, raro autem, quod de illis prædicatur: nam hæc & alia amuletica, vix vllam ſpem in hoc adfectu, præcipue vigente paroxyſmo & præſente inflammatione, adferunt. Notum tamen eſt exemplum, in quo efficaciam aliquoties præſtitit *fabaria* amuletice geſtata.

16. E contra *mures marini*, ſub forma fumi ad ſedem adhibiti, egregium ſæpe effectum mitigantem præſtant.

17. De *ſpecificis* in genere adhuc notandum, quod effectus illorum variet.

1) Ratione *ſubiectorum*: quod enim remedium in vno homine dolores mitigat, alteri ſæpe ſine effectu adhibetur.

2) Ratione *temporum*: ita, vt vnum idemque medicamentum quod hoc tempore bonum effectum præſtat, altero fruſtra vſurpetur.

18. *Weisbachius* tamen aſſeuerat, quod in dolentibus hæmorrhoidibus numquam ſine effectu, adhibuerit *folia* recentia *ſambuci* conquaſſata, quæ, quater circiter reperita, inflammationem diſcutere, & dolores tollere debent. Adhibuimus etiam ipſi hæc folia bono ſemper cum effectu; hyeme *ſedum vermiculare minus* ſubſtituit.

19. *Annulus Helmontii*, e filo ferreo candente, per vngulam pedis poſterioris *equæ* pro mare, *equi* pro femina, traie-

cto,

cto, paratus, a nonnullis, qui ad experientiam prouocant, laudatur.

20. *Essentia succini* in hisce & aliis adfectibus serosis, partim discutiendo, partim euacuando, commodissime se gerit, adeo, vt in adfectibus arthriticis efficaciam edat non contemnendam.

21. *Oleum ouorum* præcipue valet ad adfectus ardentes & rodentes demulcendos, aliosque cutaneos casus subleuandos; in vnguentum autem redigendum est cum liquore florum verbasci, sed sine multa frixatione, daß es nicht verbrate.

22. *Cauterisationes* & stimulantes *iniectiones* in fistula hæmorrhoidali nequaquam admittendæ sunt.

23. Ab aliquot annis inter Belgas innotuit concrementum illud tunicaceum de pisce *Raia*, quod externe in forma suffimigi tamquam specificum contra dolentes seu furentes hæmorrhoides laudant. Requirit autem circumspectionem, vt ab initio adhibeatur; alias effectus illius reprimens stasin sanguinis obfirmat.

24. Complicatur interdum declinante æstate *dysenteria* cum hæmorrhoidibus *cæcis*; quo in casu necesse est, vt Medicus circumspecte agat, & talia adhibeat medicamina, quæ vtrique adfectui salutaria sunt. Laudantur in hunc finem præcipue *millefolium* & *cascarilla*.

TABVLA XIII.

DE

HAEMORRHOIDIBVS SVPPRESSIS, DECOLORATIS, ALBIS, MVCIDIS ET FLVXV HEPATICO.

I. D*IFFERENTIA.*

Quem ad modum *præcedente tabula* speciem alicuius suppressio-

nis in hæmorrhoidibus cæcis exhibuimus; ita *hæc tabula* reliqua vitia, quæ in negotio hæmorrhoidali obueniunt, exhibebit.

1. *Suppressio* hæmorrhoidum quadruplici respectu est consideranda.

1) Vel enim hæmorrhoides *numquam* fluxerunt, & tamen tam conspicua ad illarum perruptionem *molimina* a natura instituuntur, vt hinc omni iure fluxus exspectari debeat. Hæ ab aliis hæmorrhoides *molientes* vocantur.

2) Vel hæmorrhoides iam quidem *adsuetæ* fuerunt, successus autem illarum admodum fuit impeditus, insufficiens, turbulentus, inordinatus, molestus: quod in hæmorrhoidibus *externis* seu *cæcis* admodum familiariter contingit.

3) Vel hæmorrhoides placide, moderate, ordinate & statis temporibus antea fluxerunt, iam vero citra euidentem & impulsiuam aliquam caussam iterum deficiunt; quod in hæmorrhoidibus *internis* sæpius obseruatur. Has alii *emanentes* adpellant.

4) Vel denique hæmorrhoides in legitimo suo fluxu & progressu, siue a caussa interna siue externa, per incongruam medicationem & regimen interceptæ & repressæ sunt. Quas hæmorrhoides *suppressas* in sensu *strictiori* nuncupare licet.

2. *Hæmorrhoides decoloratæ, albæ & mucidæ.*

Loco sanguinis sinceri in hæmorrhoidibus internis sæpius excernitur materia *albicans*, mucilaginosa, instar *tragacanthæ* solutæ; Galli adpellant hæmorrhoides *albas*, alii *decoloratas*, *mucidas*. Hæc materia interdum etiam ipsum fluxum hæmorrhoidalem antecedit; interdum eumdem sequitur. Discrepat autem hæc materia

1) ab *excrementis* ordinariis ratione consistentiæ & coloris; hæc enim communiter flauo colore conspicua sunt, illa autem materia est pallida, albumen oui aut sperma ranarum referens.

2) a *diarrhœæ* variis speciebus, respectu quantitatis materiæ,

riæ, quæ in his magna communiter copia euacuatur, hæc autem materia moderata quantitate effunditur, ita, vt qualibet depoſitione copia dimidii mediocris cochlearis, & vix ſemper tanta, excernatur.

3) a *dyſenteria*, vti vocatur, *alba*, reſpectu ingentium torminum & tenesmi; quæ ſymptomata, licet in noſtro adfectu etiam reperiantur, tam immania tamen non ſunt, vti in *dyſenteria alba*.

4) ab *apoſtemate* inteſtinorum, & purulento alui fluxu.

5) ab *vlcere* & *fiſtula ani*.

3. *Fluxus hepaticus* eſt ſpecies diarrhœæ ſine alui fluxus, in quo excrementa liquida, & inſtar loturæ carnis rubentia excernuntur. Diſtingui vero etiam debet

1) a *dyſenteria*; nam

a) in dyſenteria excrementa *ſanguine* magis vel *muco albo* tincta ſunt, in fluxu autem hepatico humor loturæ carnis inſtar excernitur.

b) Dyſenteria motibus febrilibus, modo lenioribus, modo acutis coniuncta eſt, fluxus autem hepaticus numquam.

c) Dyſenteria menſe Auguſto & Septembri, hepaticus autem fluxus promiſcue occurrit.

2) A *diarrhœa* ſtricte dicta, in qua excrementa fluida quidem, colore tamen rubicundo minime tincta ſunt, vti in fluxu hepatico.

3) Ab *hæmorrhoidibus albis*, in quibus materia non eſt tam diluta & aquoſa, vti in hoc fluxu deprehenditur.

4) A *lienteria* & *diarrhœa cœliaca*; quam differentiam ſigna inter ſe collata dabunt.

5) *Fluxus hepaticus*, iuxta veteres eſt vel

a) *verus*, quando ſerum tinctum ſolummodo excernitur. Vel

b) *Spurius*, quando partes acres billioſæ, aut aliæ fæculentæ ac corruptæ excrementis admiſcentur, adeo vt excretio propter mordacitatem eorum cum moleſtia & dolore contingat.

4. Reliquæ *anomaliæ* hæmorrhoidales conſiſtunt in motibus

 ad

ad fluxum hæmorrhoidalem quidem tendentibus, ſed a vero tramite & ordine deflectentibus, & ad *inſolitas vias* ſæpe excurrentibus. Sunt autem hæ anomaliæ vel

1) *Paſſiuæ*, quando ſanguis ſpiſſior difficultet erumpit, & poſt eruptionem ægrius fluit; aut quando viæ nimis ſtrictæ & denſæ ſunt. Vel

2) *Actiuæ*, quando natura motus hæmorrhoidales ſiue in defectu, ſiue in exceſſu adminiſtrat; aut quando modo huc, modo illuc, modo ſurſum, modo deorſum, modo ad latera, aut ad inſolitas vias euagatur. De qua re plura ſub *prognoſi* dicemus.

II. *SIGNA.*

A. *Hæmorrhoidum ſuppreſſarum.*

Hæc ſumuntur a *ſymptomatibus*, quæ hæmorrhoidum ſuppreſſionem comitantur.

1. Suppreſſionem hæmorrhoidum *internarum* preſſo pede inſequitur vniuerſus *mali hypochondriaci* adparatus. *Conf. tab. de malo hypochondriaco.*

2. Quæ pathemata primo quidem quaſi *leuia* adparent, & præcipue circa *ſiniſtrum* hypochondrium & regionem lumbarem ſeſe manifeſtant, nempe tenſionibus & preſſionibus.

3. Succeſſu autem temporis *grauiores* turbæ ſuccedunt, præcipue in illis, quibus fluxus antea *impedite* & cum maiore niſu procedere conſueuit. Videlicet dolores ſpaſtici, colici grauiſſimi, lienis inflationes, vomitorii conatus, alui adſtrictio pertinax, durities abdominis flatulenta & torminoſa, viſcerum infarctus, ſcirrhi, inflammationes, conuulſiones melancholia, mania, vomitus cruentus, cachexia, hydrops, œdemata, hectica & phthiſis, apoplexia, hemiplexia, paralyſes &c.

4. Suppreſſionem autem hæmorrhoidum *externarum* ſequuntur magis adfectus arthritici, podagrici, iſchiatici, nephritici, calculoſi, mictus cruentus, varices, contracturæ, aridurae, paralyſes ſphincteris ani & veſicæ &c.

5. Communiſſimum ſymptoma, ſuppreſſionem hæmorrhoidum quarumcunque ſuccedens, eſt aſthmatica reſpirationis

onis difficultas, vtplurimum *hypochondriaca*, nonnumquam etiam *pectoralis*, cum tussi humida coniuncta.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

1. Antecedunt motus tensorii, strictorii in abdomine & hypochondriis.
2. Intercurrunt borborygmi, flatus & ructus.
3. Superueniunt pressiones in lumbis & circa os sacrum, & tenesmus cum punctura ani, seu scindente & ardente sensu.
4. Sub his adflictionibus excernitur cum aliquali sibilo materia albuginea, paullulum flauescens, interdum cum colore aliquali subruffo & quasi roseo, aliquando etiam cum striis cruentis.
5. Ob insolitam humectationem sæpius in partibus ani externis excoriatio & pruritus obseruantur.
6. Habitus corporis constrictus, & facies pallida est.
7. Vrina parcior & saturatior effluit.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Excernitur sub frequentibus deiectionibus humor per alvum, loturæ carnium similis.
2. Concurrunt dolores tendentes, murmurantes in abdomine, & spastici motus circa lumbos.
3. Qui motus spastici nonnumquam in latus dextrum versus hepar se extendunt.
4. Interdum titillationes & lenes morsicationes in intestino recto percipiuntur, interdum vero patientes vix vllum huius rei sensum habent, neque vllis doloribus adficiuntur.
5. In nonnullis tenesmus accedit.

III. *SVBIECTA.*

1. Subiecta, quæ ad excretionem hæmorrhoidalem in genere disposita sunt, *tabula de hæmorrhoidibus internis* indicauimus.
2. In specie *suppressioni* hæmorrhoidum facie obnoxia sunt temperamenta sanguineo-melancholica, aut melancholico-cholerica.

3. Homines *immorigeri*, & qui *commotionibus animi* terrificis & continuo moestis corripiuntur.

4. Ad hæmorrhoides *albas* & *fluxum hepaticum* dispositi sunt homines phlegmatici, melancholici, & quidem mediæ ætatis, iuuenes scilicet & viri.

5. Feminæ mensium imminutione aut suppressione adflictæ, interdum etiam his molestiis corripiuntur.

6. Omnibus his anomaliis etiam obnoxii sunt, qui vitæ genus laboriosum in *sedentarium* mutarunt.

IV. *CAVSSAE.*

A. *Hæmorrhoidum suppressarum.*

Variæ quidem sunt caussæ, quæ ad suppressionem hæmorrhoidum contribuunt, nulla autem necessitas vrget, vt inimicam aliquam sanguinis dyscrasiam, acidam, atrabilariam, acrem, stimulantem, genus neruosum vellicantem, aut alias materiales qualitates excogitemus & accusemus. Præcipue ad eam contribuunt

1. *Interne*

1) Animi pathemata, maxime terror, timor & tristitia.

2) Spissitudo sanguinis abundantis, non minus autem

3) Orgastica illius commotio.

2. Caussæ *externæ* & *occasionales* sunt

1) Mala artificia seu medicamina, e. g. *vomitoria*, *refrigerantia* interna & externa, abusus *adstringentium*, si nempe fluxus hæmorrhoidum legitimus, vel alii morbi, inprimis febres intermittentes, per talia incongrua remedia temere tractantur. Huc etiam possunt referri decocta thée & coffée, quando *valde saturata* sunt.

2) Potus frigidus corpore exæstuante.

3) Diæta crassa, fermentescens.

4) Largior potus spirituosorum, ardentium.

5) Alui indurationes.

6) Aër frigido-humidus.

7) Refrigeratio abdominis & partium inferiorum immodesta.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

Quod hæmorrhoides ita irregulariter exeant, in culpa esse obseruantur

1. Ipsa

1. Ipsa *natura*, quæ motibus suis congestorio-spasticis a vera methodo & scopo aberrat, & loco sanguinis sinceri lymphatico-seroso-ichorosam portionem eiicit.
2. Viæ & partes paullulum strictiores, vt sanguis non recte transprimi queat.
3. Humorum spissior consistentia.
4. Plethora cum impetu commota.
5. Sudores matutini autocratici neglecti, & vrina nimis diu retenta.
6. Venæ sectiones & scarificationes consuetæ neglectæ.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Antiqui accusabant debilitatem hepatis, sanguinem neque bene attrahentis, neque recte retinentis, vnde lapsus eiusmodi sanguinis ad intestina oriatur.
2. Magnam autem conspirationem habet cum hæmorrhoidibus: & sicut in vitio mensium tales decolorationes sanguinis sæpius contingunt, sic etiam verosimiliter in vitio hæmorrhoidum.
3. Ad talem anomaliam contribuit
   1) Plethora.
   2) Qualiscumque orgastica sanguinis commotio, quæ impedit, quo minus sanguis concentrari, & ad eruptionem directam peruenire queat.
   3) Impeditus & retardatus eiusdem progressus per venam portæ, vnde contingit, vt in vasis hæmorrhoidalibus restagnet, & in mucidam talem secessionem abeat.
4. Aliquando etiam ad talem fluxum disponit scirrhus aut infarctus hepatis, qui sanguinem, per venam portæ fluentem, intra hepar sese effundere non permittit, vnde regurgitationes ad regiones hæmorrhoidales, vt sanguis insufficienter & turbulenter ex iisdem erumpat, & hinc mixta talis excretio ortum trahat.
5. Nonnumquam etiam adest excoriatio intestinorum in hominibus a dysenteria male curatis, quæ ad hunc fluxum ansam præbet.

V. *PROGNOSIS.*

1. Quam grauia ſymptomata ſuppreſſionem hæmorrhoidum excipiant, ſub *ſignis* iam indicatum eſt.
2. Eſt adfectus ſatis quidem rebellis, facilius autem medicationi auſcultat, quando a cauſſis internis, nempe a ſpiſſo ſanguine originem ſumſit, quam ſi per incongruum adſtringentium vſum inductus eſt.
3. *Molimina* hæmorrhoidalia licet numquam erumpant, minoris tamen ſunt periculi, quam ſi ipſe fluxus antea adfuit.
4. In feminis hæmorrhoides ſuppreſſæ minus periculum inferunt, quam in viris, niſi periodum, qua menſes fluere adhuc poſſunt, transgreſſæ ſint.
5. Quo diutius hæmorrhoidum ſuppreſſio durauit, eo certius ſanguinis inducit translationes, partim ad viſcera hypochondriaca, partim ad alia loca, excretioni ſanguinis adcommodata.
6. Priore caſu vniuerſa mali hypochondriaci ſcena introducitur; conf. *ſigna*; poſteriore vero aſthma conuulſiuum, catarrhus ſuffocatiuus, vertigo, apoplexia, hectica in ſiccioribus, hydrops in ſucculentis.
7. Inter acerba pathemata, quæ ſuppreſſionem conſequuntur, eminet *colica hæmorrhoidalis*, de qua *vid. tab. de hæmorrhoid. internis* & *tab. de colica.*
8. Similiter hæmorrhoidum cohibitiones variis *vlcerationibus* anſam præbent; inferunt quoque tumores pedum œdematoſos, aſciticos, tympaniticos, & alias humorum deprauationes.
9. Et quoniam *lien* in ſuppreſſis hæmorrhoidibus plerumque in conſenſum trahitur, multi morbi ſplenici inde deriuantur.
10. Neque minus attendendus eſt *decubitus* ille humorum, qui ex hæmorrhoidibus ſuppreſſis *pectus* occupat, vnde aſthmaticæ, oppletiuæ anguſtationes, palpitatio cordis, molimina hæmoptyica, veræ hæmoptyſes, inflammationes pectoris, phthiſis &c. oriuntur.
11. Fiunt quoque translationes ſanguinis ad *caput*, ex quibus verti-

vertigines, aurium tinnitus, auditus grauitas, hæmorrhagiæ narium, oculorum & dentium dolores, angina, & multæ aliæ adflictiones ingruunt.

12. Ad insolitas quoque vias, ad quas hæmorrhoides euagari solent, pertinet etiam, quando in feminis mensium cessationem hæmorrhoides excipere solent.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

1. Quem ad modum in negotio menstruo *fluor albus* vices sinceræ hæmorrhagiæ supplet; ita in negotio hæmorrhoidali *albicans* hæc *excretio* vices fluxus hæmorrhoidalis tenet.

2. In quibusdam subiectis hæc excretio alba in talem consuetudinem abit, vt, quoties hæmorrhoides recurrunt, toties easdem comitentur.

3. Et quando hic albus fluxus cum sincero hæmorrhoidum successu alternat, plenaria fluxus hæmorrhoidalis suppressio extimescenda est.

4. Licet autem hæc euacuatio ad anomalias hæmorrhoidales pertineat, natura tamen eam ita adprehendit, ac si verus & sincerus sanguis exoneratus esset.

5. Nam materia hac excreta præcedentes immoderatiores motus spastici placantur & pathemata infimi ventris ita tolluntur, vnde hoc respectu hæc excretio salutaris dici potest.

6. Quando autem hæmorrhoides in iustam ordinem restitutæ sunt, tunc hæ albæ excretiones iterum euanescunt, nec in posterum, rebus sic stantibus, facile comparent.

7. Si vero hæmorrhoides albæ per mala artificia repente opprimuntur, eadem grauia pathemata & morbida consectaria eueniunt, quæ turbatas hæmorrhoides excipiunt.

8. Quo magis hæmorrhoides albæ insistunt, eo magis perturbant aluinas euacuationes, & futuræ primarum regionum labis periculum minantur.

9. Immo sæpe in colicam hæmorrhoidalem, & vehementes spasmodicas adflictiones circa venam portæ sæuientes, transformantur.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Fluxus hic vtplurimum chronicum eſt malum, & curationem difficulter admittit.

2. Si malum eſt recens, & ſubiecta adhuc ſunt iuniora atque vegeta, curatur interdum, in ſenibus vero, ac morbo iam inueterato, nulla curationis ſpes eſt, præſertim ſi labes, quod ordinarie contingere ſolet, in viſcere quodam infimi ventris hæret.

3. Vtplurimum ſi nimis diu durat, & vires admodum proſternit, in cachexiam & hydropem, in aliis vero in tabem ſiue hecticam degenerat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Hæmorrhoidum ſuppreſſarum.*

1. Fluxus hæmorrhoidalis ſi numquam adfuit, motus tamen ad eumdem excitandum vrgent, admodum circumſpecte agendum eſt: non enim promiſcue molimina talia, præcipue *remota*, promouenda ſunt. *Conf. tab. de hæmorrhoid. internis.*

2. Vbi itaque temperamentum & reliquæ patientis circumſtantiæ legitimum & ſufficientem fluxum non pollicentur, ibi præſtat motus tales *deſueſcere.*
   1) Vel per vicarias venæ ſectiones in *brachio.*
   2) Vel, quod melius & efficacius eſt, per ſufficientem & laborioſam corporis motionem.

3. Suppreſſio autem *adſuetarum* hæmorrhoidum ſequente methodo tractatur.
   1) *Quantitas* ſanguinis eſt imminuenda, vt intentioni naturæ aliquo modo ſatis fiat, & ſymptomata mitigentur.
      a) Venæ ſectio itaque in *pedibus* inſtituatur. *Conf. cautel.*
      b) Aluus autem ſi non legitime ſuccedit, prius aperiatur per clyſterem emollientem & carminatiuum, e. g. per decoct. chamomill. cum lacte.
   2) *Qualitas* ſanguinis poſt venæ ſectionem eſt corrigenda.
      a) Si *orgaſmus* peccat, placandus ille per nitroſa, præcipitantia & acidula.
      b) Quando autem *ſpiſſitudo* humorum adeſt, reſoluentia & atte-

attenuantia adhibeantur, quæ *tabula de ſuppreſſione menſium ſub methodo* indicantur.

3) Facta correctione *motus* ad locum excretionis blande invitandus & leniter ſtimulandus eſt.

a) *Interne* per helleborata, myrrhata, aloëtica, elixir. proprietat. crocum, boracem, pilulas *Stahlianas*, *Becherianas*, laxantia per epicraſin.

b) *Externe* per adplicationem *hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca, per clyſteres ſtimulantes, ſuppoſitoria acriora, frictiones.

4) Tandem *tonica roboratio* ſuſcipiatur per mixturam tonico-neruinam *Stahlii*, & per vſum martialium, optime præparatorum; quo tempore tamen aluus ſemper aperta ſeruetur, ſiue per clyſteres, ſiue per laxantia interna ſubinde adplicanda.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

1. *Præſeruatoria.*

1) Ante omnia videndum eſt, ne natura per ſpiſſitudinem ſanguinis moleſtam & ſerum mucidum ad hoſce erroneos motus ſuſcipiendos inuitetur. Hinc neceſſe eſt

a) Vt ſanguis depleatur per *venæ ſectiones* æquinoctiales, per *hirudinum* adplicationem & per *ſcarificationes*.

b) Vt ſerum copioſum imminuatur, & eius vberior ad hæmorrhoidales venas adfluxus intercipiatur per moderata *laxantia*, *diuretica* & *diaphoretica*. Faciunt hoc

α) Rhabarbarum, folia ſennæ, fibræ hellebori nigr. aut vinum medicatum ex reſoluentibus & abſtergentibus paratum, cui exiguum de fibris hellebori nigri commiſceri poteſt, vel quod ſecurius, polypodium.

β) Salia neutra: ſal tartar. geniſt. ononid. tartar. vitriolat. arcan. duplic. &c.

γ) Abſorbentia: Conch. præparat. antimon. diaphoret. bezoardic. mineral.

 δ) Eſſen-

δ) Eſſentiæ reſoluentes : eſſent. alexiph. tinctur. antimon. tinctur. tartar. tinctur. reſolu. mixtur. ſimpl.

c) Vt humores in iuſta fluiditate conſeruentur, & viæ in debitam flexilitatem redigantur per motum corporis ſufficientem, & per diluentia, humectantia diætetica.

d) Vt inteſtina & primæ viæ abſtergantur, ne tranſitus ſanguinis vllo modo offendatur & impediatur. In hunc finem laudantur

α) Salina digerentia & colliquantia, ſiue enixa, ſiue tartariſata.

β) Clyſteres lenientes & roborantes.

2. *Curatoria.*

1) Ad motus hæmorrhoidales in ordinem redigendos præ aliis remediis conducunt pilulæ *Stahlianæ*, quæ maioris ſunt efficaciæ, quam reliqua laxantia.

2) Irregulares commotiones mitigant antiſpasmodica-cinnabarina cum abſorbentibus & diaphoreticis fixis combinata.

3) Profunt etiam reſoluentia, & æqualitatem motus ſanguinis promouentia, additis temperatis doſibus roborantium. e. g. eſſent. vincetox. helen. pimpin. alb. gent. rubr. mixtur. tonico-neruina *Stahlii.*

4) Aluus ſemper aperta ſeruetur.

5) Et cum venæ hæmorrhoidales propter frequentem muci effluxum admodum laxæ reddantur, adeoque talis fluxus facilius recurrat, ad roborandas haſce partes detur tinctur. mart. *Ludou.* mixtur. tonico-neruina *Stahlii.*

6) In feminis purgationis menſtruæ ratio habeatur, vt in iuſtum ordinem redigatur.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Quoniam fluxus hepaticus pro adfectu hæmorrhoidali diiudicatur, eadem etiam methodo, quæ ſub impedito hæmorrhoidum negotio commendata eſt, omni iure tractatur,

ctatur, nempe remediis mediocriter temperantibus & abstergentibus, cum lenibus laxantibus.

2. Per aliquot itaque dies rhabarbarum a scrupul. I. ad drachm. semis vel pilulæ *Stahlii* propinari possunt.

3. Deinde temperantia & abstergentia salina adhibeantur, e.g. nitrum, tartar. vitriolat. arcan. duplic. nitrum antimoniat. sal centaur. min. card. bened. absinth. mater perlar. conch. præparat. ocul. cancri.

4. Denique mixtura tonico neruina *Stahlii*, vel sola, vel cum essentia pimp alb. vel adianth. alb. mixta propinetur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Multi opinantur, quod hæmorrhoides sint præternaturale i. e. noxium accidens, vnde necesse esse iudicant, quo hæmorrhoides coerceantur. Omnibus itaque cogitationibus in id feruntur, vt per adstringentia, narcotica, vomitoria, purgantia hosce motus inordinatos temperent, & acrimoniam scorbuticam, vt volunt, corrigant. Cum tamen, si ministri naturæ esse vellent, id vnice agere deberent, vt naturæ omni modo succurrerent, & dexteritate atque peritia sua medica eamdem subleuarent Facilius enim est hæmorrhagias quascumque supprimere, quam reserare.

2. Ex hoc errore etiam fluit, quando multi Medici hæmorrhoides suppressas relinquendas censent. Aureus sane hic est fluxus, qui aureas suas qualitates non exserit, nisi legitime succedat.

3. Abstinendum itaque est *a vomitoriis*, quæ facile motus hæmorrhoidales tam ad ventriculum quam superiorem corporis regionem ducunt, & ad vomitum cruentum disponunt, aut in hepate & liene periculosos effectus prouocant.

4. Si vero certo exploratum sit, quod ab hæmorrhoidibus suppressis aliquid sanguinis in ventriculum secesserit, quod ad vomitum cruentum disponere posset, tunc lene vomitorium, e. g. per radicem ipecacoanhæ, locum habere potest.

5. *Purgationes* fortiores & *clysteres* acres, item *suppositoria* stimulan-

mulantia, & reliqua impellentia, calefacientia, motus & humores eo magis exagitant, nec suppressas hæmorrhoides referant.

6. Aloëtica, helleborina, colocynthiaca stimuli quidem loco adhiberi, ad præcauendam tamen ebullitionem sanguinis, nitrosa & absorbentia interponi possunt, alias facile graues exacerbationes; nempe colica, splenetica, anxia pathemata oriuntur.

7. Absint *narcotica* opiata; quæ præsentes motus, vno impetu obruunt, & ad futuros infarctus & stases, immo ad adfectus tympaniticos, œdematosos, hecticos & hydropicos disponunt.

8. Nocent adstringentia, incrassantia, præcipitantia, quæ in viis suspectam stricturam & in humoribus maiorem spissitudinem inducunt.

9. Nil iuuant antiscorbutica acriora, edulcorantia.

10. *Venæ sectio*, licet in grauioribus, spasticis moliminibus a natura non facile attendatur, cum primis, quia venæ, quæ secari possunt, nullum immediatum cum vena portæ commercium habent, præstat tamen, eamdem medicationi præmittere, quam prorsus prætermittere.

11. Præmissis generalioribus, adplicatio *hirudinum* quam maxime commendatur, tamquam remedium omnium tutissimum & efficacissimum. Licet enim hirudines venam hæmorrhoidalem *internam* immediate non attingant, per conspirationem tamen venarum *externarum*, non raro *internæ* hæmorrhoides prouocantur.

12. Ad roborationem viscerum hypochondriacorum *tonica* præcipue *martialia* non præmature, sed in progressu medicationis, & obtento semel fluxu, adhibeantur, ne infarctus & obstructio augeatur.

13. Molimina hæmorrhoidalia, si sponte natura cessant, caveat sibi Medicus, cum *impetu* illa resuscitare.

14. Immo si motus tales *incongrua arte* suppressi essent, e. g. opiatis, lapid. manat. dent. hippopot. vnicorn. ver. priap. cet. a medicatione impetuosa pariter abstinendum est.

15. *Acidularum* vsus, ad quem patientes post varias & sæpe perversas

versas medicationes ordinarie relegantur, cachexiam, tumores œdematosos & denique hydropem inducit.

16. *Salia volatilia* caute hic vsurpanda sunt, non vt moris est, ad *humores* præparandos, sed ad *viscera* roboranda.

17. Adfectus œdematosi si hæmorrhoidum suppressionem sequuntur, res fere conclamata est; fluxus enim difficulter reuocatur, & si omnino reuocetur, œdemata tamen pertinaciter sæpius solent durare. Occurrendum in tali casu per methodum *tabula de œdemate* indicatam.

18. Diæta crassior euitetur: abusus vini & aliorum spirituosorum valde nocet. Curru, non adeo commodo, sed concussionem modicam excitante vehi, aut equitare, vel alio modo abdomen placide concutere, quam maxime conducit.

19. *Fluxus hepaticus* rarius quidem in frigidis regionibus obseruatus, veteribus tamen non ignotus fuit, qui sibi religioni ducebant, per adstringentia eum tractare, & hoc quidem omni iure, nam a directa illius cohibitione eadem damna exspectanda sunt, quæ ab aliis fluxionibus, per adstringentia & alia incongrua artificia suppressis, inducuntur.

20. Humores serosi, corrupti per amara optime corriguntur, & per laxantia mucoso-aquosæ partes eliminantur. Hinc rhabarbaro, supra commendato, herbæ amaræ & radices resoluentes addi possunt, e. g. herb. fumar. centaur. min. rad. ari, ostrutii, leuistici &c.

TAB.

TABVLA XIV.

DE

FLVXV MENSIVM ORDINATO, NIMIO ET HAEMORRHAGIA VTERINA.

I. D*EFINITIO.*

Fluxus mensium est euacuatio sanguinis stricte dicti, feminino sexui propria, qua singulis ordinarie mensibus notabilis illius portio, fœtui nutriendo specialiter destinata, per genitalia excernitur, omnibus illis annis, quibus ad gestandum idoneæ quidem existunt, actu autem ipso a negotio generationis immunes reperiantur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Fluxus mensium est vel *suppressus*, vel *ordinatus*, vel *nimius*.
2. De fluxu *suppresso* tabula de suppressione mensium agetur; de *ordinato* autem & *nimio* hac tabula dicemus.
3. *Nimius* fluxus non debet confundi cum ordinato *largiore*, quo quidem copiosa sanguinis excretio contingit, & incommoda quædam grauatiua atque tensiua, præcipue ante eruptionem, sentiuntur, quæ tamen sub ipso adhuc fluxu notabiliter mitescunt, & patiens deinde adspectu sano ac constitutione satis bona fruitur. In *nimio* autem fluxu grauiora phænomena occurrunt, vti ex *signis* illucescet.
4. Contingit non raro, vt cessante menstrui fluxus periodo, sanguis vtplurimum grumosus & viscidus, modo vehemente impetu, modo successibus placidis, sed fere continuis, per vias vterinas extrudatur; quæ quidem euacuatio non amplius mensium fluxus nomine venit, sed *hæmorrhagia vterina* Medicis audit.
5. *Hæmorrhagia abortiua*, tabula de *lochiis* explicabitur.

III. *SI-*

III. *SIGNA*

A. *Fluxus ordinati.*

1. Exserit sese hic fluxus cum pubertate feminina, anno circiter decimo quarto.
2. In *otiosis*, & diæta plena atque calida gaudentibus paullo *prius*, in *laboriosis* autem notabiliter *serius* exoritur.
3. Præ omnibus aliis hæmorrhagiis hic fluxus stata seruat tempora: recurrit enim ordinarie singulis mensibus, computando a die illo, quo erupit, vsque ad diem novæ eruptionis.
4. Quando fluxus *legitime* succedit, excernitur sanguis *stricte dictus*, & quidem ita tranquille & moderate, vt vix aliqua incommoda adferat.
5. Exceptis illis, quod a restrictione sanguinis ad interiora angustias, & difficilem aliquo modo respirationem persentiscant, præcipue quando corpus fortius commovent, vel scalas aut colles adscendunt.
6. Præter ea in peripheria corporis adparet subsidentia partium & exinanitio vasorum cum adspectu pallido & constricto.
7. Quo magis vero in subiectis, quæ sanguine spisso & viis arctis prædita sunt, menses *impedite* fluunt, eo maiora incommoda patientes præcipue ante eruptionem persentiscunt, nempe pressiones & tensiones spasticas, torminosas, colicas, cardialgicas, distensorias &c. in abdomine, præcipue circa vteri atque sinus regionem; quibus fastidium animi communiter accedit.
8. Durat hic fluxus pro differentia subiectorum & reliquarum circumstantiarum, per tres, sex, immo nouem dies, quo tempore sanguis prioribus diebus paullo *largiter* e genitalibus excernitur, posterioribus autem notabiliter remittit, donec sensim penitus subsistat.
9. Extendit sese hic fluxus ordinarie ad quinquagesimum vsque annum; quo tempore intentio naturæ ad concipiendum & gestandum cessare obseruatur.
10. In multis, præcipue laboriosis, prius cessat, in paucioribus vero quinquagesimum annum transcendit.

B. *Fluxus nimii.*

1. Antecedunt fluxum *nimium*
   1) Insignes circa præcordia anxietates.
   2) vagæ horripilationes & phlogoses.
   3) ebullitio sanguinis.
   4) siccitas oris.
   5) respiratio difficilis.
   6) grauitas artuum, & lassitudo totius corporis.
   7) in specie autem variæ pressiones & torsiones in abdomine, præcipue circa os sacrum.
2. Hæc incommoda excipit fluxus ipse, isque *impetuosus*, seu ad minimum *copiosus*, interdum etiam cum frustorum coagulatorum excussione coniunctus.
3. Durans iusto diutius, ad duas vel tres hebdomades.
4. Vel nimis cito, & vtplurimum inordinate recurrens, e. g. singulis duabus aut tribus hebdomadibus.
5. Relinquens veram debilitatem, cum malo colore, magis magisque increbescente, coniunctam.

C. *Hæmorrhagiæ vterinæ.*

1. Præcedunt & comitantur eadem symptomata, quæ sub mensium fluxu *nimio* indicata sunt, sed longe maiori vtplurimum vehementia patientes excruciant, ita vt syncopticis deliquiis non raro adfligantur.
2. Excernitur sanguis ordinarie spissus, viscidus & valde grumosus, ita vt frusta sanguinis coagulata nigricantia & aliæ id genus impuritates cum atrocissimis nonnumquam doloribus atque anxietatibus expellantur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quod fluxus mensium omnibus feminis competat, quæ intra annos supra notatos viuunt, & extra tempus gestationis, aut lactationis sunt constitutæ, adeo certe verum est, vt pauciores illæ, quæ eodem destitutæ sunt, tantum non omnes grauia incommoda & damna certissime incurrant.
2. Fluxus autem *nimius* in pauciora subiecta cadit, nempe in feminas plethoricas, inprimis
   1) Cholerico-melancholicas, & quæ insignibus animi commo-

motionibus obnoxiæ sunt, aut speculationibus venereis indulgent.

2) Quæ ad tempus plenariæ mensium cessationis accedunt, quo notabilis plerumque excessus obseruatur.

3) Quibus post abortus vel molæ exclusionem insignis erosio vasorum vteri inducta est.

4) Quibus fortiora *emmenagoga*, vel ad suppressi mensium fluxus reuocationem, vel ad nefarie pellendum fœtum adhibita sunt.

3. *Hæmorrhagia vterina*, quæ post cessationem menstrui fluxus contingit, eadem subiecta agnoscit, nempe feminas plethora & spissitudine sanguinis laborantes: præcipue autem eiusmodi impetuosa & copiosa sanguinis eliminatio illis accidere solet, quæ peculiari quadam vteri vel impuritate vel læsione vera adfectæ sunt.

V. *CAVSSAE.*

A. *Fluxus mensium ordinarii*

1. Caussa *antecedens* est intentio specialis ad fœtum nutriendum.

2. Quando autem hic finis ob varia impedimenta & circumstantiales rationes obtineri non potest, natura hanc sanguinis abundantiam per eadem loca excernit, quibus illa destinata erat.

3. Quod autem *præcise* singulis ordinarie mensibus hæc excretio contingat, videtur rationem *criticæ periodi* fouere. Conf. *programma D. D. Stahlii de fluxus menstrui*, *quatenus menstrui caussa*.

4. Grumositas itaque sanguinis, vias obstruens, & sic fluxum mere passiuum constituens, illis relinquitur, qui tali speculatione satis sibi facere, & vniuersum huius fluxus negotium talibus caussis exhaurire putant.

B. *Fluxus mensium nimii*, &

C. *Hæmorrhagiæ vterinæ*.

1. Caussa *antecedens* est plethora, præcipue in temperamentis cholerico-melancholicis, cum vasis capacioribus, & habitu corporis constricto præditis.

2. Caussa *proxima* est *orgasmus* sanguinis, quacunque ratione inductus.

3. His

3. His internis caussis adnumerari possunt, *hæreditaria* dispositio & *consuetudo.*

4. Caussæ *externæ* & *aduentitiæ.*

1) Euacuationum artificialium adsuetarum neglectio.

2) Frequens *exclusio abortus.*

3) *Specialissime* concrementa e reliquiis *secundinarum* repullulantia.

4) Vel, quod tamen rarius, *mola* aliunde subnata.

5) *Erosio* insignis vasorum vteri.

6) *Animi* vehementes commotiones, vbi iracundia facile princeps est.

7) Item impetuosæ corporis exæstuationes, quando nimirum saltationibus, aut aliis grauioribus corporis motibus plethoram commouent.

8) Diæta aromatica & spirituosa.

5. Quod *hæmorrhagia vterina*, quæ in nonnullis retrolapsa post mensium periodum contingere solet, impuritatem vteri vel læsionem pro caussa specialissima habet, in *subiectis* iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Mensium fluxus, quo magis cum *phasibus lunæ* notabilioribus conspirat, eo melius, tranquillius & impeditius succedit: propterea etiam hic fluxus a nonnullis *purgatio lunatica* vocatur.

2. Quando menses, qui *largiter* & copiose fluunt, statim pro fluxu *nimio* reputantur & variis artificiis cohibentur, plurima inde mala proueniunt. Conf. tab. *de suppressione mensium.*

3. Immo ipse *nimius* fluxus quando per adstringentia &c. incongrue supprimitur, longe maiora damna inducit, quam si relictus sibi soli fuisset.

4. Succedunt enim immediate quasi, suffocationes hysterico-epilepticæ, & vniuersus adparatus, qui mensium ambit suppressionem.

5. Incommoda a fluxu nimio manifestant sese potissimum circa negotium generationis: siue enim maiores molestias tempore gestationis & partus feminæ persentiscunt; siue

siue facile abortiunt, siue plane steriles reperiuntur. Si autem vitium illud vteri, quod nimium mensium fluxum excitauit & feminas abortui, vel plenariæ sterilitati obnoxias reddidit, remouetur, tunc ad conceptionem interdum denuo aptæ euadunt. *vid. Stahl. patholog. pag. 525. & seqq.*

6. Quodsi vero immodicum illud vteri profluuium, quod facile abit in consuetudinem, diu perennat; disponit tandem corpora ad cachexiam, febrem lentam, œdemata pedum, hydropem, tabem, magnamque animo & corpori adfert debilitatem.

7. Sic etiam feminæ *hæmorrhagia vterina* laborantes, tandem hectica consumuntur, nisi natura congestionibus suis absterforio-elisoriis labem vteri discutit, resoluit, abluit, atque eliminat. Curatio autem huius adfectus est longe difficillima.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quod *ordinatus* & *moderatus* mensium fluxus nulla medicatione indigeat, sed quouis potius modo fouendus sit, per vulgus satis notum est.

2. Ipse etiam *largior* fluxus consultius toleratur, quam inhibetur. Præstat tamen nitrosa & temperantia cum pilulis *Stahlii* vel *Beccheri ante* & *sub* ipsum fluxum in subsidium vocare.

3. Fluxus autem *nimius* sequente modo tractatur.

In paroxysmo.

1) Paucis diebus ante eruptionem, & sub ipso fluxu, ter per diem propinentur pulueres, orgasmum sanguinis contemperantes. Huc pertinent nitrosa, absorbentia, acido citri vel tartari saturata, & cinnabarina.

2) Eodem tempore, versus somnum, quotidie exhibeantur *Pilulæ Beccheri* genuinæ, vel, quod melius, *Stahlianæ*, quæ specifica quadam energia nimium fluxum placide moderantur.

3) Hæc methodus aliquoties repetatur, ita vt dicti pulueres & pilulæ singulis mensibus, per sex circiter dies, tempore videlicet instantis & præsentis fluxus propinentur:

nentur: quibus decenter obſeruatis, adfectus hic, alias pertinax, non raro ad iuſtum moderamen reducitur.

4) Quodſi vero caſus quidam rebellis occurreret, cui hæc methodus ſine effectu oppoſita eſſet, ſubadſtringentia, ſeu potius *tonica* cum lenibus *anodynis* addi posſent. Huc pertinent ſpecies de hyacinth. corall. præparat. tinct. corallior. tinct. tart. tinct. martis *Ludou.* eſſent. millefol. & adianth. alb. crocus mart. antimoniat. aperitiu. *Stahlii*, M. P. de cynogloſſa, ſemen hyoſc. alb. item vitellus oui ex gallina mactata exſecti cum nuci moſchata a *Roſino Lentilio* commendatus in miſcell *pract.* pag. 440. Commendamus ſequentem formulam

Rc. nitri depurati
conch. præparat. & acido tart. ſaturat. ana drachm. II.
ſpeciei. de hyacinth. ſcrup. I.
corall. præparat. gr. XXV.
cinnabar. opt. drachm. ſemis
M. P. de cynogloſſ. gr. XV.
M. f. puluis, ſingulis ternis horis ad ſcrup. I. exhibendus.

5) *Reuulſiones externæ*, quando omnino neceſſariæ videntur, *ligatura extremorum* reliquis præferenda eſt.

Extra paroxyſmum

1) Venæ ſectio plurimum hic prodeſt, ſiue in brachio, ſive, ſine omni trepidatione, in pede inſtituta, modo tempus intermedium obſeruetur, vt nempe 14 circiter dies ante nouum inſultum ſuſcipiatur.

2) Octo dies ante, quam menſes de nouo erumpunt, mixtura tonico-neruina *Stahlii* ter per diem ſalutariter exhibetur.

4. *Hæmorrhagia vterina* eadem fere methodo tractatur. Exhibentur nempe:

1) temperantia, ex nitroſis, abſorbentibus & cinnabarinis para-

parata. Si autem hæc malum non soluunt, ordinantur:
2) subadstringentia, tonica & anodyna superius recensita.
3) Interponuntur, ad vterum mundificandum, pilulæ quædam balsamicæ e. g. *Stahlianæ*.
4) præseruatoria denique venæ sectio instituitur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quod luna absolutum imperium in hunc fluxum non habeat, experientia toto die testatur, multæ enim extra lunæ *phases* eumdem experiuntur.
2. Exspirarunt propemodum *antiquæ næniæ* de venenositate & impuritate sanguinis menstrui: quæ enim de corruptione *musti*, *cereuisiæ*, exarescentia *plantarum*, obfuscatione *speculorum*, ob tactum, vel solum obtutum *menstruatæ*, vulgo circumferuntur, multa experientia satis refutantur.
3. Licet etiam hic sanguis, per vterum & partes spermaticas oberrans, *orgastica* aliqua inquinamenta concipere possit, tanti tamen hæc non sunt momenti, vt effectus ita notabiles præstare queant.
4. Et quando leges *Mosaicæ* hunc sanguinem impuritatis accusant, innititur hoc non crassis physicis, sed sublimioribus fundamentis.
5. Excernitur hic sanguis non tantum per vasa, in ipsa vteri cauitate, quæ minus capacia sunt, sed potissimum etiam per *hæmorrhoidalia*, quæ ad ceruicem & collum vteri porriguntur; vnde tam præsens est consensus hypochondriorum cum vtero, vt varia pathemata circa venam portæ excitentur, quam primum fluxus hic non recte procedit. Hinc
6. Feminæ quædam lactantes & grauidæ experiuntur aliquando singulis mensibus, emanationem veri sanguinis e genitalibus, quæ per aliquot dies *placide* continuat, & loco fluxus menstrui fluit.
7. Quam maxime etiam notandus est *consensus primarum viarum* cum *vtero*, nam exinde dilucescit ratio, cur cibus *dyspeptus* tempore mensium commestus, e. g. panis calidus,

dus, varia frixata &c. præſentaneam fluxus inhibitionem adferant.

8. De fluxu menſium *nimio* idem veriſſimum eſt, quod *tab. de hæmorrhoidibus nimiis* ſub *cautelis* diximus; nempe longe facilius plenariam ſuppreſſionem, quam iuſtum illius moderamen obtineri, ſi *adſtringentibus*, immo etiam *ſpecificis promiſcue* tractetur.

9. *Venæ ſectio* ſub methodo præſeruatiue commendata, tanto magis neceſſaria eſt illis, quarum menſes antea *largiter* vel *nimium* fluxerunt, iam vero per ætatis rationem ad finem properant: alias *finis* menſium fit *initium* multorum malorum. *conf. diſſertat. D. D. Stablii de fine menſium, initio malorum.*

10. *Venæ ſectio* quando in *brachio* inſtituitur, non debet eſſe larga, ne nimia ad partes ſuperiores fiat reuulſio, & plenaria fluxus ſuppreſſio ſequatur.

11. Quæ *tabula de hæmorrhoidibus* ratione *ſpecificorum* monuimus, hic etiam obſeruanda ſunt. Licet enim tam poſitive non adſtringant, ſed *ſpecifice* magis effectum ſuum præſtent, non promiſcue tamen, nec nimis confeſtim exhibenda ſunt.

12. *Hippocrates Sect. V. aphor. 50. Mulieri*, inquit, *ſi menſtrua velis cohibere, cucurbitam quam maximam ad mammas adpone.* Sed hoc conſilium cautius, & non niſi præmiſſa venæ ſectione, adſumendum eſt.

13. Quæ damna *opium*, in hæmorrhagiis friuole vſurpatum, inferat, præcedentibus tabulis iam indicatum eſt.

14. Sic etiam *purgantia acria* & *aloëtica* malum magis exaſperant.

15. In *hæmorrhagia vterina*, adſtringentia non niſi vrgente maxima neceſſitate exhibeantur, ne plenaria huius fluxus ſuppreſſio & ſanguinis incarceratio, febris acuta inflammatoria, putrida, &c. ſequantur.

16. Quando feminæ, *nondum maritatæ*, de nimio menſium fluxu, eoque cum impetu, violentia inſigni & fruſtis coagulatis coniuncto, conqueruntur, res plerumque eſt ſuſpecta. Excipimus autem illos caſus, quando ad reſe-

randos

randos menses *fortia pellentia diu* vsurpata sunt, vel specialissima animi sensibilitas cum vita sedentaria concurrit.

17. Quem ad modum mensium fluxus ordinarie circa finem septenarii secundi incipit, & sub finem septimi iterum cessat, sic dantur exempla, licet rariora, in quibus sub finem primi septenarii menses iam erumpunt, & satis mature cessant; quae festinatio autem, seu potius praecipitatio naturae, raro summam senectutem pollicetur.

18. Tempore menstruo, praecipue quando fluxus *nimius* est, caueant sibi patientes ab omni refrigeratione, in primis pedum, a terrore, ab iracundia, a violentis corporis motionibus, a diaeta crassa, aromatica & spirituosa.

TABVLA XV.

DE

SVPPRESSIONE MENSIVM.

I. D*EFINITIO.*

Suppressio mensium est symptoma excretionis, debitam euacuationem, feminino sexui propriam, siue penitus interuertens, siue plurimam partem suspendens, cum effectibus variis sonticis exspectandis.

II. *DIFFERENTIA.*

Suppressio mensium triplici ratione consideranda est.

1. *Emansio* dicitur, quando menses in iunioribus debito tempore non proueniunt, sed ad annum vsque 16 - 18 - 20 vel per totum vitae curriculum emanent. Talis emansio est vel

1) *Tolerabilis*: sunt enim laboriosae, quae sub illa satis commode viuunt, nec vllum indicium vergentis ad vterum sanguinis obseruant; vel

2) *Minus tolerabilis*, vbi ordinaria symptomata huius sup-

pressionis vrgent. *conf. Progn.* Huc etiam referri possunt rariora illa exempla, quando feminæ quædam per totam vitam menses non experiuntur, quarum aliæ, docente experientia, nulla inde incommoda persentiscunt; aliæ autem satis misere viuunt.

2. *Retentio* seu *obstructio* vocatur, quando menses, qui antea fluxerunt, ex quacunque caussa, siue *plenarie* suppressi sunt, siue tamen *non sufficienter* succedunt, insuper etiam ante consuetam periodum subsistunt. Hæc autem suppressio vel *languide* & sensim, vel *simul & semel* contingit.

Ad hanc retentionem referri etiam potest *decoloratio mensium*, vbi vix sanguinis vestigia adparent, sed humor tantum pallidus, flauescens, subcruentus excernitur, cum variis spasticis incommodis coniunctus.

3. *Cessatio* nominatur, quando menses præmature & ante annum 49 cessant, eosque varia pathemata excipiunt.

III. *SIGNA.*

1. Varii motus spastici & congestorii: primum circa loca *confinia* nempe mesenterium, hepar, lienem, ventriculum & intestina; successu temporis autem in locis etiam *remotis*, circa pectus & caput.

2. Grauitas artuum, angustia pectoris, difficultas respirationis, sub motibus corporis, præcipue adscensoriis.

3. Appetitus prostratus, vagus, aut maior frigidorum & acidorum, quam calidorum, adpetentia.

4. Excretiones male procedentes, sudores vel nulli vel multi; aluus modo præter naturam sicca, modo lubrica.

5. Vrina in aliis pallida, turbida, crassa; in aliis flammea excernitur.

6. Somnus vel multus, sed insomniis terrificis sæpius interruptus, vel nullus obseruatur.

7. Tristitia insignis, amor solitudinis, ad lacrymarum profusionem, ob leuiorem etiam caussam, propensio.

8. Facies pallida, labia liuida, habitus vniuersi corporis respectu coloris & turgescentiæ diuersus, pallidus scilicet, & in aliis

aliis turgidus, in aliis constrictus, cum maiori vel minori vasorum intumescentia.

9. Adspectus oculorum tristis, absentia fulgoris eorumdem, circulus interdum liuidus eos ambiens, intumescentia palpebrarum.

10. *Signorum* loco etiam esse possunt omnia reliqua pathemata, quæ ab hac suppressione proueniunt, & sub *prognosi* indicabuntur.

IV. *SVBIECTA*

1. *Emansionis* sunt *puellæ*, temperamenti vtplurimum phlegmatici & melancholici, vitæ sedentariæ deditæ, morosæ, vbi sanguis non tantum in quantitate, sed etiam in qualitate peccat.

2. *Retentionis* seu obstructionis sunt familiarius plethoricæ, otiosæ, mœroribus & aliis anxiis mentis adflictionibus expositæ, vnde *sanguis* spissescit & *serum* mucido viscosum contrahit lentorem. Item etiam illæ, quarum antea fluxus qualiscunque cum phasibus lunæ minus conspirauit.

3. *Cessationis* sunt feminæ intra annos circiter 35 & 45. constitutæ, quibus menses ob modo dictas, vel corporis, vel animi adfectiones, præmature cessant.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *interna* quærenda est, vel in

1) *Quantitate* sanguinis *simplice*, nam præsente insigni plethora, natura non facile suscipit hæmorrhagias, ex timore, ne nimium fiat; vel in

2) *Qualitate* seu spissitudine humorum, a qua etiam vitium viarum prouenit; vel in

3) *motu*, qui vel *segnior* est, vti in valetudinariis, extenuatis, phlegmaticis; vel *erroneus*, vbi humores in alia loca, e. g. versus caput, pectus, ventriculum, diriguntur.

2. Caussæ *externæ* & *occasionales* sunt

1) *Mentis alterationes* e. g. subitaneus & ingens *terror*, vel vehemens *iracundia*, eaque suppressa, præsente mensium fluxu contingens.

 2) *Diæ-*

2) *Diæta* cruda & craſſa, vel alia incongrua e. g.
a) *Panis* ſiccus vel adhuc calidus, modo ex clibano extractus.
b) *Maſſæ frixæ*, minus fermentatæ.
c) *Placentæ* pinguiores.
d) *Oua* dura nimium ingeſta.
e) *Potus* frigidus, corpore calente ingurgitatus; vel potus ordinarii neglectio.
f) Quæuis *acida* & *auſtera* &c. quæ omnia ob conſpirationem primarum viarum cum vtero, menſes obſtruere vel impedire poſſunt.
3) *Habitatio* in locis humido-frigidis.
4) *Otioſum*, & ſedentarium vitæ genus.
5) *Refrigerium* immodeſtum, præcipue quando pedes & partes inferiores aquæ frigidæ immerguntur, & quidem tempore, quo menſes fluunt, e. g. lotricum.
6) *ſudores* nimii, qui multum liquaminis ſubtrahendo, ſanguinem magis ſpiſſum reddunt.
7) Abuſus *adſtringentium* & *opiatorum* non tantum ſub nimio forſan fluxu, ſed etiam in aliis morbis adhibitorum.
8) Friuolæ *venæſectiones*, eæque largiores in partibus ſuperioribus eo tempore inſtitutæ, quo fluxus proxime inſtat, aut iam iam erupit.
9) Emetica fortiora draſtica.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Innumera fere ſunt mala, quæ menſium ſuppreſſionem ſequuntur, plurimi enim huius ſexus morbi ab hac dependent.
2. In *abdomine* ſuccedunt
1) Pathemata hypochondriaco-hyſterica.
2) Grauitas circa regionem vteri.
3) Tormina abdominis.
4) Punctura circa vmbilicum.
5) Grauiſſimæ inteſtinorum ſtricturæ, a quibus aliquod leuamen accipiunt, ſi abdomine introrſum complicato ſedent.

6) Nau-

6) Nauſea & conatus vomendi, immo vomitus cruentus.
7) Dolores lumbares, tenſiui & grauatiui.
8) Nephritis.
9) Suffocationes cardialgicæ, als wenn man ihnen mit zwey Händen etwas zuſammen drückte, daß ihnen der Othem ausbleiben mögte.

3. In *thorace* exoriuntur
1) Anguſtiæ præcordiorum & reſpiratio difficilis.
2) Palpitatio cordis.
3) Pleuritis ſpuria.
4) Hæmoptyſis, aut aliæ ſanguinis conſueto menſium tempore per loca inſolita excretiones.
5) Pulſus inordinatus, modo æqualis modo inæqualis, celer, tardus &c.
6) Aſthmata ſicca & conuulſiua.

4. Circa *caput* manifeſtant ſeſe
1) Capitis dolores, in aliis grauatiui & tenſorii, in aliis vero lancinantes, ſpaſtici aut rheumatici.
2) Vertigines.
3) Cephalalgiæ pertinaces.
4) Hemicraniæ.
5) Anginæ.
6) Hæmorrhagiæ narium effrenes.

5. In *artubus* eueniunt
1) Laſſitudo grauatiua poſt motus etiam leniores magis increbeſcentes.
2) Spaſmi & dolores varii artuum rheumatici.
3) Inflationes pedum œdematoſæ.

6. Per *vniuerſum corpus* proueniunt:
1) Crebriores motus tonici in corpore mutationes, ſiue caloris & frigoris alternationes.
2) Cachexia.
3) Hydrops.
4) Scabies, eaque modo ſicca modo humida, vtraque vero curatu difficillima.
5) Apoſtemata & vlcera mali moris.

6) Adfectus conuulſiui, inprimis circa nouilunium aut conſuetum menſtrui fluxus terminum adfligentes.

7) Paralyſes ſpuriæ &c. &c.

7. Menſium defectus longe familiarior eſt, præſentiora quoque & grauiora damna infert, quam eorum exceſſus.

8. Menſium ſuppreſſio licet frequentius occurrat, facilius tamen congrua methodo fluxus reuocari poteſt, quam in aliis hæmorrhagiarum ſpeciebus.

9. Quando autem in paullo annoſioribus *martialia* ad menſes reuocandos frequentius adhibita ſunt, vix vmquam deinde fluxus reſtituitur, licet genuina methodus & optima etiam remedia adhibeantur.

10. Suppreſſio vel ceſſatio menſium male tractata, fluori albo benigno facile anſam præbent: vel tabida in aliis corporis conſumtio cum variis hecticis ſymptomatibus tandem ſuccedit.

11. Quibus fluxus menſium admodum præcox emicat, iis quoque maturius ceſſat, & vice verſa: quibus tardius erumpit, iis minus cito deſinit.

12. Quæ fluxum menſtruum plane non experiuntur, illæ vtplurimum aut ſunt ſteriles aut valetudinariæ, interim tamen proſtrant exempla, vbi tales, & nonnullæ quidem frequentius pepererunt.

13. Menſium emanſio aut ſuppreſſio lente ſuccedens, tanto periculo non exponit mulieres, ac ſubitanea menſium fluentium obſtructio.

14. Fluxus menſtruus in annoſioribus per aliquot ſeptimanas immo menſes ſuppreſſus, larga ſæpiſſime compenſatur iterum euacuatione per 14 dies, immo quandoque tres hebdomades durante, non abſque incommodis eius modi perſonarum.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus ſecundum tres primarias cauſſas, ſupra allegatas, tria etiam inuoluit momenta.

1. *Quantitas* ſanguinis, ſi notabiliter vrget, ante omnia imminuenda eſt; alias reliqua medicatio minus commode & ad vota ſuccedit.

Huic

Huic ſcopo inſeruit venæ ſectio, de qua tamen probe notentur, quæ infra ſub *cautelis* allegata ſunt.

2. *Qualitas* ſanguinis corrigenda eſt.

1) Ad *ſpiſſitudinem* ſanguinis & mucoſitatem ſeri corrigendam commendantur reſoluentia, incidentia & digeſtiuo-aperitiua, e. g.

1. *Radices:* ari, pimpinell. alb. rub. tinctor. imperator. vincetox. helen. angelic. petaſitid. leuiſtic. cichor. taraxæ, curcum. gramin.

2. *Herbæ:* abrotan. abſinth. cent. min. fumar. capill. ven. marub. alb. cuſcut. chamædr. rorismar. mar. ver. ſerpill.

3. *Semina:* aniſi, fœniculi.

4. *Gummata:* ammoniac. ſagapen. galban.

5. *Salia digeſtiua:* tartar. vitriolat. nitrum antimoniat. arcan. duplicat. ſal. abſinth. centaur. min. card. ben.

6. *Compoſita:* pilulæ *Stahlianæ*, *Beccheri*, tinct. antimon. tinct. ſuccin. eſſent. alexipharm. *Stahlii.*

7. Item *infuſum* ex herb. veronic. chærefol. heder. terreſtr. bellid. hyſſop. rubii tinctor. & laxantibus paratum.

2) *Orgaſmus* ſanguinis, qui interdum concurrit, & fluxus ſucceſſum turbat, contemperatur per nitroſa, præcipitantia & cinnabarina.

3. *Motus* denique facta ſufficienter correctione, ad locum excretorium blande inuitandus, & leniter ſtimulandus eſt. Faciunt hoc

1) Venæ ſectiones in pede *conf. cautel.*

2) Pediluuia & inſeſſus. Item frictiones pedum.

3) Adplicatio cucurbitularum cœcarum ad femora & coxendicum regiones: item clyſteres lenientes, ſed modeſte etiam ſtimulantes & roborantes.

4) Laxationes per epicraſin; vbi radices, herbæ &c. modo commendatæ, cum fol. ſennæ fibr. hellebor. nigr. & rhabarb. in forma *infuſi* poſſunt adhiberi.

5) Em-

5) Emmenagoga, quæ specifica virtute prædita esse dicuntur. Eminent inter hæc
1. *Radix* bryoniæ.
2. *Herbæ:* meliss. sabin. puleg.
3. *Flores:* calendul. cheiri.
4. *Composita*: myrrhata, succinata, crocata.

6) *Externe* laudatur, sed raro adhibetur, *sal volatile*, per instrumentum *Glauberianum* immediate adplicatum.

4. Ne in motibus instruendis & stimulandis error committatur, ipsius *agentis interni* motus probe obseruandi & imitandi sunt. Vbi itaque variæ spasticæ commotiones in abdomine & circa vterum sentiuntur, ibi conuenit illos motus imitari.

5. Laboriosa conamina si excedere videntur, *essentia millefol.* stimulantibus adsociari potest. e. g.

Recip. Essent. myrrh. drachm. III.
succin. drachm. II.
pimpin. alb.
millefol. ana drach. I.
M. f. Mixtura.
dos. XXX. gutt. legitimo tempore propinanda.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Circa venæ sectionem sequentia sunt notanda.

1) In iunioribus, infra annum vicesimum adhuc constitutis, non tam facile ad venæ sectionem festinandum est. Licet enim satis efficax sit, natura tamen facile ei adsuescere & in posterum idem remedium pertinaciter extorquere, alia autem, vtut optima, auxilia & medicamenta respuere solet.

2) Quando itaque vena non secatur, methodus debet esse *temperatissima*, primum *attenuando*, deinde *inuitando* & denique *leniter stimulando.*

3) Quando autem præsentiora incommoda vrgent, &, quæ iam dicta sunt, non sufficiunt, tum sine trepidatione etiam in iunioribus venæ sectio instituatur, modo in posterum non temere repetatur, nisi natura tenaciter eamdem efflagitet.

4) Si

4) Si vero venæ ſectio neceſſaria videatur, non adeo abſolute opus eſt, vt cum illa curæ *initium* fiat, ſed nonnumquam reliquæ methodo interſeri, & ſic poſt principia locari poteſt. Obſeruandum autem eſt, quod extra phaſes nouilunii & plenilunii inſtituenda ſit. *Conf. tabul. chirurg. de venæ ſectione.*

5) In tali caſu medicatio æque *blanda* eſſe debet, ac in iſto, in quo vena plane non ſecatur.

6) Quando autem cum venæ ſectione curæ fit *initium*, tum leniter ſtimulantia ſtatim cum generalioribus combinari poſſunt. Hæc methodus eſt efficacior & breuioris temporis; moleſtior autem ob facilem venæ ſectionis repetitionem.

2. Facta venæ ſectione, ſolæ *pilulæ Stablianæ* vel *Beccherianæ* ſufficere poſſunt, nam *qualitatem* ſanguinis corrigunt, motus ad locum excretorium dirigunt & leniter ſtimulant. Modo ſecundum hanc methodum propinentur, vt verſus tempus, ſuperius indicatum, per ſex circiter dies ſingulis menſibus exhibeantur, donec menſes erumpant.

3. Eadem methodo exhibentur etiam hæ pilulæ in fluxu *imminuto*, vbi paucis diebus ante ſanguinis eruptionem propinantur, & *ſub ipſo fluxu* continuantur: Nullo habito reſpectu ad vulgatam illam opinionem, quaſi tum temporis medicamenta non conueniant. De incongruis hoc verum, de placidis autem & genuinis falſiſſimum, nam hæc tali tempore longe efficacius operantur: hinc etiam *imminutio* menſium ob hanc temporis commoditatem multo citius, quam plenaria obſtructio, in ordinem poteſt reuocari.

4. *Ceſſatio* menſium eamdem expoſcit medicationem; quo diutius autem ceſſarunt, eo magis venæ ſectio neceſſaria erit, nam refractarius eſt adfectus.

5. *Decoloratio* menſium, loturæ carnis inſtar, nihil aliud eſt, quam fluxus imminutus, & hinc eiusdem tractationis.

6. Quando autem menſes per ætatis rationem ceſſant, præcipue, qui antea largiter fluxerunt, tum quam maxime opus

 eſt,

eſt, verno & autumnali tempore venæ ſectionem in pede ſubſtituere, & ad ſenium vsque eamdem continuare, motusque per nitroſa & temperantia mitigare.

7. De *otioſis* loquimur: nam quæ feminæ vitæ genere laborioſo fruuntur, illæ his omnibus facile ſuperſedere poſſunt.

8. Modeſtus *corporis motus* ante omnia medicationi ſubſtituatur: illo enim abſente ſanguis non facile attenuatur, licet diluentia ad nauſeam quaſi propinentur; ſi vero *diluens* cum *diluendo* bene ſubagitatur, ſalutaris ſequitur effectus.

9. *Stimulantia* & *pellentia* ſi improuide adhibentur, e. g. in ſtatu inſigniter plethorico, & quando primæ viæ nondum expurgatæ ſunt, nec ſanguis attenuatus eſt, familiariter inducunt

1) Maiores obſtructiones.
2) Summas anguſtias præcordiorum.
3) Non raro heteroclitas per aliena loca ſanguinis eruptiones.
4) Febres lentas, hecticas, phthiſicas.
5) Adfectus cephalalgicos, ſpaſticos, immo conuulſiuos.
6) In ſpongioſis cachexiam, & tandem œdemata.

10. Idem quoque tenendum eſt *de ſalibus volatilibus*, quæ pariter tum quidem non quadrant, ſi quantitas ſanguinis non imminuta, nec qualitas correcta eſt.

11. Proſtant quidem obſeruationes, quod *martialia* fluxum menſtruum produxerint; plura autem habemus exempla, in quibus ab illorum vſu ſuppreſſio huius fluxus ſubſecuta eſt. Vnde haud dubie practicorum obſeruatio pullulauit, quod *martialia* modo *obſtruant*, modo *aperiant*.

12. Sed *tempora* ſunt diſtinguenda: Quando enim exhibentur, dum ſanguis circa vterum congeſtus eſt, blandam venæ portæ vaſorumque vicinorum inducunt ſtricturam, & ſic *ſtringendo aperiunt*, ſeu expreſſionem ſanguinis per vterum promouent.

13. Extra has peculiares circumſtantias *martialia* tam certo hic no-

nocent, quam ipsa *adstringentia*; & licet *laxantia* illis *interponantur*, illa tamen vix sufficiunt, stricturam talem, semel inductam, relaxare.

14. Symptomata grauiora e. g. anxietates, dolores & phlogoses intercurrentes, quæ omnibus fere hoc adfectu laborantibus, familiares sunt, optime per nitrosa cum cinnabarinis sociata mitigantur.

15. Aliquando menses, per aliquot periodos suppressi, solo *nitro regenerato* reserati sunt.

16. Tempore *intermedio* ab *emmenagogis* abstinendum est, & diluentia tantum cum aperientibus vsque ad nouam periodum exhibenda sunt.

17. Inter remedia, *sanguinem* successiue attenuantia, & *seri* mucositatem resoluentia, optime se gerit *succinum* & eius essentia.

18. Non minus etiam *essentia* alexipharmaco-diuretica *Stahlii*.

19. In serosioribus inprimis conducunt *radices ari, petasitid. leuistic.*

20. *Specifici* aliquid habet *sabina*, indeque parata *essentia*; *oleum* autem destillatum nimium efficax ad stimulandos conatus, & proinde cautius adhibendum est *Vid. num.* 24.

21. *Artemisia* autem longe effœtior est, nec, nisi in magna copia, aliquid præstat.

22. Herba *persicariæ*, sub calcaneis gestata, alicuius efficaciæ deprehenditur.

23. *Myrrha* ad *dilutionem* & *attenuationem* non commendatur: sanguinem enim non solum resoluit & attenuat, sed etiam in *fundendo* illo valde efficax est, & maiore præcipue dosi adhibita, eumdem insigniter commouet. Cauendum ergo, ne sanguis prius, quam dilutus est, commoueatur.

24. *Olea destillata* sanguinem vehementissime commouent: absit igitur illorum vsus, vbi sanguis adhuc spissus est & viæ nondum satis præparatæ sunt; immo vix vnquam necessarium est, vehementia talia in vsum trahere: nam

methodus *lenior*, supra commendata, communiter sufficit; nisi insignis cachecticus status, aut diætæ vitium concurrat.

25. Fluxui *mensium*, præ omnibus aliis hæmorrhagiis, proprivm quasi est, consueta loca relinquere, & alia eligere: hinc præsente illo ab omnibus *reuellentibus*, siue internis, siue externis abstinendum est, e. g. a venæ sectione in brachio. Ex hisce considerationibus reiicitur etiam *cucurbitula* mammis adponenda, quam *Hippocrates* sect. V. aphor. 50. menstruis cohibendis destinat.

26. Fluxus quando semel reuocatus est, sollicite noua illius suppressio præcaueatur, multo enim pertinacius in ordinem post ea redigitur.

27. *Diæta* sit euchyla, abstinendo a cibis crassis & acidis: potus sit sufficiens, corpus bene moueatur, & aluus semper succedat.

TABVLA XVI.

DE

FLVXV LOCHIORVM ORDINATO ET NIMIO.

I. D*EFINITIO.*

Fluxus lochiorum est euacuatio solis puerperis propria, qua post exclusionem fœtus siue *legitimi*, siue abortiui, siue *molæ*, sincerus sanguis prioribus diebus, in tertiam subinde hebdomadem mediante peculiari motu tonico per genitalia excernitur. Deriuatur a λέχομαι, cubo, vel quod melius, a λοχεύω, parturio.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Fluxus lochiorum differt ab illa *speciali hæmorrhagia vteri*, quæ feminis quibusdam plethoricis, vel in matrimonio

ad

adhuc, vel extra illud constitutis, post mensium cessationem obtingit. *Conf. tab. de mensium fluxu.*

2. Fluxus lochialis est vel

1) *legitimus*, qui post partum, legitime exclusum, contingit, & siue *ordinate* & *moderate*, siue *nimium* succedit; vel

2) *abortiuus*, qui abortum non tam sequitur, quam potius illum antecedit, aut sub actu exclusionis enormiter perrumpit.

3. Suppressionem lochiorum tabula sequens exhibebit.

III. *SIGNA.*

A. *Legitimi.*

1. Excretio *sanguinis* e genitalibus per 8. 10. 12. 14. immo plures dies, statim post fœtus & secundinarum exclusionem initium sumens.

2. Prioribus quidem diebus sanguis magis sincerus, grumosus, coagulatus, aut ad minimum humor cruentus, larga prorsus quantitate excernitur.

3. Post quartum vel quintum diem hæc excretio cum odore graui, nonnumquam plane fœtido, coniuncta est.

4. Posterioribus autem diebus humor loturam carnium refert, & magis magisque flauescit, tandem prorsus pallescit, & vltima excretio lymphatica existit, quæ neque *coloribus* insolitis, neque *odoribus* fœtidis inquinata deprehenditur.

5. Hæc omnia *ordinarie* successibus *moderatis*, & *proportionatis* succedunt, vt fluxus sub initium *largiter*, successiue autem sensim *moderatius* sequatur, donec tandem prorsus subsistat.

6. Quando autem *secundinæ* diutius retinentur, vel portio illarum auulsa in vtero restitat, vel aliæ accidentales caussæ accedunt, e. g. quando puerpera diu quieta cubat, & effusus in vterum sanguis in frusta coagulatur, tum fluxus lochiorum facile *excedit*, & varia spastica incommoda in abdomine, & in primis circa vterum oriuntur.

B. *Abortiui.*

1. Conſpicua *grauiditatis* indicia, quæ antecedunt, videantur *tabul. de adfectibus grauidarum.*

2. Ante, quam *abortus* excluditur, ſanguis ordinarie leniter & modeſte profluit, deinde autem contumaci motu & enormi copia effunditur.

3. Vel *ſtatim* ſub initium cum tali violentia erumpit, præcipue quando feminæ ſunt vel plethoricæ & largis menſtruis purgationibus adſuetæ, vel ſenſibiles, vel corporis & animi inſignes commotiones præceſſerunt.

4. Hanc ſanguinis profuſionem largam ſequitur ipſius abortus eliminatio, ſiue prorſus immaturi, ſiue maturioris, ſiue alius concrementi ſeu molæ. Coniunctis vtplurimum anxietatibus, lipothymiis & ſyncopticis deliquiis, nec non ſpaſticis in abdomine doloribus.

5. Vbi autem abortum aliquoties perpeſſæ ſunt, ibi negotium minore difficultate, & paucioribus incommodis ſuccedit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Fluxui lochiorum *ordinato* obnoxiæ ſunt omnes puerperæ, quæ partum legitimum excluſerunt.

2. *Nimium* autem fluxum facile incurrunt
   1) plethoricæ.
   2) temperamenti præcipue cholerico-melancholici.
   3) quæ inſignibus animi pathematibus obnoxiæ ſunt, inprimis iræ.
   4) Porro quæ de vinoſa & aromatica diæta gaudent.
   5) Quæ fluxum menſium antea *nimium*, vel tamen notabiliter *largum* habuerunt.
   6) nec venam ſecandam tempore geſtationis medio curarunt.
   7) Quæ a laboribus liberæ viuunt.

3. *Abortiuo* fluxui obnoxiæ ſunt, quæ aliquoties abortum iam excluſerunt, vel in puerperio, proxime prægreſſo, minus recte expurgatæ ſunt.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

A. *Fluxus legitimi & moderati.*

1. Huius cauſſa eſt omnino *plethora*, quam prouida natura hac occaſione opportuna imminuere intendit.

2. Licet enim *abruptio ſecundinarum* a tenerrimis ramulis capillaribus vterinis cauſſa occaſionalis vtique habenda ſit, docent tamen vniuerſæ circumſtantiæ, quod hic fluxus magis *actiue*, quam paſſiue conſiderari debeat. Nam

1) Fluxus ſanguinis minorum vaſorum *paſſiuus* in vulnere tantum *crudo*, & nihil *alterato* contingit; nemo autem hanc vulnerationis vteri ſimilitudinem tam diu crudam & nihil vsquam mutatam ſibi perſuadebit. Immo

2) reliqua *vteri* ſubſtantia, ne per ſuperficiem quidem totam, nedum profundius hac vulneratione adfecta eſt, ſed ſolum modo in ſubtiliſſimorum vaſorum extremitatibus. Hinc

3) horum vaſorum ſubtilium libertas, facta fœtus excluſione, vterique ſubſidentia, & ſtrictura ſatis promte accedente, potius opprimitur, prout hoc in aliis vulneribus profundioribus tenuiorum ramificationum euenit.

4) Inprimis autem *actiuam* huius fluxus indolem hoc illuſtrat proportionata illa, & moderata, per plures dies continuans, ſenſim ſenſimque deficiens *excretio*, quale quid in nulla hæmorrhagia paſſiua, a ſolutione continui orta, obſeruatur. Tandem

5) hic ipſe fluxus facile per diætam, terrorem, refrigerationem tam internam, quam externam &c. imminui poteſt vel ſupprimi. Quæ ſane cuncta ſatis confirmant, cauſſam non ſimpliciter a paſſiuo ſanguinis lapſu, ſed potius ab actiua excuſſione dependere; id quod clarius & magis confirmat fluxus *abortiuus*.

B. *Legitimi nimii.*

1. Quoad cauſſam generalem cum ordinario fluxu conuenit.

2. Cauſſæ *occaſionales* præcedente membro, in *ſubiectis*, plurimum indicatæ ſunt.

3. His

3. His adhuc adiicimus
   1) *secundinarum* insufficientem excretionem.
   2) Vsum *pellentium* & sanguinem fortiter commouentium, sub partus difficili exclusione.

C. *Abortiui.*

1. Sanguis superfluus, valdeque molestus, siue per animi pathemata, siue per alias occasiones vehementer commotus ad abortum disponit.
2. Si vero aliquoties abortus iam contigit, caussa magis in *moralitate*, quam materialitate quærenda est.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Fluxus lochiorum, *legitime* succedens, insignis est *vtilitatis*; deficiente autem illo, plura incommoda, ac grauia pericula inferuntur. *Vid. tabul. sequens de suppressione lochiorum.*
2. Præ omnibus aliis hæmorrhagiis hic fluxus *excessui* expositus est, præcipue quando secundinæ, vel portiones tantum illarum remanserunt. In hoc enim casu non prius, quam excreta sunt retenta, obtineri potest mitigatio.
3. Lochia quando *mediocriter* saltem excedunt, minus quidem periculum minantur, quando autem *prodigiose* & cum impetu sanguis effunditur, patientis vires intra paucas horas insigniter exhauriuntur, immo penitus consumuntur. Denique
4. *Ingentes* huiusmodi profusiones lochiales, quæ sibi relinquuntur, longe minora incommoda post se trahunt, quam illæ, quæ incongrua arte cito supprimuntur.
5. In *abortu*, quo immaturior ille a tertio mense existit, eo grauior hæmorrhagia exclusionem illius ordinarie comitatur. Et hoc phænomenon clarius docet, caussam non simpliciter a passiuo sanguinis lapsu sed ab actiua excussione dependere.
6. Licet sanguis multo impetu non procedat, non exiguæ tamen est considerationis, quando diu continuat vel per breuia interualla recurrit. Nam vterus non sufficienter expurgatur, vnde postmodum grauis mensium perturbatio,

batio, & nouus facile abortus, vel sterilitas, aut certe infelicior gestatio succedit; ante omnia vero febres acutas, inflammatorias, tum etiam torminosos, spasticos vteri & mesenterii adfectus inducit.

7. Vbi sanguis *copiose* iam profluxit, ibi abortus nulla ratione impediri potest; licet optima *cohibentia* & *confortantia* adhibeantur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Fluxus lochiorum *moderatus* nulla indiget medicatione, ad præcauendos tamen siue excessus, siue defectus, aliaque symptomata præoccupanda, pilulæ *Stablianæ*, per novem priores dies quotidie ad gr. XV. propinari possunt. Quando autem vsitatissimo more *crocum* in cibis vel *essentiam* illius adhibere placet, necesse est, vt moderatissimis dosibus & paucis guttulis vtamur.

2. Fluxus autem *nimius* eadem fere methodo, qua nimius fluxus *mensium* tractatur, nempe

1) exhibentur ter per diem remedia, quæ *orgasmum* sanguinis temperant, videlicet *absorbentia*, & *nitrosa* cum pauca *cinnabari* combinata.

2) Versus noctem autem dosis pilularum *Stahlii* porrigitur, & hac ratione quotidie continuatur.

3) His non sufficientibus, ab aliis remediis operæ pretium vix exspectandum erit; probari tamen adhuc possunt *mitiora cohibentia*, & *lenia anodyna* e. g. spec. de hyacinth. coralliata, crocus mart. antimoniat. tenerior, tinctur. vitriol. mart. *Ludouici*, item M. P. de cynoglossa, trochisc. de carabe, *millefol.* siue in forma infusi, siue extracti ad gr. I - II. pro dosi. Porro *cascarilla*, gestatio *bufonis* exsiccati. Quod diætam attinet, potus bene defæcatus cum tantillo citri vel nuc. moschatæ mixtus, vtilis est.

4) Quando constat, quod *secundinæ* vel in totum, vel ex parte restitent, vsus pilul. *Stahlii* tanto magis commendatur. Potest etiam illarum exclusio promoueri per *hepar anguillæ*, ad scrup. I. cum portione *analeptica* propinatum.

3. *Fluxus abortiuus* eamdem exposcit medicationem, quam *nimius*: vbi enim profusio sanguinis præsentissimum lethalem exitum minatur, & lipothymici adfectus superveniunt, ibi spectatorem otiosum agere non conuenit, sed exclusio fœtus vel molæ quantocyus promouenda est per dosin pilularum *Stahlii*, quæ prius solui & post 12. horas, si necessarium erit, repeti potest.

uando autem pilulæ hæ ad manus non sunt, *hepar anguillæ*, vsurpari debet.

4. *Abortu* cum *secundinis* rite excluso, mitigatio fluxus tentetur per remedia *temperantia*, orgasmum sanguinis sistentia, & lenia adstringentia; coniuncto vsu pilularum *Stahlii*.

5. Hæmorrhagia tandem sedata, propinentur discutientia interna v. g. *mixtura* tonico-neruina *Stahlii*, vel *essent. alexipharmaca* cum essent. *millefol.*

6. Ad fluxum lochiorum *nimium* præoccupandum commendantur
   1) *Venæ sectio* in brachio aut pede circa medium gestationis tempus administranda, immo si reliquæ circumstantiæ exigere videntur, etiam circa *instantem* partum repetenda.
   2) *Ligatura* abdominis post legitimam fœtus & secundinarum exclusionem.
   3) Quieta & tranquilla *animi* & *corporis continentia*, in primis abstinentia ab adfectata illa orthostadia, & multis sermocinationibus.

7. Ad nouum abortum præcauendum commendatur
   1) Sufficiens *vteri expurgatio*, mediantibus pilulis *Stahlii* statim post illius exclusionem per plures dies propinandis.
   2) *Venæ sectio* congrua circa illud tempus, quo antea abortus exclusus est.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Puerperæ tamquam *vulneratæ* merito considerantur, quibus ex *leuissimis* caussis febres inflammatoriæ accedere possunt. Hinc a remediis, sanguinem fortiter *commoven-*

ventibus, quouis modo abſtinendum, & quidem in ipſis adeo phlegmaticis, nedum ſanguineo-plethoricis.

2. *Adſtringentia*, quæ motus ſalutares excluſorios opprimunt, quantum vmquam fieri poteſt, euitentur. Quando autem vrgente caſu neceſſaria iudicantur, parcius adhibenda ſunt, interpoſitis temperantibus & diapnoicis, ne febres inflammatoriæ accedant, vel hydrops aut hectica ſubſequatur.

3. In omnibus hæmorrhagiis, in quibus *nimium* factum eſſe videtur, *alexipharmaca* moderata locum habent.

4. *Aluum* prouocare per communia laxantia non decet. Quibus itaque *pilulæ Stahlianæ* deſunt, *clyſteres* emollientes commodiſſime adhibentur.

5. Sæpe obſeruatum eſt, quod *pilulæ Stahlianæ* puerperis per nouem dies exhibitæ, prioribus ne vnicam quidem ſedem produxerint, patientes autem fluxum lochiorum ad vota & cum optima euphoria habuerint. Quod ſane negotium, recte penſitatum, ſatis demonſtrat, pilulas haſce nullam naturæ vim inferre, ſed illius *intentioni* apprime reſpondere.

6. Idem etiam obſeruare licet, quando pilulæ *Beccheri*, ſed genuinæ, puerperis, modo non adeo ſenſibilibus, offeruntur.

7. Pro reſtaurandis viribus *analeptica* locum habent; pro quo ſcopo in adſuetis *potus vinoſus* non reformidandus eſt. Conducit etiam *vſus vini medicus*, id eſt, cochlear vnum vel alterum vini Canarienſis, Maluatici, Hiſpanici, ſubinde exhibendum, vt & lacticinia, emulſiua, pultacea, amygdalata.

8. *Species de hyacintho* in omni nimio fluxu merentur laudari, nam præter virtutem tonicam, quam habent, & ſubadſtringentem, *analepticum quid* ſimul fouent.

9. Exulent remedia valde *incraſſantia*, *narcotica* vulgaria, & acria externa *repellentia*.

10. Iactura ſanguinis quando contigit inſignis, caueant ſibi patientes, non tantum ab *animi* & *corporis*, verum etiam *ſen-*

ſuum commotionibus e. g. a limpida & ſplendida luce, oculis nocente.

11. *Potus* magna circumſpectione puerperis porrigendus eſt: *calidus* enim, multo magis autem *frigidus*, facile tormina & flatus poteſt excitare. Hinc *tepidus* tantum offeratur, refracta, ſed ſufficiente, portione.

12. Magis proſunt: decocta *hordei* excorticati, *auenæ* excorticatæ, *iuſcula tennia*, cum ſufficiente conditura aromatica, addito non niſi momento *macis* ſeu nuc. moſchat. *iuſcula vinoſa*, poſtquam partes ſpirituoſæ in vaſe aperto per ebullitionem, quodam modo auolarunt; addendo dimid. part. aquæ fontanæ, modicum ſacchari, vitellum oui, paucum boni butyri, & tantum *croci*, quantum iuſculum moderate tingendum requirit. Et hæc quidem omnia in ſtatu lochiorum ordinato & moderato.

13. Potus *cereuiſiæ* fermenteſcentis puerperis minus conducit.

14. *Abortus* quando contigit, ſoli naturæ negotium non relinquendum eſt, quia facile non ſufficit, vterum recte expurgare. Vnde non raro poſt ea nouus abortus exoritur; ad quem autem præcauendum tanto magis ſollicite obſeruentur, quæ ſub *methodo* commendata ſunt, in primis motus corporis *moderatus* ad æqualem ſanguinis diſtributionem multum confert; e contra onerum geſtationes grauiores nocent.

15. Ceterum, dum non leges tantum diuinæ, ſed & multæ conſiderationes phyſicæ thori vſum præmaturum puerperis interdicunt, optandum eſſet, vt, qui Chriſtiani audiunt, intra illos ad minimum limites, quos modeſti ethnici tranſcendere erubuerunt, ſe continerent.

16. Conferatur *tabula de adfectibus puerperarum*.

TAB.

TABVLA XVII.

DE

SVPPRESSIONE LOCHIORVM.

I. **D***IFFERENTIA.*

Suppreſſio lochiorum eſt vel

1. *Plenaria*, quando nullus ſanguis excernitur.
2. *Imminuta*, vbi fluxus in aliis quidem periodum ſuam per 8 10 12. dies ſeruare ſolet, ſed tam impedite, & tam *parca* quantitate ſanguis prouenit, vt pro tali fluxu vix poſſit reputari, in aliis autem ſubito ante terminum conſuetum plane ſupprimitur.

II. *SIGNA.*

1. *Plenaria* ſuppreſſio per ſe conſtat.
2. *Imminuta* autem illa habenda eſt excretio, quæ a norma quam *tabula de fluxu lochiorum* ſub *ſignis* indicauimus, deflectit.
3. In diiudicanda autem *imminuta* excretione, diſtinguenda ſunt temperamenta, & reliquæ puerperarum conſtitutiones, ſecundum quas fluxus lochiorum variare ſolet, e. g.
   1) Quæcunque feminæ *largiorem* fluxum *menſium* extra impraegnationis tempus habuerunt, illæ etiam *lochia* largiora experiri ſolent.
   2) Quibus autem menſes *parcius* fluxerunt, in illis etiam fluxus *lochiorum* non ita copioſus eſt exſpectandus.
   3) Reſpicienda etiam ſunt lochia *prægreſſa*, nam ad horum indolem ſuccedentia plerumque accedunt.
4. Manifeſta tandem huius fluxus imminuti, aut ſubito ſuppreſſi ſigna ſunt
   1) *abdomen* tenſum, durum & tumidum cum variis ſpaſmis, torminibus & anxietatibus.
   2) *Senſus* doloris grauatiui, tenſiui & lancinantis, con-

iuncto ardore ac pulſatione, infimum ventrem, lumbos & inguina infeſtans.

III. *SVBIECTA.*

Suppreſſioni lochiorum *plenariæ*, vel ſaltem *imminutæ* præ aliis obnoxiæ ſunt

1. *plethoricæ.*
2. Quæ ſunt *temperamenti ſanguinei*, laxo corporis habitu, exiguisque *venis* inſtructæ.
3. Quæ *mœrori*, *timori* & *terrori* valde obnoxiæ ſunt.
4. Item quæ turbatam aut plane ſuppreſſam purgationem menſtruam antea expertæ ſunt.
5. Denique quibus cauſſæ aduentitiæ ſubſequentes accedunt.

IV. *CAVSSAE.*

A. *Internæ.*

1. *Motus tonicus* alteratus, quo vel ipſa vteri textura, vel exitus eiusdem rigide occluditur.
2. *Orgasmus* abundantis ſanguinis, qui ad ſuppreſſionem multum contribuit; neque obſtat, quod & *nimii* fluxus cauſſa eſſe poſſit.
3. Licet enim plethora *ſimplex*, nedum cum *ſpiſſitudine* quadam coniuncta, hæmorrhagias quaslibet impedire ſoleat, minor tamen illius eſt efficacia, quam ſi plethoræ *turgefactio* concurrit.

B. *Externæ* & *aduentitiæ.*

1. *Refrigeratio* corporis, & *potus frigidus.*
2. Remedia *pellentia*, quæ ad partum excludendum adhibita fuerunt.
3. Abuſus *calidorum* remediorum: quando enim talia pro lochiis *imminutis* adhibentur, plenaria facillime ſuppreſſio inducitur. Huc pertinent *myrrhata*, *crocata*, *ſalia volatilia.*
4. *Animi pathemata*, præcipue *terror* & *iracundia*, a qua ſanguis ad orgaſmum inſigniter concitatur.
5. *Immodici* & *præmaturi* puerparum *labores ad partum*, ab his enim expanſio ſanguinis etiam notabiliter inducitur.

V. *PROGNOSIS.*

1. Nulla datur hæmorrhagia, *cuius* defectus tam *præſentia*, &

& presso pede *succedentia* pericula & damna certo infert, quam suppressio fluxus lochiorum, maxime vero quando subito & repente facta est.

2. Illa quidem suppressio seu imminutio, quæ ex *abundantia* sanguinis, cum *spissitudine* qualicunque coniuncta, originem sumit, *mitiores* adhuc consecutiones infert, nempe

1) angustias præcordiorum.
2) inquietudinem & iectigationem.
3) capitis dolores.
4) adpetitus prostrationem.

3. Quando autem suppressio lochiorum ab *orgastica* seu turgescente sanguinis commotione dependet, tum *grauiora* pathemata inducuntur, nempe

1) *febres* acutæ, inflammatoriæ; præcipue exoritur in quibusdam regionibus *purpura miliaris* cum manifesta sæpius malignitate.
2) *Congestiones* & *stases* circa caput, vnde diliria, anginæ, aphthæ, it.
3) Adflictiones *suffocatiuæ*, *syncopticæ*, summe *cardialgicæ*, vomibundæ aut hæmato-emeticæ sequuntur, quæ vel præcipitem sortiuntur exitum, vel chronicum morbum constituunt e. g. hecticam, cachexiam, colicam conuulsiuam, tympanitem, ascitem.

4. Sed hæc pathemata, quæ *præsenti* tempore inducuntur, non sufficiunt, sæpe enim contingit, ante omnia post *abortum*, vt lochia, cito suppressa, in *futurum* etiam damna sua extendant, nempe

1) in *vtero* facile coagula, concrementa, vlceratio relinquuntur.
2) quæ *nouam* in posterum *conceptionem* vel impediunt, vel
3) factam conceptionem non parum turbant, dum fœtui nutrimentum subripiunt, & nouum facile abortum caussantur.
4) His incommodis communiter accedunt *mensium ataxiæ*, *stabiles inflationes* abdominis, & varii spastici hypochondriaco-hysterici adfectus.

5) Qui

5) Qui tandem transeunt in conuulsiones epileptico-hystericas, vel motuum syncopticas omissiones.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Vbi lochiorum tantum *imminutio* præsto est, ibi

1) *interne*, leniter *stimulantia*, moderatissimis tamen dosibus, adhiberi possunt. e. g.

Recip. essent. myrrh.
succin.
scord. ana drachm. I.
croc. scrup. I. M. dosis 20 25. gutt. bis per diem exhibenda.

Coniungi hic possunt diluentia, infusa, iuscula vinosa parcius crocata: in *robustis* quoque *elixir. proprietat.* item essent. alexipharm. cum pauca portione essent. melissæ, cinnamomi, pulegii remixta.

2) *Externe*, cataplasmata aut *sacculi* ex temperatis vegetabilibus resoluentibus, neruinis & roborantibus adhiberi possunt, additis oleis lenientibus & paullulum camphoræ, croci orientalis & castorei.

Item *pediluuia* & *fomenta* moderate vaporosa ex herbis neruinis temperatis.

2. Quando autem lochia *plenarie* suppressa sunt, circumspectio experimentalis vix vnquam concedit, fluxum *directe* & per stimulantia reuocare. *vid. cautel.* minime omnium, si suppressio iam per aliquot dies durauit.

3. Conuenit potius ad caussas huius suppressionis, præcipue vero ad *orgasmum* sanguinis respicere, & exæstuationes *febriles* præoccupare. Huic scopo inseruiunt *puluere*s *antifebriles* nitroso-temperantes, & *potiones* diapnoicæ ex aquis destillat. e. g. plantag. card. benedict. flor. sambuc. scabios. vlmar. paratæ, it. iuscula pinguia, decocta gelatinosa & emulsiua.

4. *Aluus* semper sit libera, & vrgens quando adest plethora, moderata *venæ sectio* statim in pede instituatur.

5. *Febris* ipsa si accedit, iidem pulueres & eædem potiones diapnoicæ conducunt, neglecta illa, circa *nitri* vsum, for-

formidine vulgari. *Confer. cautel. & tabul. de adfectibus puerperarum.*

6. Post puerperium menses in illis, quæ vel lactare non possunt, vel peruerse nolunt, promouendi sunt, per remedia suo loco indicata.

VII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Pilulas Stahlianas*, vel etiam *Beccheri* genuinas, qui dextre poterit adhibere, omnibus aliis stimulantibus & pellentibus, vtpote minus fidis ac tutis, commode supersedebit.

2. Quando lochia *plane* supprimuntur, numquam Medicus in animum inducat, per *pellentia* & alia *calida* remedia fluxum reuocare, quia negotium hoc non solum difficillime succedit, sed & variis periculis expositum est.

3. Quæ cautela tanto magis est obseruanda, quando frequentius contra eamdem insignes committuntur errores dum antifebrilia calida, aloëtica, myrrhata, & sic dicta vterina, promiscue exhibentur.

4. Damna, quæ inde redundant, communia sunt illis, quæ *tabula de suppressione mensium*, per eadem pellentia tractata, indicauimus: nempe obstructio vel augetur cum grauioribus abdominis pathematibus; vel, si omnino fluxus iterum erumpit, facile tamen febres inflammatoriæ vterinæ succedunt.

5. *Opiata*, quæ ad sedanda tormina colica, & spasmos abdominis compescendos, quibusdam in vsu sunt, lochia prorsus supprimunt, & adflictionem adaugent.

6. Per *venæ sectionem* lochia reuocare velle, secundum consilium per vulgus notum, nullo modo potest commendari.

7. Licet enim in quibusdam indiuiduis plethoricis, quæ tempore intermedio gestationis venæ sectionem non admiserunt, excretio talis artificialis nonnumquam vtiliter possit adhiberi, hoc tamen consilium circumspectioni Medici est relinquendum; qui vero, quo magis sanguis *qualitate* peccat, eo minus per eamdem optatum successum obtinebit.

8. Metus ille communis, quod *nitrum*, ob exſpectandas diarrhæas, puerperis periculoſas, tuto non poſſit adhiberi, ſufficiente in contrarium experientia, ſatis iam eſt ſublatus. In *modico* hic conſiſtit virtus, ad *ſex* enim circiter *grana* nitrum exhibitum tantum abeſt, vt diarrhæas prouocet, vt potius illas præoccupare & ſedare ſoleat.

9. *Eſſentia ſuccini non alcaliſata*, ſed *alcoholiſata*, id eſt, per ſolum ſpiritum vini rectificatiſſimum ſine ſalibus parata, & cum pauciſſima portione *eſſentiæ croci* combinata, parcius & repetitis doſibus adhibita, extra commotiones febriles, vſu ſuo non caret.

10. In *orgaſtico* ſanguinis ſtatu abſorbentia egregie ſe gerunt, temperant autem nimiam hanc ſanguinis exagitationem non tam *abſorbendo*, quam potius *interponendo:* quilibet enim motus inteſtinus ſubtiliſationem inducit; quando autem craſſiuſcula abſorbentium corpora interponuntur, effectus ille reſolutorius & turgefactorius impeditur.

11. *Diætam*, puerperis conuenientem *tabul. de fluxu lochiorum* iam indicauimus. *conf.* etiam *tabul. de adfectibus puerperarum.*

12. In ſpecie hic adhuc notandum, quod in fluxu lochiorum *tantum imminuto*, parciſſimus *croci* vſus, ad leuem iuſculorum tincturam adhibitus, extra commotiones febriles, cum vſu adhiberi poſſit, vti ſub *methodo* paucis iam dictum eſt.

13. Sic etiam modicus *generoſi vini* vſus, præcipue in adſuetis, ſiue iuſculis, ſiue potionibus ſumtus, non ſolum a periculo hic alienus eſt, verum etiam aliquem adhuc effectum ad fluxus impediti promotionem præſtare ſolet.

14. Regimen tandem non ſit anxium & æſtuoſum, omnesque irritationes ad euacuationem aluinam hic euitentur.

TABVLA XVIII.

DE CONGESTIONIBVS COMPLETIS IN GENERE.

I. DEFINITIO.

Congestio est specialis directio sanguinis, a natura mediante motu tonico versus loca peculiaria copiosius & hunc quidem in finem ordinarie collecti, vt per hæmorrhagiam ibidem euacuari, & illius abundantia hac ratione imminui debeat.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Indoles horum adfectuum optime exprimitur per vocem *congestionum*, hac enim aliquid actiui designatur. Econtra vocabula *regurgitationum*, *stagnationum*, *stasium*, *obstructionum*, quæ his in morbis vulgo adhibentur, & passiuam significationem habent, neruum rei non attingunt.

2. Congestiones enim *actiuam* sanguinis compulsionem ad certa loca hæmorrhagica designant. Hinc differunt

 1) A *stagnationibus*, in quibus progressio sanguinis in partibus porosis vel vasculosis ita impeditur, vt licet simpliciter nondum subsistat, tam copiose tamen refluere non possit, quam quidem adfluit.

 2) A *stasibus* & *obstructionibus*. Nam in his non tantum motus progressiuus, sed & qualitas humorum insigniter alteratur, in congestionibus autem, qua talibus, horum neutrum contingit.

3. Congestiones sunt

 1) Vel *simplices*, *completæ* & *directe hæmorrhagicæ*, in quibus sanguis versus talia loca restringitur, quæ ad illius perruptionem & effluxum apta sunt, e. g. versus nares, pulmones, ventriculum, vterum, intestinum rectum.

2) Vel *incompletæ*, *latius se extendentes* & *diuagantes*, quæ *rheumatismi* nomine veniunt, & in quibus sanguis versus easdem quidem regiones & in eumdem finem hæmorrhagicum congeritur; quoniam autem *eminus* tantum & in loca, quæ a viis hæmorrhagicis longinque distant, congeritur, perruptio illius non potest exspectari. Contingunt autem incompletæ tales congestiones in *rheumatismis stricte dictis*, in adfectibus *arthriticis* & in omnibus sic dictis *frigidis catarrhis*.

4. Congestiones differunt porro ratione *loci*.

1) In *iunioribus* enim *caput*.

2) *Media* ætate *pectus*.

3) *Consistente* autem ætate *abdomen*, videlicet renes, ventriculus & hæmorrhoidalia loca, ordinarie ab iisdem infestantur.

5. Tandem congestiones differunt ratione *effectus* & *euentus*,

1) Vel enim *veri sanguinis* euacuatio succedit.

2) Vel si ob materiæ qualitatem aut colatoriorum constrictionem *toti* massæ sanguineæ *altior* aditus non conceditur, *tenuiores* tantum illius portiones euacuantur. Vnde effectus *seroso-mucidus*, *catarrhalis* dictus, vel *seroso salsus* & *corruptioni vlcerosæ* propinquus emergit. Germani vocant: scharffe saltzige Flüsse. Huc pertinent coryza, tussis humida, asthma humidum. Has congestionum species *becchicas* vocare solemus.

3) Quando autem plane nulla euacuatio succedit, humores congesti vel sensim iterum discutiuntur, vel in stagnationem & stasin deducuntur. Vnde varii effectus *inflammatorii* & *suppuratorii*, vel pro materiæ & locorum diuersitate *œdematosi*, *glandulosi* & *scirrhosi* sequuntur.

II. *SIGNA.*

Hæc desumuntur ab *effectibus* congestionum.

1. In partibus enim *adfectis* obseruantur

1) Infarctus, inflationes & distensiones vasorum, ita quidem, vt & exilissima vascula, quæ visum alias effugivnt, turgida sæpius adpareant.

2) Do-

2) *Dolores* oppletorii, tenſiui, grauatiui,

3) Quando autem altius & acrius ſeſe exſerunt congeſtiones, accedit *rubor* & *calor* præter naturam, & dolores obſeruantur acuti, lancinatorii, fremebundi, punctorii, pulſui reſpondentes.

4) Quam primum autem euacuatio ſanguinis ſequitur, plurima hæc incommoda cito ſæpius euaneſcunt; id quod nonnulli patientes ipſi præſagiunt, dicendo: Wenn nur das Bluten kåme, ſo ſolte der Kopf bald leichter werden.

5) *Hæmorrhagia* autem non ſuccedente, complicantur facile tumores, acuti dolores, inflammationes, immo vlcerationes manantes.

2. In partibus *remotis* occurrit

1) cooſtrictio ſpaſtica, ita, vt vaſa penitus detumeſcant.

2) Senſus frigoris, immo interdum actualis refrigerationis.

3) Reliqua ſigna e *congeſtionibus* ſpecialibus, quæ *tabulis* ſubſequentibus exhibentur, eluceſcent.

IV. *SVBIECTA.*

Congeſtiones, quamquam frequenter occurrere videantur, non omnibus tamen hominibus eadem facilitate eueniunt, ſed illis familiariter

1. Qui inſigniter plethorici exiſtunt.
2. Qui vitæ otioſæ, ſedentariæ & diætæ lautæ dediti ſunt.
3. Qui euacuationibus ſanguinis, ſiue naturalibus, ſiue artificialibus adſueti fuerunt, & iam immunes ab illis vivunt.
4. Huc etiam pertinent, qui euacuationes *ſeroſas*, quas habuerunt, neglexerunt, e. g. fonticulos, ſetacea, veſicatoria.
5. Ceterum non quælibet ætas ad quamlibet, ſed ad illam tantum congeſtionem habet procliuitatem, quæ cum hæmorrhagia, cuiuis ætati competente, habet connexionem.

V. *CAVSSAE.*

1. Fictiones *Veterum* de *electiua miſſione*, quaſi anima vel ſpiritus certas quisquilias ad idonea loca exportent & proiiciant, negotio congeſtionis ſufficientem lucem non accendunt.

 2) In-

2. Interea tamen plus rationis habent, quam *Recentiorum caussæ passiuæ* fermentationis spumescentis, stasium & obstructionum; Actualis enim obstructio est accidens satis periculosum, quod tam frequenter in corpore humano contingere, vti quidem congestiones, numquam vero simillimum est.

3. Quamquam etiam negari non possit, quod congestiones dentur, quæ hæmorrhagiam non respiciunt, & quod Recentiorum materia acris, neruos vellicans, modo biliosa, modo salina, in certa quadam regione hærens, stimulo suo congestiones interdum prouocare soleat, tanto magis, quando iam veræ stases & corruptiones adsunt, hæ tamen congestiones non passiuæ sed actiuæ censendæ sunt. Natura enim per adfusionem humorum acrimoniam temperare, abstergere vel quamcunque aliam molestiam auertere intendit.

4. Præter ea acris illa materia non per se in tali loco passiue colligitur, sed per prægressam qualemcunque aliam congestionem ordinarie eo ducitur; id quod in rheamatismis præcipue est familiare. Et sic sinister euentus *primæ* congestionis prouocat *secundam*, quæ primam exacerbat.

5. Interea tales congestiones, quæ materiæ acris temperationem vel alia molesta auertenda respiciunt, longe rariores sunt, quam congestiones simpliciter *hæmorrhagicæ*.

6. Et sic pro primaria causſa *materiali* congestionum accusamus *plethoram*, præcipue insigniter *commotam*.

7. Pro causſa *specialiore* habemus difficultatem successus hæmorrhagiæ. Quando enim vel ob humorum spissitudinem vel ob viarum stricturam sanguis stricte dictus non potest euacuari, tum vel portio tenuis serosa tantum excernitur, vel plane nulla euacuatio contingit.

8. Causa *efficiens* est intentio naturæ ad sanguinem abundantem exonerandum.

9. Causſæ *occasionales externæ* sunt
   1) Exagitatio impetuosa.
   2) Insolitus vini potus.
   3) Aer humido-frigidus, non raro etiam humido calidus.

4) In

4) In ſpecie quando ſolis æſtus capiti, parum tecto, diu admittitur.

5) Item hypocauſta humilia cum primis proxime terram ſita, vbi pedes & crura frigore, caput autem calore adficitur.

10. Reſtat vt de *cauſſis dolorum*, nonnulla adiiciamus, qui vel ab *actibus* vel ab *effectibus* congeſtionum dependent, id eſt, vel *ab* ipſa congeſtione, vel *per* & *propter* illam excitantur.

1) *Ab* ipſa congeſtione oriuntur

a) Vel *materialiter:* Quando enim materia congeſta *ſtagnans* eſt, ſub mora ſua format *calores*, *ardores*, *pruritus*; & quando in actualem *ſtaſin* deducta, eoque ipſo corruptionibus obnoxia eſt, tum *roſiones* & intolerabiles *ardores* ad actualem vsque vlcerationem cauſſatur.

b) Vel *formaliter*, id eſt ab ipſo actu congeſtionis. Ab hoc dependent ſenſus *infarctuum*, *tenſionis*, *grauitatis*, immo *frigoris* & *ſtuporis* cum ſubſequente ſenſu illo fremebundo *obdormitionis*.

2) *Per* & *propter* congeſtiones veniunt dolores, dum peculiaris connifus ſeu actus reciprocus expulſorius, diſcuſſorius & repulſorius a natura per actiuam ſtricturam in parte adfecta diſtenſa ſuſcipitur, vt vel effectus congeſtionis promoueri, vel metuenda ſtaſis præoccupari & moleſta partium ſolidarum diſtenſio auerti debeat. Oriuntur hinc motus *ſpaſtici contentioſi* præcipue per fibras ſingulares, & ab his dependent *puncturæ*, *lancinationes*, *vellicationes*, *tractiones*, torſiones, vibrationes palpitatoriæ & fremebundæ.

3) Paucis: omnes dolores dependent vel ab acuta actiua *tenſione*, vel a *calore* inſigniter aucto, vel a vera & ſine tropo dicta *acredine ſalina rodente*. Acerrima autem dolorum ſpecies eſt illa, quæ a tenſione originem ducit; cuius rei verum documentum eſt *tortura*, quæ ſecundum *Hildanum* podagricos dolores ſuperat & profligat.

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Adparatus congeſtionum non raro maior eſt, quam deſtinatus illarum finis requirit. Hinc varii ſiniſtri effectus *ſtagnationum*, *ſtaſium* inflammatoriarum & *corruptionum* oriuntur, de quibus ſub *ſignis* iam diximus & tabulis ſequentibus per ſpecies fuſius dicetur.

2. Interdum etiam *ſtupores* & *paralytodeæ* debilitates partem adfectam occupant, quæ tamen mitioris ſunt prognoſeos, quam veræ paralyſes.

3. Quo minus euacuatio *hæmorrhagica*, quam natura reſpicit, obtinetur, eo pertinacior eſt congeſtio, & eo maiora incommoda ſpaſtica & dolorifica inde ſunt exſpectanda. Hinc congeſtio *incompleta rheumatica* difficilius curatur, quam *completa*.

4. Congeſtiones, quæ in *pectore* fiunt, grauioribus & acutioribus morbis portam pandunt, quam quæ in capite & abdomine oriuntur. Sanguinis enim euacuatio, quam natura intendit, felicem in pectore exitum obtinere non poteſt.

5. Quæ congeſtiones in *conſuetudinem* iam abierunt, illæ, licet cauſſa materialis ſubtracta ſit, non facile cedunt medicationi, ſed leuiſſimis potius occaſionibus nouam ſcenam ludunt.

6. Congeſtiones quæ *incongrua ætate* contingunt, illæ periculo non carent.

7. Peruerſæ congeſtionum tractationes, præcipue quæ fiunt per *narcotica* incongrua, per remedia *calida* & *regimen ſudoriferum coactum*, inducunt vel crebriores paroxyſmorum recurſus, vel morbos maxime irregulares; de qua re ſub tabulis ſpecialibus plura dicemus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A *In paroxyſmo.*

1. *Aluus* quæ in congeſtionibus ordinarie ſtricta eſt, ſoluatur & ſoluta ſeruetur

1) Vel

1) Vel per blandum *laxans* e. g. rhabarbarinum, pilul. *Becheri* cum extracto ellebori nigri combinatas, magnesiam albam &c.

2) Vel per *clysterem* emollientem & demulcentem. Hac ratione *reuulsio* quoque humorum a superioribus partibus obtinetur.

2. Nimia *sanguinis expansio* & *spasticæ fibrarum* stricturæ, quæ sub motibus congestoriis, iisque immoderatis, oriuntur, demulceantur per absorbentia, nitrosa, cinnabarina, cum diaphoreticis fixis combinata, e. g. conch. præp. ocul. cancr. præparat. nitr. depurat. antimon. diaphoret. cinnab. antimon. vel nativ. Hi pulueres sæpius per diem repetantur.

3. Quando autem *dolorum atrocia* nimis vrget, tum ad agentis exacerbationem placandam lene *anodynum* dictis pulueribus addatur & ante somnum exhibeatur. Laudamus in hunc finem M. P. de cynoglossa cum cortice cascarillæ.

4. Hisce pulueribus interponantur & subiungantur illa remedia, quæ *æqualem sanguinis distributionem* promouent. In hunc scopum commendantur

1) *Alexipharmaca temperata*, moderatis dosibus & opportuna horarum discretione propinanda. e. g. Essent. alexiph. *Stahlii*.

2) *Diaphoretica blanda*, diluentia largiter & calide hausta, e. g. infusa thée, coffée, veronic. teucrii veri, salv. flor. lauendul. &c.

5. Ad sanguinis congesti & restagnantis discussionem adhibeantur simul *topica*; sed cum cautelis inferius notatis v. g. spiritus vini camphoratus, liquamen lumbricorum terrestrium cum spiritu vini camphorato mixtum; item epithema illud, quod per vulgus notum est, & ex semine carvi, baccis iuniperi, sale communi & mica panis fermentati paratur. Subordinentur eodem tempore *lenia repellentia* ex nitro, saccharo saturni & aceto rosaceo præparata.

6) Denique tonus partium adfectarum *roboretur*

1) *interne* e. g. per tinct. tonico-neruinam *Stablii*, essentiam succin. cum essent. lign. & sarsaparillæ combinatam.

2) *externe* per sacculos neruinos cum spiritu vini camphorato & crocato madefactos.

B. *Extra paroxysmum.*

1. *Ventilationes sanguinis præseruatoriæ* circa æquinoctia instituantur & constanter repetantur.

2. His sanguinis euacuationibus præmittantur & subiungantur *laxationes per epicrasin*, quæ spissitudinem sanguinis & cacochymiam corrigunt. *Conferantur tabulæ de spissitudine & cacochymia.*

3. Rerum non-naturalium conueniens vsus obseruetur, inprimis quod ad motum corporis placidum & perennantem attinet. Hunc enim qui negligit, illum optima quoque remedia a congestionibus non defendent.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Ex caussis allatis manifeste concludere licet, quod in congestionibus legitime tractandis *quantitatem* imminuendam magis, quam *qualitatem* corrigendam respicere debeamus.

2. Et quoniam in ipsis etiam *becchicis congestionibus* e. g. coryza, tussi humida, tumore œdematoso & reliquis, imminutio sanguinis a natura intenditur, hoc autem *indicatum* a paucissimis obseruatur, necessarium est, vt Medicus communem viam hic deserat, & negotium sanguinis abundantis in his adfectibus primario consideret.

3. Quemadmodum egregium momentum prudentiæ practicæ est, quamlibet congestionem cum relatione & respectu ad hæmorrhagiam illam specialem, cui respondet, tractare, ita non minoris dexteritatis nota est, noxios congestorios motus cum noxiis hæmorrhagiarum speciebus conciliare & eadem ratione æstimare. Qui hac cautela incedit, ille e. g. in congestiones *pectoris* non facile *expectorantia*, sed potius *reuellentia* & *discutientia* adhibebit.

4. In omnibus congestionibus abstinendum est ab *immodestis euacuantibus.*

5. Non

5. Non minus ab *alexipharmaco-diaphoreticis calidis* & *regimine coacto*. Temperata autem ante, quam adhibentur, alvi legitimum ſucceſſum expoſcunt.

6. In *incremento* & *ſtatu* congeſtionum a *diſcutientibus* & *repellentibus topicis* prorſus abſtinendum eſt. Alias adfectus non mitigatur ſed exacerbatur.

7. *Anodyna* eadem cautela exhibeantur. Quando enim ſub doloribus, vti plerumque fieri ſolet, & ante debitam euacuationem adhibentur, grauia & pertinacia mala inde exſpectanda ſunt.

8. Quæ de *venæ ſectionibus*, in paroxyſmis inſtitutis, ſub hæmorrhagiis paſſim indicauimus, quod ſcilicet in *præſens* tantum, non autem in *futurum*, auxilium adferant, & præter ea inconuenientes conſecutiones inducant, illa in congeſtionibus omnibus probe etiam ſunt obſeruanda.

9. Quid de *pediluuiis*, *veſicatoriis* & *fonticulis* obſeruandum ſit, & in quibus congeſtionum ſpeciebus locum habeant, ſequentibus tabulis indicabitur.

10. In pertinacibus illis congeſtionibus hypochondriaco-iſchiadico-podagrico hæmorrhoidalibus talis efficaciæ ſunt *hirudines*, orificio inteſtini recti adplicatæ, qualis a nulla alia medicatione exſpectanda eſt.

11. *Eſſentia ſuccini* in omnibus congeſtionibus, dolores poſt ſe trahentibus, officium ſuum optime facit, quando cum eſſentia alexipharmaca *Stahlii* iungitur & repetito propinatur.

12. In congeſtione, quæ *copioſe*, & præcipue in corpore *ſpongioſo* exoritur, abſtinendum eſt ſub *initium*, & in ipſo *ſtatu* a ſalibus volatilibus vrinoſis, in primis largius propinatis; in notabili vero *declinatione* bene ſe gerunt. Notandum autem, quod paruis doſibus ſit incipiendum.

13. Quæ vero congeſtio *pauca* materia contingit, e. g. hemicrania minus plethoricorum, illa in ipſo etiam *ſtatu* admittit *ſalia volatilia*, ſed remixta cum *tinctura ſalis tartari* vel *antimonii*. Nam alcalica hæc fixa per acrimoniam ſuam promouent diureticam euacuationem, ſeroſam etiam tenacitatem potenter incidunt, & ſic ad æqualem humo-

rum distributionem atque congestionum discussionem multum contribuunt.

14. *Liquamen lumbricorum terrestrium* per spiritum vini praecipue camphoratum & pauca nitri portione a corruptione praeseruatum, est antispasmodicum non contemnendum.

15. *Analeptica*, quae in forma emulsionis gratae & quodam modo dilutae exhibentur, pertinaciam rigidae & spasticae constrictionis egregie demulcent.

16. *Embrochae* seu stillicidia balnearia, praesertim paullo fortius allabentia saepissime effectus sunt non poenitendi, & illis quidem in casibus, quorum congestionibus dolores fixi, in partibus praecipue carnosis, accedunt.

17. *Blandus calor* tum in ipsa parte adfecta, tum in reliquo corporis habitu, tam efficaciter prodest, quam refrigeratio nocet. Notandum autem est contra communem morem, quod calor in parte adfecta blandior esse debeat, quam in aliis partibus, ad quas humores derivandi & reuellendi sunt.

18. *Ligaturae partium* oppositarum suam habent vtilitatem, praecipue quando circa initia, quo tempore humores in motu adhuc constituti sunt, suscipiuntur.

19. Quando autem humores quiete quasi iam restagnant, plus possunt *frictiones*. Hae enim sensum fremebundum latius diffundunt & eo ipso spasticum toni rigorem demulcent.

20. *Amuletica* & *specifica* interdum satis efficacia sunt, in subiectis praecipue sensibilibus: In vsum autem non trahenda sunt prius, quam vel plane sub initium, vel vniuersalibus praemissis.

21. Ex amuleticis *bufo exsiccatus* in plerisque congestionibus efficaciter solet adhiberi; cuius rei in congestione *anginode* experimentum habemus, quod per ipsum vulgus satis notum est.

22. Cautelae, quae de vsu *rerum non-naturalium*, praecipue autem de scrupuloso victus & aëris selectu, passim inculcantur, illae fontem, ex quo congestiones primario oriun-

oriuntur, non attingunt. Notum enim eſt, quod illi homines a congeſtionibus ſatis liberi ſint, qui omnes aëris iniurias perferre & victum dyſpeptum adſumere tenentur.

23. *Animi autem commotiones* turbulentæ ſollicite evitentur, ad congeſtionum enim repullulationem multum conferunt.

TABVLA XIX.

DE CONGESTIONIBVS INCOMPLETIS SEV RHEVMATISMO.

I. **D**EFINITIO.

Rheumatiſmus eſt contentioſum & diffuſum molimen hæmorrhagicum, quo principium vitale humores per congeſtionem incompletam ad varia corporis loca, & præcipue in *viciniam* illorum, quæ ſanguini euacuationem concedunt, copioſe quidem adpellit, quoniam autem hiſce motuum adparatibus ad ipſum exitum directe non tendit, ſed *latiore* ambitu partem obſidet & tergiverſando *eminus* tantum hæmorrhagiam reſpicit, loco ſanguinis euacuationis ſtagnatio illius & varia incommoda tenſionis, grauitatis, preſſionis atque acris ardoris, & tandem vlteriores noxii effectus & euentus introducuntur. Deriuatur a ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Rheumatiſmus vi vocis rem maxime generalem denotat, & potius vt *cauſſa* variorum adfectuum inſtrumentalis, quam *morbus* conſiderandus eſt. Motus enim ſuos tam ſimpli-

ſimpliciter non ſeruat, neque tam *vniformes* conatus diu proſequitur, vti quidem *hæmorrhagiæ*, ſed in varia ſchemata ad modum pronus, & vlterioribus nouorum morborum geneſibus generalem, vt dicunt, influxum ſuppeditat.

2. Hæc generalis rheumatiſmi acceptio *Hippocratis* iam temporibus nota fuit. Quando enim *libro de priſca medicina* prolixam mentionem facit non tantum *rheumatum* in genere, ſed *acrium* humorum, qui *fluxu* in partes deferantur, in ſpecie, rheumata talia non vt ipſum morbum, ſed vt cauſſam aliquot morborum, ibidem nominatorum, arguit.

3. Differunt autem rheumatici decubitus

1) Ratione *loci.* Modo enim

a) *exteriora*, modo

b) *interiora* corporis loca occupant.

2) Ratione *extenſionis*. Modo enim

a) *arctioris & particularis* ſunt ambitus, modo

b) *latius* ſeſe extendunt, & non tantum *circa* illum locum, qui exitui ſaguinis patet, adfligunt, ſed integram aliquam corporis regionem occupant, modo

c) *latiſſime* & per vniuerſum corporis ambitum eiusmodi contentioſæ diffuſiones exoriuntur. Et hic vniverſalis quaſi rheumatismus egregiam habet convenientiam cum moleſto illo *fatigationis* & *contuſionis* ſenſu, quem plethorici poſt inſolitam & vehementem corporis exagitationem a ſimplice ſanguinea tenſione, in partes poroſas inſolentius redundante, ſequente die experiuntur.

3) Ratione *cauſſæ*.

a) Qui enim rheumatismi *latioris* ſunt ambitus, illi a ſimplice ſanguineo-ſeroſa materia & a ſinceris ſanguineo-hæmorrhagicis moliminibus dependent, atque de his *ſimplicibus* & *ſinceris* præcipue valet *definitio*.

b) Qui

b) Qui vero *arctioris* & *particularis* sunt ambitus, illi, præcipue in membris *interioribus*, sumunt quidem etiam aliquando occasionem a negotio sanguinis impedito, in *exterioribus* autem locis familiarius a caussis, quæ sunt præter naturam, producuntur.

4. Rheumatismus differt ratione *ætatis*. In iunioribus enim præcipue caput, in *adultioribus* pectus, diaphragma & præcordia, in *senibus* autem modo hypochondria, vnde *lumbago rheumatica*, modo totam venam portæ cum visceribus adnexis, modo inferiores corporis partes infestat.

5. Differt etiam ratione *indolis*, quo respectu alius est

1) *Mitior*, nempe ille, qui latioris est ambitus, & exteriora loca occupat, nisi quidem in adfectum phlegmonodeum degeneret.

2) *vehementior*, qui angustioris est tractus & interiora loca occupat. Hic enim acrioris est sensus & ardoris.

3) *Pertinacissimæ indolis*, qui ex adsueto humorum decubitu vel dyscrasia sanguinis indiuiduali contumaciter sustentatur. Præcipue autem maxime importunus, & stasibus mali moris formandis idoneus est rheumatismus, quando tenuiores sanguinis particulæ sero viscoso intertextæ intra penitissimas porosarum partium angustias coarctantur.

6. *Rheumatismus* seu congestio *incompleta* quo modo a congestione *simplice* & *completa* differat, præcedente tabula indicatum est.

7. Discernendus etiam est *rheumatismus* ab *inflammatione*. In hac enim vera humorum *stasis* & *feruidus* æstus, in illo autem, quam diu adhuc genuinus est, simplex tantum *stagnatio* cum *acri* ardore occurrit. Quando autem insultus rheumatici sunt fortiores, ipsa inflammatio accedit, quæ *interne* fit phlegmonodes, *externe* ordinarie erysipelatodes, numquam autem apostematodes.

8. Porro differt rheumatismus ab *arthritide*. Licet enim hi duo adfectus non sint res maximæ diuersæ, sed subordinatæ & sæpius complicatæ, leuior etiam arthritis rheumatis

matis nomine non raro ſoleat laruari, differunt tamen ſequentibus circumſtantiis.

1) Rheumatiſmus veram *humorum reſtagnationem* format, arthritis autem *ſpaſticam contentionem* per partes ſolidas exercet.

2) Rheumatiſmus ſedem habet in partibus *muſculoſis*, arthritis vero *iuncturas* partium potiſſimum occupat.

3) Rheumatiſmus arthritidem ordine antecedit.

9. Differt denique *rheumatiſmus* a *catarrho*. Hunc enim conſtituit materia *pituitoſa* & ſic dicta *frigida*, illum autem materia *acris*, & quoniam hæc partem illam, quam infeſtat, præter reliquos dolores, etiam *ardore* adficit, *calida* ſolet vocari. Vnde Germanorum differentia kalte und hitzige Flüſſe nata eſt. Et ſic rheumatiſmus catarrhum *ſenſibilitate* longe ſuperat.

III. *SIGNA.*

1. Reſtringitur ſanguis in certam corporis regionem, qui ibidem *reſtagnans* varias moleſtias cauſſatur.

2. Videlicet ſenſum *tenſionis*, preſſionis, grauitatis, fatigationis.

3. Conſpicitur *inflatio* & leuis *diſtenſio* partis adfectæ.

4. Coniuncta eſt *ineptitudo* illius membri ad *motum*, præcipue propter ſenſum, quem infert acutum & contuſorivm, quam primum ſenſui huic *preſſorio* qualiscunque *repreſſio* ſeu *reniſus* per attactum, motum voluntarium, vel ſitus mutationem accedit.

5. *Calor*, qui in ſuffarctu hoc adhuc mobili ſentitur, & a *materiali diſtenſione* multum dependet, eſt magis *acris* & *inquietans*, quam *feruidus* & *æſtuans*. Atque hæc ſigna ſunt rheumatiſmi *ſimplicioris*.

6. In illis autem rheumatiſmi ſpeciebus, quæ *accidentali* conſtitutione fiunt *indolis deterioris*, omnia ſymptomata obſeruantur *acerbiora*. Fortior eſt impetus, impetuoſior adfluxus, maior humorum reſtagnatio & partis diſtenſio, exquiſitior ſenſus tenſiuus, vibratiuus & ardor ad dolorem inflammatorium fere accedit.

7. Præter ea comitatur interdum *fortiores* hoſce inſultus rheu-

rheumaticos ſenſibilis *motuum tonicorum alternatio*, &, quæ inſeparabili nexu cohæret, *frigoris* & *caloris volatica variatio*; quæ vero, licet generali ſenſu pro actu febrili haberi poſſit, cum ſpecialibus tamen febris circumſtantiis non conuenit; niſi omnia maxime ſint exacerbata.

8. Atque hæc incommoda ſemper ſunt *mitiora* in rheumatiſmis *externis*, adhuc ſinceris; *acriora* in ſinceris quidem, fortioribus tamen *internis*; non minus in *externis phlegmonodeis*; *acerrima* in *phlegmonodeis internis*.

IV. *SVBIECTA.*

1. Rheumatiſmus occupat communiter homines *vegetæ ætatis* & quidem vtriusque ſexus.

2. In quantum cum negotio hæmorrhagico ſimpliciter conſpirat, in tantum proprius & familiaris eſt *plethoricis otioſis*, præcipue quando præter conſuetudinem fortiorem corporis motum interdum admittunt.

3. Quod ad *temperamentum* attinet, primum locum occupat *ſanguineum*, quod laxo & ſpongioſo corporis habitu iunctum eſt.

4. Præter ea infeſtat *teneros* & *animi pathematibus* obnoxios.

5. Quando autem *robuſti* & *laborioſi* rheumatiſmo corripiuntur, non plethoricæ ſed externæ cauſſæ ſubeſſe deprehenduntur. *Vide cauſſas externas.*

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* rheumatiſmi *ſimplicis* eſt *plethora*, præcipue *commota*. Non opus autem eſt, vt rheumatiſmus *craſi determinata* circumſcribatur, quia ex ſincera tota maſſa decubitus fieri ſolet; quamquam negandum non eſt, quod acris & tenuis humorum dyſcraſia altius penetrare & acrius adfligere poſſit.

2. Cauſſa *formalis* eſt quidem molimen principii vitalis hæmorrhagicum, quod autem, quia incompletum eſt, & non directe ſed *eminus* tantum reſpicitur, finem ſuum non attingit. Cur vero *eminus* ſolum exitum tentet natura, id vel in abiecta ſpe liberalis hæmorrhagiæ ſucceſſus, vel in aliis impotentiis atque difficultatibus quærendum videtur.

3. Caussa *instrumentalis* est motus tonicus alteratus & auctus, quo humores in partes musculosas deferuntur & propelluntur. Quoniam autem crassiores sanguinis particulae altius penetrare non possunt, solae tenuiores salino-sulphureae & orgastico-serosae ad partes sensibiles membranaceo neruoso-tendinosas secedunt, molestum illis sensum inprimunt, & hinc vlteriorem humorum adfluxum facile accelerant.

4. Haec valent de rheumatismo qui *latioris* est ambitus & a *sanguineo-serosa* materia atque a moliminibus sinceris haemorrhagicis initia sua sumit. Qui vero *exigui* seu *arctioris* ambitus est rheumatismus, ille quidem praecipue, quando in partibus *interioribus* exoritur, etiam ab *haemorrhagicis* moliminibus interdum dependet, familiarius autem in *exterioribus* corporis regionibus a caussis, quae *praeter naturam* sunt, originem suam ducit. *Vid. num. 5 & signa.*

5. Caussas *externas*, *violentas* & *procatarcticas* sequente ordine collocamus.

1) Tempestatum mutationes, aut aliae frigoris & caloris repentinae commutationes & vicissitudines.
2) Venae sectionis & scarificationis consuetae omissio.
3) Vesicatoriorum & fonticulorum, diu gestatorum, neglectio.
4) Haemorrhoidum adsuetarum impeditus successus.
5) Mensium qualiscunque suppressio.
6) Laesiones partium solidarum, vel diuturnae illarum irritationes, e. g. contusiones, dislocationes, luxationes, fracturae, vlcerationes diu manantes, vulnera cum grauibus inflammationibus stipata, ambustiones, perniones. Hisce enim indiuiduis mutationes tempestatum, commotiones animi, vel aliae irritantes caussae insultum rheumaticum, & quidem in loco vmquam laeso, facillime prouocant.
7) His accidentalibus caussis merito subiungimus *febres*, quae interdum symptomatice eius modi rheumatismos

ſmos ſeu particulares decubitus & metaſtaſes humorum efformant, quando legitime non decurrunt.

8) Tandem *conſuetudo* horum motuum & diſpoſitio *hæreditaria* rheumatiſmos pertinaciter ſuſtentat.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Rheumatiſmorum effectus numquam eſt vtilis.

2. Quum enim *ſimplices* & *ſinceri* a moliminibus hæmorrhagicis incompletis dependeant, ſanguinis autem euacuationem non adſequantur, neque etiam alio modo imminutioni humorum ſatis faciant, facile concludendum eſt, quod nihil aliud, quam congeriem incommodorum, ſub *ſignis* nominatorum, introducant.

3. Euentus *benigniores*, qui rheumatiſmos *moderatos*, & *ſincera* materia præditos, ſequuntur, hi ſunt, vt omnia incommoda poſt aliquot dies ſponte & ſucceſſiue remittant, & quidem vel ſine vel cum quacunque euacuatione; & hæc quidem cum lenibus ſucceſſibus, extra ſtata tempora, quaſi indifferente modo.

4. Euentus autem *peiores* ſunt copioſæ ſtagnationes, quæ nonnumquam per plures hebdomades perſeuerant, & inflammatoriæ ſtaſes, non ſuppuratoriæ, ſed eryſipelaceæ vel phlegmonodeæ, quarum hæ poſteriores rariores quidem, ſed & periculoſiores ſunt, præcipue in partibus internis.

5. Et quando remediis exagitantibus, atque calido regimine tractantur, hoc periculum augetur.

6. Quando autem per repentinam & impetuoſam horum adfectuum oppreſſionem velox *translatio ad interiora* contingit, periculoſior adhuc eſt euentus. Hac enim ratione materiæ quantitas in anguſtiorem locum cogitur.

7. *Expulſio* autem ab *interioribus* ad *exteriora* pari effectu minime ſuccedit. Non enim vt eryſipelas aut phlegmone, ſed vt rheuma ad exteriora erumpere poſſunt, quia hic non ſunt ſimplex & directus *adfectus* vel perpetuus *effectus*, ſed potius rheumatiſmorum male cedentium ſolus *euentus*. Et quando diſcuſſio ſtaſeos obtenta, nouam eius concentrationem in exterioribus partibus exſpectare, abſurdum eſt.

 8. Mul-

8. Multo minus rheumatiſmus, qui dictarum inflammationum fomes eſt, *translationem ſinceram* ab vno loco in alterum admittit, ſed contentus eſt vera *discuſſione*.

9. Non eſt familiare *ſimplici* rheumatiſmo, vt repentina, copioſa & ſtabili congeſtione in artum quemdam incumbat, & contumaciter illum obſideat, ſolemnius autem eſt illis rheumatiſmis ſeu *apoſtaſibus*, quæ a *febribus*, incommode cedentibus, proueniunt, & crus, inprimis *alterum*, impetu quodam inflare ſolent.

10. Hic infarctus & inflatio, quando mature non diſſoluitur ſed ſtabilis ſubſiſtit, *arx* & *ſedes* fit, ad quam commotiones rheumaticæ, vndecunque cooriantur, iuratum quaſi *receptum* habent; promtius etiã ob leuiores cauſſas paroxyſmi recurrunt, & maiora incommoda adfectæ parti conciliant.

11. Videlicet augeſcit ardor, rubor, vibratilis & fremebundus dolor cum febrili languore, inquietudine, proſtratione adpetitus, agrypnia, anguſtiis præcordiorum.

12. Hæc conſtitutio quouis modo periculoſior eſt, quam *ſimplex* rheumatiſmus, quia facile *inflammatoriæ febres* accedunt, vel *relapſus ad interiora* periculoſus contingit.

13. Ceterum recurſus rheumatiſmorum ſunt benigniores, præcipue in ſeroſioribus, quando excretiones placidæ & ſucceſſiuæ accedant; id quod Medico lucem genuinæ tractationis accendere poteſt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Curatiua.*

1. Reſolutio & diſcuſſio humorum reſtagnantium reſpiciatur.

1) *Interne* per antimon. diaphoret. arcan. duplic. bezoard. min. lumbric. terreſtr. præparat. coniunctis temperatis alexipharmacis v. g. eſſent. alexipharmac. *Stahlii*, mixtur. ſimpl. eſſent. ſcord. eſſent. pimpin. alb. vincetox. &, in mitiore adfectu, ſuccini, absque regimine coacto ſudorifero.

2) *Externe* per ſpirit. vini rectificatiſſ. camphorat. per ſaccalos ex ſpeciebus reſoluentibus & diſcutientibus paratos, v. g. ex herb. chamom. roriſm. mentæ, maioran. puleg. ma-

matricar. hyſſop. epithymi, betonic. thymi, flor. chamom. ſambuc. melilot. ſtœchad. lauendul. cum camphora.

3) Quando autem pertinacius inhæret adfectus, ſpirit. vini camphorat. cum modica quantitate ſpiritus formicar. vel ſpiritus abſtractit. ſerpilli maritatus conducit. Ipſæ denique embrocationes cum decoctis temperate neruinis, & pediluuia vſus haud contemnendi ſunt.

2. Motus congeſtorio - ſpaſtici modeſte cohibeantur, orgaſmus ſanguinis temperetur & partium ſtricturæ leniantur, per nitrum cum abſorbentibus, it. decocta gelatinoſa, mucilaginoſa & emulſiua cum modica quantitate papaueris, per ipſum denique ſerum lactis ac potum dilutum & ſufficientem.

3. Quando autem neceſſitas vrget, & adfectus pertinacia continuat, dictis temperantibus miſceatur cinnabaris, corall. rubr. præparat. M. P. de cynogloſſ. ſemen papauer. & ſyrup. eiusdem.

4. Ante omnia vero aluus ſemper aperta ſeruetur per lenia laxantia, aut mitiora euacuantia, cui ſcopo inſeruiunt rhabarbarina, ſennata, tamarindinata, magneſia alba, extract. panchymag. *Crollii*, maſſa pilul. de ſuccino *Cratonis*, &, inſtar omnium, pilulæ *Stablianæ*.

5. Tandem in declinatione adfectus circa finem mixtura tonico - neruina *Stablii* obferatur.

B. *Præſeruatiua.*

1. Ratio maxime habeatur euacuationum ſanguinearum tam ſpontanearum, quam artificialium. Hinc circa æquinoctia venae ſectio in pede inſtituatur, & in adſuetis ſcarificatio interdum interponatur.

2. Præcipue autem hoc neceſſarium eſt, quando hæmorrhoides vel menſes impedite fluunt; quo caſu adplicatio hirudinum ad loca hæmorrhoidalia ſubiungenda & turbatæ vel ſuppreſſæ hæmorrhagiæ modeſte reuocandæ ſunt.

3. His ob primarium viarum ſaburram, & ſanguinis abundantiam ſeroſam ſubinde interponatur laxatio per epicraſin.

 4. Ther-

4. Thermarum vſus præſertim in ſpongioſis ſubiectis, hic non reiicitur.

5. Optimum autem & præſtantiſſimum remedium, nempe *motus corporis* ſufficiens & perennans, vbique coniungatur. *Vid. Cautel.*

6. Tandem *cauſſæ occaſionales*, quæ paroxysmos rheumaticos reuocare ſolent, quouis modo euitentur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In rheumatismo exulent omnia remedia *exagitantia* calidiora, aut *refrigerantia*, lympham & ſerum denſantia, grauiora enim & vehementiora incommoda poſt ſe ducunt.

2. Non minus euitentur *humida*, quia tonum admodum relaxant & eneruant.

3. *Opiata* adfectum rheumaticum præſentem non tantum reddunt contumacem, ſed & quacunque leui occaſione eumdem reuocant.

4. *Salia volatilia* partes ſubtiliores facile repellunt, &, craſſioribus relictis, tumores ac ſtupores inducunt.

5. Maxime omnium ſibi caueat Medicus ab *oleis deſtillatis*, item ab *vnguinoſis*, *emplaſticis* tenacibus, & omnibus maturantibus & abſceſſum facientibus. Non enim eſt indoles rheumatismorum, obſceſſionem ſtricte dictam formare.

6. Minus quoque & ſibi & patientibus conſulit Medicus, quando fortiora *purgantia* & *emetica*, vel calidiora diaphoretica cum regimine coacto propinat, facillime enim cum aliis grauiſſimis pathematibus *arthritis* inducitur.

7. Ipſa *venæ ſectio* curatoria locum non habet, niſi ſumma vrgeat neceſſitas, nam & præſentia incommoda, niſi quidem repetatur, parum minuit, & futura cauſſatur admodum ſontica, nempe nulli, niſi huic medelæ amplius cedit adfectus.

8. De *ſpiritu vini* notandum, quod ſit rectificatiſſimus. Sin ſecus, plus detrimenti quam emolumenti adfert. Quando autem *talis* non eſt ad manus, topica in forma ſicca tutius adhibentur.

9. Essentia *succini* hoc in adfectu præseruando, præmissis quæ sanguinis quantitatem imminuunt, egregiæ est efficaciæ; Immo in ipso paroxysmo, non adeo exacerbato, laudatur.

10. De *motu corporis* in paroxysmo negandum quidem non est, illum sub initium maiores dolores, immo eiulatus, excitare; adseueramus autem & multis testibus confirmamus, quod hoc remedio, placide primum adhibito & deinde moderato tenore per tres vel quatuor horas continuato contumacissimi rheumatismi, qui alias optimis remediis per plures hebdomades resistunt, vno die felicissime profligentur.

TABVLA XX.

DE

INFLAMMATIONE IN GENERE.

I. DEFINITIO.

Inflammatio est principii agentis negotium vitale, quod illud mediante humorum motu congestorio & adpulsorio in aliqua corporis parte, vltra gradum naturalem aucto, sanguinem, in veram stasin deductum, discutere, vel, sin hoc non amplius obtineri possit, sulphureas, fermentatiuas & summe agiles particulas, in hac stasi contentas, subtrahere, & reliquam languidam, minus noxiam, materiam in pus laudabile conuertere conatur; vt hac ratione corruptio putrida, seu sphacelosa, a stasi tali exspectanda, præoccupetur, & præceps fermentatiua diffusio intercipiatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Inflammationis *tres* sunt species.

1) *Erysipelas* dicitur, quando inflammatio in superficialibus

bus, & membranaceis partibus in *latitudinem* diffunditur, & tumorem æqualem, mediocriter ardentem, & dilute roseum format. Germanice vocatur die Rose, der Rothlauf.

2) *Phlegmone* adpellatur, quando inflammatio in *latum* & *profundum* æqualiter & satis amplo spatio extenditur. Differentias speciales mox subiungemus.

3) *Apostematodes* inflamatio vocatur, quæ vel in superficie, vel subtus, arctiori spatio circumscripta est, & *profunditatem* illius partis, quam obsidet, magis penetrat. Huic inflammationum speciei partes carnosæ vel glandulosæ in primis sunt expositæ.

4) *Gangræna* non est peculiaris species inflammationis, sed potius infelix illius, præcipue apostematicæ, euentus.

2. *Erysipelas* differt a *phlegmone gradu*,

1) nam in *latum* tantum est diffusum, & ita solum *cutis* inflammationem exhibet. *Phlegmone* autem tam in *latum*, quam in *profundum* tendit.

2) In *erysipelate* color magis ad flauedinem, in *phlegmone* autem ad ruborem excedit.

3) *Erysipelas* mutat subinde sedem suam, & ex vno in alium locum cedit, augmenta etiam celeriter sumit; *phlegmone* autem in vno loco subsistit, & tardius augetur.

4) *Erysipelas* maiorem quidem feruorem inducere observatur; *phlegmone* autem, vti non raro a *mestasi febrili* exoritur, ita plerumque motus febriles habet coniunctos. Nam motus inflammatorius *partialis* quando in vniuersam humorum massam diffunditur, *febris* inflammatoria adpellatur.

5) *Erysipelas*, quando premitur, color disparet, & mox redit; *phlegmone* autem propter duritiem suam hanc coloris mutationem non subit.

6) Inter ea hoc habent commune, vt ad *suppurationem* non inclinent. Quando autem incongrua arte maturatio promouetur, corruptio *seroso-salsa*, loco laudabilis suppurationis, facile emergit.

7) De

7) De *phlegmone* notare adhuc conuenit, quod ab auctoribus non æque exacte describatur. Communiter enim *generico* sensu ab illis sumitur. Est autem *species* inflammationis, quæ stasin sanguinis intra poros & tenuissima vascula in *latum* & *profundum* inuoluit.

3. Inflammationes differunt ratione *materiæ*, stasin formantis, & hinc dicuntur vel

1) *simplices*, quæ a stasi pure *sanguinea* in partibus carnosis & sanguifluis oriuntur, & ad corruptionem siue suppuratoriam, siue putredinosam procliues sunt, vel

2) *compositæ*, quæ multum seroso-lymphaticæ substantiæ comprehendunt, & in salso-vlcerosas corruptelas magis abeunt.

4. Differunt etiam *ratione locorum* adfectorum, & secundum hanc diuisionem sunt vel

1) *externæ*.

a) Huc pertinent omnes erysipelacei adfectus faciei, manuum, brachiorum, genuum, tibiarum, pedum.

b) Apostemata externa.

c) Furunculi in peripheria corporis prouenientes.

d) Tumores inflammatorii v. g. parotidum, tonsillarum, vuulæ, mammarum, testium.

e) Ophthalmia, odontalgia, otalgia &c. vel

2) *Internæ*.

Huc non solum pertinent phrenitis, angina, pleuritis, peripneumonia, paraphrenitis, hepatitis, nephritis, sed etiam omnes febres inflammatoriæ, in quibus motus auctior, ante particularis, per vniuersam sanguinis massam diffusus est. De his speciales tabulas infra exhibebimus.

5. Ardor *inflammatorius* non confundendus est cum æstu sanguinis *congestorio*, ille enim semper veram stasin, hic autem stagnationem tantum sequitur.

III. *SIGNA*.

A. Inflammationum *externarum*.

1. Generalia.

1) Facta sanguinis stasi mox accedit *tumor*, qui non solum

partem immediate adfectam, verum etiam viciniam occupat.

2) Huic tumori tempestiue succedit *rubor* & *æstus*, seu potius *ardor*, ad tactum sensibilis, & patienti ita molestus, vt inquietudinem, impatientiam, immo internum angorem sæpius incurrat.

3) *Dolor* concurrit lancinans, pungens, arteriarum pulsui respondens, sensibilior in partibus sanguineis, obtusior in exsanguibus & glandulosis.

4) Hæc symptomata, quando per aliquot horas durauerunt, contingit *interdum*, vt sensim mitescant, & tandem prorsus auferantur.

5) Et sic patiens pristinæ integritati restituitur in stasi quidem *profundiore* intra *quatuor* circiter dies, quando autem magis in *latum* diffusa fuit, *septem* dierum spatio negotium demum absoluitur.

6) Quando autem *discussio* obtineri nequit, staseos succedit *corruptio*, eaque vel laudabilis, *purulenta*, substantia nempe alba, aut ad summum leuiter flauescens, inodora; vel *putredinosa*, de qua sub *prognosi* plura dicemus.

7) Toto illo tempore, quo stasis ad corruptionem purulentam properat, æstus & ardor potissimum in circuitu adfligunt, & rubor circulum quasi in peripheria partis adfectæ format, in centro autem tumoris hæc omnia mitiora, tepidiora, & magis pallida adparent.

8) Quo grauior est inflammatio, eo magis reliquum totum corpus spasmodica constrictione adficitur, & adspectus est macilentus, concurrente sensu horripilationis.

9) Reliqua signa sub *differentia* iam indicata legantur.

2. *Specialia*

1) *Erysipelatis.*

a) Præcedit *rigor* quidam in parte illa cutanea.

b) Hunc excipit *dolor* congestorius in eadem adfecta parte.

c) Succedit *tumor æqualis*, qui intra exiguum tempus tale sumit augmentum, vt *cuticula* nitescat.

d) Non-

d) Nonnumquam *mador* quidam, veſiculas quaſi formans, in hoc tumore obſeruatur.

e) Continuat hic tumor per *dies* circiter *quatuor*, quo tempore ſenſim iterum decreſcit.

f) *Colorem* exhibet non tam inſigniter rubicandum, quam flaueſcentem. Quando autem magis pallidus eſt tumor, quod rarius obſeruatur, a *Germanis* adpellatur: Die weiſſe Roſe.

g) Aliquando de loco in locum migrat, immo per vniuerſam corporis peripheriam ſe diffundit.

2) *Phlegmones*.

a) *Tumor* adeſt non ſolum in *latum*, verum etiam in *profundum* diffuſus, durus, rubicundus, præter naturam calidus, in *altitudinem* non adeo eleuatus.

b) In *peripheria* accedunt *dolores* ſpaſtici, lancinantes.

c) *Duratione* hæc ſpecies inflammationis longe ſuperat *eryſipelaceam*.

d) Sponte ſua vti ad ſuppurationem non eſt idonea, ita, ſi peruerſa arte eo deducitur, legitimum & bene coctum *pus* non exhibet, ſed materiam *vlceraſcentem*. Vnde & facile in vlcus manans, ſerpiginoſum, vel plane fiſtuloſum transmigrat.

e) Commotiones *febriles* communiter præcedunt & coniunctæ ſunt.

f) Quando a *metaſtaſi febrili* exoritur, inuadit cum *horrore*, per vnam & alteram horam durante.

g) Huic ſuccedit *æſtus*, quem ſenſus *ardoris* excipit.

h) Contingunt eiuſmodi ſtaſes phlegmonodes in *carnoſis* communiter & *ſpongioſis* locis.

i) Inſuper, quod notatu dignum, in *extremis* vtplurimum partibus, nempe in brachio, cubitu, crure, rarius femore. Confer. *cauſſæ*.

k) Aliquando etiam in facie occurrunt, e. g. duræ illæ, rubræ & æſtuoſæ inflammationes, quæ interdum dentium dolores excipiunt; *phlegmones* indolem ſiſtunt; præcipue ſi minus dextre tractentur.

3) *Apostematis.*

a) Collectio ſanguinis extrauaſati in vnum quaſi nodum, & hinc arctiore ſpatio circumſcripta.

b) In partibus præcipue carnoſis & glanduloſis.

c) Reliqua videantur *tabul. de abſceſſu.*

B. Inflammationum *internarum.*

Harum ſigna diagnoſtica *ſpecialia* tabulis febrium inflammatoriarum ſpecialius indicabuntur; *generalia* ſunt ſequentia.

1. Quo ſenſibilius eſt viſcus, eo magis acerbus & ardens eſt *dolor.* Hinc in pulmonibus, pleura, renibus & ventriculo eſt exquiſitiſſimus, in hepate autem, liene & pancreate obtuſior ſentitur.

2. Ingens adeſt *æſtus*, horror admodum notabilis, & inferiores corporis partes magis adfligens, *ſitis* fere inexſtinguibilis, ita vt magna faucium ſiccitas poſt potum mox redeat.

3. *Vrina* flammea, interdum poſt temporis cuiusdam ſpatium ſedimentum roſei coloris, circa incrementum vero & ſtatum inflammationis, multo tenerius, tempore vero declinationis tenacius & ſubmucidum deponens.

IV. *SVBIECTA.*

1. Vix vmquam alii homines, quam *plethorici* inflammationibus obnoxii ſunt.

2. Præcipue ſanguinei, qui habitus corporis ſucculenti, laxioris & poroſioris exſiſtunt, in quem ſanguis altius & copioſius penetrare poteſt. Hinc inflammationes communiter in partibus carnoſis, deinde in ſic dictis parenchymaticis, rariſſime in exſanguibus occurrunt.

3. Maxime omnium illi, qui corpore quidem otioſi, animo autem multis commotionibus expoſiti ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa materialis *antecedens* eſt plethora. Inflammationes enim ſatis frequenter ab intra ortum ſuum habent, & per modum *decubitus*, vti vulgo loquuntur, ſiue expulſionis ad exteriora corporis, nempe ad artus materia ex-

expellitur: præcipue in phlegmone post febres acutas rheumatico-inflammatorias.

2. Caussa materialis *proxima* est stasis sanguinis in aliqua corporis parte.

3. Caussa *formalis* est laboriosa principii agentis intentio & conamen, ad corruptionem sphacelosam, in quam sanguis, sibi relictus, facile transit, præoccupandam.

4. Locum hinc omnino habet *adsertio antiquorum*, quod eiusmodi expulsiones inflammatoriæ a natura soleant institui vtili quadam intentione, dum illa materias noxias a partibus nobilioribus vitalibus deponat ad partes ignobiliores.

5. Et sane dignam meretur considerationem, quod tam *phlegmone*, quam *erysipelas* in *extremis artuum* communiter proueniant e. g. in brachio, manu, cruribus, pedibus, non vero facile in reliquo corporis trunco, rarius etiam in femore, & ibi quidem non sine ingenti periculo & malo successu, in primis, si error in cura committatur. Hoc etiam valet, quando in capite, in primis in facie se sistit; id quod frequentius feminis, quam viris, ob inordinatos menses euenit.

6. Caussæ *instrumentales* sunt

1) directio & restrictio copiosioris sanguinis, bene adhuc fluidi, ad portionem illam, motu suo iam priuatam.

2) Motus auctior & fortior transpulsus huius fluidi & viuidi sanguinis per coagulatas & concretas illas portiunculas. Vnde non solum tumor, rubor & calor oriuntur, sed etiam corpusculorum concretorum aliqua abrasio, diuulsio & discussio obtinetur.

3) Quando autem hæ coagulatæ moleculæ tam crassæ & densæ sunt, vt illarum discussio non amplius obtineri queat, tum intimiorem mixtionis suæ dissolutionem subeunt.

4) Qua ratione tenuissimæ tantum sulphureæ particulæ *sensim* & hinc *innoxie* in reliquam sanguinis massam resorbentur, & per diaphoresin euacuantur; reliquæ autem minus agiles particulæ in pus conuertuntur.

 7. Cauſſ.

7. Caussæ *occasionales* & *procatarcticæ*, quæ stasin sanguinis inducere valent, sunt vel

1) *externæ*, e. g. violentæ relaxationes a contusionibus, vulnerationibus, vel pruriginosæ scalptiones & punctiones, item frictiones cum panno aspero, vnde sanguis exardescit, vel in tenerioribus ardor solis, aut æstus ignis in foco culinario, tandem plenariæ meatuum interceptiones & ligaturæ; vel

2) *Internæ*, vbi rarissime simplex spissitudo sanguinis, sed potissimum præceps & impetuosa actiua congestio adcusanda. Hinc etiam omnis violenta sanguinis expansio eius modi caussæ internæ occasionem suppeditat; quo spectant

a) vehementes corporis motiones, saltationes, iracundia, diæta vinosa, ponderum grauiorum tractatio.

b) Partus difficilis, lochiorum & fluxus mensium simulque omnium hæmorrhagiarum siue naturaliter, siue artificialiter adsuetarum, imminutio, immatura emansio & obstructio, immo etiam cessatio, earumdemque omnium incongrua prouocatio, vel imprudens nimiarum adstrictio.

c) Omnes refrigerationes, præ ceteris autem potus frigidus corpore calente intemperanter adsumtus.

d) Incongruæ febrium per adstringentia vel expellentia tractationes.

e) Porro omnes dolorum spastico-arthriticorum inflammationumque erysipelacearum, immatura profligatio & retropulsio.

f) His tandem adnumerandæ qualescunque excretiones subcutaneæ, quæ non nullis plethoricis, venæ sectionibus æquinoctialibus adsuetis, admodum frequentes sunt.

8. De caussis *dolorum*, qui sub actu inflammatorio occurrunt, legi potest *tabula* medica de *congestionibus completis* & *tabul. chirurg. de abscessu.*

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

A. *Generalis.*

1. Sanguis extra motum suum alicubi stagnans, vel *discuti*, vel *exsiccari*, vel *suppurari* debet: si nihil horum contingat, simpliciter *putescit.*

2. Optima ex his est *discussio*, proxima est *suppuratio*: mala & sæpe periculosa est *exsiccatio*; nisi plane superficialis sit congestio. Pessima, immo funesta est *putredinosa* corruptio, ad minimum parti adfectæ, subinde etiam vicinis.

3. Stasis *inflammatoria* eademque externa, vltra quartum diem absque cessatione tumoris, duritiei, ardoris & doloris punctorii perennans, magisque insolescens, felicem sui *discussionem* non solum respuit, sed certissime etiam transit in corruptionem siue *purulentam* laudabilem, siue *putredinosam* parti adfectæ *lethalem.*

4. Licet in scirrhum quoque interdum desiccetur, hic tamen semper ad alterutram ex his duabus corruptionibus habet procliuitatem, magis autem ad putredinosam, quam suppuratoriam.

5. Quando dolores tensiui & pressorii *late* circa partem adfectam sese extendunt, cum ardore grauissimo & rubor intensissime rubicundus, fuscus, liuescentibus & nigricantibus striis intertextus, fibræ vero flaccidæ, eneruatæ vel plane dilaceratæ vel contusæ adparent, tum inflammatio male cedit. Hæc enim phænomena designant præsentem gangrænam, quæ summus gradus est inflammationis, mox in putredinem abituræ.

6. Quando autem sub his circumstantiis, vniuersus dolor repente cessat, ardor & calor tepescit, immo refrigescit, tum paucis horis flacciditas in parte adfecta, deinde mollities, tandem diffluentia in tabem cum fœtore graueolento succedit, qui adfectus *sphaceli* nomine insignitur, & nihil aliud est, quam simplex sanguinis coagulati putrefactio.

7. Quo plus *sanguinis* sinceri in stasi aliqua concurrit, eo magis ad suppurationem procliuis est, hinc in erysipelaceis

laceis inflammationibus nulla ordinarie ſuppuratio contingit.

8. Quo magis *lymphatico-ſaliualis* & *ſeroſo-ſalſæ materiæ* ſtaſis quædam continet, eo peioris moris vlcerosa, colliquatiua & corroſiua corruptio inde emergit, quam *cancrum* nominare ſolemus.

9. Abſceſſus ſuppurati profundiores in *glanduloſis* externis partibus, ſine artis auxilio vix vnquam conſolidantur, &, niſi perita prorſus medicatio adhibeatur, etiam artis conatus pertinaciter eludunt, nam manatio vlceroſa ſemper impedit conſolidationem.

10. Quæ autem ſuppurationes in *carnoſis* partibus obtingunt, illæ ſponte ſæpius natura, nedum accedente inſuper congruo artis ſubſidio, reſtituuntur.

11. Inflammationes partium *internarum* omnes quidem ſunt pericnloſæ, gradu tamen perniciei differunt, e. g. inflammatio *hepatis* omnium eſt periculoſiſſima, hanc excipit inflammatio *ſtomachi*, *inteſtinorum*, *pancreatis*, *vteri*, *lienis*, quam ſequitur *veſicæ*, *renum* & *vreterum* a calculo exorta.

12. Inflammtio partis alicuius internæ, numquam ſine prorſus ancipiti euentu & vitæ periculo ad *ſuppurationem* peruenit: perpetuus enim ſanguinis per partes internas motus, harum laceratione ſufflaminatur, & reſtauratio ob continuum ſanguinis adfluxum impeditur.

13. Quæ inflammationes *internæ* mox non ſunt pernicioſæ, illæ lentas immo hecticodeas conſumtiones & labes viſcerum poſt ſe relinquere ſolent.

14. Pleuriticæ & peripneumoniacæ inflammationes profectiori ætati magis, iuniori autem minus periculoſæ euadunt. De ſingulis infra ſeorſim.

15. Quando inflammatio febri *acutæ* vel adſociatur, vel eidem ſuccedit, tunc *retropulſio* cum vitæ periculo contingit.

B. *Specialis.*

1. *Eryſipelatis.*

1) Eryſipelas ſibi relictum, præcipue in partibus ignobilioribus, non facile eſt periculoſum. Quando autem, vt

vt moris est, ad interiora *retropellitur*, frequentissime mortem infert. Conf. *Hippocratis aphorism.* 25. *Sect.* VI.

2) In partibus nobilioribus maioris est momenti e. g. in capite, facie, faucibus, pectore, immo in femore.

3) Periculosum est, si incongrua arte ad *suppurationem* perducitur.

4) Non minus sonticum est malum, quando vlceribus, vulneribus, fracturis aut luxationibus superuenit.

5) Quo magis febris complicata est, eo maioris est momenti.

6) In partibus *internis*, de quibus hoc quidem loco proprie non agimus, plerumque est perniciosum.

7) Soluitur hæc inflammationis species quando vel pruritus, vel formicarum sensus, vel squamulæ in parte adfecta obseruantur.

8) Quo magis in consuetudinem degenerauit, eo facilius e leuissima caussa repullulat, ad morem aliarum translationum humorum, proprio naturæ motu contingentium.

9) Erysipelatis corruptio peior est, quam quæ in aliis inflammationibus contingit.

10) *Sphacelositas erysipelacea* per aliquot dies in cute delitescere solet.

2. *Phlegmones.*

1) In *phlegmonodeis* inflammationibus, late diffusis, & in vnum notabilem locum & tumorem non collectis, *discussio* maxime locum habet.

2) *Phlegmone* senibus & insanis periculosior est, quam iunioribus, robustis & bene constitutis.

3) Citius succedit negotium discussionis in iis, qui sanguinem habent tenuem & floridum, qum in quibus spissitudo & viscositas illius peccat.

4) Quo magis *temperata* est *aura*, eo facilius superantur, in regionibus autem calidis & diebus canicularibus graviores fiunt inflammationes.

3. *Apostematis.*

1) Quando inflammatio in vnum veluti tuber coaceruata, & tam in profundum, quam in latum collecta est, tunc *maturatio* requiritur.

2) Præcipue *copiosiores* stases inflammatoriæ, ab externis caussis inductæ, & in vnum quasi nodum collectæ, si non cito medicationi obferantur, ad discussionem rarissime perueniunt, sed vel ad *suppurationem*, vel ad *gangrænam* tendunt. Nonnumquam imprudente tractatione indurescunt, & tunc proxima occasione præcipites sunt in vlcerationem *cancrosam.*

3) Repente autem congestæ tales stases mollescentes rubroliuidæ extumescentiæ (grosse Beulen) a lapsu, ictu, verberibus exortæ, si mox in primo principio ipsis occurritur, commode discutiuntur.

4) Quando autem grandiores eius modi congestiones mollescentes iam per plures horas detentæ sunt, neque inflammatio æqualis, neque debita suppuratio, (ob insufficientem transitum motus sanguinis inflammatorii) contingit. Vnde *gangræna* & *sphacelus* immediate succedunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Inflammationum *externarum.*

1) In his ante omnia prioribus diebus tentanda est *discussio* per *subtilia* resoluentia, quæ odore magis, quam resinosa acrimonia, agunt. Huc pertinent:

a) *Radices*; irid. Florent. sigill. Salomonis, bryon. vincetox. bardanæ, pimpin. alb. rub. tinct. angelic. caryophyll. galang. quibus moderata quantitas radicis bistort. ad stricturam inferendam adiiciatur.

b) *Herbæ*: apii, chærefol. hyssop. abrotan. sabinæ, rutæ, saluiæ, meliss. menth. crisp. & Saracen. laudatur etiam cortex medius sambuci.

c) *Flores*: chamomill. melilot. sambuc. bellidis, summitat. origan. rosar. violar.

d) *Se-*

d) *Semina*: anisi, fœniculi, carui, dauci, fœnugræc. &c.

e) *Camphora*, quæ hic principatum tenet, præcipue spiritus illius recte præparatus, & legitime adplicatus. *Conf. cautel.*

f) Ex his possunt fieri species, quæ sacculis, vino *calido* imbutis, & sufficienter iterum expressis, regioni adfectæ calide adplicentur. Nam ipsum *vinum* præstans est remedium pro inflammatione discutienda.

g) *Emplastrum diaphoreticum Mynsichti*, item de *spermate ceti* &c.

2) *Fiente* adhuc inflammatione & vrgente statu plethorico, vtilis est *venæ sectio reuulsoria*, ne adfluxus sanguinis ad partem adfectam nimis copiose contingat, præmisso laxante, & subiunctis remediis *internis*, nempe in cholericis, pulueribus temperantibus nitrosis cum sale digestiuo, antimoniato fixo & momento cinnabaris mixtis. Item essentia alexipharm. *Stahlii.*

In *leuiore* autem inflammatione neque *venæ sectio* neque *interna* remedia necessaria sunt.

3) Quando autem *discussio* non amplius potest obtineri, quod a stasi vltra quartum diem subsistente, & dolore in horas augescente diiudicatur, tum *suppuratio* & *maturatio* promouenda est. Maturant autem, quæ poros aliquo modo obstruunt, & sic portionum humidarum exhalationem impediunt, simul tamen fibras partis subtili neruina acrimonia roborant. Laudantur ad has indicationes obtinendas

a) *Radices:* lil. alb. althææ.

b) *Herbæ:* parietar. malu. branc. vrsin.

c) *Flores:* verbasci, linariæ,

d) *Semina*: psyllii, lini, cydonii.

e) *Pinguedines:* anseris, gallinæ.

f) *Olea* per infusionem parata, e. g. chamomill. verbasci, lil. albor.

g) *Gummi-resinæ*: ammoniac. galban. &c.

 h) Hæc

h) Hæc in forma cataplasmatis adhibenda, vbique obseruando, vt roborantia emollientibus admisceantur.

4) Quam primum *maturatio* facta est, statim de *apertione* cogitandum. Hanc promouent

a) Ipsa sæpissime natura, sine artis auxilio.
b) Cepæ assatæ.
c) Mel cum farina secalina mixtum.
d) Fermentum recens.
e) Pinguedo leporis.
f) Incisio chirurgica in apostematibus profundis.
g) *Cauteria potentialia*, e. g. magnes arsenicalis, præsertim causticum *Sutorianum*, quod efficaciam suam sine insigni sensu & humorum adfluxu egregie exserit. Indolens etiam & efficax dicitur causticum *Zwingeri*, quod ex calce viua, minio & sapone nigro paratur.

5) Tandem ad *mundificationem* apostematis & *consolidationem* adhibeantur balsamica & neruina, e. g. essent. sequens balsamica *Stahliana* passim commendata.

Recip. essent. myrrh. drachm. III.
succin. drachm. II.
olei trebint. gutt. X.
Misce, installando gutt. X. XX. XXX. pro conditione subiecti & apostematis.

6) *Anodyna* externe quidem locum habent in inflammationibus ad modum dolorificis; sensationem tamen in integrum non tollunt, sed tantum mitigant; in incremento autem potius, quam circa statum adhibenda sunt.

7) Blanda per *aluum* euacuatio, si reliquæ circumstantiæ concedunt, ante omnia instituatur.

2. Inflammationum *internarum*

In his placida tantum *discussio* locum habet, suppuratio enim vbique periculosissimum inuoluit euentum. Conf. omnes *tabulæ*, quæ de *febribus inflammatoriis* agunt & infra sequuntur.

B. *Me-*

B. *Methodus specialis.*

1. *Erysipelatis.*

1) In *leuiore* casu negotium discussionis vel soli naturæ relinquatur, vel topicis conuenientibus promoueatur. Talia sunt

a) *Camphorata*, quæ vel in sicca forma, vel soluta, nempe spiritu vini rectificatissimo adplicentur. *Vid. cautel.*

b) *Farinacea* & *furfuracea*, e. g. farina secalina, triticea, lupinorum, fabarum, hordei; quibus camphora commisceatur.

c) *Saturnina*, superius iam nominata, sed cum discutibus maritata.

2) In *grauiore* inflammatione erysipelacea præstat remedia *interna*, quæ superius indicata sunt, cum *externis* coniungere.

3) Quæ *specifice* ab auctoribus laudantur illa sub *cautelis* recensebimus.

2. *Phlegmones.*

1) In hac inflammationis specie quadrat potissimum methodus generalis, superius tradita.

2) Discutientia vegetabilia superius adlegauimus.

3) Præcipue in maiori stasi hic non adquiescendum in solis topicis, sed interna debent coniungi.

4) Quo maior & profundior hæc stasis est, eo magis conueniunt *emplastra*, cum larga quantitate camphoræ remixta, e. g. præ aliis diaphoretic. *Mynsichti*, de spermate ceti eiusdem, de melitoto; diachylon cum gummatibus, de ammoniaco *Foresti*, saponat. *Barbette*, præcipue etiam de spermate ranarum, quod simul impetuosum ad inflammatam partem adfluxum modeste cohibet, alia vero acriora & vnguinosa admiscere minus conuenit. Coniungantur autem vbique interna resoluentia & discutientia.

3. *Apostematodes.*

1) Hanc inflammationis speciem primis diebus discutien-

tibus æque vt alias tractamus, quando autem ad maturationem tendit, tractatur, vt abſceſſus, Conf. *tabul. chirurg. de abſceſſu.*

2) Staſibus autem repente congeſtis, nempe rubro-liuidis illis extumeſcentiis, a contuſione, lapſu, verberibus inductis, mature occurratur:

a) Compreſſione cum frigido ferro.

b) Præcipue autem cum medicamentis, ſanguinem mature *reſoluentibus*, nempe rad. irid. Florentin. ſigill. Salomonis, bryon. herb. hyſſop. chærefol. bellid. min. ſemin. aniſi, cuius oleum *Foreſtus* eximie laudat ad eiusmodi contuſiones impuras.

c) Coniunctis leniter *repellentibus*, inter quæ hoc loco fere præcellit radix ſymphyti maioris.

d) Hæc pulueriſata cum *vino* vel *vrina*, quæ nonnullis arcanum hic eſt remedium, cocta, atque in forma cataplasmatis adplicata diſcutiunt ſatis potenter, es muß aber nicht zu naß ſeyn.

e) In *ambitu* ſpiritus vini camphoratus, vel his ipſis admiſceri, vel camphora adſpergi debet.

3) Quando autem grandior talis congeſtio per plures iam horas hæſit, ita vt neque *diſcuſſio*, neque etiam debita *maturatio* exſpectanda ſit, præſtat corruptionem putredinoſam per *ſectionem* anteuertere, & quidem ante, quam vel inſignis inflammatio, vel plane corruptio acceſſerit. *Apertio* ſatis ſit magna, vt ita ſanguis grumoſus, in corruptionem tendens, vno actu euacuetur. De hoc negotio legi meretur *Seuerinus de recondita abſceſſuum natura libr.* VII. & de *efficaci medicina* § 37. Confer etiam *tabula* chirurgic. de *contuſionibus.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Solemnis eſt quæſtio, num *venæ ſectiones*, quam veteres & multi recentiorum ſtaſibus inflammatoriis diſſoluendis dicarunt, tam neceſſariæ ſint, vt, ſecundum *Schelhammerum*, bona conſcientia non poſſint prætermitti? de qua re ſequentia ſunt notanda.

2. *Vti*

2. *Vtilis* eſt venæ ſectio in *fiente* adhuc inflammatione, ne adfluxus ſanguinis copioſior fiat ad partem adfectam.
3. Vtilis etiam eſt, quando vulnerum hæmorrhagiis cito per adſtringentia ſuppreſſis, grauior inflammatio ſuperuenit, ſubiungendum tamen regimen magis diapnoicum *Conſ. num.* 40.
4. *Noxia* magis eſt, quam vtilis, ſi non ſtatim circa initia adminiſtretur.
5. Hinc in inflammationibus *internis*, vbi ſigna diagnoſtica, præter peripneumoniam, ſatis intricata ſunt, conſultius illa omittitur, quam temere aliquid tentatur.
6. Ancipitis autem in primis euentus eſt, quando febris talis inflammatoria *typum* qualemcunque exhibet.
7. Dantur tamen aliquando caſus & circumſtantiæ, vbi etiam in inflammationibus *internis* venæ ſectio quodam modo neceſſaria videtur, e. g. in ſtatu ſumme plethorico, in grauioribus ſanguinis commotionibus, a qualibuscunque cauſſis inductis &c. de quibus ſuo loco dicemus.
8. Medicus, ſi vena incongrue ſecta, aduocetur, *tranſpirationem* placidam tanto magis commendatam ſibi habeat; ſero autem vocatus, deterius iam habente patiente, non dubitet prognoſticon funeſti euentus formare.
9. In omni inflammatione a *forti refrigerio* abſtinendum eſt, ſanguinem enim coagulat, malum grauiſſime auget, & opem, in perniciem permutat; ad *præoccupandam* autem ſtaſin inflammatoriam poſt contuſionem & collectionem ſanguinis adhuc fluidi, compreſſio per ferrum *frigidum*, diu continuata, vſum præſtat.
10. Cauendum a nimia *humectatione*, & *emollientibus*, quæ fibras relaxant, & copioſiori humorum irruptioni locum præbent & ſtaſin notabiliter augent. Exulent itaque aquæ illæ deſtillatæ e. g. flor. ſambuc. chærefol. flor. omnium, vel calcis viuæ &c. quæ paſſim a chirurgis adhibentur. Item ſentiendum de *oleoſis*, præcipue de famoſis illis e terebinthina paratis; it. ol. templinum, iuniperi. Emplaſtra mucida etiam nocent.
11. *Pinguia, vnguinoſa* quam maxime nocent, & per talia vulgi

re-

remedia amicus amicum trucidat, e. g. dum hanc tabulam conſcribimus, vir quidam vxoris ſuæ inflammatam faciem butyro inungit, & intra duos dies ad mortem illam comitatur.

12. Ab emollientibus hiſce tanto magis in *eryſipelate* & *phlegmone* abſtinendum eſt, quoniam tales inflammationes ad maturationem per ſe non tendunt, & quando peruerſa tractatione impetratur, parsque inflammata inſuper intempeſtiue ſecatur, non eſt laudabilis maturatio, ſed potius vlceratio cancroſa, ob concurſum ſeri cum ſanguine, vel plane ſphaceloſa corruptio. Proueniunt hinc talia vlcera, quæ olim Oehl-Schenckel vocata fuerunt, in quibus nulla conſolidatio ſperanda, vel ſi omnino in vno loco conſolidatio facta ſit, in altero loco duo, tria vel plura foramina eueniunt. Vnde quouis modo diſcuſſioni opera eſt nauanda.

13. Abſtinendum ab intempeſtiua & nimia *adſtrictione*, quæ ſufficientem aditum & tranſitum ſanguinis fluidi, ſtaſin reſoluturi, præcludit, & ſic ſalutarem naturæ intentionem turbat.

14. Abſtinendum a nimiis *calefacientibus*, quia ſenſum ardoris moleſtum fruſtra augent, & exſiccando in ſcirrhoſam conſtitutionem ſtaſin promouent.

15. Abſtinendum ab immatura ſub medio ſuppurationis actu *inciſione*, quia, tenſionem fibrarum relaxando, transpulſorium & abſterſiuum motum impedit, & ſuppurationem reddit difficiliorem.

16. Differentia ἀποςάσεως & ἀποςήματος, ſecundum *Hippocratem*, bene obſeruanda eſt, ne confuſio in praxi oriatur: apoſtaſes enim phlegmonodes & eryſipelatodes, vtpote ab omni maturatione & abſceſſione alienæ, quando medicationibus, ad hunc effectum acrius pellentibus, tractantur, in grauia mala coniiciuntur patientes. *Conf. tab. chirurg. de abſceſſu.*

17. In abſceſſu *grauiore*, multum puris continente, materia non *ſimultanee*, ſed ſucceſſiue euacuanda eſt, alias fibræ

nimis

nimis flaccefcunt, & lipothymici facile adfectus superveniunt.

18. *Dolores dentium* poſt ſe trahere ſolent tumores phlegmonodes, qui tamen, ſi modo non nimis negligenter habentur, ſponte & mature iterum ſolent diſſolui. E contrario illi tumores, qui hoc in loco ſine prægreſſo dolore dentium oriuntur, & æſtum, ardorem, dolorem pruriginoſum, pungentem & lancinantem ſecum ducunt, non carent periculo, in primis, ſi improuide repelluntur.

19. De inflammationibus *eryſipelaceis* turgidioribus illud notatu dignum eſt, quod *ſanguinea* illarum portio non *ſola*, ſed *tota* ſtaſis ſimul diſcutienda ſit, alias euaneſcit quidem omnis calor & dolor, tumor autem valde contumax & diſcuſſioni refractarius remanet.

20. Hinc in ſtaſi *eryſipelacea* copioſiore, vbi cutis notabiliter inflammata adparet, cauendum eſt, ne *ſanguis ſeorſim* diſcutiatur, portio autem *lymphatico - ſeroſa* relinquatur, & tumorem *œdematoſum* conſtituat. Huic incommodo occurritur, ſi ſpiritus *modice* camphoratus, & ad notabilem flauedinem *crocatus* eſt. Crocus enim ſub initium talis diſcuſſionis non modo ſeroſam ſubſtantiam ad diſſipationem aptiorem reddit, ſed & fibras roborat, vt repreſſio eo melius procedat. Vel quando *camphora* in forma ſicca adplicatur, remedia ſerum fundentia & tonum partis reſtituentia coniungenda ſunt, e g.

Recip. farin. fabar. vel ſecalin.
Flor. ſambuc. ana manip. I.
Rad. irid. Florent. drachm. II.
Ceruſſ. drahm. III.
Camphor. drachm. I. fiant ſpecies, ſacculo immittendæ & adplicandæ.

21. *Camphora* ſcopo diſcuſſorio, tam in phlegmonodeis, quam eryſipelaceis inflammationibus, egregie ſatis facit, in primis ſi adhuc recens eſt malum.

22. *Spiritus camphoratus* hac cautela adhibeatur, vt per initia

Z emi-

eminus tantum, nempe ad circumferentiam partis inflammatæ adplicetur, & deinde in horas, quoties nempe spiritus in auras abiit, ad centrum propius admittatur. Modo sit *rectificatissimus* spiritus, alias damnum potius, quam auxilium adfert.

23. *Optima methodus* est, vt *spiritus* breui temporis spatio sub aura exhalet, & sola camphora linteis adhærescat. Quando autem linteum spiritu adhuc madidum adplicatur, diuturna illius mora ardorem infert, eumque in *erysipelate* vehementem; quo casu ad spiritum profligandum aura, sed non sensibiliter frigida, dolenti parti admoueatur, man bläst dem patienten, am besten mit dem Munde, an dem schmertzhaften Ort.

24. *Camphora* etiam maturantibus non inutiliter miscetur, ne adfluxus humorum nimis copiose contingat, & dolorem exasperet.

25. *Interno* autem vsu exulent hic camphorata, effectum enim resoluentem & discutientem, quem *externe* præstant, nullo modo *interne* producunt, sed potius sanguinem concitant, & calorem augent; quod etiam de aliis calidis & acrioribus sentiendum est e. g. de gummi-resinis, galban. myrrh. &c.

26. Abstinendum quoque a *retrouocantibus* medicamentis, qualia sunt *purgantia*, quæ in talibus casibus maxime nocent. *Laxantia leniora* tolerantur, sed in principio principii. Commendantur hoc nomine pilulæ *Beccherianæ*, & in primis *Stahlianæ*. Multo minus conueniunt *emetica*, quæ multis ansam mortis præbent.

27. *Saturnina* ad inflammationes ipsas, præsertim insigniores, minus commendantur; quia illorum abusus vlcera inducit maligna, quæ vulgo erfrickte Schäden, Todten-Brüche, vocantur, *vid. Stahlii theoria pag.* 1286. eminus autem circa ambitum adplicata, pro *defensione* valent, sed camphorata semper addenda sunt.

28. Erysipelas quando per *saturnina* vel alia incongrua topica retropellitur, *hydropem* inducit. Vid. *tabul. de œdemate* sub *prognosi*.

29. *Alexipharmaca temperata* post tertium vel quartum diem commode adhibentur. Securissime procedimus, si leniora diapnoica, absorbentia & nitrosa exhibentur, & iisdem semel vel bis per diem lene alexipharmacum interponitur, quo nomine essentia alexipharmaca *Stahlii*, cum larga portione essentiæ pimpinell. albæ combinata, egregie se gerit, hæc enim radix leniter resoluit & abstergit.

30. *Essentia petasitidis* commendationem meretur, si stasis diu iam durauit, non autem sub initium.

31. *Specifica* passim laudantur, sed optandum vt effectui semper responderent, e. g.

1) *Fel carpionum*, iners remedium.

2) *sanguis menstruus*, prima vice erumpens.

3) item *sanguis leporis*, a canibus agitati. Hunc exsiccatum ad dimidiam drachmam in vino propinant, simul linteo excipiunt, exsiccatum aqueo rore madefaciunt, erysipelati imponunt, atque intra 24 horas bonum effectum spondent.

32. *Lapis medicamentosus Crollii* quid præstet, experimentandum est; modo prætermittenda non prætermittantur.

33. Sunt, qui ad inflammationes, præcipue internas, commendant *dentem apri* præparatum, *maxillas lucii piscis*, immo vniuersa capitis illius præparata; sed optandus potius est, quam exspectandus ab illis specialis effectus.

34. Semen autem *cardui mariæ* ad pectoris inflammationes specifica efficacia præditum esse, si non sola medullaris sed *integra* seu *tota* substantia exhibetur, experientia satis est confirmatum. Confer. *tabula de pleuritide* & *peripneumonia*.

35. In *sphacelo metuendo*, actu autem non præsente, ad discussionem & roborationem partis immediate adfectæ, *oleum cinnamomi* a recentioribus peritis magni æstimatur

36. Quando erysipelas in consuetudinem degenerauit, ita vt a quauis exigua caussa repullulet, conducit circa æquinoctia *venæ sectio*, & blanda per aluum *euacuatio*, respicien-

ciendo simul *crasin* sanguinis sulphureo-acrem, ad vias vrinarias inuitandam & per easdem eliminandam.

37. *Calore* leni pars adfecta, præcipue tempore suppurationis, semper fouenda est, vt particulæ sulphureæ, agiliores per transspirationem possint eliminari, & coagulata substantia in maiore laxitate conseruetur: vnde & formulæ *tepide* adplicari debent.

38. *Frigus* autem & siccum & humidum discussioni præiudicium adfert, & corruptioni tempus atque materiam suppeditat.

39. Quando post contusionem aut aliam violentam caussam, magna sanguinis collectio, cum tumore tactu *molli*, contingit, tum absente adhuc inflammatione, proximum est, vt incisio & sanguinis collecti euacuatio instituatur, quia tales collectiones neque discussionem, neque laudabilem suppurationem admittunt. *Conf. tab. chirurg. de contusionibus.*

40. Inflammationes partium *vulneratarum* communiter exposcunt venæ sectionem prudenter instituendam, non reformidando prægressam hæmorrhagiam. *Confer caut. 3.*

41. *Diureses* in omnibus prosunt inflammationibus, per absorbentia cum teneris acidis saturata obtinendæ, e. g. per ocul. cancri aceto vel vino imbutos; corallia præparata cum crystallis tartari remixta, quæ remedia acrimoniam sanguinis irretiunt.

42. Quando inflammatio a caussis *internis* producta est, externa remedia paullulum differenda sunt, donec orgasmus sanguinis deferbuerit.

43. Post *retropulsionem* inflammationis non vtile tantum, sed & necessarium est *internis* alex pharmacis temperatis leniter expellentibus & discutientibus cum regimine succurrere. *Extrinsecus* vero melius tunc est nihil adplicare, donec excretio illa ab intra extrorsum plurimum peracta sit, præcipue abstinendum si spiritus vini camphoratus non sit *rectificatissimus*.

TAB.

TABVLA XXI.
DE
CEPHALALGIA.

I. D*EFINITIO.*

Cephalalgia eſt ſpecies dolorum capitis ab humoribus, mediante motu tonico copioſius ad caput congeſtis, nullum autem exitum ibidem inuenientibus, ordinarie originem ducens. Deriuatur a κεφαλὴ, caput, & ἀλγέω, doleo.

II. *DIFFERENTIA.*

Cephalalgia eſt vel

1. *Idiopathica*, quæ a plethora & hinc immediata ſanguinis ad caput congeſtione exoritur; vel
2. *Symptomatica*, quæ vel ex vitio primarum viarum, mediante conſenſu *paris vagi* neruorum, vel in aliis morbis, e. g. febribus acutis, a translatione humorum ad caput originem ſumit.
3. Diuiſio cephalalgiæ in *ſanguineam & ſeroſam, catarrhalem, phlegmaticam, bilioſam, melancholicam, non quidem diverſitatem cauſſarum*, ſed ſubiectorum tantum & temperamentorum differentiam inuoluit; in praxi tamen non prorſus prætermittenda eſt. Ita enim cephalalgia *ſeroſa* differt a *ſanguinea* ſequentibus circumſtantiis.
   1) Familiariter occupat phlegmaticos aut ſanguineo-phlegmaticos.
   2) Frequentius deſinit in *coryzam*, *raucedinem* & reliquos adfectus ſeroſos.
   3) Dolores minus ſunt pulſatiles & aſtuantes, magis vero grauatiui.
4. Differt etiam *ſanguinea* ab iſta cephalalgia, quæ præcurrit *apoplexiam.*
   1) Hæc enim magis *occiput* quam *ſyncipat* inuadit, & a *nucha* quaſi incipiens pergit ad interiora cerebri, doloribus maxime *tenſoriis.*

2) *adultiores*, in primis summe plethoricos post insignem sanguinis commotionem *ex improuiso* quasi corripit.

3) *vertiginosi* fiunt, & sensuum vigorem *breui* amittunt.

5. Cephalalgia differt a *cephalæa*

1) *Gradu:* nam in cephalæa omnia sunt acerbiora & pertinaciora.

2) *Tempore:* cephalalgia ordinarie breuiores habet periodos; Cephalæa autem chronicus magis & habitualis est adfectus.

3) Dantur tamen etiam pertinaces & fere *continuæ* cephalalgiæ, a cephalæa parum differentes, quæ per frequentem caussarum repetitionem & consuetudinem in habitum deductæ sunt; & hæ in feminis quidem præcipue obseruantur.

4) Reliquas differentias cephalalgiæ & cephalææ, *signorum* huius & sequentis tabulæ comparatio manifestabit.

6. Differt porro cephalalgia ab *hemicrania*, quæ arthritico-spasticæ indolis est: certa enim intercedit differentia inter dolores, qui magis a congestione simplice dependent, & inter illos, qui vnice a contentionibus spasticis proueniunt. Specialiorem differentiam *signa* huius tabulæ, & illius, quæ *hemicraniam* exhibet, docebunt.

7. Differt denique cephalalgia ab *vlceroso-icherosis congestionibus*, quæ vel a violentis externis caussis, vel a qualicunque humorum corruptione, maxime omnium a *lue venerea*, originem ducunt; hi enim dolores a cephalalgicis sequentibus se distinguunt:

1) Salso ardore rodunt, acriter morsicant & terebrant.

2) Continuo durant, nec vmquam *in solidum* desinunt.

3) *Nocturno* tempore notabiliter exacerbantur, cumprimis incalescente per quietem corpore; vnde Germani dicunt: Diese Schmertzen können keine Federn vertragen.

4) Plura de his doloribus *tabula de lue venerea* exhibebit.

III. *SIGNA.*

1. Exserit se hic dolor aliquando per *totum caput;*

2. Communiter in *fronte* & per *tempora* sursum ad *bregmata.*

3. Ma-

3. Magis familiariter circa *radicem nasi*, vnde patientes ibidem *ardorem*, & circa *os cribrosum* eximiæ pressionis sensum accusant.

4. Simul in intimis fere *oculorum bulbis* de grauiter premente & compungente dolore conqueruntur.

5. Infert etiam sensum vel *lancinantem*, *pungentem* pressorium, vel pulsatilem, cum pulsibus *synchronum*, qui tamen post aliquas horas *remittit*, & non ita raro *sub somno* in totum desinit.

6. Circa frontem etiam obseruatur calor *tactui* manifestus.

7. Dolor concurrit *odontalgicus*, fluctuans & reciprocus, ita vt, dolore dentium vrgente, reliquus capitis dolor aliquo modo cesset, & vice versa.

8. Vnde *dentes* sæpe corrumpuntur, & corrupti eo facilius de nouo inuitant dolores.

9. Tinnitus *aurium* & susurrus sæpe etiam adcedunt.

10. *Oculi* siue exquisite rubent, siue tamen vascula aliqua inflatione distenduntur, ad minimum *visui* non sufficiunt, nec lumen liberius possunt tolerare.

11. Color faciei communiter satis rubet, nisi iam spasticum quid concurrat, in quo casu *pallor* potius, vel tamen rubor *male distributus* conspicitur.

12. Comitatur hunc ruborem *turgescentia* & *inflatio* faciei aut certe *vasorum temporum*, & simul fere *iugularium*. Hinc vulgus mediante filo capitis incrementum & decrementum solet percontari.

13. In *feminis* occupat hic dolor tempora *menstrua*, & prouenit modo *ante* mensium eruptionem, modo *sub* fluxu illorum *imminuto*, modo *post* eumdem *præmature* subsistentem, & ita singulis mensibus scenam suam ludit.

14. Interdum, sed rarius, adcedunt adfectus vertiginosi, qui de insigni congestionis gradu testantur.

15. In partibus remotis, ob motum strictiorem tonicum, sese manifestat

1) adstrictio *alui*.

2) pauca & tenuis *vrina*.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

Cephalalgia familiariter corripiuntur

1. *Sanguinei*, habitu corporis florido, & facie rubicunda præditi, item ſanguineo-melancholici.
2. *Iuniores* præ ſeneſcentibus.
3. *Feminæ* præ viris.
4. Senes arthritide vexati.
5. Perſonæ, quæ vita otioſa & ſedentaria gaudent, cum diæta lautiore, aromatica, ſpirituoſa.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis interna* eſt plethora, quæ ſimul *qualitate* præcipue apud hypochondricos ſolet peccare.
2. Cauſſa *formalis* eſt intentio animæ, ad exonerandum ſanguinem abundantem, per hæmorrhagiam narium: vnde humores mediante motu tonico copioſius verſus caput ab illa reſtringuntur.
3. Ex hac reſtrictione oritur æſtus capitis inſignis, & quia libere non refluit ſanguis, vaſa hac ratione inflantur, & membranæ multum diſtenduntur.
4. Cauſſæ *externæ & occaſionales*, quæ talem congeſtionem poſſunt prouocare, multæ obſeruantur, e. g.
   1) Euacuationes ſanguinis naturales, in primis narium, ſuppreſſæ.
   2) Euacuationum ſanguinis *artificialium* conſuetarum neglectio.
   3) Conſuetæ *aliæ* euocationes neglectæ, e. g. purgationes, ſudationes &c. certis temporibus celebrari ſolitæ: huc etiam pertinent ſudores retropulſi.
   4) inſignes corporis & animi commotiones, in primis iracundia.
   5) Potus ſpirituoſus, præcipue ad ebrietatem ſumtus.
   6) Somnus & vigiliæ quando extra conſuetum tempus eliguntur.
   7) Deprauatio primarum viarum, tamquam cauſſa *conſenſualis* conſideranda quidem eſt, quia neruorum *paris octaui* conſenſum non negabimus, adſeueramus autem, quod

quod *consuetudo* humores versus caput dirigendi plus efficaciæ habeat, quam prædictus consensus. Conf. num. 13)

8) Vapores acres per nares attracti.

9) Pedum & crurum refrigeratio præcipue humida.

10) Capitis *olim* concussio & vulneratio.

11) Translatio humorum versus caput in febribus acutis.

12) Dispositio hæreditaria.

13) Consuetudo citra congestionis rationem.

14) *Sensibilitas:* vnde odor grauis, & suaueolentus, præcipue in feminis, satis familiariter cephalalgiam prouocat, e. g. odor moschi, zibethi, rosarum, fumantis ellychnii; vbi mechanicæ rationes, quæ vulgo allegantur, non sufficiunt, possunt enim alia fœdida perferre, v. g. castoreum, asam fœdidam &c.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Cephalalgia tantum *periculi* non inducit, quantum *incommodi* caussatur.
2. Adfectus tamen vili non pendendus est: facile enim in prauam consuetudinem ita degenerat, vt deinde non solum frequentius reuertatur, verum etiam pertinaciter duret & *cephalææ* indolem exhibeat:
3. Præsagit cephalalgia
   1) Læsiones *visus:* ophthalmiam, suffusionem oculorum, guttam serenam &c.
   2) Læsiones *auditus.*
   3) Adfectus arthriticos.
   4) Ætate prouectiore lethargum, apoplexiam & paralysin, præcipue, quando vertiginosi adfectus accedunt.
4. Ceterum hæc congestio, cum effectibus suis dolorificis duobus modis soluitur,
   1) vel enim contingunt *euacuationes*
      a) Siue *sanguinis* per nares, & tum dolores familiariter præsentissime soluuntur.

b) Siue *seri*, e. g. e naribus per eruptionem coryzæ, item ex oculis, per illorum lippitudinem.

c) Siue *puris* modo e naribus, modo ex auribus: in grauissimis nempe & fere inflammatoriis casibus.

2) vel congestio *successiue discutitur*, & dolores *sensim* soluuntur, contingit hoc

a) *Promtius* in iunioribus.

b) *Tardius* in annosioribus, præcipue feminis.

c) Tardissime in *adsuetis*, in quibus insultus cum impetu erumpunt, certum tempus insistunt & absoluta periodo demum decedunt.

5. Cephalalgia, quando in *consuetudinem* iam degenerauit, & vitæ genus sedentarium non mutatur in laboriosum, optima methodus, & remedia efficacissima constans auxilium non possunt adferre.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In Paroxismo.*

1. Motus humorum *specialis* a partibus superioribus ad inferiores reuocandus est: hinc ante omnia *aluus*, quæ ordinarie adstricta, soluatur

1) vel per *clysteres* emollientes, carminatiuos.

2) vel, in casu minus vrgente, per *lenia laxantia*, e. g. pilulas *Stahlii*, *Beccheri*, extracto hellebori nigri paullulum acuatas, rhabarbar. sale Anglicano &c.

2. Deinde exhibeantur remedia, quæ *orgasmum* sanguinis temperant, & spasticam fibrarum stricturam demulcent.

1) Faciunt hoc nitrosa, absorbentia, cinnabarina, cum diaphoreticis fixis combinata, e. g. nitrum depurat. ocul. cancri, cinnabaris antimon. bezoardic. mineral. antimon. diaphoret.

2) Quando crasis sanguinis *spissior* est, addatur sal digestiuum e. g. arcan. duplicat. tartar. vitriolat. de quibus pulueribus ter vel quater per diem scrup. 1. potest propinari.

3. His subiungantur, quæ æqualem sanguinis distributionem promouent, & sic congestionem circa caput dissipant.

Faci-

Faciunt hoc alexipharmaca temperata, & blanda diaphoretica horis ante meridiem, & quidem exiguis dosibus propinanda, e. g.

a) Eſſ. alexipharm. *Stahlii.*

b) Decoctum e radic. ſarſaparil. cichor. chin. ſcorzoner.

c) Diluentia aquoſa largiter & calide hauſta, nempe infuſa thée, coffée, veronicæ, lauendulæ, teucrii veri.

4. *Dolores* autem quando hiſce cedere recuſant, lenis & circumſpecta *ſedatio* locum habet: in quem finem gran. i - ij. M. P. de cynogloſſ. vel gr. ij - iij. theriac. cœleſt. pulueribus temperantibus verſus ſomnum immiſceri poſſunt, obſeruando hoc præcipue tempore vt excretiones alui legitime ſuccedant.

5. *Externa remedia*, quæ ſubinde effectum aliquem præſtant, cum internis coniungantur. Huc pertinent

1) *Spiritus vini camphoratus*, leniter crocatus, qui in ſenſibilibus dolores præſentanee ſæpius abigit.

2) *Vnguentum alabaſtrinum.*

3) *Radix rhodia*, quæ pulueriſata, & epithematis forma fronti adligata, egregium præſtat effectum.

4) *Remedium domeſticum*, e pane ſecalino cum pauco ſale, baccis iuniperi, ſemine carui, fronti adplicatum, etiam vſum ſuum ſuppeditat.

5) *Pediluuia, ligaturæ, frictiones.*

6. Denique in declinatione dolorum exhibeantur tonum partium roborantia M. R. polychreſta *Stahlii.* eſſent. ſuccini.

7. In cephalalgia *ſymptomatica* primarius morbus reſpiciendus eſt e. g.

a) Saburra primarum viarum eliminanda ſecundum methodum, ſuo loco commendatam.

b) Febres acutæ tractandæ, vti ſub iiſdem indicatum eſt. *vid. tab. de febre ſynocha.*

B. *Extra paroxyſmum.*

1. *Quantitas* ſanguinis imminuatur per venæ ſectionem, circa æquinoctia inſtitutam; cui ad meliorem deriuationem *pediluuia* præmittantur.

2. *Qualitas* illius corrigatur, & quidem
 1) *Spissior*: per resoluentia, attenuantia & digestiua. e.g. fiat vinum medicatum e radicibus alexipharmacis, herbis antiscorbuticis, cum laxantibus sociatis.
 2) *Tenuior*: per temperantia, præcipitantia, acidula.
3. Æqualis humorum distributio promoueatur per M. R. tonico-neruinam *Stablii*.
4. Sub his omnibus hæmorrhagiarum suppressarum specialis ratio habeatur, e.g. mensium, hæmorrhoidum.
5. Diæta conueniens probe obseruetur, in primis circa motum corporis laboriosum & potum sufficientem.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Cautelæ & obseruationes, quæ tabula *de congestionibus in genere* traditæ sunt, ante omnia hic notandæ & adplicandæ commendantur.
2. *Bonum consilium, optimum remedium*: exerceatur corpus laboribus continuis & placidis, diæta autem largior paullulum ei subtrahatur, sic totum negotium felicius succedet, quam si ingens medicamentorum farrago propinabitur.
3. Quando cephalalgia iam per plures dies inualuit, & dolores tam contumaces sunt, vt spiritui vini camphorato cedere recusent; tum *vnguentum alabastrinum* adhuc tentandum est, quod, ex commendatione *Foresti*, insigniter subinde lenit.
4. Modo optima, e tot monstrosis, eligatur compositio, nempe illa, quæ plus *alabastri* & aliquid *albuminis ouorum* continet. Vile remedium, pretiosus effectus. Conseruetur vitro, non capsula, quia facile siccescit.
5. *Vnguenta pinguia*, quibus veteres caput inungebant, plane non conducunt, poros enim obstruunt, & sic transpirationem, in hoc adfectu salutarem, præpediunt.
6. Recentiorum aliqui *nucleos persicorum* contundunt, & camphoram cum aqua rosarum admiscent, ad externum vsum, sæpe non contemnendum.
7. *Odoramenta duplicis generis*, nempe *vrinosa* & *spirituoso-balsamica*,

ſamica, parum auxilii adferunt, plus tamen ab vrinoſis, moderate adhibitis, adhuc ſperandum; qualia ſunt: ſpiritus C. C. ſalis ammoniaci &c.

8. *Spirituoſo-balſamica* autem, immoderate adhibita, cephalalgiam exacerbant, præcipue in feminis; maiorem etiam humorum adpulſum, & hinc vaſorum turgeſcentiam cauſſantur. Caute itaque cum aqua Hungarica & ſimilibus procedendum eſt.

9. *Cucuphæ*, quæ ad roborandum caput & memoriam communiter commendantur, nuda opinione fundatæ ſunt, & in diſpoſitis ad commotionem ſanguinis occaſionem ſuppeditant. Abſint inprimis ſpecies earum calidæ apud feminas, quæ in *bregmate* ſenſum illum frigidum perſentiſcunt, ac ſi fruſtum glaciei capiti impoſitum eſſet.

10. Seneſcente & tepeſcente doloris impetu, immo etiam ſub inſultu leuiter emicante, vſus *eſſentiæ ſuccini* egregie conuenit. Habet enim ſuccinum aliquid tonici, vnde tam in *fluxionibus* ſanguinis, quam in eiusdem *commotionibus* exitum non inuenientibus, bonum edit effectum. Eſt etiam diuretico-diſcutiens.

11. *Oleum* autem *ſuccini* vt & alia deſtillata, vſum cephalicum non habent, humores enim ad modum exagitant, ardorem & æſtum inferunt, & nonniſi forſan phlegmaticis, aliquem vſum præſtant.

12. *Herbæ verbenæ* recentis *ſpecifica* efficacia, a *Foreſto* recenſita, raro ſe commendat. *Stahlius* tamen virginem hemicrania & odontalgia ad inſaniam vsque correptam, hac herba reſtituit.

13. Si quis narium hæmorrhagiam feliciter poſſet prouocare, haberet ille in cephalalgia, & multis aliis capitis congeſtionibus remedium exoptatum. Multa quidem in hunc finem commendantur, ſed quo effectu, docet experientia. *Michaëlis* laudat radicem *crocodilii*; alii commendant adplicationem *hirudinum* ad apicem naſi, alii *comos virides millefolii*, alii *flores graminis* naribus intruſos, & in iiſdem agitatos, alii ruditer & moleſte ad *ſetas ſuillas*

confugiunt. De *ſcarificatione narium Ægyptiaca* legatur *programma Stahlii.*

14. *Conſpiratio capitis* cum *ventriculo*, mediante *pare octauo neruorum* bene attendenda eſt: in ſenſibilioribus enim dolores cephalalgici ſtatim exoriuntur, quam primum digeſtionis vitia occurrunt, vel ventriculus flatibus diſtenditur, aut refrigeratur. Quamquam negandum non eſt, qnod hæc *conſenſualis* cauſſa vniuerſum negotium non exhauriat, ſed congeſtionem his ad caput, vti aliis ad alias partes, per meram *conſuetudinem* contingant, quam primum cibus e. g. ingratus, licet mollis, adſumtus eſt.

15. Cauſſæ horum dolorum, quando in acrimonia vellicante, irritante, pungente, vel in acido inſpiſſato, vel in craſſitie humorum, vel in ſpecifica ſcorbutica intemperie, quæruntur, atque hinc per nuda *corrigentia*, & incongrua *diſcutientia*, item per *narcotica* & ſopientia hic adfectus tractatur, omnia grauius peruertuntur: dolores enim non cedunt, ſed contumacius durant, & frequentius recurrunt.

16. In ſpecie ab *opiatis* & *narcoticis* frequentius adhibitis eius modi peruerſus & plane contrarius effectus ſæpiſſime exſpectandus eſt. Loco enim mitigationis dolorum, in contumaciam paroxyſmorum, vix credibilem, patientes coniiciunt; vnde non raro audire contingit: Das gewöhnliche Medicament will nun nicht mehr helffen.

17. Inſuper *opiata* ſenſum capitis obtuſum & vertiginoſum facile relinquunt, immo catarrhi ſuffocatiui, adfectus paralytici, cachectici, non raro inuitantur.

18. *Cinnabaris*, maiore doſi exhibita, & cum aliis conuenientibus combinata, effectum edit antiſpaſmodicum ſatis notabilem, tam in *fluxionibus*, quam *commotionibus* ſanguinis, & hinc opiatorum vices ſæpius ſupplere poteſt.

19. Falſiſſimum itaque quorumdam Practicorum eſt adſertum, quaſi vſus cinnabaris in fluxibus ſanguinis & aliarum excretionum, minus tutus exſiſtat, reuera enim cuiuis ætati & ſexui maxime eſt adcommodatus.

20. *Spe-*

20. *Specificum cephalicum Michaelis* ſatis quidem decantatum, ſed effectu felici non æque confirmatum eſt: in maiori doſi adhibitum, ventriculo moleſtias inducit.

21. *Helleborina* cum *aliis* remixta, blande operantur; *ſola* autem propinata, tormina excitant.

22. Semper in hoc adfectu fugienda ſunt *fortiora emetica* & *catharctica* nec non *calida alexipharmaca*.

23. Inter *laxantia* exulent *aloëtica*, ſanguinem enim magis turgefaciunt, & ſic cephalalgiam augent. Hinc pilulæ cephalico effectu vulgo decantatæ, quoad ingredientia prius bene examinandæ ſunt, quam in vſum trahantur.

24. *Embrocationes* veterum, præmiſſis vniuerſalioribus, non plane reiiciendæ ſunt; nam motum tonicum fremebundum & horridulum ſuſcitant, & hac ratione ſanguinis congeſti depreſſionem promouent.

25. *Pediluuia* in omnibus congeſtionibus, quæ verſus caput & pectus contingunt, multum leuaminis exhibent, ſanguinis enim verſus illa loca reſtrictionem relaxant, & ad pedes deducunt: cauendo autem eſt, ne nimis *calida* adhibeantur, quia ſanguis facile turgeſcit, & natura, ad impetuoſam commotionem excitatur, vnde febres naſcuntur; præcipue ſi pedes altius immerguntur, nimis diu immerſi detinentur, & aluus inſuper eſt adſtricta. Ceterum

26. *Pediluuia* quando *nimis frequenter* adhibentur, ſperatum effectum minime præſtant, & quando febrilis commotio concurrit, ab illis prorſus abſtinendum eſt.

27. *Martialia* omnem bonum effectum hic eludunt, & heteroclitas varias aberrandi ſpecies inuitant.

28. Feminæ quidem nonnullæ effectum illorum *adſtringentem* (alius enim martialibus vtut optime paratis non conceditur) tranquillius adhuc tolerant; ſucceſſu tamen temporis in *tabem* vel *hydropem* recta via deducuntur.

29. Quæ autem ſubiecta *ſenſibilia* ſunt, his in parte adfecta varia molimina ſpaſtica, immo conuulſiua oriuntur, quæ tandem ad violentas eruptiones impetum faciunt in par-

partibus autem remotis ſtricturæ impetuoſæ, tenſiones, inprimis alui pertinaces obſtipationes inducuntur.

30. Quando autem motus illi ſpaſtici ad eruptiones non pertingunt, grauiora adhuc pathemata, febres nempe, inflammationes, œdemata pertinacia, patientes incurrunt.

31. *Salia volatilia*, exigua doſi propinata, loco ſperatæ attenuationis, tonicam & neruinam efficaciam edunt; vnde fit, vt moderate adhibita hæmorrhagias ſiſtant, & ſub initium congeſtionum, præcipue vero in declinatione, bonum effectum præſtent, in ἀκμῇ autem dolorum propinata, ſenſibilem illorum exaſperationem cauſſantur.

32. In *maiore* doſi propinata, effectum edunt prorſus adſtringentem, vnde natura ad impetum excernendi commouetur, & violento motu perrumpere intendit.

33. Vnicum & certiſſimum *artificiale* remedium eſt *venæ ſectio* in pede, magna inciſione & ſufficiente quantitate adminiſtrata, vt eo maior alteratio obtineatur; ſed nimis frequenter non repetenda eſt, alias ſperata alteratio non ſuccedit. In grauidis, cephalalgia correptis, in brachio quidem communiter inſtituitur, hodie autem in ipſis pedibus ſine formidine grauidis venam ſecamus.

34. Sanguis quando minore quantitate emittitur, quam natura deſiderat, inſolentius luxuriare incipit; quod docet, *motus* hic magis conſiderandos eſſe, quam *qualitates* ſanguinis *irritantes*.

35. *Venæ ſectio*, vti ſemper fere in aliis adfectibus, ſic etiam in cephalalgia magis *præſeruatiue* quam *curatiue* laudatur: hinc in paroxyſmo ab hoc remedio abſtinendum; niſi quidem ſumma neceſſitas, quæ tamen hic raro contingit, illud efflagitet: alias enim facilius adfectus recurrit, & venæ ſectio ſenſim minore, immo tandem nullo effectu inſtituitur.

36. *Scarificationes* in primis *adſuetæ*, in *paroyſmo* facilius poſſunt tolerari, minoris autem in genere ſunt efficaciæ, quam venæ ſectiones. In iuniore ætate, infra annum viceſimum quintum adhuc conſtituta, *artificiales* euacuationes per venæ ſectionem & ſcarificationem, quantum

tum fieri poteſt, omittantur: vix vnquam enim tale damnum huic ætate a cephalalgia obtingit, quale in annoſioribus timendum eſt, nempe: vertigo, apoplexia, lethargus, paralyſis; ſed natura, vt plurimum ſponte ſua hunc adfectum feliciter profligat.

TABVLA XXII.

DE

CEPHALALGIA ILIACO-HÆMATITICA,

SEV

CLAVO HYSTERICO.

I. *DEFINITIO.*

Cephalalgia iliaco-hæmatitica eſt ſpecialis capitis dolor, ſexui feminino proprius, a reſtrictione ſanguinis menſtrui verſus caput originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Clauus hyſtericus*, a *Sydenhamo* ita nominatus, licet cum cephalalgia ſanguinea plurimum conueniat, ob peculiares tamen circumſtantias, peculiari indiget euolutione.
2. Ab *ileo hæmatite Hippocratis* proprie non differt *clauus hyſtericus*, ſed vnus idemque eſt adfectus; niſi quod ileon hæmatites ſenſu potius generaliore ſumatur, & omnes turbas ſpaſticas, a vitio ſanguinis menſtrui exortas, comprehendat, nempe cephalalgiam iliaco-hæmaticam, ſeu *colicam anotericam*, die Ober-Colic vulgo Uberkolck, & *colicam abdominis.*
3. *Clauus* hic *hyſtericus* differt *gradu.*
   1) In aliis enim *mitiores* ſunt dolores, & circa tempus

 men-

menstruum per 3 - 4 dies plus minus patientes exercent; qui gradus cephalalgiam, præcedente tabula exhibitam, non transscendit.

2) In aliis autem dolores sunt pertinaces & ita fere continui, vt ad cephalæam magis referendus sit adfectus; & quando inquinamentum venereum dictis caussis in massa sanguinea superuenit, quod hodie non ita rarum est, cephalæa atrocissima inducitur.

III. *SIGNA.*

1. Præcedunt pathemata, quæ in malo hysterico obseruantur: *vid. tabul. de malo hypochondriaco-hysterico.*
2. Dolor grauatiuus, distensiuus, vellicans, lancinans, modo totum caput occupans, modo & præcipue circa tempora ita sensibiliter pungens, ac si *clauus* ibidem esset infixus; a quo doloris sensu nomen hic adfectus accepit.
3. Cum his doloribus sæpe numero concurrit pertinax *sensus frigoris* plane *gelidi* circa *suturam sagittalem*, als wenn ein Stück Eiß oben auf dem Kopf lege, vel *aquæ* circa *verticem* fluctuantis.
4. Inflatio capitis peripheriæ, quasi erysipelacea, cum rubore faciei plerumque coniuncta.
5. In dorso sentitur dolor ad nucham quasi adscendens, in qua nonnumquam nodi producuntur.
6. Tinnitus aurium, grauitas auditus.
7. Comitantur hunc adfectum non raro
   1) febricula aliqua,
   2) horripilatio quasi perpetua extremorum artuum,
   3) Lassitudo insignis,
   4) Adpetitus deiectus,
   5) nauseabundus vomendi conatus, & ructus,
   6) pertinax adstrictio alui.
8. Recurrit ordinarie circa menstruas periodos.
9. Quo tempore, si adhuc *leuioris gradus* exsistit, per aliquot tantum dies scenam suam ludit.
10. Quo magis autem in *consuetudinem* adactus est hic adfectus, vel

vel caussæ *venerei inquinamenti* accedunt, eo magis continuus, chronicus & perennans obseruatur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Est quidem hic adfectus *feminino* sexui, vitio mensium laboranti proprius, occurrit tamen etiam nonnumquam simile schema in *viris* qui arthritico-hæmorrhoidalibus fluctuationibus & turbis obnoxii sunt.
2. *Illæ* autem *feminæ*, & vix vmquam aliæ, hisce doloribus & incommodis subiacent, quæ
 1) Otiosæ, & vitæ sedentariæ addictæ sunt,
 2) Diæta plena & lauta gaudent.
 3) Animi commotionibus expositæ sunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *generalior* huius adfectus conuenit cum caussa cephalalgiæ, præcedente tabula exhibitæ: nimirum motus sanguinis excretorius, versus caput directus, vtrorumque est fundamentum.
2. Caussa *specialior* est mensium vitium qualecunque, rarius obstructio hæmorrhoidum, per incongrua artificia inducta.
3. Hæ caussæ *materiales* naturæ ansam præbent, per varios motus spasticos retenti sanguinis expressionem tentare
 1) Locis sub initium proximis: vnde motus hypochondriaco-hysterici oriuntur.
 2) Deinde circa pectus, per varias tensiones & compressiones.
 3) Denique in capite intentionem suam manifestat per incommoda sub *signis* indicata.
4. Caussæ *externæ* & *occasionales*, quæ præcedente tabula nominatæ sunt, clauum etiam hystericum inuitare possunt, præcipue refrigeratio pedum, diæta calida, & animi commotiones.
5. Conferatur tabula de hypochondriaco-hysterico malo.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quoniam hic adfectus ex congestionibus, & vehementi-

bus spasmis in abdomine, pectore & capite complicatus est, præ aliis cephalalgicis dolorificus & contumax obseruatur.

2. Et sane nihil magis vexat Medicos & opprobrio illos exponit, quam dolores capitis in sexu feminino.

3. Caussa infelicis huius successus non quærenda est in ipso adfectu, nec etiam semper in præpostera medicatione, sed potissimum in conditione subiectorum.

4. Quem ad modum enim illæ fere solæ huic incommodo subiacent, quæ commodam, otiosam & victu abundantem vitam degunt, hoc vitæ genus autem ab omnibus personis, quarum sors illud tolerat, cum desiderio adprehenditur; ita etiam nulla alia, quam mitigatior, & denuo repetenda cura in illis potest obtineri.

5. Ipse enim morbus *in se* consideratus, licet inueteratus, & per multas reiterationes in consuetudinem perductus sit, admittet omnino, teste experientia, plenariam sui eradicationem, si peruersum vitæ genus mutatur, & congrua methodus adhibetur.

6. Ceterum quoniam hic adfectus in hypochondriaco-hystericis turbis radices suas habet fundatas, prius non tollitur, quam his eradicatis.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus hic fere eadem est, quam in cephalalgia, *præcedente* tabula commendata, nimirum

A. *In paroxysmo.*

1. *Aluus* ante omnia est expedienda,
   1) vel per clysteres lenientes & emollientes, non autem stimulantes,
   2) vel per lenissima laxantia interna; vbi impetus dolorum non ita vrget.

2. Deinde *orgasmus* sanguinis temperandus, & spastica fibrarum strictura demulcenda est per nitrosa, absorbentia, cinabarina, cum diaphoreticis fixis combinata, e. g. nitrum depurat. conch. præparat. ocul. cancri, cinnab. nativ. præparat. bezoard. mineral. antimon. diaphoret.

Quan-

Quando crasis sanguinis *spissior* est; addatur sal digestivum, quod etiam ad mucositatem in primis viis resolvendam, & diuresin obtinendam necessarium est.

3. His interponantur æqualem sanguinis distributionem pro-inouentia, e. g.

Rec. essent. alexipharm. *Stahlii* drachm. II.
mille fol. drachm. I.
spirit. salis ammoniac. drachm. semis
M. dosis gutt. XXX.

4. His præmissis vtili sæpius effectu vsurpatur herb. millefol. in forma vel decocti vel essentiæ; item essent. cortic. cascarill. cum essent. pimpinell. alb. coniuncta.

5. Hæc autem quando non sufficiunt, *lene anodynum* pulueribus temperantibus misceri & versus somnum propinari potest, e. g. M. P. de cynogloss. gr. I. pro dosi; quo tempore successus alui obseruetur.

6. *Externa* remedia simul adhibeantur, quæ *præcedente tabula* commendata sunt; in primis *spiritus vini camphoratus*, temporibus illitus, & vertici instillatus, egregie conducit, item *vnguentum alabastrinum*, quod sanguinem notabiliter ad interiora restringit.

7. Denique sub *declinatione* dolorum propinentur *tonica*, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*; item essent. succin.

B. *Extra paroxysmum.*

1. Circa æquinoctia instituantur venæ sectiones.

2. Mensium præ omnibus habeatur ratio, & versus illud tempus, quo exspectantur, vel exspectari debent, pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri* per sex circiter dies exhibeantur, & sequentibus mensium periodis tam diu repetantur, donec in iustum ordinem redacti sunt.

3. Optimum autem & vnicum fundamentale remedium, nempe sufficiens corporis motus, tanto magis patientibus commendetur & inculcetur, quando difficilius ad id eligendum & continuandum perduci possunt. Sunt enim communissime teneræ & delicatulæ, quæ hoc morbo adficiuntur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ præcedente tabula sub *cautelis* annotata sunt, hoc loco maiorem partem possunt adplicari.

2. Cauendum in hoc adfectu congestorio-spastico, ne cura *motuum* postponatur mitigationi *dolorum.* Hac enim ratione dolores maiore ferocia recurrunt, & breuem requiem male compensant.

3. Multæ sunt feminæ, quæ *camphoræ* odorem non possunt perferre; ne autem efficaci hoc remedio priuentur, nares illarum obturandæ sunt, donec natura, sentiens ab hac inunctione leuamen, remedium illud amore amplectatur. Hac ratione multarum auersatio a camphora feliciter sublata est.

4. *Calida* illa remedia neruina, castorina carminatiua, elixiria vterina, male hic adplicantur.

5. Quouis etiam modo cauendum est, ne per calida, externe adplicata, sensum illum *frigidum* in vertice remouere animo sedeat. Es ist kein kalter Fluß, obgleich das Gefühl kalt ist.

6. *Opiata*, præpostere adhibita exacerbant symptomata, & inducunt adfectus soporosos, stupores paralytodeos, excretionum debitarum suppressiones, & interdum mentis plane alienationes.

7. Odor *salium volatilium* prius non admittatur, quam temperantibus præmissis tonus spasticus in abdomine relaxatus est; alias in capite motum tonicum inducunt, & per hanc congestionem humores, in illo loco hactenus diffusos, in angustum locum comprimunt, vnde acutissimi dolores exoriuntur.

8. Exulent omina *pinguia* externe adplicata, poris enim intimius sese insinuant, transspirationem perutilem impediunt, & æstum augent.

9. Si *venæ sectio* ob patientis auersionem locum non habet, *pediluuia* alternis diebus versus recursum mensium vesperi vsurpentur, quo tempore aluus legitime succedat.

TAB.

TABVLA XXIII.
DE
CEPHALAEA.

I. DEFINITIO.

Cephalæa eſt pertinaciſſimus & fere continuus capitis dolor a rheumatica congeſtione humorum verſus caput originem ducens. Deriuatur a κεφαλή, caput.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Cephalæa* quo modo differat a *Cephalalgia tabula* XXI. indicatum eſt.
2. *Cephalæa* differt etiam aliquo modo a *cephalalgia continua*, nam hæc *ſimplicioribus* ſanguinis congeſtionibus innititur & per conſuetudinem tantum ita fit perennis, illa autem motibus congeſtoriis *rheumaticis* ſtipata obſeruatur. *Conf.* tabula XXI. *de cephalalgia.*
3. Differentia cephalææ ab *hæmicrania* e ſignis inter ſe collatis eluceſcit.
4. Ratione autem *cauſſarum* quo modo cephalæa differat, infra ſub cauſſis indicabitur.
5. Ceterum cephalæa commode diuiditur in
 1) *continuam* chronicam, valde pertinacem.
 2) *periodicam*, quæ certis temporibus paullulum remittit.
 3) *vagam*, quæ nullius exactæ periodi exſiſtit.

III. *SIGNA.*

Hæc ſecundum cauſſas differunt.

1. Quæ cephalæa cum cephalalgia eamdem cauſam *generaliorem* fouet, illa etiam eadem habet ſigna, ſed gradu vehementiora. Nam dolores non ſolum continuo fere durant, ſed etiam pertinaciſſime adfligunt.
2. In feminis, quando cephalæa contingit, omnia illa ſigna conſpirant, quæ tabula præcedente de *clauo hyſterico* adlegata ſunt.
3. Vbi *vlceroſo-ichoroſa* congeſtio, & in ſpecie *lues venerea*, in cauſſis eſt, ibi dolor adeſt *vni loco* quaſi infixus, falſo ardore rodens, acriter morſicans, terebrans, vix vmquam

in

in solidum desinens, qui & nocturno tempore incalescente sub lecto corpore exacerbatur, & sine manifestis congestionis signis obuenit.

4. Quando a *coagulatione* sanguinis, *& inflammatione meningum*, cephalæa exoriatur, dolores satis acuti sunt, & calor insignis cum siti intolerabili accedit.

5. *Vertiginosa* capitis perturbatio per interualla, & præcipue sub doloris declinatione occurrit.

6. Nullum corporis motum patientes possunt tolerare: a levi enim motu dolor capitis augescit, fit pulsatilis & *arteriarum* pulsum æmulans.

7. In loco adfecto interdum adparet tumor duriusculus, qui sensim capit incrementum.

8. Quamdiu decumbunt, dolores obseruantur *mitiores*, dum autem caput attollere volunt, repentino insultu corripiuntur, vt sui immemores recumbere cogantur.

9. *Hæmorrhagia narium* effrenis non ita raro *in scorbuticis* caussis accedit. *Vid. tab. de scorbuto.*

10. Ceterum patientes, cephalæa adflicti, sunt *sensibilissimi* a quovis enim clamore, strepitu, tumultu, gallicinio, tamquam rebus intolerabilibus perturbantur.

11. *Lucem* etiam non possunt perferre, hinc cameras amant obscuras, in quibus tranquilla quies, & altum agitur silentium.

12. A quouis *potu* paullulum *fortiore* statim male se habent, nec nisi ad modum *dilutum* tolerant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Cephalææ familiariter obnoxiæ sunt *feminæ*.

2. Rarius *viri*, nisi a turbulentis hæmorrhoidibus aut vlcerosa constitutione, in specie a *lue venerea*, originem sumserit.

3. Illæ autem feminæ præcipue huic malo subiacent, quæ ob vitæ genus sedentarium, diætam plenam, & animi pathemata, mensium perturbationem incurrunt.

4. Temperamentum melancholicum huic adfectui præ aliis est expositum, & sane in talibus subiectis pertinax *animi* indoles efficaciæ non est postremæ.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

Cauſſas Cephalææ ex illis, quæ ſub *ſignis* & *ſubiectis* dicta ſunt, in hunc ordinem colligimus.

1. Cauſſa *generalior* in *cephalæa* eadem eſt, quæ in *cephalalgia*; nam ſanguinis ad hæc loca congeſtiones primum fundamentum præbent omnibus ſpecialioribus effectibus & productis in cephalæa obuenientibus; id quod & de ipſis luis venereæ capitis doloribus non poteſt negari. Ab impetuoſa enim congeſtione contingit diſtenſio partium, quæ relaxatæ repulſui humorum non ſufficiunt. Vnde ſtagnationes, ſtaſes, corruptiones exoriuntur.
2. *Cauſſæ ſpecialiores*, quibus cephalæa innititur, ſunt conſtitutiones ſiue vlceroſæ, ſiue actu iam exulceratæ, quæ a ſequentibus circumſtantiis & cauſſis originem ſumere poſſunt:
   1) a ſcorbuto.
   2) a luis venereæ inquinamentis.
   3) ab aliis ſubcutaneis ſcabioſo-impetiginoſis corruptionibus.
   4) A contuſionibus, vulnerationibus & vlcerationibus præpoſtere tractatis.
3. *Veteres* materiam tenacem, cerebro impactam, vel plane *apoſtema* aliquod, adcuſabant, & hinc pro diuerſo reſpectu, modo *apophlegmatiſmos*, *ſetacea* & *veſicatoria*, modo *cauteria*, modo ipſam capitis *terebrationem* commendabant.

VI. *PROGNOSIS.*

Diuerſitas *cauſſarum* diuerſam etiam prognoſin inuoluit.

1. Vbi cauſſæ cephalææ cum cephalalgia conueniunt, ibi eadem valet prognoſis, quæ *tabula XXI. de cephalalgia* indicata eſt; modo attendatur, quod a *minori* ad *maius* hic præcipue valeat conſequens.
2. *Vlceroſa* conſtitutio quando *ſimplicior* ſubeſt, difficultate quidem cura omnino laborat, non omnem tamen dirimit ſpem reſtitutionis.
3. *Venerea* autem *vlceroſa* conſtitutio, vel quæcunque *alia*

cum ossium *carie* coniuncta est, multo maiores inuoluit difficultates: licet enim caussa per dextram medicationem sublata sit (quod negotium etiam non exigui est momenti) dolores tamen vix vmquam ita cedunt, vt futuro tempore non magis recrudescant.

4. Cephalæa illa, quæ per serosas excretiones facilem & frequentem exitum adepta est, multo pertinatior, quam alia minus talis, obseruatur.

5. Cephalæa habitualis interdum degenerat in melancholicam.

6. Cephalæa cum insigni plethora coniuncta, apoplexiam futuram præsagit. *vid. Forestus.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Cephalæa quæ adhuc *simplicior* est, non abludit a methodo, quam tabula XXI. de cephalalgia exhibuimus, nisi quod hic *mucosæ stases* fortius resolui debeant, per anticatarrhalia & alexipharmaco - diuretica, e. g.
   1) *Radices:* ari, pimp. alb. helen. angelic. vincetox. imperator. gentian. rubr.
   2) *Herbas amaras & capillares:* scord. centaur. min. card. bened. capill. vener. cuscut.
   3) *Cortices & ligna odorata:* chacarill. sassafr.
   4) *Gummi - resinas:* ammoniac. galban. sagapen.
   5) *Tincturas alcalinas:* salis tartar. antimon.
   6) *Salia enixa:* tarr. vitriolat. nitr. antimoniat. arcan. duplicat. item salia centaur. min. absinth. genist.

2. Facta resolutione & præparatione materiæ, *purgans* aliquod ad illam euacuandam præscribendum est. Laudatur in hunc finem ialapp. extract. panchymagog. *Crollii*, M. P. de succino *Cratonis*, essent. hellebor. nigr. secundum methodum *Stahlii*, nempe ex extracto resinoso mediante spiritu vini parata.

3. *Hirudines* temporibus vel auribus adplicatæ vsum etiam præstant.

4. Quo magis autem cephalæa ab inquinamentis *venereis* vel *scorbuticis*, aut ab aliis tam internis quam externis vlcerationibus fouetur, eo magis, secundum diuersita-

tem

tem caussarum, diuersæ etiam medicationes necessariæ sunt, nempe

1) *Cæphalæa venerea* tractanda est, vti lues venerea, *vid. tabul. de lue venerea.*

2) *Scorbutica* vti scorbutus. *vid. tab. de scorbuto.*

5) Quando incongrua *suppressio vlcerum* manantium, vel aliarum *serosarum* excretionum præcessit, manet quidem methodus num. 1. & 2. commendata; quoniam autem in illo casu adfectus ad modum rebellis est, externa nonnumquam in subsidium vocanda sunt, nempe vel apophlegmatismi, vel fonticuli, vel setacea pro circumstantiarum ratione.

6. In statu *inueterato* colliquatio & euacuatio per *mercurium* æque ac in caussa venerea tentanda est.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Omnes obseruationes & cautelæ, tabula XXI. de cephalalgia commendatæ, quam maxime & præcipue in cephalæa etiam commendantur.

2. *Topica* eo magis hic sunt necessaria, quo magis continui & contumaces sunt dolores. In hunc finem præter spiritum vini camphorat. præcipue adhuc laudatur *radix Rhodia* puluerisata & epithematis forma capiti adplicata.

3. *Nephritica* doloribus circa lumbos, qui cephalææ prodromi sunt, opponere, adfectum potius exacerbare quam eumdem mitigare possunt.

4. Absint tamen acriora in primis balsamica, quæ facile commotiones febriles prouocant: immo ipse spiritus vini camphoratus, quem modo commendauimus non nisi post debitas euacuationes satis tuto potest vsurpari.

5. Medici iudicio relinquitur, num initium curæ cum *purgante* quodam faciendum, vel prius ad *correctionem* humorum accedendum sit.

6. Ad crasin humorum corrigendam *formulæ humidæ* aliis in hoc adfectu præferendæ sunt, e. g. *medicatum vinum* e rad. ari, cichor. caryophyllat. helen. angel. herb. meliss. betonic. verben. comis absinth. cort. citr. aurant. & si

tempus ferat, coehlear. recent. Ex laxantibus fol. sennæ. rad. rhabarb. & præcipue fibr. hellebor. nigr.

7. In *serosa* sanguinis dyscrasia conducit egregie *essentia succini* cum spiritu volatili C.C. & tinctura tartari maritata,

8. *Pediluuia* & *frictiones* pedum per pannos asperos etiam egregie conducunt.

9. Notum est, quod in cephalæa pertinaci sæpe ad *trepanationem* properetur, sed illa locum non habet, nisi in talibus circumstantiis, in quibus de extrauasatione humorum sub *caluaria* certa indicia prostant. *Conf. tab. chirurg. de trepanatione.*

10. Continentia & corporis & animi sit tranquilla; diæta aromatica & spirituosa euitetur & continua alui successio promoueatur.

11. *Venæ sectio* æquinoctialis seu præseruatoria in hoc adfectu maiorem habet vsum, quam curatoria & quoniam cephalæa rariora habet interualla, sedulo cauendum est, ne vena tempore exacerbationis secetur.

TABVLA XXIV.
DE
OPHTHALMIA.

I. D*EFINITIO.*

Ophthalmia est inflammatio *tunicæ adnatæ* oculorum, a congestione humorum versus caput originem ducens, & hæmorrhagiam narium e *longinquo* quasi respiciens. Deriuatur ab ὀφθαλμός, oculus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Ophthalmia est vel
   1) *Vera*, quæ stasin *sanguineam* pro caussa habet, vnde etiam *sanguinea* dicitur; vel
   2) *Notha* quæ stasin magis *serosam* inuoluit: vnde *serosa* etiam vocatur.

2. No-

2. *Notha* iterum duplex eſt:
   1) *Leuioris* gradus, quæ ταράξις dici ſolet, a ταράσσω, turbo.
   2) *Intenſioris* gradus, vbi palpebræ ſimul adficiuntur & prurigo oculorum concurrit. Dicitur *Chemoſis* a χαίνω, dehisco, quia tumor ita conſpicuus adeſt, vt oculi nigrum concauum videatur.
3. Ophthalmia etiam diuiditur in
   1) *ſimplicem* &
   2) *habitualem*, ſeu pertinaciter adſuefactam.
4. Porro diuiditur in
   1) *Statam*, quæ pertinaciter durare ſolet, &
   2) *Periodicam*, quæ per paroxysmos quaſi adfligit.
5. Alia eſt *profundior*, alia *ſuperficialis*, & tandem
6. Alia *vnicum* tantum, alia *vtrumque* adfligit oculum.

III. *SIGNA.*

1. Rubedo oculorum cum inflatione circa vaſa *albuginis*.
2. Senſus modo ardoris, modo pruritus.
3. Dolor inflammatorius, vrens, compungens, lancinans, non ſolum oculos, ſed per conſenſum etiam totum caput adficiens.
4. Intolerantia lucis & obiectorum lucidorum.
5. Effuſio lacrimarum, quæ magis in ophthalmia *notha* ſeu *ſeroſa* occurrit, *ſanguinea* autem ſiccior eſſe ſolet.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Infantes*, a retroceſſione cruſtæ lacteæ, aliarumque capitis exulcerationum atque tumorum.
2. *Pueri*, ab hæmorrhagia narium emanente.
3. *Adulti*, a ſuppreſſione euacuationum naturalium & neglectione artificialium e. g. ſcarificationum adſuetarum.
4. Qui baccho & veneri indulgent & diæta aromatica abutuntur.
5. Qui oculos nimium fatigant & acriora atque coacta videndi intenſione irritant, vel aëri frigido, aut etiam nimio calori illos exponunt.
6. Speciatim qui crebris lectionibus & lucubrationibus indulgent.

V. *CAVSSAE.*

1. *Internæ*

1) Cauſſa antecedens *remota* eſt plethora, cum caeochymia, præcipue in adfectu ſeroſo, vtplurimum coniuncta.

2) Cauſſa *propior* eſt decubitus ſanguinis ad oculos, cuius transſudans tenuior portio partes hasce ſenſibiles rodit; quæ roſio vlteriorem deinde humorum adfluxum inuitat.

3) Cauſſa *proxima* & *immediata* eſt ſtaſis inflammatoria in tunica adnata oculorum.

2. Cauſſæ *externæ*, *occaſionales*, & *procatarcticæ*. Præter illas, quæ in *ſubiectis* iam nominatæ ſunt, ſequentes adhuc notamus.

1) Conſuetudo & frequens congeſtionum talium recurſus.

2) Frictiones & ploratus.

3) Exhalationes acres, rodentes, ſalinæ.

4) Aër humidus, vel alia humectatio immodeſta.

5) Inuolatus inſectorum.

6) Percuſſiones oculi.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Læſiones oculorum & viſus, difficilis ſunt reſtaurationis.

2. Quo diutius oculorum adfectus tolerantur, eo grauius damnum in hisce teneris partibus inferunt: rubor enim facile in inflammationem, & hæc in ſuppurationem, vlcerationem & eroſionem tranſit.

3. Niſi *ſtaſis* tempeſtiue diſcutiatur, ex ophthalmia *ſanguinea hypopyum*, & ex hypopyo *pterygium* ſeu *vnguis* enaſci poteſt: de quibus peculiaribus oculorum adfectibus *tabula chirurgica de operationibus in oculis* euoluatur.

4. Ex ophthalmia autem *notha* ſeu *ſeroſa* contumax *lippitudo*, & inde emollitio & *exeſio tunicæ corneæ*; ab hac autem *procidentia vueæ*, immo demum continuante inflammatione, plenaria *viſus amiſſio* prouenire obſeruatur.

5. Quando *cornea* læſa iterum cicatriſatur, *clauus* oculi emergit.

6. A

6. A *serosis* quoque ophthalmiis *fistulæ lacrimales* vtplurimum initium habent.
7. Ophthalmia *diuturna* vel sæpius recurrens vtplurimum post se trahit visus hebetudinem vel cæcitatem.
8. Immo si in ophthalmia neque discussio, neque suppuratio locum inuenit, sæpius perit oculus.
9. Alui profluuium aut hæmorrhoidum suppressarum spontanea apertio, sæpius ophthalmiam tollit aut imminuit.
10. Grauiorem *suppurationem* vel cæcitas, vel totius oculi corruptio sequitur.
11. Ophthalmia, quæ grauiores capitis contusiones excipit, periculosa est.
12. Ophthalmia quo magis hæreditariam labem, aut hæmorrhagiarum suppressionem pro caussa agnoscit, eo sæpius solet recrudescere, & in adsuetudinem abire contumaciorem, nisi quidem caussa suppressæ hæmorrhagiæ sublata, prognosin reddat mitiorem.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo.*

1. Cruditates primarum viarum expurgentur.
   1) In *serosa* ophthalmia magis conducunt phlegmagoga, e.g. sennata, ialappina & mercurius dulcis.
   2) In *sanguinea* ophthalmia commendantur rhabarbarina & scammoneata.
   3) In *adultis* exhibeatur M. P. de succino *Cratonis* cum mercurio dulci, vel cum extract. hellebor. nigr. resinos. aut cum resina ialap. combinata.
2. Stasis a congestione orta discutiatur.
   1) *Interne*,
      α) in *sanguinea* ophthalmia per nitrosa, præcipitantia, grata acidula & diluentia.
      β) in *serosa* autem, præter modo dicta, exhibeantur insuper lympham corrigentia, & sic dicta anticatarrhalia, e. g. essent. succin. ligni sassafr. *lignorum*, tinct. antimon. tartarisat. essent. alexipharmaca *Stahlii*.

2) *Ex-*

2) *Externe* optime hoc impetratur per,

a) *Camphorata* legitime adhibita, nempe vel linteis multiplicatis instillata, & post spiritus vini exhalationem palpebris adplicata. Vel subigatur camphora cum amygdalis excorticatis, & tum cum modica portione aquæ rosarum redigatur in emulsionem, intra oculum adplicandam; modo absit inflammatio.

b) *Epithemata sicca*, e. g. ex rad. irid. Florentin. valerian. flor. sambuc. herb. hyssop. sem. cumin. fœnicul. croc. cum camphora.

c) Per *adflatum halituosum* ex sem. anis. fœnicul. præcipue in infantibus.

d) Per *nitrum* pauca quantitate in aqua rosarum, cyani, calcatripp. solutum & adplicatum, id quod insignem effectum edit.

e) Per *lac* croco largius tinctum & tepide adplicatum.

3. *Adfluxus* & vlterior *congestio* ad has partes reuellatur.

1) Interne huic indicationi satis faciunt laxantia repetita, quæ humores ad inferiores partes reuocant. Eadem hic conducunt, cum quibus curæ initium factum est.

2) *Externe* conueniunt discutientia, & tonica, quæ simul siccant & adstringunt:

a) *Vitriolum album*, in ouo cocto per deliquium resolutum, & cum aqua rosarum temperatum.

b) *Nitrum*, supra iam laudatum, maiore cum fructu adhibetur, quando *saccharum saturni* cum illo in crystallos redactum est.

c) In *sanguinea* ophthalmia scarificatio, vel illius loco *Sennerti sinapismus*, nempe farina *erucæ* sacculo inclusa, in vino cocta, & *nuchæ* adplicata.

d) In *serosa* locum etiam habent exsiccantia & lenia adstringentia, in forma *pulueris* adplicata. e. g. tutia, pomphol. nihilum alb. spodium, mater perl. lapis admirabilis *Crollii*, alumine & bolaribus ingredientibus imbutus.

e) Conducunt etiam externe, quæ acrimoniam temperant;

rant, & ſic adfluxum vlteriorem præcauent, e. g. mucilagines ſemin. pſyllii, cydoniorum cum aqua roſarum, vel aliis aquis ophthalmicis mixtæ.

f) Reliqua ſub *cautelis* quærantur.

B. *Extra paroxyſmum.*

1. *Abundantia* ſanguinis imminuatur.

1) Vel per venæ ſectionem & ſcarificationem.

2) vel per hæmorrhagiarum ſuppreſſarum reuocationem.

2. *Craſis* humorum corrigatur per ſuccinata & alexipharmaco-diuretica, e. g. per eſſentiam ſuccini cum tinct. antimon. maritatam, item per liquorem C. C. ſuccinatum, eſſent. alexipharmacam *Stahlii.*

3. *Motus* congeſtorii præoccupentur per lenes purgationes, ſingulis menſibus, aut ad minimum vere & autumno repetendas.

VIII. CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.

1. Nihil familiarius eſt, quam vt in adfectibus oculorum ad *ſpecialia* remedia ſtatim confugiatur, licet hæc ad ſummam rerum nihil conſtantis efficiant.

2. Hinc *vniuerſaliora* tanto magis commendantur, nempe ea, quæ abundantiam ſanguinis imminuunt, illius dyſcraſiam corrigunt, aut certos humorum motus, & decubitus præoccupant.

3. *Venæ ſectiones* enim ſtatæ, & ſcarificationes, vſum ſuum plurimorum exemplis in dies confirmant, auguriumque illorum, qui hinc debilitatem viſus, immo cæcitatem hariolantur, oppido incerta & falſa opinione inniti, ſatis oſtendunt.

4. Non minoris efficaciæ ſunt congruæ laxationes & pediluvia.

5. *Fonticuli* & *ſetacea* diuturno ac rebelli malo opem quidem ferre ſolent, ſed facile conſtantem ſui vſum exigunt, alias malum pertinacius recurrit. Ceterum non ſunt adplicanda, niſi ſupra memorata ordinaria remedia fruſtra fuerint adhibita.

6. *Veſicatoria*, *crebrius* exhibita, eodem incommodo ſtipantur. In dolore impetuoſo, & quidem magis in

inferioribus partibus, illa adplicare conuenit; sed non in adeo tenera ætate. Si vero pone aures vt vulgo moris est, adplicantur, malum sæpius augent. *Reuulsio* enim princeps punctum in hoc negotio absoluit; cuius rei *casum notabilissimum* hic exhibemus. Puer quidam ophthalmia tam contumaci laborabat, vt medicamentis ordinariis, per aliquot menses adhibitis, cedere recusaret. Quum vero improuidus in pede ambustionem insignem acciperet, eodem die ab ophtalmia liberabatur, & inflammatio loco oculorum pedem ambustum occupabat.

7. Specificam adscribunt virtutem auctores *radici valerianæ* cum interne, tum externe adhibitæ. Verum specifica certæ fidei vix nota sunt: complurium sane & inter hæc *euphrasiæ* laudibus non parum detrahit experientia.

8. De *amuleticis* idem sentiendum est.

9. *Crocus metallorum*, crude vsurpatus, irritat oculos; infusum autem illius, nisi menstrua acria sumantur, admodum debile est.

10. Quod ad *formulas* attinet, sequentia adhuc notanda sunt.

1) *Puluerulentæ* formulæ, quantumcunque demum alcoholisatis, seu summe extenuatis materiis, sæpe irritationem in oculis caussantur, præcipue si in illis submucidus quidam mador versetur, qui puluerulentam substantiam inæqualiter imbibat, & successu noui mucoris, in vnum veluti angulum compingat, vnde pressio & irritatio exoritur.

2) *Fluidæ* formulæ, *assiduo* vsu, etiam damnum oculis inferre possunt, nempe emolliendo, relaxando, & sic nouo adfluxui viam sternendo.

3) Hinc omnium consultissimum est & efficacissimum, adstringentia cum formulis humidis moderate miscere, vbi *vitriolum album* omnium facile coriphæus est; modo obseruetur, vt ante illius adplicationem æstus prius temperetur, & saccharum saturni, aqua rosarum solutum, mox subiungatur.

4) *Col-*

4) *Collyria* varia quidem, & ſubinde ſatis efficacia, deſcripta habemus, præ omnibus tamen illud experientia optime ſe commendat, quod *Weisbachius* ex ore *Stahlii* in omnibus oculorum adfectibus, & ipſa adeo incipiente cataracta, commendat. In cæcitate cuiusdam puellæ, menſium emanſione laborantis, viſum reſtituit; præmiſſis quidem generalioribus & ipſa etiam venæ ſectione, ſine *conſpicuo* tamen effectu, donec hoc collyrium adplicaretur. Eſt autem ſequens:

Recip. butyr. maial. illot. vnc. IV.
tut. præparat. vnc. I.
corall. rubr.
camphor.
ſacchar. ſaturn. ana drachm. ſemis.
nihil. alb. drachm. II.
virid. æris. gr. XII.
miſceantur optime, & verſus ſomnum cuivis oculorum angulo ad gr. II. immittantur.

11. Camphorata in plerisque oculorum vitiis reſoluendi, diſcutiendi, & ita quodam modo exſiccandi efficaciam habent.

1) Camphora ſpiritu vini ſoluta, omnium penetrantiſſime agit, modo caueatur, ne aliquid eius intra oculum defluat: Licet enim non ſtatim inſigne damnum inde redundet, grauiſſima tamen ignei ardoris moleſtia ad momenta aliqua inde exſpectanda eſt.

2) Quodſi vero ardor quidam per ſpiritum vini camphoratum inductus ſit, admoueatur oculo *aura*, ſiue per volam manus, ſiue per flatum oris, ita cito exhalat ſpiritus vini, ardor remittit & camphora poris inſinuata relinquitur.

12. *Dioptrica* illa adminicula non, niſi vrgente neceſſitate, vel magno adiumento ex illorum vſu redundante, ſuadere oportet; excepto illo caſu, vbi adſuetudo forte continuationem huius ſubſidii efflagitat.

 13. Vul-

13. Vulgarem illam opinionem de *ceparum* & *allii* vſu interno, oculis noxio, ſatis refutant *Poloni*, *Hungari*, & *Judæi*, qui omnes ex familiari horum vſu nihil ophthalmicorum incommodorum præ aliis ſentiunt: halitus tantum externus nocet.

14. Certiore experientia innititur illa cautio, ne fatigent, aut liberius vſurpent oculos, qui paullo ante, vel hæmorrhagiis largis, vel in morbo acuto inedia, vigiliis, largis ſudoribus & aliis euacuationibus, ſunt exhauſti.

15. Horum omnium vero efficaciam, vti inſigniter promouet diæta temperata, diluta & commodum regimen, ita vel minimum leuamen ſuccedit, vel malum recrudeſcit, quando cauſſæ occaſionales, procatarcticæ & irritamenta oculorum non euitantur. e. g. veneris, vini & diætæ aromaticæ abuſus, multa lectio, lucubratio, cubitus in latere adfecto, vapores acres, aër frigidus pariter atque calidus nimis, lucis & candelarum ſplendor, præcipue fulguris ſub noctem adſpectus.

TABVLA XXV.

DE

ODONTALGIA.

I. DEFINITIO.

Odontalgia eſt perioſtei & partium neruoſarum, ad dentes tendentium, inflammatio, a congeſtione ſanguinis incompleta, hæmorrhagiam narium eminus reſpiciente nullum autem exitum inueniente, originem trahens. Deriuatur ab ὀδοὺς, dens, & ἀλγέω, doleo.

II. *DIFFERENTIA.*

Odontalgia eſt vel

1. *Idiopathica*, quæ a carie vel eroſione dentium dependet, & ſolos dentes occupat, vel
2. *Symptomatica*, quæ motibus humorum verſus caput congeſto-

gestoriis, præcipue hemicranicis, vestigia legit, & præter dentes non raro etiam confinia loca occupat.

III. *SIGNA.*

Signa per se satis sunt manifesta, nempe

1. Dolor dentes communiter maxillares rarius anteriores, occupans exquisitissimus.
2. In symptomatica odontalgia manifesta signa congestionum ad caput occurrunt, rubor scilicet faciei, cum insigni tensione & inflatione vasorum, non solum partium vicinarum verum etiam totius capitis.
3. Hic dolor exserit se se præcipue in periosteo & fibrillis per dentium radicum *medullarem* substantiam disseminatis. *Conf. Stahlii theoria medica pag.* 855.
4. Præter ea dolor hic specie variat: modo enim est tensivus, strictorius, fremebundus, modo lancinans, modo vibratiuus.
5. Non tantum per qualescunque gingiuarum regiones excurrit, sed & interdum ad interiorem aurium cauitatem se se extendit.
6. Quo modo *caries* sit dignoscenda, videri potest *tabula chirurgica de carie ossium.*

IV. *SVBIECTA.*

1. Sunt homines plethorici, temperamenti sanguineo-phlegmatici præcipue iuniores, quorum consuetæ narium hæmorrhagiæ emanserunt.
2. Feminæ quarum menses suppressi, vel imminuti sunt.
3. Viri, quibus hæmorrhoides non legitime fluunt.
4. Feminæ pariter ac mares, qui consuetas venæ sectiones & scarificationes neglexerunt.
5. Qui nati sunt a parentibus eodem malo, vel arthritico-spasticis insultibus adfectis.
6. In cariem dentium sæpius incidunt, qui pulueribus dentifricis acrioribus abutuntur.
7. Item qui instrumenta metallica, vel alia, dentibus mundandis destinata improuide adhibent.
8. Quibus radices post euulsionem, aut cariem dentium in gingiuis remanserunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſam odontalgiæ *idiopathicæ* ſub *differentia* iam indicavimus, nempe cariem & eroſionem dentium, propter quam læſionem adfluxus humorum, & hinc ſtaſis inflammatoria contingit.
2. Cauſſas *occaſionales* & *procatarcticas* harum eroſionum in *ſubiectis* num. 6. & 7. nominauimus.
3. Odontalgiæ autem *ſymptomaticæ* cauſſa antecedens *remota* eſt plethora.
4. Cauſſa antecedens *propior* eſt congeſtio humorum verſus caput, euacuationem ſanguinis per nares reſpiciens.
5. Cauſſa *proxima* & *immediata* eſt ſtaſis ſanguinis inflammatoria in vaſculis ſanguiferis per radicum dentium ſubſtantiam medullarem diſſeminatis.
6. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* in *ſubiectis* iam indicatæ ſunt, ad quas natiuitatem *dentium ſapientiæ* adhuc referimus, qui ad annum vsque viceſimum octauum procreſcere ſolent.
7. *Vermiculos* dentium & materiam *ſalſo-acrem* in pathologia odontalgiæ aliis relinquimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Odontalgia *idiopathica*, ſeu quæ ab eroſione & carie dentium orta eſt, non niſi palliatiuam curam admittit, nec etiam plenarie ceſſat, niſi dente euulſo.
2. Odontalgia *ſymptomatica* vero facilius curatur. Quando autem ſæpius recurrit, eroſioni dentium anſam præbet, & in idiopathicam transmutatur.
3. In ſymptomatica interdum tumor inflammatorius inſignis exoritur, qui niſi perite tractetur, facile corruptionem, exulcerationem & cariem cum excreſcentiis ſpongioſis producere poteſt.
4. Symptomatica, quæ per hæreditatem inducta eſt, promtior quidem diſcuſſionem admittit, quam illa, quæ a *nudis* congeſtionibus dependet, contumacior autem ad malum funditus exſtirpandum obſeruatur.
5. Si *tumor* in malis oboritur, odontalgiæ ſolutionem indicat.

6. In

6. In febribus acutis & malignis odontalgia symptomatica cum ſtridore dentium contingens, mortem præſagit.
7. Dantur feminæ quædam, quibus dolor dentium certum grauitatis ſignum præbet.
8. Ceterum, quo frequentius congeſtiones verſus hæc loca contingunt, eo facilius dolor fit periodicus, & tandem hic adfectus ad Medicorum ſcandala tranſit, ita vt patientia magis quam medicamentis, ſuperetur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Odontalgiæ idiopathicæ.*
   1) Caries ante omnia eſt remouenda, id quod obtinetur
      a) vel per cauteriſationem, vt dicunt, *actualem* cum clauo ignito;
      b) Vel *potentialem* cum ſpiritu & oleo vitrioli, ſed minus ſecure, item per oleum caryophyl. cum camphora, per oleum ceræ, rad. pyrethri, ariſtoloch. rotund. & long. eſſent. ſuccin.
   2) Vel pro circumſtantiarum commoda ratione dens plane euellendus eſt, de qua re tabula chirurgica de *carie oſſium* fuſius dictum eſt.
   3) Ad dolores mitigandos exhibeantur ſpecifica ſympathetica & alia e. g.
      a) Lignum fulmine tactum.
      b) Lignum fraxini in ſolſtitio collectum. Dens cauus hoc vel illo ligno fricatur, & lignum poſt ea reponitur.
      c) Puluis ſympatheticus, in cuius ſolutionem lignum, denti adfrictum, immittitur.
      d) Palliatiue dolorem ſedant narcotica, e. g. philon. Rom. aqua hypnotica *Dorncrellii*, ſem. hyoſcyami cum cera denti impoſitum; quæ omnia tamen non facile in auxilium vocanda ſunt, ob periculum inde metuendum.
      e) Nitrum, denti immiſſum, egregie temperat.
2. *Symptomaticæ.*
   1) Ad orgasmum ſanguinis contemperandum, & dolorum atrociam mitigandam, exhibeantur ſingulis circiter

ho-

horis pulueres nitroso temperantes, cum antimonio diaphoretico & cinnabari combinati; quibus sub regimine leniter diapnoico, ter vel quater propinatis, dolores communiter cedunt.

2) Quodsi vero cedere his recusent, addatur MP. de cynoglossa, & quidem ea proportione, vt gr. i-ij. quælibet dosis contineat.

3) Sub his omnibus *externa* non negligantur, e. g. decoctum emolliens e rad. alth. flor. chamomill. rosar. nymphææ, papau. cum lacte paratum, & calide intra os sumtum.

4) Ad stasin resoluendam & discutiendam subiungantur

a) *Interne:* lenia catarrhalia, e. g. essent. succini cum essent. alexipharm. *Stahlii* maritata.

b) *Externe camphorata*, e. g. spiritus vini camphorat. mediante gossypio adplicatus, emplastr. *Barbette* largiter camphorat. camphora immediate adplicata. Item *decoctum* e rad. irid. Florent. aristolochiæ vtriusque, summitat. origan. serpill. flor. sambuc. cum lacte paratum & dentibus sæpe calide adhibitum. Item epithema ex herb. hyssop. flor. chamomill. flor. sambuc. farina secalina, calida genis impositum.

5) *Reuulsionem* adfluxus promouent

a) *Interne* purgantia, pro diuersitate temperamentorum aut caussarum ordinanda, e. g.

1) *Cholericis* & biliosis; rhabarbarum.

2) *Phlegmaticis*, agaric. colocynth. mercur. dulc.

3) *Sanguineis*, ialapp. & fol. senn.

4) *Melancholicis*, helleb. nig.

5) MP. de succin. *Craton.* ad quemlibet facile casum potest determinari.

b) *Externe.*

1) Venæ sectiones, non facile tamen in *ἀκμῇ* doloris.

2) Scarificationes, eæque repetendæ.

3) Vesicatoria prope flexuram cubiti in latere adfecto adplicata. Est *iudæi* cuiusdam experimentum

tum, cuius mentio fit in Actis N. C. Vulgus *allium* huic flexuræ adplicat cum præsentaneo subinde leuamine.

4) Apophlegmatizantia stricte sic dicta, e. g. rad. pyreth. imperat. angelic. herb. tabaci &c. masticata, & per aliquod tempus in ore detenta. Item sem. staphys agriæ in petia ligatum vino adusto immissum & dolenti denti impositum.

6) Tandem etiam *repellentia* in subsidium trahantur e. g. tinct. laccæ, quæ subadstringit, & hinc non statim in principio adplicanda est. Sic etiam tinctura odontalgica *Mynsichti* intra os sumta, quæ satis temperata, & egregii effectus obseruatur. Item rad. acaciæ, ceruicariæ, vuulariæ.

7) Aluus semper legitime succedat, cum primis si anodyna adhibentur.

8) In caussa scorbutica tractatur adfectus, vti scorbutus. *vid. tab. de scorbuto.*

9) *Præseruatiue* conducit quotidiana dentium a sordibus repurgatio & frequens oris collutio.

Adsuetæ venæ sectiones & laxationes non negligendæ sunt.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Sympathetica*, quæ per vulgus in hoc adfectu commendantur, plerumque dubia & incerta sunt, e. g. *os bufonis* ab *Helmontio* commendatum, das mittlere Glied vom vörderſten Fuß.
2. Nonnulla etiam plane periculosa exsistunt, v. g. *dens hominis* phthisi defuncti.
3. *Persicaria Paracelsi* vlterius experimentanda est.
4. *Transplantatio* in arbores e. g. in salices, est quidem satis efficax, probe autem obseruandum est, ne arbor exstirpetur, alias enim dolores pari vehementia redeunt. Ad hoc euitandum tales eligere solent arbores, ad quas difficilis hominibus conceditur aditus. Facta operatione vulnus arboris consolidandum est, es muß wieder verwachſen.
5. *Olea destillata* empyreumatica, aliaque acriora, iten alu-

men & acetum destillatum, sæpe quidem leuamen adferunt, sed altius dentem erodunt, & in illæsos etiam cariosam putredinem propagant.

6. Præterea augent quoque *olea destillata* sanguinis ebullitionem, & in sanguineis adfectus erysipelaceos producunt.

7. Vsum *tabaci in fumo* aduersus odontalgiam vulgo quidem commendant, cauendum autem, ne subiectis delicatulis, quæ ab hoc remedio vomitum accipiunt, obtrudatur. Hac enim ratione remedium grauius fit ipso morbo.

8. Ab *opiatis*, quæ doloribus odontalgicis mitigandis communiter destinantur, abstinendum est, licet dolores adsint acutissimi. Leuamen enim, quod per exiguum tempus adferunt, grauioribus damnis compensant.

9. Quando *euulsio* necessaria iudicatur, cauendum est, ne hæc præsente aliquo tumore fiat, alias grauiora incommoda inducuntur.

10. Quando dens in maxillis inferioribus residet, & per cauterisationem actualem vel potentialem a carie expurgatus est, cauitas illa expleri potest frustulo quodam plumbeo, ad hoc spatium explendum aptato, & sic dolor non facile recrudescit.

11. Ceterum post cibum adsumtum purgentur dentes puluere quodam dentifricio, e coralliis, silicibus, pumice ad albedinem calcinat. parato. Item myrrha, rad. gentian. irid. Florent. mastich. sang. dracon. quæ a carie præseruant.

12. Aër humido-frigidus, abusus facchari, & instrumenta metallica excludantur.

13. Ad apophlegmatismum præsentem opem adfert oleum terebinthinæ, item piper & caryophylli, si conquassantur, linteo immittuntur, oleo terebinth. immerguntur, & deinde adplicantur.

14. Quæ vero subiecta calida hæc non tolerant, sal Anglicanum in ore detinere possunt, quod, successiue liquefactum, dolores sedat.

TAB.